

೫

ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿ

ಭಾಗ---೨,

ಹೋರಾಟದ ಘಟನೆಗಳು

೧ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಳಗದ ಖಣಪೂಜೆ.

ಕಾಯಿ ಒಡೆಯಲಾಯಿತು

೯ ನೇ ಅಗಸ್ಟ ಬೆಳಗಾವಿಗುವದರೊಳಗಾಗಿ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿಯ ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಯೊಳಗಿನ ಮುಖಂಡರನ್ನೂ ಬಹಳಷ್ಟು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನೂ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ೫ ನೇ ಅಗಸ್ಟದಂದು ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮಿಟಿಯ ಸಭೆಗೆ ಬಂದ ಪ್ರಮುಖಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಮಾತ್ರ ಮುಂಧೂರಣೆಯಿಂದ ಪೋಲೀಸರ ಕೈಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಮಾರ್ಗದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಇರದಿದ್ದರೂ ಸ್ವಯಂಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಜನತೆಯೂ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಆಂದೋಲನದ ಖಣ ಪೂಜೆಮಾಡಿದರು. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ತುಂಬ ಅತ್ಯಂತ ಉಗ್ರವಾದ ಹರತಾಳವಾಯಿತು. ಈ ಹರತಾಳ ೫ ದಿನ ನಡೆಯಿತು. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮುಂದಾಗಿ ಪ್ರಚಂಡ ಮೆರುವಣಿಗೆಯನ್ನು ೯ ನೇ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಮಹಿಲಾ ವಿದ್ಯಾಲಯದ ಬಯಲಿಗೆ ಮೆರುವಣಿಗೆ ಬಂದು ಸಭೆ ಸುರು ಆಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದು ಲಾಠಿ ಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಿ ಸಭೆಯನ್ನು ಚದುರಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ಆರ್. ಎಚ್. ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಬಳವಂತ ದಿಕ್ಷೀತ, ನಾಥ ಪ್ರೆ, ವಾಲಾವಲಕರ, ಮಧುಸೂದನ ಮಾಸೂರ, ವೆಂಕಣ್ಣಾ ಕರಗುಪ್ಪಿ, ಆದಿ ೮೫ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಮಧುಸೂದನ ಮಾಸೂರ ಇವರನ್ನು ಕಾಲೇಜಿನ ಕ್ರೀಡಾಪಾಲ ನಂದೀಮಠರು ಬುಟಗಾಲಿನಿಂದ ಒದ್ದು ತಮ್ಮ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಯ ನಗ್ನ ಪ್ರದ

ಶಫನ ಮಾಡಿದರು ! ಸಾಯಂಕಾಲ ೬|| ಗಂಟೆಗೆ ಶ್ರೀ ಮಾರುತಿ ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಭೆಕೂಡಿತು. ಶ್ರೀ ದಯಾನಂದ ಅರಳಿಕಟ್ಟಿ, ಶಂಕರ ಕೃಷ್ಣ ಗಾವಡ ಮೊದಲಾದವರು ಭಾಷಣ ಮಾಡಬೇಕೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರು ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಲಾಠಿಪ್ರಹಾರ ಮಾಡಿ ಸಭೆಯನ್ನು ಚದುರಿಸಿದರು.

ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಿಪ್ಪಾಣಿ, ಸಂಕೇಶ್ವರ, ಚಿಕ್ಕೋಡಿ, ಬೈಲಹೊಂಗಲ, ಸವದತ್ತಿ, ಕಡಬಿ ಶಿವಾಪೂರ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಭಾತಫೇರಿ, ಧ್ವಜವಂದನೆ, ಮೆರವಣಿಗೆ ನಡೆದು ಕ್ರಾಂತಿಯ ಖಣ ಪೂಜೆಯಾಯಿತು. ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೊತ್ತಿಸಿದ ಹೋಮ ಕುಂಡದಲ್ಲಿ ಕಡಬಿ ಶಿವಾಪೂರದ ಸಾತಪ್ಪಾ ಟೊಪಣ್ಣವರ, ಬೈಲಹೊಂಗಲದ ರಾಜಪ್ಪ ದೊಡವಾಡ, ಗುರುಸಿದ್ಧಪ್ಪಾ ಬೆಳಗಾವಿ, ಸಿದ್ಧಪ್ಪ ಸತ್ತೀಗೇರಿ, ದತ್ತು ಮಾತಾಡ, ಶಿವಪ್ಪಾ ಹಿರೇಹೊಳೆ, ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪಾ ಕೊತಂಬರಿ ಈ ಎಂಟು ಜನರು ಪೋಲೀಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ಒಲಿಯಾದರು ! ನಿಪ್ಪಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಶಂಕರ ಸಾತಲಿಂಗಪ್ಪಾ ಪಾಂಗೇರಿ ಅವರು ಪೋಲೀಸ ಚೌಕಿ ಮೇಲಿನ ದಾಳಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಖೈರ ಮಹಮ್ಮದ ಪರಾಣ ಎಂಬ ಬ್ರಿಟಿಶ ಇನ್ಸ್ಪೆನ್ ಗುಂಡಿಗೆ ಆಹುತಿ ಆದರು !

ಚಲೇಜಾವ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಹಬ್ಬಗೊಡಬಾರದೆಂದು ಸರ್ಕಾರ ಸಕಲ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಯೋಗಿಸಿತು. ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮೊದಲನೇವಾರದ ಕೊನೆಗೆ, ಎರಡನೇವಾರದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಭೆ ಮೆರವಣಿಗೆ ಪ್ರಭಾತಫೇರಿ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆದವು. ಪೋಲೀಸರು ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಲಾಠಿಹೊಡೆದು ಗುಂಡುಹಾಕಿ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಜನರಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪ್ರಬಲ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಬೇರೆ ಸ್ವರೂಪದಿಂದ ಹೊರಬಿಟ್ಟಿತು !

ಒಂದೇ ರಾತ್ರಿ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಟೇಶನ್ ಭಸ್ಮ

ಇನ್ನೂ ಗುಪ್ತ ಸಂಘಟನೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ರೂಪು ಗೊಂಡಿದ್ದಿಲ್ಲ. ದುಡ್ಡಿನ ಅಡಚಣೆಯಂತೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಸಂಪರ್ಕಸಾಧಿಸಿ ಒಂದೇ ದಿನ ನಾಲ್ಕು ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್ ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಯಶಸ್ವಿ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯಾದರೂ ಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಬಂದು ಹೇಳಿದರು. ಹೊರಗೆ ತಿರುಗಾಡಿ ದುಡ್ಡು ಕೂಡಿಸುವಂತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಶ್ರೀ ಜಯದೇವರಾಯರು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗಿದ್ದ ೨೦೦ ರೂಪಾಯಿ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಪತ್ನಿಯ ದಾಗಿನೆಗಳನ್ನು ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿ ವತ್ತಿ ಇಟ್ಟು ತಂದ ೮೦೦ ರೂ. ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರ

ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಎರಡೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಸಮೀಪದ ಅಮರಗೋಳ, ಕುಸುಗಲ್ಲ, ಹಬಸೂರ, ಬಾಹುಟ್ಟಿ ಈ ನಾಲ್ಕು ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನಗಳು ಅಗ್ನಿಗೆ ಅಹುತಿಯಾದವು. ದೇಸೂರ ಸ್ಟೇಶನ್ನು ಅಂವೇ ಸುಡುವದಿತ್ತು. ಅದರ ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಅದು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಸರದಿ ಮುಂದೆ ಬಂತು. ಅಮರಗೋಳ ಸ್ಟೇಶನ್ ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯ ಕ್ರಮದ ನೇತೃತ್ವವನ್ನು ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರು ಸ್ವತಃ ವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಒಂದೇ ರಾತ್ರಿ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಟೇಶನಗಳು ಭಸ್ಮವಾದ ಸುದ್ದಿ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ದಪ್ಪಕ್ಕೆ ರಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುದನ್ನು ಓದಿ ಬೆಳಗಾವಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ಪ್ರಭಾವಿತರಾದರು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೋರಾಟಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿತಿಂಗಳ ತಾವು ಒಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಡುವದಾಗಿ ಅವರು ನಮ್ಮ ಕೇಂದ್ರ ಸಂಘಟನೆಗೆ ಶ್ರೀ ಸದಾಶಿವರಾವ ಪರಾಂಜಪೆ ಯವರ ಮುಖಾಂತರ ತಿಳಿಸಿದರು. ಬೆಳಗಾವಿಯ ಖಡೇಬಜಾರದಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀ ತಾಮ್ರಣಕರ ಅವರ ಗಡಿಯಾರದಂಗಡಿಯ ಹಿಂಭಾಗದ ಒಂದು ಕೊಣೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರು ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದರಾವ ಪರಾಂಜಪೆ, ಗೋಪಾಲರಾವ ಶೇವಡೆ ಆದಿ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವರು ಈ ಅಶ್ವಾಸನೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಮತ್ತು ಕಡತನಕ ತಮ್ಮ ವಡೆನವನ್ನು ಮೂರೈಸಿದರು. ಶ್ರೀ ಬೋಧ ರಾವ ನಾಯಕ, ಪುರುಷೋತ್ತಮ ತೆಂಡೂಲಕರ ಮೊದಲಾದವರೂ ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ದೊಡ್ಡಣ್ಣವರ ಬುಧಾಗಳು ಸಂಪಗಾವ ಗುಂಪಿಗೆ ಕೊಡುಗೆಯಿಂದ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಅದರಂತೆ ಕಾಳಿನ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾವ ಪಾಟಣಕ ರರು ಕೆಲವು ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಿಂದ ಧನ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಯಾಳಗಿ-ಪೈ ಗುಂಪಿನವರಿಗೆ ಕೊಡು ತ್ತಿದ್ದರು. ಆಯಾ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೂ ಧನಿಕರೂ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರೂ ಆಗಾಗ ಹಣ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

೨ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಪ್ರಚಂಡ ಸಂಘಟನೆ

ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವದು- ಅದು ರೇಲವೆ ಲಾಯಿನ್‌ವೇ ಇರಲಿ ಲೈನ ದಾರಿಯ ಗುಂಟವೇ ಇರಲಿ- ಅಗಸ್ತ ಚಳವಳಿಯ ನಿತ್ಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕಾರ್ಯ ಕ್ರಮ ಸುಲಭವೂ ಆಗಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರು ಮೂವರು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಕೂಡಿದರೆ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಒಬ್ಬನು ಎರಡೂಕಡೆಗೆ ದೂರದ

ಪರಗೇ ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುವದು ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಕಂಬದ ಮೇಲೇರಿ ಕೊಡ್ತಿಯಿಂದ ತಂತಿ ಕಡಿಯುವದು, ಮೂರನೆಯವನು ಹಗ್ಗ ಚಲ್ಲಿ ತಂತಿ ಜಗ್ಗುವದು, ಇಷ್ಟಾದರೆ ತೀರಿತು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮುಗಿದು ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ೪-೫ ಫರ್ಲಾಂಗದ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮೊಟಾರ ಕಾರೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಸಾಕು ಹತ್ತೇ ನಿಮಿಷ ಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ರೇಲ್ವೆ ಲಾಯಿನ್‌ಗಳ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಕೆಲವು ಕಡೆ ಗಂತೂ ಮಿಲಿಟರಿ ಕಾವಲು ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಳಗಾವಿ, ಗೋಕಾಕ, ಬೆಳಗಾವಿ ಲೋಂಸಾ ಈ ಭಾಗವು ಫಾತುಕ ವಿಭಾಗ (ಡೇಂಜರ್ ಝೋನ್) ವೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೇ ಹುದ್ದಿ, ಅಕ್ಕತಂಗರಹಾಳ, ಪಾಚ್ವಾಪುರ, ಬೆಳಗಾವಿಯ ಗುಂಪು ಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಬೈಲಹೊಂಗಲ, ಸಂಪಗಾವಿ, ಸಂಕೇಶ್ವರ, ನಿಪ್ಪಾಣಿ ರೋಡ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ತಂತಿಕತ್ತರಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ನಡೆದೇ ಇತ್ತು.

ಕೊಲ್ಹಾಪೂರದ ಸಭೆ

೧೯೪೨ ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ದೊಡ್ಡ ಗುಪ್ತ ಸಭೆ ಕೊಲ್ಹಾಪೂರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿತ್ತು. ಸಭೆಯ ಸ್ಥಳ ಊಟ ವಸತಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಈ ಸಭೆಗೆ ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ, ವಿಜಾಪೂರ, ಕೊಲ್ಹಾಪೂರ, ಜಿಲ್ಲೆಯ ಭಾಗತ ಹೋರಾಟಗಾರರ ನಾಯಕರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಸರ್ವಶ್ರೀ ವಾಮನರಾವ ಬಿದರಿ, ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತ, ಅಣ್ಣು ಗುರೂಜಿ, ಚನ್ನಪ್ಪ ವಾಲಿ, ಜಗದೇವಪ್ಪ ದುಗ್ಗಾಣಿ, ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ. ವಿ. ಎಸ್. ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಧರ್ಮರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ (ಮೂವರೂ ಸತ್ತಿರುವರು) ಬಾಬುರಾವ ಕಾಮತ, ಆಪ್ತೋಜಿ ಹೊಳೆಯಾಚಿ. ರಾವಜಿಕಾಕಾ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಪಾಚ್ವಾಪೂರ, ಬಿಂದುಮಾಧವ ಬುರ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ, ಎಚ್. ಬಿ. ಶಹಾ ಮುಧೋಳ, ನಾನಾ ಮತ್ತು ಭಾವೂ ಧರ್ಮಾಧಿಕಾರಿ ಕೊಲ್ಹಾಪೂರ ಮೊದಲಾದವರು ಕೂಡಿದ್ದರು.

ಆಯಾ ಗುಂಪಿನವರು ಈ ವರೆಗೆ ಆದ ಆತ್ಮಕಾರ್ಯದ ವರದಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದಮೇಲೆ ೮ ನೇ ಡಿಸೆಂಬರದ ದಿನ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ ಈ ಎರಡೂ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹದ್ದಿನಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರತಿ ಎರಡು ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್‌ಗಳ ನಡುವೆ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿಶ್ಚಿತ ಪಡಿಸಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಾತಾರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಹಾಗೂ ಕೊಲ್ಹಾಪೂರದ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಬಂದು 'ತಮಗೂ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನ ಕೊಡಬೇಕು. ಪುಣೆಯಿಂದ

ಮಿರಜವರೆಗಿನ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ತಾವು ವಹಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇನ್ನೊಂದು ೪ ದಿನ ಮುಂದೆ ಹಾಕಿ ತಾರೀಖು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿರಿ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಬೆಳಗಾವಿ ಧಾರವಾಡ ಈ ಎರಡು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಟ್ಟಿಗೆ ತುತಿ ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಅದೂ ಒಂದೇ ದಿನ ಒಂದೇ ವೇಳೆಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಇದು ದುರ್ದೈವದಿಂದ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಮೋಲೀಸರಿಗೆ ತಿಳಿದರೆ ಭಾರಿ ಅನಾಹುತವಾದೀ ತೆಂಬ ಭಯವಿತ್ತು. ನೂರಾರುಕಡೆಗೆ ನೂರಾರುಕಾರ್ಯಾಕರ್ತರಿಗೆ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಈ ವಿಷಯ ತಿಳಿಸದೆ ನಿರ್ವಾಹವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಿಳಿಸಿದರೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಕರ್ಣವಾಗಿ ಮೋಲೀಸರಿಗೆ ಸುದ್ದಿತಿಳಿದು ಅನಾಹುತಕ್ಕೆ ನಾಮೇ ಆಮಂತ್ರಣ ಕೊಟ್ಟು ತಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತುತಿ ಕತ್ತರಿಸುವವರನ್ನು ಕಂಡಲ್ಲಿ ಗುಂಡುಹಾಕಿ ಕೊಲ್ಲಲು ಹುಕುಮು ಆಗಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ಎರಡು ಜಿಲ್ಲೆಯಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಡೆದರೆ ಆದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಸಾಧನೆಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸಾತಾರದವರೂ ಕೊಲ್ಲಾ ಪೂರದವರೂ ಒಹೇ ಆಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಮೊದಲು ಗೊತ್ತು ಪಡಿಸಿದ ೮ ನೇ ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಮುಂದೂಡಿ ೧೬ ನೇ ದಿನಾಂಕ ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಸಾತಾರಾ ಕೊಲ್ಲಾಪೂರದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಮೆಣೆಯಿಂದ ಮಿರಜದವರೆಗೂ, ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಮಿರಜದಿಂದ ಲೋಂಡಾದವರೆಗೂ, ಧಾರವಾಡದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಲೋಂಡಾದಿಂದ ಹರಿಹರದವರೆಗೂ, ವಿಜಾಪೂರದವರು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬಾಗಲಕೋಟೆಯವರೆಗೂ ತುತಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಹೊಣೆಹೊತ್ತರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಸಂಯೋಜನೆಗಾಗಿ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತ ಹಾಗೂ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರು ಕೂಡದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಯಶವಂತರಾವ ಚವ್ವಾಣರ ಹಿರಿತನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಸಾತಾರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಗುಪ್ತ ಸಭೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದರು. ಅದೇ ಹಿಂದಲಗಿ ಜೇಲಿನಿಂದ ಅನಾರೋಗ್ಯ ಮತ್ತು ವೃದ್ಧಾಪ್ಯದ ಕಾರಣದಿಂದ ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಬಂದ ಸತ್ತಿಯ ಶ್ರೀ ರಾವಸಾಹೇಬ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಈ ಸಭೆಗೆ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರು. “ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀ ಗಂಗಾಧರರಾಯರೇ ಮೊದಲಾದ ಮುಖಂಡರಿಗೆ ನಿಮ್ಮೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಸಾಹಸ, ಧೈರ್ಯ, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಸಾಗಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸಿದ್ದಾರೆ ” ಎಂದು ಸಂದೇಶವನ್ನೂ ಸಭೆಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಗೆ ತೆರಳಿ ಸುಸೂತ್ರ ಮುಟ್ಟುವುದೂ ಸುಲಭವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತುಸುವಾರಿ ರೇಲ್ವೆಯಲ್ಲಿ ತುಸುವಾರಿ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಿಸಿ ಸಮೀಪದ ಹನ್ನೆರಡು ಹದಿನೈದು ಮೈಲು ಕಾಲಿನಿಂದ ನಡೆದು ತಮ್ಮ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ತಲುಪಿದರು.

ಪ್ರತಿ ಎರಡು ಸ್ಥಳಗಳ ನಡುವೆ ತುತಿ ಕತ್ತರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಒಂದೇ ದಿನ ಮತ್ತು ಒಂದೇ ವೇಳೆಗೆ ಈ ಕುಳಿಚಿ ಮೂಡುವುದು ಸುಲಭ

ಪಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಗುಪ್ತ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗ ಬೇಕಾದರೆ ಒಬ್ಬನೇ ಒಬ್ಬನಿಗೆ ಅದು ಗೊತ್ತಿರಬೇಕೆಂದೂ ಇಬ್ಬರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾದರೆ ಯಶಸ್ಸು ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದೆಂದೂ ಮೂವರಿಗೆ (ಪಟ್ಟಣ್ಣ) ತಿಳಿದರೆ ಮೂಲಾಬಟ್ಟೆ ಆಗುವದೆಂದೂ ಕೂಟಹೋರಾಟದ ಶಾಸ್ತ್ರಹೇಳುತ್ತದೆ. ನಾನು ಹಿಂದಲಾಗಿ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ಧ್ವಾಗ ಹರಿದ್ರ ಭಟ್ಟಾಚಾರ್ಯ ಎಂಬ ಬಂಗಾಲಿ ಪ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ತರುಣನು ಶಿಕ್ಷೆ ಭೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಸಾಯಮನ್ ಕಮೀಷನ್ನು ಬಂದಾಗ ಅವರು ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರೇಲ್ವೆ ಟ್ರೇನಿನ ಮೇಲೆ ಮನಮಾಡ ಹತ್ತರ ಬಾಂಬು ಒಗೆದ ಅರೋಪವಿಂದ ಇವರಿಗೆ ೭ ವರ್ಷ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಪ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಸಂಘಟನೆಯ ಕುರಿತು ಮಾತಾಡುವಾಗ ಮೇಲಿನ ತತ್ವ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟು ಗುಪ್ತತೆಯನ್ನು ತಿಳುವವರು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಅಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ನೂರಾರು ಕಡೆಗೆ ನೂರಾರು ಜನರು ತೊಡಗಿದಾಗ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಬಹುದಾಂಥ ಕೆಲಸದ ಸುದ್ದಿ ಒಬ್ಬರ ಇಬ್ಬರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಉಳಿಯುವದು ಅಶಕ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಅವ್ಯವಹಾರ್ಯವೂ ಆಗಿತ್ತು ಅಂತೆಯೇ ಗೌಪ್ಯಸ್ಥಿತಿ ಸಂಭವವೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು.

ಗೌಪ್ಯ ಸ್ಥಿತಿ ನಾಯಿತು !

ಯಾರಾರು ಯಾವ ಯಾವ ಕಡೆಗೆ ತುತಿ ಕತ್ತರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಯಾವಿ ಸಿದ್ಧವಾದವು. ೧೦ ದಿನದ ಅವಧಿಯಿತ್ತು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸಂಘಟನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ೧೩ ನೇ ಡಿಸೆಂಬರದ ದಿನ ಹುದ್ದಿಯ ಅಲ್ಲಿಸಾಹೇಬ ವಾರಿಮನಿಯವರು (ಇವರು ಅಂಕಲಗಿ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿದ್ದರು) ಶ್ರೀ ವಾಮನನಾವ ಬಿದರಿ ಮತ್ತು ಅಂಣು ಗುರೂಜಿಯವರನ್ನೇ ಕಂಡು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ .. ಇವೇ ೧೬ ನೇ ಡಿಸೆಂಬರದ ದಿನ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ತುತಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಿದೆಯೇ ? ಎಂದು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಕೇಳಿದರು. ಇದು ನಿಮಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯತೆಂದು ಶ್ರೀ ವಾಮನನಾಯರು ಶ್ರೀ ಅಲ್ಲಿಸಾಹೇಬರಿಗೆ ಕೇಳಿದರು ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು .. ಈ ಸಂಗತಿ ನಿನ್ನೆಯೇ ನನಗೆ ಬೆಳಗಾಯಿತು ಎ. ಒ. ರವರ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವರು ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಗೆ ಅಂದು ಇನ್ನೆಕೆನ್ನಿಗೆ ಬರತಕ್ಕ ವರಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆ ದಿನ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ತುತಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ಅಂದು ಬರದೆ ಮತ್ತೊಂದು ದಿನ ಬರುವವಾಗಿ ಹೇಳಿದರು ” ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದಕೂಡಲೆ ಶ್ರೀ ವಾಮನನಾಯರ ಎದೆ ಧಸ್ಸೆದಿತು.

ಪೋಲೀಸರಿಗಂತೂ ೧೬ ನೇ ತಾರೀಖಿನ ತುತಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ತಿಳಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ನಿಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಅದನ್ನು ಬದಲು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಪೇಳಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ದೇವರಮೇಲೆ ಭಾರಹಾಕಿಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮಾಡುವ

ದಷ್ಟೇ ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದು. ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೂ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡಿ ಹತ್ತಿದರು, ಪೋಲೀಸರಂತೂ ಅನೇಕ ಜೀಪುಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿಕೊಂಡು ಕಂಡಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿಕ್ಕಲು ಸನ್ನದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಕನಿಷ್ಠ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ವೀರರಾದರೂ ಅಂದು ಸ್ವರ್ಗ ಕಾಣಬಹುದೆಂದು ನಾವು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಿದ್ದೆವು.

ಘಾತನಾಗಲಿಲ್ಲ !

೧೬ ನೇ ದಿನಾಂಕವು ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ವೇಳೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವೇಳೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಗುಂಪಿನ ನಾಯಕರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಇಡಲು ತಿಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅಂತೂ ಎರಡೂ ಕಡೆಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಯಿತು. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ರಾತ್ರಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಯುವದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಆ ರೀತಿ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರು ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅವರು ಹತಾಶರಾದರಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ದಿಕ್ಕು ಕಾಣಸಾದರು. ಯಾಕೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ೧ ಗಂಟೆಗೆ ಮುಗಿದು ಹೋಗಿತ್ತು. ಯಾವ ಅನಾಹುತವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕಣಬರಗಿ ಹತ್ತರ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವಾಗ ಶ್ರೀ ಬಾಬು ಕಾಮತ ಆದಿ ೧೦ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಹಾಗೂ ಕುಡಚಿ ಹತ್ತರ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವಾಗ ಸತ್ತಿಯ ಶ್ರೀ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಆದಿ ಕೆಲವು ಹೋರಾಟಗಾರರು ಬಂಧಿತರಾದರು.

ಪೋಲೀಸ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಚಿಪ್ಪಾದರು !

ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ದಿನ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ವೀರರು ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಅತ್ಯಂತ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಪೂರೈಸಿದರು. ಪುಣೆಯಿಂದ ಹರಿಹರದವರೆಗೆ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬಾಗಿಲಕೋಟೆಯ ವರೆಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನ ನಡುವೆ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಸರಕಾರಿ ಸಂಪರ್ಕಯಂತ್ರ ಎರಡು ಮೂರು ದಿನ ಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಗಿತವಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ರೇಲ್ವೆಗಾಡಿಗಳು ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತವು, ಸ್ಟೇಷನ್ ಮಾಸ್ಟರರು ಶಂಖವಾದ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ರೇಲ್ವೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿದಂತಾಯಿತು, ಪೋಲೀಸರು ಗವ್ವರ್ನರರು ಈ ಸಂಘಟನೆ ನೋಡಿ ಭ್ರಮಿಷ್ಟರಾದಂತಾದರು. ಜನತೆಯೂ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿಯ ಮುಖಂಡರೂ “ಭಲೆಭಲೆ ಶಾಬಾಸ್ ಕ್ರಾಂತಿವೀರರೆ !” ಎಂದು ಹರ್ಷಾತಿರೇಕದಿಂದ ಕೂಗಿದಾಡಿದರು.

ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಿಂಹಸ್ವಸ್ತ

ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿ ಜನಜಂಗುಳಿ ಕೂಡಿ ಒಂದು ಕಚೇರಿ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದರೂ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದರೂ ಸರಕಾರ ಹೆದರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಗೋಳಿಬಾರ ಮಾಡಿ ಜನಜಂಗುಳಿಯನ್ನು

ಹದರಿಸುವದು ಸುಲಭ ಮಾತಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ಸುಮಾರು ನೂರುಕಡೆಗೆ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಸಂಘಟನೆಗೆ ಅವರು ನಿಜವಾಗಿ ಹೆದರಿದರು. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರ ಓಡಾಟ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನಗಳಲ್ಲಿ ಬಸ್ ಸ್ಟಾಂಡ್‌ದಲ್ಲಿ, ಸಿ. ಐ. ಡಿ. ಗುಪ್ತ ಪೋಲೀಸರ ಸುಳಿದಾಟ, ಪ್ರತಿ ಊರಿನಲ್ಲಿಯೂ ಫಿತೂರಿಗಳ ಕಾಟ, ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಇವ್ವರೂ ಈ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಕುಳಿತು ನಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸೂತ್ರ ತಿರುವುತ್ತಿರುವ ಡನ್ನೂ ಕಂಡು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತು.

೩. ಸುಲಭಾಳ ಸ್ವೇಶನ್ನು ಧಗಧಗಿಸಿತು !

ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ ಪಾಚ್ಚುಮೊರೆ ಗುಂಪಿನವರು ಸುಲಭಾಳ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ವೇಶನ್ನು ವನ್ನೂ ಅದೇ ದಿನ ಹುದ್ದಿ ಗುಂಪಿನವರು ಸೂಳೇಭಾವಿ ಸ್ವೇಶನವನ್ನೂ ಸುಟ್ಟು ಪಾಕಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಸಕಲ ಸಿದ್ಧತೆಗಳೂ ನಡೆದವು. ಕುಂದರನಾಡು ಎಂದರೆ ಹುದ್ದಿ, ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ, ಪಾಚ್ಚುಮೊರೆ ಭಾಗ. ಈ ಭಾಗದ ಲಲಿ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಬೆಳಗಾವಿ ತಾಲೂಕು, ಗೋಕಾಕ ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು ಹುಕ್ಕೇರಿ ತಾಲೂಕುಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಹೋಗಿವೆ. ಈ ಕುಂದರನಾಡು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ರಾಜಕೀಯ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನ ಪಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿದೆ. ಪಾಚ್ಚುಮೊರದಲ್ಲಿ ೧೯೦೮ ನೇ ಇಸವಿಯಿಂದಲೂ, ಹುದ್ದಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೨೦ ನೇ ಇಸವಿಯಿಂದಲೂ, ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳದಲ್ಲಿ ೧೯೨೬ ರಿಂದಲೂ, ರಾಜಕೀಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಆರಂಭವಾಗಿವೆ. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ಬೀಜಾರೋಪಣೆ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕಸಿಂಹರೆನಿಸಿಕೊಂಡ ಗು. ಗಂಗಾಧರರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರಿಗೇ ಸಲ್ಲುವದು. ಅವರು ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರ ಪಟ್ಟಶಿಷ್ಯರಾಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಮುಂದೆ ಗಾಂಧೀಯುಗದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಬಲಗೈಯಾಗಿಯೂ ರಾಜಕಾರಣ ನಡೆಸಿದರು. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮರ್ಕೆಂಗ ಕವಿಟಿಯ ಸಭಾಸದರೂ ಕೆಲಕಾಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ನ ತಾತ್ಕಾರ್ತಿಕ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಗು. ಗಂಗಾಧರರಾಯರು ಹುದ್ದಿಯವರೇ. ಹುದ್ದಿಯ ಹತ್ತರದ ಕುಮರೆ ಎಂಬ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಅವರು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಆಶ್ರಮ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಖಾದಿ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಬಂದು ಈ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ರಾಜಕೀಯ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಸರ್ವಶ್ರೀ ಪುಂಡಲೀಕಜಿ ಕಾತಗಡೆ, ವಾಮನರಾವ ಬಿದರಿ, ರಾಮಚಂದ್ರ ವಡವಿ, ದಾದಾ ಕಾಳೆ, ವಾಮನರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಜಿ. ನಾರಾಯಣ, ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ನಾಯಕ

ಅಂಕೋಲಾ, ಗಂಗಪ್ಪ ಯಮಕನಮರ್ಡಿ ಅಂಣಾ ಗುರೂಜಿ, ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯ ತರ್ಕರೆಲ್ಲ ಈ ಕುಮರಿ ಆಶ್ರಮದವರೇ.

ಡಾ. ರಾಮಚಂದ್ರ ನಾರಾಯಣ ಜೋಶಿ ಹಾಗೂ ರಾಮಚಂದ್ರ (ವಿಶ್ವಂಭರ ರಾಮಚಂದ್ರ ದೇಶಪಾಂಡೆ) ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಪಾಟ್ನಾಪೂರದ ಮುಖಂಡರಾಗಿ ೧೯೨೦ ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದೊಂದು ವರುಷದ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಪಾಟ್ನಾ ಪೂರ ಮತ್ತು ಹುದ್ದಿ ಎರಡೂ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿ ಚಳವಳಿಯ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆ ಸುರು ಆಗಿದ್ದವು. ಶ್ರೀ ಅಂಣಾ ಗುರೂಜಿಯವರು ಪಾಟ್ನಾಪೂರದವರೇ ೧೯೨೦-೨೧ ರ ಅಸಹಕಾರ ಆಂದೋಲನ, ೧೯೨೩ ರ ನಾಗಮೂರ ಝಾಂವಾ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ, ೧೯೩೦-೩೧, ೧೯೩೨-೩೪ ರ ಕಾಯದೇಭಂಗ ಚಳುವಳಿ, ೧೯೪೧ ರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಈ ಎಲ್ಲ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಂದರನಾಡಿನಿಂದ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಸೂರು ದೇಶಭಕ್ತರು ಜೇಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ ರ ಕೊನೆಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಈ ಸೆಂಟ್ ಮೂರು ನೂರರ ವರೆಗೆ ಹೋಯಿತು. ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಗಾಂಧಿ ಸೇವಾ ಸಂಘದ ಅಧಿವೇಶನವೂ ಹುದ್ದಿಯಲ್ಲಿ ೧೯೩೬ ನೇ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿತು.

ಈ ರೀತಿ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಉಳ್ಳ ಈ ಕುಂದರನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳು ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರಿಂದ ಮೋಲಿಸರು ಈ ಭಾಗದ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಕಣ್ಣಿರಿಸಿದರು. ಕುಂದರನಾಡಿನಾಗಿಯೇ ಒಬ್ಬ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟ್ ಆಫ್ ಪೋಲೀಸನನ್ನೂ ಅವನ ಕೈಕೆಳಗೆ ಒರ್ವ ಇನ್ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್, ಮೂವರು ಸಬ್ ಇನ್ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್ ಅರವತ್ತು ಪೋಲೀಸರ ಪಡೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಅವರು ಗುಜನಾಳದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಕಾಣ್ಯ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಕ್ರೌನ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸಾಹೇಬನು ಡಿ. ವಾಯ್. ಎಸ್. ಪಿ.ಯಾಗಿಯೂ ನಿಜಾಮುದ್ದೀನ ಎಂಬವರು ಇನ್ಸ್ಪೆಕ್ಟರರಾಗಿಯೂ ಶ್ರೀ ಕಲ್ಲೂರ, ಭಟ್ಟ, ಮುಲ್ಲಾ ಎಂಬವರು ಘೋಷವಾರರಾಗಿಯೂ ಪೋಲೀಸರಾದ ದೊಂದಿಗೆ ಗುಜನಾಳದಲ್ಲಿ ತಳವೂರಿದ್ದರು. ಕುಂದರನಾಡಿನಲ್ಲಿಯೆ ಚಳವಳಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಹುರಿದು ಬಿಡುವ ಘೋರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿ ಇವರೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯೋನ್ನು ಬಿರಗಿದ್ದರು. ಇನ್ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್ ನಿಜಾಮುದ್ದೀನನು ಅತ್ಯಂತ ರೂಪನಿಷ್ಠ. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಮತ್ತು ದಕ್ಷ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂದೂ ಅಷ್ಟೇ ಕ್ರೂರ, ದುಷ್ಟ, ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂದೂ ಹೆಸರು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಕುಂದರನಾಡಿನ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಒಂದೆರಡು ವಾರದಲ್ಲಿ ನಿರ್ನಾಮ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ತಾನು ನಿಜಾಮುದ್ದೀನನಲ್ಲ ಎಂಬ ಗರ್ಜನಮಾಡಿ ತನ್ನ ಕುಡಿ ಮೀಸಿಗೆ ಹರಿಹಾಕಿದ್ದನು.

ಗುಜನಾಳದಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲ ತಳವೂರಿ ಮೂರು ತಿಂಗಳಾದರು ಭೂಗತರಾಗಿದ್ದ ಈ ಭಾಗದ ಒಬ್ಬ ಕಾರ್ಯಕರ್ತನೂ ಅವರಕ್ಕೆಗೆ ಬೀಳದಿದ್ದರಿಂದ ಮೋಲಿಸರು ಚಳವಳಿ

ಗಾರರ ಮೇಲೆ ಕಿಡಿ ಕಿಯಾಗಿವರು. ಐದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯ ಮೋಲೀಸ ಬಹುಮಾನ ಹೊಂದಿದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಒಟ್ಟು ಐವರು 'ಮಹಾಬದ್‌ಮಾಷರಲ್ಲಿ' ಮೂವರು (ಶ್ರೀ ವಾಮನರಾವ ಬಿದರಿ, ವಡವಿ, ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿ) ಕುಂದರನಾಡಿನವರೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೂ ೨೦೦ ರಿಂದ ೫೦೦ ರೂಪಾಯಿಯ ಬಹುಮಾನ ಜಾಹೀರ ಪಡಿಸಿದ್ದರೂ ಮೋಲೀಸರಿಗೆ ಇವರ ಬಂಧನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಷ್ಟು ಯಶ ಬರಲಿಲ್ಲ.

ಸುಲಭಾಳ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿಗೆ ಮತ್ತು ಗುಜನಾಳದ ಈ ಮೋಲೀಸ ತಾಣಕ್ಕೆ ಕೇವಲ ಮೂರೇ ಮೂರು ಫಲಾಂಗ ಅಂತರ. ಬಂದೂಕ, ರಾಯಫಲ್, ಪಿಸ್ತೂಲ ಗಳೊಂದಿಗೆ ಜೀಪುಗಾಡಿಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮೋಲೀಸರು ನಮ್ಮ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಯಾವ ಶಸ್ತ್ರವು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಶಸ್ತ್ರ ಹಿಡಿಯತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂಬ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗಿತ್ತು. ಕಾಲಿನಿಂದ ಓಸಾಟ ನಮ್ಮದು ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಊಟ ಎಲ್ಲ. ನಿದ್ರೆಯಿಲ್ಲ, ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮೋಲೀಸರನ್ನು ದಣಿಸುವುದು ಸುಲಭವಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಕೊನೆಗೆ ಮೋಲೀಸರು ಕುಂದರನಾಡಿನ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಮುಂದೆ ಕೈಯೂರ ಬೇಕಾಯಿತು, ಹತಾಶರಾಗ ಬೇಕಾಯಿತು, ಸರಕಾರದಕಡೆಯಿಂದ ಥೀ ದಾಕಿಸಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕಾಯಿತು.

ಗುಜನಾಳದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ನೋಡುವವರಿಗೆ ಸುಲಭಾಳ ಸ್ಟೇಶನ್ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುವದು. ಗುಡ್ಡದ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತರದ ಮೇಲೆ ಗುಜನಾಳ ಊರು ಇರುವದ ರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಂಕಲೆಗೆ, ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ, ಲಗಮೇಶ್ವರ, ಬೂದಿಹಾಳ, ಸುಲಭಾಳ ಇವೆಲ್ಲ ಚನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತವೆ. ಗುಜನಾಳದಲ್ಲಿಯ ಮೋಲೀಸರ ಸತತ ಕಾವಲು ಮತ್ತು ಅವರಕಡೆಗೆ ಇದ್ದ ದೂರದರ್ಶಿ ದುರ್ಬೀನುಗಳ ನೋಟ ತಪ್ಪಿಸಿ ನಮಗೆ ಸುಲ ಭಾಳ ಸ್ಟೇಶನದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಒಳ್ಳೇ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಮತ್ತು ಸಂಕಟದ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು, ಹುಡುಗಾಟಕಿಯಾದಾಗ್ಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣ ಸಮರ್ಪಣೆಯ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಿಂದಲೇ ಮೂವತ್ತು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಶ್ರೀ ವಾಮನ ರಾವ ಬಿದರಿ, ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿ, ಬಾಳಪ್ಪ ಹೊಳೆಯಾಚಿ, ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಹೊಳೆಯಾಚಿ, ಯದ್ವಾ ಮಾಸ್ತರ, ಬಸಯ್ಯ ಮತ್ತು ಇರಯ್ಯ ಮಠಪತಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ದೀಕ್ಷೀತ್, ಬಸವ ಣೆಪ್ಪ ಕಮ್ಮಾರ, ಮೂದಲಾದ ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೂ ವಾಮನ ಜೋಶಿ ದಂಕಣಾ ಮಠದ ರಾಜಾರಾಮ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಶಾಮಜಿ ಜೋಶಿ, ನರಹರಿ ಮಠದ, ಮಹಾ ದೇವಪ್ಪ ಪತ್ತಾಕ ಮೊದಲಾದ ಮಿಜ್ಜಾಪೂರದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೂ ಇಬ್ಬ ಬ್ಬರಂತೆ ಹತ್ತು ಮಿನಿಟನ ಅಂತರದಿಂದ ಹೋಗಿ ಮಂಜಾನೆ ೧೧ ಗಂಟೆಗೆ ಸುಲಭಾಳ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿನ ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಬೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಸದ್ದು ಸಪ್ಪಳವಿಲ್ಲದೆ ಕೂಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಎರಡು ಡಬ್ಬ

ಚಿಮಣಿ ಎಣ್ಣೆ, ದೊಡ್ಡ ಘನ್ನು, ಕೊಡ್ಲಿ ಕುಡಗೋಲು ಮುಂತಾದ ಸಾಮಗ್ರಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಮಂಜಾನೆ ೯ ಘಂಟೆಯಿಂದ ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ ಕೇಂದ್ರದಿಂದ ಹೊರಡ ಬೇಕೆಂದು ಸೂಚನೆ ಕೊಡುತ್ತಲೆ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ವಿದ್ಯುತ್ ಪ್ರವಾಹದಂತೆ ಚಟಪಟ ತಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಕೆಲಸ ಪೂರ್ತಿ ಮಾಡಲು ಸಜ್ಜಾಗಿ ಹೊರಟರು. ಕಾವಲು ಮಾಡುವುದು, ಪೋರ್ಟರರ, ಸ್ಟೇಶನ್ ಮಾಸ್ತರರ ಮನೆಗಳ ಬಾಗಿಲ ಮುಚ್ಚಿ ಚಲಕ ಹಾಕುವುದು, ಕೆಲಸದ ಮೇಲಿದ್ದ ಸ್ಟೇಶನ್ ಮಾಸ್ತರರನ್ನೂ, ಪೋರ್ಟರರನ್ನೂ ಇದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಕೈ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸುವುದು, ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವುದು, ದೊಡ್ಡ ಘನ್ನುದಿಂದ ಟೆಲಿ ಫೋನ್ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುವುದು, ಇದೆಲ್ಲ ಆದ ಮೇಲೆ ಚಿಮಣಿ ಎಣ್ಣೆ ಸುರುವು ವುದು, ಕೊನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುವುದು, ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಏಕಕಾಲಕ್ಕೇ ಮಾಡುವದಿತ್ತು. ಯಳ್ಳಷ್ಟೂ ಗೊಂದಲವಾಗದಂತೆ ಯಾರ್ಯಾರು ಯಾವಯಾವ ಕೆಲಸ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದನ್ನೂ ಅವರವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ಶುಕ್ರವಾರ ಮಂಜಾನೆ ೧೧ ಗಂಟೆಗೆ ಸುಲಧಾಳ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿನ ಹಿಂಬದಿಯಲ್ಲಿಯ ಜೋಳದ ಬೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹುದ್ದಿ ಕಡೆಯಿಂದ ನಿಜಾ ಮುದ್ದಿನ ಇನ್ಸ್ಪೆಕ್ಟರನು ತಮ್ಮ ಪೋಲೀಸ ಪಡೆಯೊಂದಿಗೆ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿಗೆ ಬಂದೇಬಿಟ್ಟ ! ನಮ್ಮ ಸಿ. ಐ. ಡಿ, ಅಪ್ಪೊಜಿ ಹೊಳೆಯಾಚೆ ಈತನು ಅದನ್ನು ನೋಡಿದವನೇ ಮಲ್ಲನೆ ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು “ಘಾತವಾಯಿತು ಗೌಪ್ಯಸ್ಥೋಟ ವಾದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇನ್ಸ್ಪೆಕ್ಟರನೂ ಪೋಲೀಸರೂ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿಗೆ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ !” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ನಾವು ಒಬ್ಬರ ಮುಖವನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುತ್ತ ಉಸಿರು ಬಿಡದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತವು. ತುಸು ಗಡಿಬಿಡಿ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ೩೦ ಹೆಣಗಳರಾಶಿ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು ! ಆದದ್ದು ಆಗಲಿ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ದೇವರ ನಾಮಸ್ತರಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಮುಂದೇನಾಗುವದೋ ಎಂದು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಹತ್ತಿದೆವು ! ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪೊಜಿಯು ಮತ್ತೆ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿಗೆ ಹೋಗಿ ಚಹಾ ಕುಡಿಯುವ ನೆವಮಾಡಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಪೋಲೀಸರು ಒಳ್ಳೆ ಆನಂದದಿಂದ ಚಹಾ ಕುಡಿಯುವಾಗ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುವದನ್ನು ಚಿತ್ತ ಗೊಟ್ಟು ಆಲಿಸಿದನು. ಪೋಲೀಸರು ಚಳವಳಿಗಾರರನ್ನು ಅದ್ಭುತದ್ದಾ ಬೈಯುತ್ತಿದ್ದರು ಎರಡು ಮೂರು ತಿಂಗಳಿಂದ ಈ ಸೂಳೇಮಕ್ಕಳ ಸಲುವಾಗಿ ನಿದ್ರೆಯಿಲ್ಲ ಊಟವಿಲ್ಲ. ಹಗಲುರಾತ್ರಿ ಒಡಾಡಿ ಕಾಲು ಹೋದವು. ಎಂದು ಅನ್ನುತ್ತ ಕೇಕೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸೂಳೆಭಾವಿ ಸ್ಟೇಶನ್ ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೂ ಅಂದೇ ಇತ್ತು. ಅದನ್ನು ಹುದ್ದಿ ಗುಂಪಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಪೂರ್ವ ಸಿದ್ಧತೆ ನೋಡಿ ಬರಲು ನಾವು ನಮ್ಮ ಗುಂಪಿನ ಸೈನಿಕ ಶ್ರೀ ಅಂಣಾಬಸ್ವಪ್ಪ ಮರಲಿಂಗಣ್ಣವರ ಅವರನ್ನು ಹುದ್ದಿಗೆ ಮುನ್ನಾ ದಿನವೇ ಕಳಿಸಿದ್ದೆವು. ಅವರು ರಂಗದ ಹೊಳೆ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಶ್ರೀ ವಡವಿ

ಮಾಸ್ತರರ ಹುದ್ದೆ ತುಡಕ್ಕೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಲು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಮುಂಜಾನೆ ಸ್ನಾನಮುಗಿಸಿ ಸೂಳೇಭಾವಿ ಸ್ವೇಶನ್ನಿನ ಸಮಾಚಾರ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲು ಹೊರಡುವವರಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಮೋಲೀಸರಿಗೆ, ಅವರ ಸುಕಿವು ಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ರಂಗದಹೊಳೆ ಗುಡ್ಡಕ್ಕೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದರು ! ಹುದ್ದೆಯ ಎಲ್ಲ ಸೈನಿಕರೂ ಮಾಯವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಯಾರೂ ಮೋಲೀಸರ ಕೈಗೆ ಹತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶ್ರೀ ಅಂಣಾ ಬಸಪ್ಪ ಮಾತ್ರ ಅವರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕರು. ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಬೇಡಿಹಾಕಿ ಗುಜನಾಳ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಒಳ್ಳೆ ಮರುಪಾರ್ಥ ಮಾಡಿದವೆಂಬ ಹರ್ಷದಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಶನ್ನ ಮೇಲೆ ಚಹಾ ಕುಡಿಯ ಹತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಹರಟೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಗುಪ್ತಚಾರ ಅಪ್ಪೋಜಿಗೆ ಮೇಲಿನ ವಿವರ ತಿಳಿದವು.

ಅಪ್ಪೋಜಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಂದು ನಮಗೆ ಈ ಎಲ್ಲಸಂಗತಿ ತಿಳಿಸಿವಾಗ ನಮಗೆ ತುಸು ಸಮಾಧಾನವಾಯಿತು. ಗೌಪ್ಯಸ್ಪೋಟವಾಗಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ವ್ಯಾಮೋಲಿಯಂತೆ ನಡೆದಿದೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿದವರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ಪುನಃ ಉತ್ಸಾಹಿತರಾಗಿ ಮುಂದಿನ ಹುಕುಮಿನ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು.

ಮತ್ತೆ ಅಪ್ಪೋಜಿಯು ಸ್ವೇಶನ್ನಿಗೆ ಹೋಗುವವರೊಳಗೆ ನಿಜಾಮುದ್ದೀನ ಇವ ಸೈನ್ಯರೂ ಮೋಲೀಸರೂ ಚಹಾ ಕುಡಿದು ಬಾಳೇಹಾಣು ತಿನ್ನುತ್ತ ಅಂಣಾ ಬಸಪ್ಪ ನವರನ್ನು ಕರಕೊಂಡು ಗುಜನಾಳದಡೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದು ತಿಳಿಯಿತು. ಹುದ್ದೆಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಮೋಲೀಸರಿಗೆ ಮಂಕು ಬಾಧಿ ಹಟ್ಟಿದ ಸಮಾಧಾನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಅಂಣಾ ಬಸಪ್ಪನ ಬಂಧನದ ಅಘಾತವನ್ನು ನಾವು ಮರೆತವು. ಎರಡೇ ಎರಡು ಮಿಣುಕಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿ ವಾಮನರಾಯರು ಹುಕುಮು ಕೊಟ್ಟರು. ಮೋಲೀಸರು ಇನ್ನೂ ಗುಜನಾಳ ಮುಟ್ಟಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯ ಬೆಳೆಯೊಳ್ಳಗಿಂದ ಬಂದು ಸ್ವೇಶನ್ನಿಗೆ ಮುತ್ತಿತು !

ಅಂದು ಶುಕ್ರವಾರ. ಅಂಕಲಗಿಯ ಸಂತೆಗಾಗಿ ಸಾಲುಗಟ್ಟಿ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷರು ಹುದ್ದೆ ಸುಲಧಾಳದಿಂದ ಸ್ವೇಶನ್ನ ಮೇಲೆ ಹಾಯ್ದು ನಡೆದಿದ್ದರು. ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಜನರು; ಇದ್ದಲ್ಲಿಯ ವಾಗೀನು ಶುಂಬುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ದಾಳಿ ನೋಡುತ್ತ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ಚಿತ್ರದಂತೆ ನಿಂತರು. ಶ್ರೀ ಯದ್ವಾ ಮಾಸ್ತರರು ಸ್ವೇಶನ್ ಮಾಸ್ತರರನ್ನು ತಕ್ಕಿ ಬಿಡ್ತು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ರಾಜಾರಾಮ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ವಾಮನ ಜೋಶಿ, ಮತ್ತು ಮಹಾದೇವ ಪತ್ತಾರ, ಇವರು ಘನುಗಳಿಂದ ಟಿಲಿಫೋನ ಯಂತ್ರ ಒಡೆದು ಚೂರು ಮಾಡುವ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರು. ನಮ್ಮ ಸುದೈವದಿಂದ ಅಂದೇ ೫೦ ಡಬ್ಬ ಚಿಮಣಿ ಎಣ್ಣೆ ಸ್ವೇಶನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಪಟಪಟನೆ ಒಡೆದು,

ಸುರುವಿದ್ಯರಿಂದ ಸ್ವೇಶನ್ನ ಮಾಸ್ತರರ ಆಫೀಸಿನಲ್ಲಿ ೬ ಇಂಚು ಎಂಟು ನಿಂತಿತು. ನಾವು ತಂದ ಎರಡು ಡಬ್ಬಿಗಳನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಸುರಿದು ಬಿಟ್ಟೆವು. ಎಲ್ಲರೂ ತಮತಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಕೆಲಸ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದಲೂ ಚುರುಕಾಗಿಯೂ ನೆರವೇರಿಸಿದರು. ಅದರ ಬೆಂಕಿಹಚ್ಚುವವನು ಉತ್ಸಾಹದ ಭರದಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಸೇಕೆಂದು ಮೊದಲೇ ಕಡ್ಡಿ ಕೊರೆದು ಬಿಟ್ಟ. ಒಳಗಿನವರೆಲ್ಲ ಹೊರಗೆ ದಾಟಿ ಬರುವವರೆಗೆ ಅವನು ಕಾಯ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ರಾಜಾರಾಮ ಮತ್ತು ವಾಮನ ಜೋಶಿ, ಅಪ್ಪೋಜಿ ಹೊಳೆಯಾಚಿ ಇನ್ನೂ ಒಳಗೇ ಇದ್ದರು. ಉರಿಯು ಭುಗಿಲ್ ಎಂದು ಧಗಧಗಿಸುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಒಳಗಿನಿಂದ ಓಡಿಬಂದರು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಜ್ವಾಲೆ ಪ್ರವಿರವಾಗಿತ್ತು. ಬಾಗಿಲ ಬದಿಗಿದ್ದ ಕಿಡಕಿಯನ್ನು ಒದ್ದು ಮುರಿದು ಅವರು ಹೊರಗೆ ಧುಮುಕಿದರು. ಶ್ರೀ ರಾಜಾರಾಮ ಹಾಗೂ ವಾಮನರಾವ ಜೋಶಿಯ ಒಂದು ಮಗ್ಗಲು ಸುಟ್ಟು ಫಾಯಪಾಯಿತು. ಆ ಫಾಯ ಮಾಯಲು ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಹಿಡಿಯಿತು ಅಂಕಲಗಿಯ ಸಾಕ್ಷರ ಗಜಾನನ ದೇಶಪಾಂಡೆ (ಅಣ್ಣು ಗುರೂಜಿಯವರ ತಮ್ಮ) ಅವರು ಅವನ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿದರು. ಕೇವಲ ಐದೇ ಐದು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವೇಶನ್ನ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾಯಿತು. ಗುಜನಾಳದಿಂದ ಈ ಸ್ವೇಶನ್ನದ ಜ್ವಾಲೆ ಕಂಡಕೂಡಲೆ ಪೋಲೀಸರು ಮಾತ್ರ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಧಾವಿಸಿ ಬಂದರು. ಅದರ ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಕಂಡದ್ದೇನು ? ಸ್ವೇಶನ್ನಿನ ಬೂದಿ. ಹುಚ್ಚರಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಇದ್ದಲಿ ತುಂಬುವ ಕೂಲಿಕಾರರು ! ಭ್ರಮಿಷ್ಟರಾಗಿದ್ದ ಸ್ವೇಶನ ಮಾಸ್ತರರು ! ಮತ್ತು ಆಯೋ ಎಂದಾ ಎದೆ ಎದೆ ಬಡಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಪೋಲೀಸರು !

ನಿಜಾಮುದ್ದಿನರ ಎದೆ ಒಡೆದು ಹೋಯಿತು. ಅವರ ಹುರಿಮೀಸೆ ಕೆಳಗಾಡವು. ಪೋಲೀಸರು ಹ್ರಾಹಾರಿದರು. ಇದೇ ಈಗ ನಾವು ೫ ನಿಮಿಷಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಬುದಿದ್ದವು. ಗುಜನಾಳವನ್ನು ನಾವು ಇನ್ನೂ ಮುಟ್ಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಅನಾಹುತವೇ ? ಹಗಲು ೧೨ ಗಂಟೆಗೆ ಸ್ವೇಶನ್ನಿಗೆ ಬೆಂಕಿಯೇ ? ನಾವು ಪೋಲೀಸರು ಯಾತಕ್ಕೆ ಇರಬೇಕು ? ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಹೇಗೆ ಮೋರೆ ತೋರಿಸಬೇಕು ? ಎಂದು ಹತ್ತಾಶರಾಗಿ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡ ಹತ್ತಿದರು. ಜೋರಾಟಗಾರರು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದರು ? ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರು ? ಎಂಬುದರ ದಿಗಿಲೇ ಅವರಿಗೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಡಿ, ವಾಯ್, ಎಸ್. ಪಿ. ಕ್ರೌನ ಸಾಹೇಬನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಮತ್ತು ಅಪಮಾನದಿಂದ ಮುಂಗೈ ಕಚ್ಚಿ ಕೊಂಡನು !

ಫಾಯಹೊಂದಿದ್ದ ವಾಮನ ಜೋಶಿಯವರನ್ನು ನಿಶ್ಚಸ್ತರಾದ ಸೇನಾಪತಿ ವಾಮನರಾವ ಬಿದರಿಯವರನ್ನೂ ನಮ್ಮ ವೀರ ಸೈನಿಕರು ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಹೊತ್ತು ಕೊಂಡು ಓಡುತ್ತ ಬಂದು ಮದವಾಲದ ಗುಡ್ಡ ಹತ್ತಿದರು. ಜೋಳದ ಬೆಳೆ ಹುಲುಸಾಗಿ

ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಬೆಳೆದದ್ದರಿಂದ ಪೋಲೀಸರೊಂದಿಗೆ ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಾಲೆಯ ಆಟ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಆಡಲು ನಮಗೆ ಬಹಳ ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು. ಗುಜನಾಳದಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರ ಬಂಧನದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಂಣಾ ಬಸ್ಸುಪ್ಪನವರು ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದು ಆನಂದ ಪರವಶರಾದರು !

ಸುಲಭಾಳ ಸ್ವೇಶನ್ನು ಹಗಲು ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟೆಗೆ, ಅದೂ ಸಂತೆಯ ದಿನ, ಸುಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಕೇಳಿ, ಜನರಿಗೆ ಕೋಮಾಂಚನವೆದ್ದವು. ಜೇಲಿನಲ್ಲಿಯ ನಮ್ಮ ಮುಖಂಡರು ನೋಡಿರಿ ನನ್ನ ಕುಂದರನಾಡಿನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯೋಧರ ಸಾಹಸ! ಎಂದು ಗು. ಗಂಗಾಧರರಾಯರು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದರು !

ಶ್ರೀ ವಾಮನರಾವ ಬಿದರಿ, ಅಂಣಾ ಗುರೂಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಗುಂಪಿನವರು ನಡೆಸುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ತಾವು ಮುಂದಾಗಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು ಏನಾದರೂ ಅನಾಹುತ, ಗೊಳಿಬಾರ ಮುಂತಾದವು ಆಗಿ ಯಾರದಾದರೂ ಪ್ರಾಣ ಹೋದರೆ ಅವರ ಮನೆಯವರು “ಮುಖಂಡರು ಹಿಂದೆ ಕುಳಿತು ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬಲಿ ಕೊಟ್ಟರು ” ಎಂದು ಆರೋಪ ಬರುವ ಸಂಭವವಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಅವರು ತಾವು ಸ್ವತಃ ಇಲ್ಲದೆ ಯಾವ ಮಹತ್ವದ ದಾಳಿಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಗೊಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

೪ ಗೋಕಾಕ ತಾಲೂಕು ಕಚೇರಿಯ ಮೇಲೆ ಮುಹಿಳೆಯರ ದಾಳಿ !

ಗೋಕಾಕ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕ ತಂಗೇರಹಾಳ, ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ ಅಂದರೆ ಕುಂದರ ನಾಡಿನ ಭಾಗ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದು, ಚಲೇಜಾವ ಚಳವಳಿಯ ರಭಸ ಏರುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಗೋಕಾಕ ತಾಲೂಕು ಕಚೇರಿ, ಫೌಜದಾರ ಕಚೇರಿ, ಸಬರಜಿಸ್ತರ ಕಚೇರಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಒಂದೇ ಕಟ್ಟಡದಲ್ಲಿ ಇವೆ. ಈ ಕಚೇರಿಯಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ, ಕಚೇರಿಯ ಕಾಗದಪತ್ರ ಹರಿದು ಹಾಕುವ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಪಡಿಸಲಾಯಿತು, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷವೆಂದರೆ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಮುಖಂಡತ್ವವನ್ನು ಮುಹಿಳೆಯ ರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಕಾಗದ ಹರಿದು ಚೆಲ್ಲುವದಿಷ್ಟೇ

ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಿತ್ತು. ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳದ ಶ್ರೀಮತಿ ಗಂಗವ್ವಾ ಹೊಳೆಯಾಚೆ, ತುಂಗವ್ವ ಬಡಿಗೆರ, ಚನಬಸವ ಭಡಕಲಿ, ಬಾಳವ್ವ ಬೋರಗಲ್ಲ, ಕಾಶವ್ವ ಹೊಸಮನಿ, ಸರಸ್ವತಿ ಬಾಯಿ ಜಾಗುಲೆ, ನಿಂಗವ್ವ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ಇವರ ಜೊತೆಗೆ ಶ್ರೀ ಬಸಗೌಡಾ ಹೊಳೆಯಾಚೆ ಕೊಳವಿ ಯಲ್ಲಪ್ಪಾ ಕಂಬಾರ, ಕಲ್ಲಪ್ಪಾ ಅಂಗಡಿ, ಭಗವಂತಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮಹಾರುದ್ರಪ್ಪಾ ಪತ್ತಾರ, ನಿಂಗಪ್ಪಾ ಭುಜಣ್ಣವರ, ಬಾಳಗೌಡಾ ರಾಮಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ಹೀಗೆ ೧೪ ಜನರು ಈ ತಂಡದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಈ ತಂಡದವರು ಮುಂಜಾನೆ ೧೧ ಗಂಟೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಗೋಕಾಕ ಪೇಟೆಯೊಳಗಿಂದ ಹಾದು ಕಚೇರಿಯ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದರು. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಹುಡುಗರು ಕಚೇರಿ ಹೊಕ್ಕು ಸರಕಾರಿ ಕಾಗದ ಹೇಗೆ ಹರಿಯುವರು ಎಂಬುದನ್ನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನೋಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಗೋಕಾಕ ನಗರದಲ್ಲಿ ಈ ತಂಡ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿತು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಟ್ರೇಡ್‌ಯೂರಿ ಮತ್ತು ಲಾಕಪ್ಪು ಇರುವದರಿಂದ ಒಬ್ಬ ಪೋಲೀಸನು ಬಂದೂಕಧಾರಿಯಾಗಿ ಕಾವಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಜನರ ಗುಂಪನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಆ ಪೋಲೀಸನು ದಾಲಿನಿಂದ ಬಂದೂಕನ್ನು ಗುರಿಯಿಡುವ ಗಡಿಬಿಡಿ ನಡೆಸಿದನು. ಇದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ತಂಡದೊಳಗಿನ ಶ್ರೀ ಬಸಗೌಡ ಹೊಳೆಯಾಚೆ ಇವನು ಟಣ್ಣನೆ ಹಾರಿ ಆ ಪೋಲೀಸನ ಮೇಲೆ ಜಿಗಿದು ಅವನನ್ನು ಎತ್ತಿ ಒಗೆದನು. ಶ್ರೀ ಬಸಗೌಡ ನೊಬ್ಬನೆ ಈ ತಂಡದಲ್ಲಿ ಹರೆಯದ ಹುಡುಗ. ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತಲೆ ಪೋಲೀಸನು ಗಾಬರಿ ಯಾದ, ಇತ್ತ ಉಳಿದವರು ಕಚೇರಿ ಹೊಕ್ಕು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಸುಮಾರು ೨೦ ಪ್ರಕರಣ ಗಳನ್ನು ಪರಪರ ಹರಿದು ಚೆಲ್ಲಿ ಜೈಕಾರ ಹಾಕುತ್ತ ಹೊರಟು ಹೋದರು.

ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಈ ಶೌರ್ಯ ಸಾಹಸವನ್ನು ಕಂಡು ಗೋಕಾಕದ ಗಂಡಸರು ಬೊಟ್ಟು ಕತ್ತಿ ಕೊಂಡರಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಹೇಡಿತನಕ್ಕೆ ನಾಚಿ ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಿದರು.

ಫ. ರೆಸ್ಪ ಆಫೀಸ, ಕೋರ್ಟಿನ ಕಾಗದಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟರು

ಮನರಗುಪ್ಪಿಯ ಐದು ತರುಣ ಹೋರಾಟಗಾರರು ದಿ. ೧೪-೧೨-೧೯೪೨ ರಂದು ಹಗಲು ಹಾಡೆ ಗೋಕಾಕದಲ್ಲಿಯ ಫಾರೆಸ್ಪ ಆಫೀಸದಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಜಯ ಘೋಷದೊಂದಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟರು.

ದಿ. ೨೦ ೧೧-೧೯೪೨ ರಂದು ಬೆಳಗಾವಿ ಕಿಲ್ಲೆ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ಖಿಟ್ಟೆ ನೆಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಸಿಟಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ ವೇಲಿಂಗಿ ಅವರ ಕೋರ್ಟಿನ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳನ್ನು ಖಿಟ್ಟೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಹೋರಾಟಗಾರರೇ ಸುಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರು. ಗೋಕಾಕ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕೋಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಥ ಘಟನೆ ನಡೆಯಿತು.

೫ ಆವಾಹನ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸಿಂಧೀ ಸಿಪಾಯಿ ಒಡೆದರು !

ಗೋಕಾಕದ ಶ್ರೀ ಚನಬಸಪ್ಪ ಮುಳಗುಂದ ಎಂಬವರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಹುದಿನ ಗಳಿಂದ ಸಿಂಧೀ ವ್ಯಾಪಾರದ ಗುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿಯುತ್ತ ಬಂದವರು. ಚೆಚಡಿ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ವಂಣೂರ ಮೊದಲಾದ ಊರುಗಳ ಅಂಗಡಿಗಳಿಗೆ ಸಿಂಧೀ ಪೂರೈಸುವುದು ನಡೆದಿತ್ತು. ಒಂದು ಚಕ್ಕಡಿಯ ಮೇಲೆ ಮೂರು ದೊಡ್ಡ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಪೀಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಂಧಿಯನ್ನು ತರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಳವಳಿಗಾರರು ಸಿಂಧೀ ಪಕಾಲಿ ಹರಿಯುವುದು ಸಿಂಧೀ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಸಿದ್ದನ್ನು ಅವನು ನೋಡಿದನು. ನಾಲ್ವರು ಕುಸ್ತೀ ಆಳುಗಳು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಗೋಲು ಕೊಡಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮೀಸೆಗೆ ಹುರಿಹಾಕಿ ಈಚಲಮರದವನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಚಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಾಲದ್ದಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದೂಕು ಕೊಟ್ಟು ಅವನನ್ನು ಮುಖಂಡನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಚಕ್ಕಡಿರಕ್ಷಣೆಯ ಹೊಣೆ ಅವನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿ ವೈಭವದಿಂದ ಅಂಗರಕ್ಷಕರೊಂದಿಗೆ ಈಚಲಮರದವನು ಚಕ್ಕಡಿಯಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಯಾರಾದರೂ ಗಂಡಸರು ಚಳವಳಿಗಾರರಿದ್ದರೆ ಅವರು ಬಂದು ತನ್ನ ಚಕ್ಕಡಿಯನ್ನು ತರುಬಿ ನೋಡಬೇಕು ಎಂಬ ಬಿಂಕದ ಆವಾಹನವನ್ನು ಶ್ರೀ ಚನಬಸಪ್ಪ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ. ಅಶ್ವಮೇಧ ಕುದುರೆಯಂತೆ ಸಿಂಧೆವ್ವನ ಗಾಡಿ ದಿನಾಲು ನಾಲ್ಕು ಕಡೆಗೆ ಹಸಿರು ಗರಿಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುಣಿಯುತ್ತ ಕೇಕೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಬರುತ್ತಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ, ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ ತಂಡದ ವೀರರು ಚನಬಸಪ್ಪನ ಆವಾಹನ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು. ನಾಯಕರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಶ್ರೀ ಬಾಳಪ್ಪ ಹೊಳೆಯಾಚೆ ಈರಯ್ಯ ಮಠಪತಿ, ಮಲ್ಲಪ್ಪ, ಕುಂದರಗಿ, ರಾಜಾರಾಮ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ನರಹರಿ ಮಠದ, ಮಲ್ಹಾರಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ (ಅಮ್ಮಣಗಿ) ಮೊದಲಾದವರು ಒಂದುದಿನ ವಂಣೂರ ಚೆಚಡಿ ನಡುವೆ ಒಂದು ಕಂಟೆಯಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡು ಕುಳಿತು ಸಿಂಧೀ ಬಂಡಿಯ ಪ್ರತೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ನೋಡಿ ನೋಡಿ ಬೇಸತ್ತರೂ ತೀವ್ರ ಬಂಡಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರ ಹೊಟ್ಟೆಗಳು ಹಸಿವೆಯಿಂದ ತಳಮಳಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಇನ್ನೆಷ್ಟು ವೇಳೆದಾರಿ ಕಾಯಬೇಕೆನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಮ್ಮನ ಬಂಡಿ ಬರುತ್ತಿರುವುದು ಕಾಣಿಸಿತು. ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಭಾರಿ ಕಿಮ್ಮತ್ತಿನ ಎರಡು ಹೋರಿಗಳನ್ನು ಬಂಡಿಗೆ ಹೂಡಲಾಗಿತ್ತು. ಕಾವಲುಗಾರರು ಹಾಡುತ್ತ ಕೇಕೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂಡಿಯು ಬರುವದೇ ತಡ ಬಾಳಪ್ಪನು ಜಿಗಿದು ಹೋಗಿ ಹೋರಿಗಳ ಮೂಗ ದಾಣದಲ್ಲಿ ಕೈಹಾಕಿ ಬಂಡಿ ತರುಬಿದ. ಈರಪ್ಪನು ಕೈಯೊಳಗಿನ ಪಿಸ್ತೂಲ (ತೋರಿಕೆಯದು) ತೋರಿಸುತ್ತ ಬಂದೂಕಿನವನ ಮುಂದಿನಂತೆ ಉಳಿದವರು ಕೊಡ್ಡಿ ಬರ್ಕಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಬಂಡಿ ಹತ್ತಿದರು ಈ ಆವೇಶದ ಆಕಸ್ಮಿಕ ದಾಳಿ

ಕಂಡು ಬಂದಿಯಲ್ಲಿಯ ಪೈಲವಾನರು ಕೈಮುಗಿದು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂಡರು. “ ನಾವು ಹೇಳಿ ಕೇಳಿ ನವಕರರು ನಮ್ಮನ್ನು ಬಡೆಯ ಬೇಡರಿ ಕಾಲು ಬೀಳುತ್ತೇವೆ. ” ಎಂದು ಶರಣು ಬಂದರು. ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕೊಡ್ಡಿ, ಕುಡಗೋಲ, ಬಂದೂಕ ಕೆಳಗೆ ಚೆಲ್ಲಿ ದರು, ಆಗ ನಮ್ಮವರು ಹಾಗಾದರೆ ನೀವೇ ನಿಮ್ಮ ಕೈಯಿಂದ ಮೂರೂ ಪೀಪಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸಿರಿ” ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಿದರು. ಕುಸ್ತೀ ಆಳುಗಳು ಮೂರೂ ಪೀಪುಗಳನ್ನು ಪಬ್ಬು ಸುರುವಿ ರಸ್ತೆಗೆ ಸುರಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದರು ! ಮೊಟ್ಟೆಯ ಕಾವಲಿಯಂತೆ ರಸ್ತೆಗುಂಚಿ ಸಿಂದಿ ಹರಿದು ಹೋಯಿತು ! ಅವರ ಮೀಸೆಗಳ ಹುರಿ ಉಚ್ಚಿದವು. ಗಾಂಧಿಮಹಾ ರಾಜ ಕೀ ಜೈಕಾರ ಹಾಕಿದರು. ಗೋಕಾಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಯಜಮಾನರಿಗೆ ನಡೆಸ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಚನಬಸಪ್ಪ ಬೆಪ್ಪಾಗಿಬಿಟ್ಟ.

ಅವರು ಬಾಡಿಗೆಯವರು. ನಮ್ಮವರು ತಾಯ್ನಾಡಿನ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಜೀವದ ಹಂಗುಮೊರೆದವರು ! ಇಂದು ಈ ನಮ್ಮ ವೀರರ ಎದುರಿಗೇ ನಮ್ಮ ಸರಕಾರ ಸಿಂವಿ ಸೇರವಾರಹತ್ತಿದೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ಸ್ವರಾಜ್ಯ !

೬ ನಂದಿ ಬಂಗ್ಲೆ ಭಸ್ಮವಾಯಿತು !

ಗೋಕಾಕ ಯರಗಟ್ಟಿ ಲೈನದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಕ್ಕೆ ಇದ್ದ ಚಿಕ್ಕನಂದಿ ಸರಕಾರಿ ಬಂಗ್ಲೆ ಸುಡುವ ಸರತಿ ಬಂದಿತು. ಅದು ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳದ ನಮ್ಮ ಕೆಂದ್ರದಿಂದ ೨೦ ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಬಂಗ್ಲೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮುಗಿಸಿ ತಿರುಗಿ ಸ್ವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ೪೦ ಮೈಲಿನ ಪ್ರವಾಸವಾಗುವದರಿಂದ ಮುನ್ನಾದಿನ ನಡುವಿನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ಕಾಮ ಮಾಡುವದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಮುನ್ನಾದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ೨೦ ಸೈನಿಕರು ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳದಿಂದ ಹೊರಟು ಕೊಳವಿ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೧ ಗಂಟೆಗೆ ತಲುಪಿ ದರು. ಊಟದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕೊಳವಿಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಹಳ್ಳದ ಕಂಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಕೊಳವಿ ಊರೊಂದರೆ ಶ್ರೀ ವಾಮನರಾವ ಬಿದರಿಯವರಿಗೆ ತವರಮನೆ ಯಿದ್ದಂತೆ. ಅಲ್ಲಿ ೩-೪ ವರುಷನಿತ್ತು ವಾಮನರಾಯರು ಖಾದೀಕಾರ್ಯ ಮತ್ತು ಗ್ರಾಮಸುಧಾರಣೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಅಂಣು ಗುರೂಜಿ ಯವರೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಕೊಳವಿಗೆ ಬಂದುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಬಸಪ್ಪ ಕಳ್ಳಗುಂದಿ ಎಂಬ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ವಾಮನರಾಯರ ಪರಮ ಶಿಷ್ಯರು. ಈ ಊರಲ್ಲಿಯ ಪೋಲೀಸ ಪಾಟೀಲ ಕೆಂಡನಗೌಡಾ ಎಂಬವರು ಅತ್ಯಂತ ರಾಜನಿಷ್ಠರಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಕಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಪ್ಪತ್ತು ಜನರ ಸಮ್ಮ ಸೈನ್ಯ ಕೊಳವಿಯಂಥ ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ಅದು ಗುಪ್ತವಾಗಿರುವುದು ಕಠಿಣ. ಕೊಳವಿ ಗ್ರಾಮದ ಪೋಲೀಸ ಪಾಟೀಲನು ನಮ್ಮ ಚಲನವಲನಗಳನ್ನು ನೋಡಿದವನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮಂಡಗಿ ತಿನ್ನ ಹತ್ತಿದನು. ಎರಡು ಮಿಕ ಮತ್ತು ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಸಂಖ ಬೇಟೆಗಳನ್ನು ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರೆ ಸರಕಾರ ದಂಬಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಪತ್ರ ದೊರಕುವದಲ್ಲದೆ ಹತ್ತೆಂಟು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯ ಪ್ರಕಟವಾದ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಯಾಕೆ ಗಿಟ್ಟಿಸಬಾರದು ಎಂಬ ವಿಚಾರ ಆ ಫಿತೂರಿ ದ್ರೋಹಿ ಪೋಲೀಸ ಪಾಟೀಲನ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಂತು. ಕೂಡಲೆ ಗೋಕಾಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಪೋಲೀಸ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ಬೆಟ್ಟಿಯಾದ “ ಸಾಹೇಬರೇ ಇಂದು ಆಮೌಲ್ಯ ಸಂಧಿ ಬಂದಿದೆ. ಶ್ರೀ ವಾಮನರಾಯರೂ ಅಂಣು ಗುರೂಜಿಯವರೂ ತಮ್ಮ ಗುಂಪಿನ ಜನರೊಂದಿಗೆ ಕೊಳವಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದು ರಾತ್ರಿ ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಅವರು ಕೊಳವಿ ಊರಲ್ಲಿರುವರು. ನೀವು ಪೋಲೀಸದಲದೊಂದಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ರಾತ್ರಿ ೧೦ ಗಂಟೆಗೆ ಬಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಬೇಟೆಗಳು ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಳುವವು. ಈ ಸಂಧಿ ತಪ್ಪಿಸಬಾರದು ಮತ್ತು ಈ ಬಡ ಪೋಲೀಸ ಪಾಟೀಲನನ್ನು ಮರೆಯ ಬೇಡಿರಿ ” ಎಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿ ಕೊಂಡನು. ಗೋಕಾಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮುಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಘೌಜದಾರರಿದ್ದರು. ಅವರು ಅತ್ಯಂತ ಚೂಕುವಾಗಿ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸರಕಾರಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಚಳವಳಿಗಾರರನ್ನು ಅಡ್ಡ ದಾರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬೈಯುವುದು ಬಡಿಯುವುದು ಮುಂತಾದ ಅನ್ಯಾಯದ ಕೆಲಸ ಎಂದೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರೊಬ್ಬ ಸಂಭಾವಿತ ಘೌಜವಾರರೆಂದು ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಮುಲ್ಲಾ ಘೌಜದಾರರಿಗೆ ಈ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಲೆ ಶ್ರೀ ಕಲ್ಲೂರ ಘೌಜದಾರರನ್ನು ನಿಜಾಮುದ್ದೀನ ಇನಸ್ಪೆಕ್ಟರ್, ಕ್ರೌನ ಡಿ. ವಾಯ. ಎಸ. ಪಿ. ಯವರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಬೇಟೆಗಾಗಿ ಗೋಕಾಕದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಸಿದರು. ರಾತ್ರಿ ೧೦ ಗಂಟೆಗೆ ಊಟ ಊಡಿಗೆ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಒಂದು ಲಾರಿ ತುಂಬ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಎರಡು ಜೀಪು ತಕ್ಕೊಂಡು ಕೊಳವಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಊರವರೆಲ್ಲ ಊಟ ಮುಗಿಸಿ ಮಲಗಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಗ ಪೋಲೀಸರು ಕೊಳವಿಗೆ ಬಂದರು. ಊರಸುತ್ತ ಕಾವಲು ಮಾಡಲು ಕೆಲವರನ್ನು ಬಂದೂಕ ಕೊಟ್ಟು ಕಳಿಸಿದರು, ಉಳಿದವರು ಊರಿನ ಪ್ರತಿ ಕೂಟದಲ್ಲಿ ಸಜ್ಜಾಗಿ ನಿಂತರು. ನಾಯಿಗಳು ಒಂದೇಸವನೆ ಬೊಗಳಿ ಕೀಸರ ಬಾಸೂ ಹಿಡಿಸಿದವು. ರಾತ್ರಿ ೧೦ ಗಂಟೆಯ ಸುಮಾರಿಗೆ ನಾಯಿಗಳು ಬೊಗಳ ಹತ್ತಿದವೆಂದರೆ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದರೆಂದೇ ತಿಳಿಯುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿತ್ತು. ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಯಾಗೂ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಬಾರದೆಂದು ಪೋಲೀಸರು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯ ಬಾಗಿಲದ ಹೊರ ಚಲಕ ಹಾಕಿ ಒಂದೊಂದೇ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಅಡಿಗೆ ಮನೆಬಚ್ಚಲ ಮನೆ ಹೊಟ್ಟುಕಣಕೆ ಇಡುವ ಅಟ್ಟ ದನಗಳ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ ಒಂದೂ ಬಿಡದೆ ಶೋಧಿಸ ಹತ್ತಿದರು ! ವಾಮನನವ ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದಾರೆ ? ಅಂಣು ಗುರೂಜಿ ಎಲ್ಲಿ ದೊಗ್ಗಿದ್ದಾರೆ

ಎಂದು ಮನೆಯ ಸ್ತ್ರೀಮರುಷರನ್ನು ಹೆದರಿಸುತ್ತ ಪೋಲೀಸರು ಕೇಳಿ ಹತ್ತಿದರು.” ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ನಾವು ನೋಡಿಲ್ಲ.” ಎಂಬುದೇ ಅವರ ಉತ್ತರವಾಗಿತ್ತು. ಅಕ್ಷರಶಃ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಶೋಧಿಸಿದರೂ ಒಬ್ಬರೂ ಚಳಿ ವಳಿಗಾರರು ಅವರಿಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಶೋಧನೆಯ ಸತ್ವ ಬೆಳಗಿನ ೫ ಗಂಟೆಯವರೆಗೂ ನಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥ ! ಆಗ ಕಲ್ಲೂರ ಘಾಜಿದಾರರೂ ನಿಜಾಮುದ್ದೀನರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಪೋಲೀಸ ಪಾಟೀಲನನ್ನು ಕರೆದು “ ಏ ಬದ್‌ಮಾಷ, ಹರಾಷುಖೋರ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ವಾಮನರಾಯರು, ಅಂಣು ಗುರೂಜಿಯವರು ? ತೋರಿಸುತ್ತೀಯೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಲುಚ್ಚಾ ಸೂಳೇಮಗನೇ ಸುಳ್ಳು ಸುದ್ದಿ ಕೊಟ್ಟು ನಮಗೆ ತ್ರಾಸ ಕೊಟ್ಟುಬಗ್ಗಿ ಡಿ. ಎಸ್. ಪಿ. ಯವರಿಗೆ ರಿಪೋರ್ಟ್ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ. ” ಎಂದು ಪಾಟೀಲನನ್ನು ತರಾಟೆಗೆ ತಕ್ಕೊಂಡರು ! ಆಗ ಪಾಟೀಲನು “ ಇಲ್ಲರಿ ಸಾಹೇಬರೇ ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ದ್ರೋಹಮಾಡಿದರೆ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹುಳಿಬೀಳಲಿ ! ನಾನು ಸತ್ಯಸಂಗತಿಯನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಸಾಯಂಕಾಲ ಅವರನ್ನು ಕಂಡಮೇಲೆಯೇ ಓಡಿ ಗೋಕಾಕಕ್ಕೆ ಬಂದೆ, ಅವರು ಎಲ್ಲಿಂದ ಯಾವಾಗ ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೋ ಚಮತ್ಕಾರವಾಗಿದೆ ಸಾಹೇಬರೇ. ದಯಮಾಡಿ ಬಡ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಗೌಡನ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟುಗ ಬೇಡಿರಿ ” ಎಂದು ಪರಿಪರಿ ಯಾಗಿ ಹೇಳಿಕೊಂಡನು.

ಇತ್ತ ಝುಡತಿ ಸತ್ಯ ಇನ್ನೂ ನಡೆವಾಗಲೇ ಅತ್ತ ನಂದಿ ಬುಗ್ಗೆ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಆಗಿತ್ತು !

ಪೋಲೀಸರು ಗೋಕಾಕದಿಂದ ಕೊಳವಿಗೆ ಬರುವದರೊಳಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯವು ಹೂಲಿಕಟ್ಟಿ ದಾರಿಯಿಂದ ನಂದಿಯ ಬುಗ್ಗೆ ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಫರ್ನಿಚರಗಳಿಂದ ಸಜ್ಜಾಗಿದ್ದ ಈ ಬುಗ್ಗೆಯು ನಮ್ಮನ್ನೇ ಕರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಚೌಕೀದಾರನ ಮನೆಗೆ ಚಲಕ ಹಾಕುವದು ಮತ್ತು ಕಡ್ಡಿ ಕೊರೆಯುವದು ಇವೆರಡೇ ಕೆಲಸ ಉಳಿದಿದ್ದವು. ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ಬುಗ್ಗೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಮಾಡಿ ತಿರುಗಿ ಹೊರಟರು.

ಭಾರೀ ಅನಾಹುತದಿಂದ ಸಾರಾಜೆವು !

ಪೋಲೀಸಪಡೆ ಕೊಳವಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದೆಂಬ ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ನಮಗೆ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮರು ಪ್ರವಾಸದ ದಾರಿ ಪುನಃ ಹೂಲಿಕಟ್ಟಿ ಕೊಳವಿಯ ಮೇಲಿಂದಲೇ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೊಳವಿಯ ಮೂಲೆಗೆ ಬರದೆ ನಿರ್ವಾಹವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ದಾಟಿಯೇ ಮುಂದೆ ಕಟ್ಟನಾಳದ ಮೇಲಿಂದ ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವದು. ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲದೆ ನಿರ್ಭೀತರಾಗಿ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ಒಬ್ಬರೊಂದೊ

ಬ್ಬರು ನಡೆದಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬ ಪೋಲೀಸನು ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಬಂದೂಕ ಹಾಕಿ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಿಡದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪೋಲೀಸ ವ್ಯಾನ ಇರುವದನ್ನೂ ಮುಂದಿನ ವನು ತುಸು ದೂರಿನಿಂದ ಕಂಡವನೇ ಬೆಚ್ಚಿ ಬಿದ್ದನು. ತತ್ಕ್ಷಣ ತುಸು ಹಿಂದೆ ಸರಿದು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಕಲ್ಪನೆ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಸಂಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕೊಟ್ಟನು. ಕೊಳವಿ ಊರಲ್ಲಿ ಒಳಗೆ ಹೋಗಲು ಆಗ ಮೋಟಾರ ದಾರಿಯಿದ್ದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಾನವನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ರಸ್ತೆಯ ಬದಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಒಬ್ಬ ಪೋಲೀಸನನ್ನು ಕಾವಲಿಗೆ ಇಟ್ಟು ಜೀಪುಗಳನ್ನು ಊರೊಳಗೆ ಒಯ್ದು ಝಾಡತಿಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರು ತೊಡಗಿದ್ದರೆಂಬುದು ನಮಗೆ ತಿಳಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಪೋಲೀಸವ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಒಬ್ಬ ಬಂದೂಕಧಾರಿ ಪೋಲೀಸ ಕಾಣುತ್ತಿರುವಾಗ ರಸ್ತೆ ದಾಟುವದು ಕಠಿಣವಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂದಿನಿಂದ ಪೋಲೀಸರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಹತ್ತಿದರೆ ಹೇಗೆ ? ಮುಂದೆ ಹೋದರೆ ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯೇ ಸಿಕ್ಕಂತೆ ! ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನೇ ಪೋಲೀಸನಿರುವದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೆ ಅವನ ಬಂದೂಕ ಕಸಿದು ಕೊಂಡು ವ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಇಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಇದೆಲ್ಲ 'ಬಹುದು' ಆಗಿತ್ತು. ನಿಸ್ಸಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿ ಗೊತ್ತು ? ಇಂಥ ಅಪರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ೧ ಗಂಟೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸ ವ್ಯಾನವೇಕೆ ಏನೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಆದದ್ದಾಗಲೆಂದು ಭಾರತಮಾತೆಯ ಧ್ಯಾನ ಮಾಡಿ ವಾಮನರಾಯರು ತತ್ಕ್ಷಣ ನಿರ್ಣಯ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅಜ್ಜಿ ಮಾಡಿದರು. ಯಾರೂ ಮಾತಾಡದೆ ರಸ್ತೆಯ ತುಸು ಬದಿಯಿಂದ ಕಲ್ಲು ಖಣಿಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಒಬ್ಬರ ಹಿಂದೊಬ್ಬರಂತೆ ಅತಿ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ನಡೆದು ಮುಂದೆಯೇ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಯಿತು. ಇತ್ತ ಪೋಲೀಸನ ಮೈಗೆ ಬೆವರು ಒಡೆದಿತ್ತು. ಇಷ್ಟತ್ತು ಜನರು ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ೫೦ ಜನರಷ್ಟು ಕಾಣುವದರಿಂದ ಮತ್ತು ದರೋಡೆಗಾರರ ಟೋಳಿ ನಡೆದಿರುವಾಗ ಏಕಾಕಿಯಾಗಿ ನಿಂತ ತಾನು ಏನಾದರೂ ಚಲನವಲನ ಮಾಡಿದರೆ ತನ್ನ ಜೀವ ಉಳಿಯಲಾರದೆಂಬ ಭಯದಿಂದ ಬಂದೂಕ ಇವರೂ, ಚಿತ್ರದಂತೆ ಹಾಗೆಯೇ ಅವನು ಸ್ತಬ್ಧನಾಗಿ ನಿಂತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಅವನು ನಮ್ಮನ್ನು ದರೋಡೆಖೋರರ ಟೋಳಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ವ್ಯಾನದ ತುಂಬ ಪೋಲೀಸರಿದ್ದಾರೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿದಿದ್ದೆವು, ಹೀಗಾಗಿ ಪರಸ್ಪರರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬಚಾವದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡಲು ಸಮಯವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಸಾಧ್ಯವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಮುಂದಿನವನನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವದೊಂದೇ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಕೊಳವಿ ಕತ್ತರಿಯ ಮೂಲೆಯನ್ನು ದಾಟುತ್ತಲೆ ನಮ್ಮ ಮುಂದಿನ ಸೈನಿಕನು ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಒಡಹತ್ತಿದನು. ಅವನ ಹಿಂದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಒಡಬೇಕಾಯಿತು ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ತುಸು ಅಡ್ಡದಾರಿ ಕ್ರಮಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಒಂದು ತಗ್ಗು ಇತ್ತು ಕತ್ತರಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ಕಾಣಿಸದ್ದರಿಂದ ಮುಂದಿನವನು ಅದರಲ್ಲಿ ಧೂಪ್ತೆಂದು ಬಿದ್ದನು. ಹಿಂದಿನವರೂ ಅವನ ಮೇಲೆಯೇ ಪಟಪಟ ಬಿದ್ದರು. ಕಲ್ಲು ಮುಳ್ಳುಗಳಿಂದ ಆ ತಗ್ಗು ತುಂಬಿತ್ತು. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅದರ ಪ್ರಸಾದ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ಸಾವರಿಸಿಕೊಂಡು, ಬ್ಯಾಟ್ರಿಗಳು ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಇದ್ದರೂ

ಅವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವದೆಂದರೆ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಾನ ತೋರಿಸಿದಂತೆಯೇ ಆಗುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಅವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಕಂಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ ಬೆಳಗು ಹರಿಯುವ ವೇಳೆಗೆ ಕಡಬಗಟ್ಟಿ ಊರಿಗೆ ಬಂದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಊರೊಳಗೆ ರೊಟ್ಟೀ ಎತ್ತಿ ಎಲ್ಲರೂ ತಿಂದ: ನೀರು ಕುಡಿದು ಮುಂದಿನ ದಾರಿ ಹಿಡಿದೆವು. ಹೀಗಾಗಿ ಭಾರಿ ಅನಾಹುತದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಸ್ವಸ್ಥನಕ್ಕೆ ಮುಂಜಾನೆ ೧೦ ಗಂಟೆಗೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿತು

ಇತ್ತ ಪೋಲೀಸರು ಬೆಳತನಕ 'ಝಡತಿ' ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಿಸಿ ಹತಾಶರಾಗಿ ಮುಖ ಒಣಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗಿ ಗೋಕಾಕಕ್ಕೆ ಬರಲು ಪ್ಯಾನಿನ ಹತ್ತರ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ- ರಾತ್ರಿ ನಂದಿ ಬಂಗ್ಲೆ ಸುಟ್ಟುಹೋಯಿತೆಂಬ ಸುದ್ದಿ ಅವರಿಗೆ ಹತ್ತಿತು ಪೋಲೀಸ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಕಿಡಿಕಿಡಿಯಾದರೂ ಅವರಿಗೆ ದಾರಿ ಕಾಣದಂತಾಗಿತ್ತು. ತಾವು ಆ ಲಘುಗ ಗೌಡನ ಮಾತು ನಂಬಿ ಊರ ಮನೆಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸ ಹತ್ತಿದಾಗಲೇ ಗಾಂಧೀ ಸೈನಿಕರು ನಂದಿ ಬಂಗ್ಲೆ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದ್ದು ತಿಳಿದು ಪೋಲೀಸರು ಈ ಚಳವಳಿ ಜನರಕೂಡ ವ್ಯವಹರಿಸುವುದು ಕಠಿಣವಿದೆಯೆಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟರು. ಚಹ ಕು: ಯುಕ್ತಿದ್ವಾಗ ರಾತ್ರಿ ಕಾವಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಪೋಲೀಸನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ತಾನು ಕಂಡ ಘಟನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು, ರಾತ್ರಿ ೧ ಗಂಟೆಯ ಸುಮಾರಿಗೆ ೫೦ ಜನರ ಒಂದು ಟೋಳಿಯು ತನ್ನ ಮುಂದಿನಿಂದಲೇ ಹಾದು ಹೋಯಿತೆಂದು ಅವನು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು " ಏ ಸಾಲೆ, ಹರಾಮಖೋರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದೂಕು ಇದ್ದಾಗ ನೀನು ಗುಂಡು ಯಾಕ ಹಾರಿಸಲಿಲ್ಲ!" ಎಂದು ಗದರಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ " ಸಾಹೇಬರೇ, ನನ್ನ ಜೀವ ಉಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ಆ ಜನರೇ ನನಗೆ ಗುಂಡು ಹಾಕಿದ್ದರೆ ನಾನೇ ಸತ್ತು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ," ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟು, ದರೋಡೆ ಟೋಳಿಗಳನ್ನು ಕಣಕುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ಎಂದೂ ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದನು. ಆಗ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು " ಮುಖ ಸೂಳೇ ಮಗನೇ! ಅವರು ದರೋಡೆ ಖೋರರಲ್ಲ. ನಮಗೆಲ್ಲ ಚಳ್ಳಹಣ್ಣು ತಿನಿಸುತ್ತಿರುವ ಗಾಂಧೀಜನರು. ಅವರೇ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಗ್ಲೆ ಸುಟ್ಟು ತಿರುಗಿ ಹೋದರು. ಸಾಕು ನಡೆಯಿರಿ, ಬೆಳತನಕ ನಿನ್ನೆ ಇಲ್ಲ. ಕೂಳಿಲ್ಲ. ಈ ಚಳವಳಿ ಎಂದು ನಿಲ್ಲುವದೋ, ನಮಗೆ ಕಣ್ಣು ತುಂಬ ನಿನ್ನೆ ಎಂದು ಸಿಗುವದೋ ಆ ಅಲ್ಲಾನಿಗೆ ಗೊತ್ತು." ಎಂದು ಉಸಿರು ಬಿಡುತ್ತ ಗೋಕಾಕದ ಹಾದಿ ಹಿಡಿದರು.

೭ ಕೊಟಬಾಗಿ ಹತ್ತರ ಟಪಾಲ ಬಸ್ ಲೂಟಿ

ನಮ್ಮ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ೩೫ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿದ್ದರು. ಇಷ್ಟು ಜನರ ಊಟ-ಉಡಿಗೆಗೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಖರ್ಚಿಗಾಗಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಹಣ ಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ಥಾನಿಕ ಜನರಿಂದ ಆಗಾಗ ವರ್ಗಣೆ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಈ ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲದೆ ಮುಂಬಯಿಯಿಂದ ಶ್ರೀ ದಿವಾಕರರು ನಿಯಮಿತವಾಗಿ ತುಸು ಹಣ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗಾಗಿ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರು ಮುಂಬೈಯಿಂದ ಈ ಹಣ ತಂದು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದು ಸಾಲುತ್ಪಡ್ತಿಲ್ಲವಲ್ಲದೆ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬರುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ತಂಡದವರಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ದುಡ್ಡಿನ ಅಡಚಣೆ ಕಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ನಾಲ್ಕಾರು ತಿಂಗಳ ಅನುಭವದಿಂದ ಕೂಟಯೋಧನೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲ ಸಾಕಷ್ಟು ಪಳಗಿದವರಾಗಿದ್ದೆವು. ನಡು ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ನೇಹನ್ನ ಸುಡುವವರಿಗೆ ಪೋಲೀಸರ ಮಿಲಿಟರಿಯವರ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವವರಿಗೆ, ಊರಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಸುಲಭದ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂಬ ಕಟ್ಟಪ್ಪಣೆ ಮೇಲಿನಿಂದ ನಮಗೆ ಇತ್ತು. ನಾವು ಯಾವಾಗಲೂ “ಹರಿಜನ” ದಲ್ಲಿ ಬಂದ ಶ್ರೀ ಕಿಶೋರಲಾಲ ಮಶ್ರುವಾಲಾ ಮತ್ತು ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲಕರರ ಆ ಲೇಖ ಸ್ಮರಿಸಿಯೇ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. “ಯಾರಿಗೂ ಹಿಂಸೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ, ಯಾರದೇ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಗೆ ಕೈ ಹಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.” ಎಂಬ ಆ ಲೇಖದಲ್ಲಿಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಸತತವಾಗಿ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದೆವು.

“ನಿಮಗೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ದುಡ್ಡು ತಂದು ಕೊಡುವೆವು, ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವುದು. ಟಪಾಲ ಬಸ್ಸು ಲೂಟಿಮಾಡುವುದು ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಷ್ಟು ಮಾಡುವೆವು. ಮಾತ್ರ ಕೆಲವು ಸಿರಿವಂತರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಕನ್ನ-ದರೋಡೆ ಹಾಕಲು ದಯ ಮಾಡಿ ಅನುಮತಿ ಕೊಡಿರಿ” ಎಂದು ಕಳವು-ದರೋಡಿಯೇ ತಮ್ಮ ಜೀವನೋಪಾಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಂಥ ಸಮಾಜದ್ರೋಹಿ ಜನರು ಆಗಾಗ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾವು ಎಂದೂ ಅದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಸಹಾಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ನೆವದಲ್ಲಿ ದರೋಡೆ ಹಾಕಿ ಹಣ ಲೂಟಿ ಮಾಡುವುದು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. “ದುಡ್ಡು ಬೇಕಾದರೆ ಸರಕಾರಿ ಕಚೇರಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಟ್ರೆಜರರಿ ಲೂಟಿ ಮಾಡೋಣ” ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅದು ಅವರಿಗೆ ಬೇಡವಾಗಿತ್ತು. ಅವರಿಗೆ ದುಡ್ಡು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು, ಪೋಲೀಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ಎದುರು ನಿಲ್ಲುವುದು ಬೇಡವಾಗಿತ್ತು.

ಖಾಸಗಿ ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗೆ ದರೋಡೆ ಹಾಕುವದು - ಅದು ಗಾಂಧೀ ಮಹಾಶಯರ ಜೈಕಾರದಲ್ಲಿ - ಅವರಿಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕಾರದ, ತ್ಯಾಗದ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಯಶಸ್ವಿನ ಖಾತ್ರಿ ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ಅಂತೆಯೇ ಅವರು ಅದನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಮ್ಮತಿಸುತ್ತಿ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಮ್ಮತನೆಗಳು ಶಾಂತಿಕವಾಗಿ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಉಗ್ರವಾಗಿ ಖಂಡಿಸಿದವು. ಅವರ ಸಹಾಯ, ಸಹಕಾರ ಎಂದೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸಲಿಲ್ಲವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ತಿರಸ್ಕರಿಸಿದವು.

ಸಂಕೀರ್ಣರದಿಂದ ಹುಕ್ಕೇರಿ ರೋಡಿಗೆ (ಈಗಿನ ಹೆಸರು ಫುಟಪ್ರಭಾ) ಸಾಯಂಕಾಲ ನಿತ್ಯವೂ ಬಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಟಪಾಲ ಲೂಟಿ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ನಾವು ಒಪ್ಪಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಶ್ರೀ ಮಹಾದೇವ ಪತ್ತಾರ ಮತ್ತು ರಾಜಾರಾಮ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಇವರಿಗೆ ವಹಿಸಿದವು. ಶ್ರೀ ವಿರುಪಾಕ್ಷ ಕಲಫಾಣ ಎಂಬವನನ್ನು ಜೊತೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಹುಕ್ಕೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾದ ಡಾ. ಶಿರಗೆ, ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬ ಸೊಲ್ಲಾಪೂರ ಅವರನ್ನು ಕಂಡು ತಮ್ಮ ಯೋಜನೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಯಲಿಮುನ್ನೋಳ್ಳಿಯ ಬೋಣಿ ಆದಿ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ಜನ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಸಂಕೀರ್ಣರದಿಂದ ಶ್ರೀ ಕಲಫಾಣ ಇವರು ಆ ಟಪಾಲ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಬರಬೇಕು. ಆ ಬಸ್ಸು ಕೊಟಬಾಗಿ ಪೊಲ ಹತ್ತರ (ಹುಕ್ಕೇರಿಯಿಂದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ೬ ಮೈಲು) ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಕಲಫಾಣನು ಸೂಚನೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ರಸ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಯಾಣಿಕರಂತೆ ನಿಂತಿರುವ ಶ್ರೀ ಮಹಾದೇವ ಪಾಂಡೆ ರಾಜಾರಾಮ ಮೊದಲಾದ ೬-೮ ಜನರು ಕೈಮಾಡಿ ಬಸ್ಸು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಬಸ್ ನಿಂತಕೂಡಲೆ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಟಪಾಲ ಚೀಲಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಸಿದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಆ ರೀತಿ ಟಪಾಲ ಬಸ್ಸು ಬಂತು, ಕೊಟಬಾಗಿ ಖೂಟೆಗೆ ನಿಂತಿತು. ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಮಹಾದೇವ ರಾಜಾರಾಮ ಇವರೊಂದಿಗೆ ಬಂದವರು ಮಾಯವಾಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಅಪ್ಪಣ್ಣಾ ಸೊಲ್ಲಾಪೂರ ಮತ್ತು ಮತ್ತಾರ ಸದಾಶಿವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರೂ ಇವರಿಬ್ಬರೇ ಉಳಿದಿದ್ದರು. ಬಸ್ಸು ನಿಲ್ಲುವದೇ ತಡ ಮಹಾದೇವನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಖುರ್ಚಿಯಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಗಾಲಿಗಳನ್ನು ಪಂಚೇಜೀರು ಮಾಡಿದನು. ಉಳಿದವರು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಬಸ್ಸನ್ನೇರಿ ಟಪಾಲ ಚೀಲಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡರು. ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಯಾಣಿಕರೆಲ್ಲ ಗಾಬರಿಯಾದರು. ಕೆಲವರು ಇಳಿದು ಒಡತೊಡಗಿದರು. ಆಗ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು "ನಿಮಗೇನೂ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲ. ಗಾಬರಿಯಾಗಬೇಡಿರಿ, ನಾವು ಕಾಂಗ್ರೆಸಿಗರು. ಸರಕಾರಿ ಟಪಾಲ ಮಾತ್ರ ಲೂಟಿ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ." ಎಂದು ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಧೈರ್ಯ ಬಂದಿತು. ಡ್ರಾಯವರನೂ, ಕಂಡಕ್ಟರನೂ ಸಮ್ಮತಿಸಿತರು. ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ಎಲ್ಲ

ಬಹುಲ ಚೀಲಗಳನ್ನು ತೆಕ್ಕೊಂಡು ಕೊಟಬಾಗಿ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು, ಬಿಟ್ಟಿ ನೋಡಿ, ಸುಟ್ಟು
ದಾಕಿದರು. ಒಂದು ಚೀಲದಲ್ಲಿ ತೊಗಲಿನ ಸಣ್ಣ ಬ್ಯಾಗವಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಸುಡದೇ ಹಾಗೇ
ತಂದರು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಸರಕಾರಿ ಕಾರು ಹುಕ್ಕೇರಿ ರೋಡ್ ಕಡೆಯಿಂದ
ಬಂದು ಎಲ್ಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಹುಕ್ಕೇರಿಗೆ ಹೋಯಿತು. ಹತ್ತು ನಿಮಿಷ
ಗಳಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರ ಜೀಪ ಬಂದವು. ಮಿಲಿಟರಿ ಜೀಪೂ ಬಂದಿತು. ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು
ಅಡ್ಡದಾರಿಯಿಂದ ನದಿ ದಾಟಿ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರದ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು
ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಜೀಪುಗಳು ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದವು. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇಂಗಳಿಗೆ ನಿರ್ವಾಣಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ
ಜನರು ಇವರನ್ನು ದರೋಜಪೋರರೆಂದು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅದರ ಚಳವಳಿಯವೆ
ರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೇ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು 'ರಾತ್ರಿ ಅಡ್ಡದಾರಿಯಿಂದ
ಪಾಚ್ಚಾಪೂರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಪೋಲೀಸರ ಮತ್ತು ಮಿಲಿಟರಿಯವರ ಜೀಪು ಬೆನ್ನು
ಹತ್ತಿದರೂ ಅವರು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಇಂಗಳಿಗೆ ನಿರ್ವಾಣಟ್ಟಿ ಜನರನ್ನು ಅವರು ಹೆದರಿಸಿ
ಚಳವಳಿಯವರು ಎತ್ತ ಹೋದರು ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದರು ಅವರು ವಿರುದ್ಧ ದಿಶೆಯನ್ನು
ತೋರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟರು. ಮರುದಿನ ಶಿಗೀಹೊಳೆಯ ರಾವಜೇಕಾಕಾ ಇವರ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಆ
ತೊಗಲಿನ ಬ್ಯಾಗು ಬಿಟ್ಟಿ ನೋಡಲಾಗಿ ೧೬೦೦ ರೂಪಾಯಿಯ ನೋಟುಗಳಿದ್ದವು
ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಎರಡು ತಿಂಗಳ ವಿಚೀಕಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಈ ಕಾಯಾತ್ಮಮಕ್ಕೆ ಎಲಿ
ಮುನ್ನೋಲ್ಕಿಯ ಶಿವಲಿಂಗ ಬಡಿಗೆರ, ಬಸ್ಸಪ್ಪ ರಾಜಪ್ಪಗೋಳ, ಬಸಲಿಂಗಯ್ಯ ಗಣಾ
ಚಾರಿ, ತಾತಪ್ಪ ಡೋಣ, ಹುಕ್ಕೇರಿಯ ಧನಸಾಲ ಬಾಗಿ ಇವರು ಸಹಾಯ
ಮಾಡಿದರು.

ಇತ್ತ ನಮ್ಮ ತಂಡದವರು ಇಬ್ಬಿಬ್ಬರಂತೆ ಬಂದು ಪಂಟಮುರಿಯ ಹತ್ತರ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ಅಲ್ಲಿ ವಾಮನರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಊಟ ತಕ್ಕೊಂಡು ೭ ಗಂಟೆಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ೮-೩೦ ಗಂಟೆಯಾದರೂ ಅವರು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಪಥಕದ ಅಣ್ಣ ಮತ್ತು ಅವನ ಸಹಕಾರಿಯೂ ಕಾಣದವರು. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಗೊಂದಲದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವು ಯಾವದೂ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ವಾಮನರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಬರದ ಹೊರತು ಯಾವ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಕೈಕೊಳ್ಳುವಂತಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಹಪ್ಪೆ (ಕಂದಾಯ) ವಸೂಲಿಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೇ ಪೋಲೀಸರ ಸಂಖ್ಯೆ, ಅವರ ಚಲನವಲನ ನಮಗೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದವು, ಊರೊಳಗಿನ ಸಂದಿಗ್ಧಗೊಂದಿಗು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿಯವರಿಗೇ ತುಸು ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಕಾರಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಾದರೂ ಏನಿದೆ ? ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬರಲು ಶ್ರೀ ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿ ಮತ್ತು ರಾಜಾರಾಮ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಇಬ್ಬರೂ ಮೌನದಿಂದ ಊರೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ಮುಖ್ಯಪಾದ ಬಸ್ ರೋಡಿನಿಂದ ಸಾಗಿದರೆ ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯಬಹುದೆಂದು ಬಗೆದು ಉತ್ತರ ಕಡೆಯ ನೇಕಾರ ಓಣಿಯಿಂದ ನಡೆದರು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ ವಾಮನರಾಯರ ಮನೆಗೆ (ಶ್ರೀ ಚಿದಂಬರ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ) ಬರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯ ಕೇಂದ್ರವು ಎಲ್ಲಿದೆ ? ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾವು ಒಂದು ಓಣಿಯನ್ನು ದಾಟುವದರೊಳಗೆ ಸರಕಾರಿ ಚಾವಡಿಯೇ ಬಂದಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರು, ಗೌಡ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಇದ್ದರು ವಸೂಲಿಯ ಕೇಂದ್ರವು ಅದೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅಂದು ಬೆಳದಿಂಗಳ ದಿನವಾಗಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಗುಟ್ಟು ರಹಸ್ಯಗೊಂಡಿತ್ತು. ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಆ ಚಾವಡಿಯ ಮುಂದೆಯೇ ಹಾಯ್ದು ನಡೆದೆವು. ನಾಲ್ಕು ಜನ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದೂಕಧಾರಿಗಳಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಒಬ್ಬ ಅಮಲದಾರನು ಅವರಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. "ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನವರು ಇಂದು ಬರುವರೆಂದು ತಿಳಿದಿದೆ (ತೋಲಗಿಯಂತೆ) ಆದೀತು ! ಎಚ್ಚರ ! ಯಾರೂ ಮಲಗ ಬೇಡಿರಿ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಪಹರೆ ಮಾಡಿರಿ. ತಪ್ಪಿದರೆ ಚರ್ಚಾ ಸುಲಿದೇನು " ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳುತ್ತ ಮುಂದಿನ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ವಾಮನರಾಯರ ಮನೆಗೆ ಬಂದೆವು, ಅಲ್ಲಿಯೂ ಶುಕಶುಕಾಟ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಏನೂ ತೋಚದಾಯಿತು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಬರುವಿಕೆಯ ನಿರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನೆರೆಮನೆಯ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ದೊಡ್ಡಕಾಸಟ್ಟಿಯವರು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಬಂದು ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ " ಪಾಚ್ಚಾ ಪೂರದ ಅಣ್ಣ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಸಂಜೆ ಬಂಧಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಾಮನರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರನ್ನು ಇದೇ ಈಗ ಪೋಲೀಸರು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಯಮಕನ ಮರಡಿಗೆ ಒಯ್ದಿದ್ದಾರೆ. ದಿನಾಲು ಒಬ್ಬನೇ ಪೋಲೀಸನು ಪಹರೆಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇಂದು ಯಾರೋ ನಾಲ್ಕು ಜನ ಪೋಲೀಸರು ಪಹರೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ಗುಟ್ಟು

ರಜ್ಜು ಗಿದೆ, ಕೂಡಲೆ ಪಾರಾಗಿಹೋಗಿರಿ. ” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಕೇಳಿ ನಾವು ಚಕ್ರ
ವ್ಯೂಹದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿವಲ್ಲ? ಎಂದು ಗಾಬರಿಯಾದೆವು. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಿಮಿಷಕೂಡ ನಿಲ್ಲು
ವಂತಿಲ್ಲ. ಸುಸೂತ್ರ ಪಾರಾಗುವದೇ ಕಠಿಣವಾಯಿತು. ಪೋಲೀಸರ ಜೀಪುಗಳು ಒಡಾ
ಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಪುನಃ ಅದೇ ಚಾವಡಿಯ ಮುಂದೆಯೇ ಹಾಯದೆ ಬೇರೆ ದಾರಿಯಿದ್ದಿಲ್ಲ.
ಓಡಿಹೋಗುವ ದುಸ್ಸಾಹಸ ಮಾಡಿದರೆ ಗುಂಡಿಗೆ ತುತ್ತಾಗುವದು ಖಂಡಿತ ! ಸಂಶಯ
ಬರದಂತೆ ನಾಗರಿಕರಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಸಾಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನಷ್ಟು ರಾತ್ರಿಯಾ
ಗಿದ್ದರೆ ಊರ ಜನರ ತಿರುಗಾಟ-ಸುಳಿದಾಟ ನಿಂತು ಎಲ್ಲವೂ ಸ್ತಬ್ಧವಾಗಿತ್ತು.
ಆದುದರಿಂದ ನಾನು ಕುಲಕರ್ಣಿಯ ಸೋಗಿನಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ನಡೆಯಬೇಕು
ರಾಜಾರಾಮನು ಒಂದು ನೀರಿನ ತಂಬಿಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಹಿಂಬಾಲಿಸಬೇಕು, ನೋಡು
ವವರಿಗೆ ಯಾರೋ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಬಹಿದ್ವಿಶೇಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಹಿಂದೆ ಅವರ
ಸನದಿ ನೀರಿನ ತಂಬಿಗೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಡೆದಿದ್ದಾನೆ ಎಂದು ಭಾಸವಾಗುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ
ಸಾಗಿದೆವು. ಅದೇ ಚಾವಡಿ, ಅದೇ ಪೋಲೀಸರ ಮುಂದಿನಿಂದಲೇ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಹಾದು
ದಾಟಿದೆವು. ಸುಸೂತ್ರ ಪಾರಾದೆವು. ಊರ ಹೊರಗೆ ಒಂದು ಬೀಡುಬಿಟ್ಟು ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕ
ರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡೆವು, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರ ಜೀಪುಗಳು ಅತ್ತಿತ್ತ ಒಡಾಡ
ಹತ್ತಿದವು.

ಎಲ್ಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಪೂರ್ಣ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟೆವು.
ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಗೌಪ್ಯಸ್ವರೂಪ ಹೇಗಾಯಿತು ? ಪೋಲೀಸರು ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆ
ಯಿಂದ ಅದೇಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ? ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯದಿದ್ದರೂ ಇಂದಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ
ಅನುಕೂಲತೆಯಿಲ್ಲ. ಹೊರಟವೇಳೇ ಸರಿಯಾಗಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡುವದು ಅಪಾಯಕರ
ವೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿ ಹಿನ್ನಡೆಯ ಹುಕುಮು ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಕೂಳು-ನೀರು
ಇಲ್ಲದೆ ರಾತ್ರಿ ೩ ಗಂಟೆಗೆ ಕೆಸರೂರ ಮಾವಿನ ಗಿಡಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮಲಗಿದೆವು.

ಮರುದಿನ ವೃತ್ತಪತ್ರ ಓದಿದೆವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ದಪ್ಪ ಅಕ್ಷರ
ಗಳಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲಾಗಿದ್ದಿತು—

“ಖಾನಾಪೂರ ತಾಲೂಕಿನ ತೋಲಗಿ ಗ್ರಾಮದ ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪೋಲೀ
ಸರ ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿ ವಸೂಲ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಂದಾಯದ ಹಣ ಲೂಟಿಮಾಡಲಾಯಿತು !”

ವಂಟಮೂರಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಜನ ಪೋಲೀಸರರಲು, ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಮುಂಜಾಗ್ರತೆ
ವಹಿಸಲು ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದು ಆಗ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯಿತು.

೯ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರದಲ್ಲಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ ದಪ್ತರ ನಾಶ.

ಸುತ್ತಲಿನ ಹತ್ತೆಂಟು ಹಳ್ಳಿಗಳ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಪಾಚ್ಚಾಪೂರದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ದಪ್ತರಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೇ ಕಡೆಗೆ ಅಂದರೆ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಓಣಿಯಲ್ಲಿರುವ ವಠಾರದಲ್ಲಿ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ ಗ್ರಾಮದ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊರಗಿನ ಅಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಇವೆಯೆಂದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ದಪ್ತರ ನಾಶಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ನಮ್ಮ ಗುಂಪಿನ ಜನರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು.

ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆಗೆ ಮಬ್ಬುಗತ್ತಲೆಯಾಗುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳದಿಂದ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ಪಾಚ್ಚಾಪೂರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಶ್ರೀ ವೆಂಕಣ್ಣ ಮಠದ ಇವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಲೆತರು. ನದಿ ದಾಟಿ ಬರುವಾಗ ಶ್ರೀ ನಾಡಗೌಡರ ಮನೆಯ ಹಿಂದೆ ಅತಿರಾಜನಿಷ ರೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಫತ್ತೇಖಾನ ದೇಸಾಯಿಯವರು ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಿ “ಯಾರವರು !” ಎಂದು ಹೆದರಿಸಿದರು. ಆಗ ಶ್ರೀ ಬಸಯ್ಯ ಕಾಕಾ ಮಠಪತಿ ಎಂಬ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ತಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಕೊಡಲಿ ಯನ್ನು ತೋರಿಸಿ, “ಸುಮ್ಮನೆ ಒಳಗೆ ಹೋಗುವಿರೋ ಇಲ್ಲವೋ !” ಎಂದು ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಗದ್ದರಿಸಿದರು. ಫತ್ತೇಖಾನನು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಗಿಲ ಹಾಕಿಕೊಂಡ ವರು. ಮರುದಿನ ಇಡೀ ದಿನ ಬಾಗಿಲ ತೆಗೆಯದೆ ಗಡಗಡ ನಡುಗುತ್ತ ಒಳಗೇ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು.

ದೀಪ ಹಚ್ಚುವ ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರೂ ವೆಂಕಣ್ಣನ ಮನೆಯಿಂದ. ವಠಾರದ ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ಪಟಪಟ ಒಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದವು. ಪೂರ್ವ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬಾಗಿಲ ಹೊಸ್ತಿಲಮೇಲೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನಂತೆ ೮ ಜನರು ನಿಂತರು. ಇಬ್ಬರು ಅಟ್ಟದ ಕೀಲಿ ಮುರಿದು ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿದರು. ಉಳಿದವರು ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿಮೇಲೆ ಹೋದರು. ಎಲ್ಲ ದಪ್ತರ-ಕಾಗದಪತ್ರಗಳನ್ನು ಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡು, ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಊರ ಹೊರಗೆ ಒಯ್ದು ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟು ಬಿಚ್ಚಿವು. ಬಾಳಕು ದೇವರಮನಿ ಎಂಬ ಫಿತೂರಿಯು ಸದಾಕಾಲ ನಮ್ಮನ್ನು ದೂರಿನಿಂದ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತ ಎಲ್ಲ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಪೋಲೀಸರಿಂದ ಹಣವೂ ಸಿಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲರನ್ನು ಊರಲ್ಲಿ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಬಂಧಿಸುವಾಗ ಪೋಲೀಸರು ಇವನನ್ನು ಸಹ ಬಂಧಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಫಿತೂರಿ ನಡಿಸಲು ಅವನನ್ನು ಕಿಲ್ಲೆ ಜೇಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಜೇಲಿನೊಳಗಿನ ಚರ್ಚೆಯಿಂದಾದರೂ ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಸುಳ್ಳು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಡಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಈ ಫಿತೂರಿಯನ್ನು ಜೇಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದರು. ಈ ತರದ ದೇಶ ದ್ರೋಹಿಗಳು

ಈಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯೋಧರೆಂದು ಪೇಸಕನ್ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ವಠಾರದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ನಮ್ಮ ಪರಿಚಿತರೇ. ನಾಳೆ ಮಾಮಲೆದಾರರು ಬಂದು ಕೇಳಿದರೆ ನಾವು ಏನು ಹೇಳಬೇಕು ? ಎಂದು ಹಿರಿಯರು ಕೇಳಿದರು. 'ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿರಿ' ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸಿ ಹೊರಟೆವು.

ಮರುದಿನ ಮಾಮಲೆದಾರರು ಬಂದರು. ಅವರ ಮುಂದೆ - ೫೦ ೬೦ ಜನರು ೬-೭ ಘಂಟಾ ಎತ್ತರದವರು, ಮುಖದ ತುಂಬ ಉದ್ದಾದ ಗಡ್ಡ - ಮೀಸೆ ಬೆಳೆದವರು ಟೋಣಪರು ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನವರೇ ಅಲ್ಲ. ಎಂದು ಇವರು ಸಾಕ್ಷಿ ನುಡಿದರು.

೧೦ ಕೊಲ್ಹಾಪೂರದಿಂದ ಮರಳಿದಾಗ

೧೯೪೨ ರ ನವೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ ಕೊಲ್ಹಾಪೂರದ ಸಭೆಗೆ ನಾನು ಮತ್ತು ನಮ್ಮೂರ ರಾವಜಿ ಕಾಕಾ ಇಬ್ಬರೂ ಹೋಗಿದ್ದೆವು. ಸಭೆ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ರೇಲ್ವೆಯಿಂದ ಗೋಕಾಕ ರೋಡಿಗೆ ಇಳಿದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಗೊಡಚಿನಮಲ್ಲಿ ಪರಕನಹಟ್ಟಿ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತ ನಮ್ಮ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಬರುವದು ಎಂದು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೆವು. ನಮ್ಮ ಗಾಡಿಯು ಚಿಕ್ಕೋಡಿರೋಡ ಸ್ಟೇಷನಕ್ಕೆ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಲೆ ನಮ್ಮ ಡಬ್ಬಿಯೊಳಗೆ ಇಬ್ಬರು ಪೋಲೀಸ ಜಮಾದಾರರು, ಹವಾಲದಾರರು ಹತ್ತಿದ ರವ್ವೇ ಅಲ್ಲ. ನನ್ನ ಬದಿಗೆ ಮೈಗೆ ಮೈ ಹಚ್ಚಿ ಕುಳಿತರು. ಆ ಜಮಾದಾರನು ನನ್ನನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ನಾನು ಒಮ್ಮೇಲೆ ಗಾಬರಿಯಾದೆ. ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ಪೋಲೀಸರ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸುವದೇ ನಮ್ಮ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಪೋಲೀಸರು ತಮ್ಮ ಬೇರೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಂದರೂ ನಮ್ಮನ್ನು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದರೆಂಬ ಸಂಶಯ ಎಲ್ಲ ಭೂಗತರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ಕೋರ್ಟಿನಿಂದ ಹತ್ತೆಂಟು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಕೈದಿಗಳನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿ ಜೇಲಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ಪೋಲೀಸ ಪಾಟರ್ ಬಂದಿತು. ಆದರೆ ಆ ಕೈದಿಗಳೂ, ಉಳಿದ ಪೋಲೀಸರೂ ಬೇರೊಂದು ಡಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಜಮಾದಾರ ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ಡಬ್ಬಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಸಂಶಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು. ಸುದೈವದಿಂದ ಸರಕಾರಿ ಹ.ಕುಮಿನ ಪ್ರಕಾರ ಎಲ್ಲ ರೇಲ್ವೆ ಡಬ್ಬಿಗಳಲ್ಲಿ, ಒಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ಲಾಕ್ ಔಟದ ಮಂದ ಪ್ರಕಾರ ವಿಸ್ತರದಿಂದ ನನ್ನ ಮುಖ ಆ ಜಮಾದಾರನಿಗೆ ಕಾಣುವಂತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಾನು

೨ ಚಕ್ರವ್ಯೂಹದಿಂದ ಪಾರಾದೆವು.

ವಂಟಮೂರಿಯಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿ ಹಿನ್ನಡೆ

ಹೋರಾಟಗಾರರು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಮತ್ತು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ದಾಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಅಶಕ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಯಂತ್ರವೆಲ್ಲ ಮುರಿದು ಬಿದ್ದಂತಾಗಿತ್ತು. ವೇಳೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಟಪಾಲು ಬರುವಂತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಾರಿಗಂತೂ "ಕೋಳಿಬೇನೆ" ಬಂದಂತಾಗಿತ್ತು. ರೇಲ್ವೆಗಳಿಗೆ ಕ್ಷಯರೋಗ ಹತ್ತಿತ್ತು. ಪಾಯಲಿಫ್ ಟ್ರೇನು (ಇಂಜನ ಮತ್ತು ಪೋಲೀಸರ ಒಂದು ದಪ್ಪ) ಮೊವಲು ಹಾದು ಹೋದ ಮೇಲೆಯೇ ಅದರ ಹಿಂದಿನಿಂದ ರೇಲ್ವೆ ಟ್ರೇನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಕಂದಾಯ-ತೆರಿಗೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಪ್ರತಿಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವಸೂಲ ಮಾಡುವದು ಸುರಕ್ಷಿತವಲ್ಲವೆಂಬ ಮುಂಧೋದೇಶೆಯಿಂದ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತ ವಸೂಲಿಯ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸರಕಾರ ರೂಪಿಸಿತು. ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ಗ್ರಾಮದ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರೂ (ಶಾನುಭೋಗರು) ಗೌಡರೂ ತಮ್ಮ ಸನದಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಪೋಲೀಸರ ಭದ್ರಕಾವಲು ಇಟ್ಟಂಥ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಶಾಣ್ಣಹಾಕಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಭೂಮಿಯ ವಾರ್ಷಿಕ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲ ಮಾಡುವಂತೆ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಲೆಕ್ಟರರು ಪ್ರವಶ್ವ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ ಗ್ರಾಮವು "ಡೇಂಜರ್ ರೈೋನ" ಎಂದು ಮೊದಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದದ್ದರಿಂದ ಈ ಭಾಗದ ಸುಮಾರು ೨೦ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ವಂಟಮೂರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಬಲವಾದ ಪೋಲೀಸ ಕಾವಲು ಇಟ್ಟು, ವಸೂಲಿ ಕೆಲಸ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಈ ೨೦ ಹಳ್ಳಿಯ ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲ ವಂಟಮೂರಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಬಿಡಾರ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಊರವರು ವಂಟಮೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ತೆರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಷ ರಾಜ್ಯ ಸುರುವು ಆದಂದಿನಿಂದ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರವೇ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಪರಂ ಪರೆಯನ್ನು ೧೯೪೩ ನೆಯ ಇಸವಿಯಲ್ಲಿ ಮುರಿದು, ಪ್ರಥಮ ಸಲ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರದಿಂದ ವಸೂಲಿಯ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ವಂಟಮೂರಿಗೆ ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಲಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರದಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ ಸರಕಾರದ ರಾಜ್ಯವು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸರಕಾರವೇ ಒಪ್ಪಿ ದಂತಾಗಿತ್ತು. ವಂಟಮೂರಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ನಮಗೂ ಅದು ಬಹಳ ಪ್ರತಿಕೂಲವಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಾಮನ ನಾರಾಯಣ ಕುಲಕರ್ಣಿ. ವಿಷ್ಣು ನಾರಾಯಣ ಕುಲಕರ್ಣಿ (ಗೌಡವಾಡ) ಇವರಿಬ್ಬರು ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯ ಕರ್ತರಾಗಿದ್ದರು. ವಾಮನರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಕುಮರಿ ಆಶ್ರಮದವರು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾವ ದೊಡಕಾನಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ವಿಠಲರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ (ಕಾರಭಾರಿಗಳು) ಇವರ ಮನೆಗಳು ನಮಗೆ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನಗಳಾಗಿದ್ದವು. ವಂಟಮೂರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ

ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಶ್ರೀ ಪಾಮನರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು (ಇವರು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ವಿಚಾರದವರಾಗಿದ್ದರು.) ವಿವರವಾಗಿ ನಮಗೆ ಪೂರೈಯಿಸಿದ ನಂತರ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಂದಾಯ ಕೇಂದ್ರ ಲೂಟಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ನಮ್ಮ ಸೇನಾಪತಿ ಶ್ರೀ ಪಾಮನರಾವ ಬಿದರಿಯವರು ನಿಶ್ಚಿತಗೊಳಿಸಿದರು.

ದಿನಾಂಕ ೨೦-೧-೧೯೪೫ ರಂದು ಪಾಚ್ಚಾಪೂರದಿಂದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೩ ಗಂಟೆಗೆ ಇಬ್ಬಿಬ್ಬರಂತೆ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ಅರಳಿಕಟ್ಟಿ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮಂಟಮೂರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಊರ ಹೊರಗೆ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಸಂಖ್ಯೆ ೭ ಗುಟೆಯವರೆಗೆ ಕಲೆಯಬೇಕು ನಂತರ ಸಮಯಸಾಧಿಸಿ ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಊರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಪೋಲೀರನ್ನು ನಿಶ್ಚೇತರಿಸಿ ತೆರಿಗೆಯ ಹಣ ಲೂಟಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಜನೆ ಹಾಕಲಾಗಿತ್ತು.

ಮೊದಲನೆಯ ಪಥಕದಲ್ಲಿ ಹೊಸಮನಿ ಅಣ್ಣ ದೇಶಪಾಂಡೆ (ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಗಂಗಾಧರ) ಅವರು ಮುಲ್ಲಾ ಹಾಗೂ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಶಾನಭಾಗ ಇವರೊಂದಿಗೆ ಸಾಗಿದ್ದರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿಗಳಿದ್ದವು. ಬೆಲಭಾವಿ ಊರ ಹತ್ತಿರದ ಒಂದು ಹುಣಿಸೇಗಿಡದಮೇಲೆ ಎರ ಅಣ್ಣ ಹುಣಿಸಿಕಾಯಿ ಹರಿಯ ಹತ್ತಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಸನದಿ ವಾಲೀಕಾರರು ಬಂದು ಸಂಶಯದಿಂದ ಇವರು ಚಳವಳಿಯವರೇ ಎಂದು ಅಣ್ಣಪ್ಪನನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡುಹೋಗಿ ಮಂಟಮೂರಿಯಲ್ಲಿಯ ಪೋಲೀಸರಾಣಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಅಣ್ಣ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ ಈ ಮೂರು ಶಬ್ದ ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಆನಂದಕ್ಕೆ ಮಿತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿ ಸಿಕ್ಕನೆಂದು ಹರುಷಾತಿರೇಕದಿಂದ ಕುಣಿದಾಡಿದರು. ಅವನನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಯಮಕನಮರಡಿಗೆ ಒಯ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಆನಂದವೇ ಆನಂದ ! ಬೆಳಗ್ಗೆ ಎಗೆ ಸಮಾಚಾರ ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು. ಡಿ. ವಾಯ. ಎಸ್. ಪಿ. ಬಂದರು. ಆನಂದದ ಭರದಲ್ಲಿ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಂದ ಬೆಲಭಾವಿಯ ಸನದಿಗಳಿಗೆ ಅವರು ಹೊಸ ಧೋತರದ ಆಹೇರ ಮಾಡಿದರು. ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿ ಯವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಐದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಬಹುಮಾನ ಕೊಡುವದಾಗಿ ಸರಕಾರ ಸಾರಿದ್ದಿತು. ಈ ಮೊತ್ತದ ದೊಡ್ಡ ಹಣ ಸನದಿಗೆ ಕೊಡುವಾಗ ತಾವು ಎಷ್ಟು ಪಾಲು ಹೊಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಹುಣಿ ಕೆಯಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರು ಇದ್ದರು. ಡಿ. ವಾಯ. ಎಸ್. ಪಿ. ಯವರು ಶಾಬ್ಬಾಸ್ ಎಂದು ಆ ಸನದಿಗಳ ಬೆನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೂರ ಘಾಸವಾರರು ಬಂದರು. ತನ್ನ ಭಾಗದ (ಯಮಕನಮರಡಿ ತಾಣ) ಒಬ್ಬ ದೊಡ್ಡ ಬಸ್‌ಮಾಷ ಸಿಕ್ಕ ಪರಮಸಂತೋಷ ಆವರಿಗಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ರಾತ್ರಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಗ್ಯಾಸಬತ್ತಿ ಹಚ್ಚಿ ಒಳ್ಳೇ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನೋಡಿ " ಇವನು ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿಅಲ್ಲ " ಎಂದು ಉದ್ಗಾರ ತೆಗೆದಾಗ ಎಲ್ಲರ ಮುಖ ಬಾಡಿ ಬತ್ತಿಯಾದವು. ಡಿ. ವಾಯ. ಎಸ್. ಪಿ. ಯವರು ತಮ್ಮ ಆಹೇರ ಪುಕ್ಕಟೆ ಹೋಯಿತಲ್ಲ ! ಎಂದು ಹಳಹಳಿಸಿದರು.

ರುಮಾಲ ಸುತ್ತಿ ಕೋಟು ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಕಿಡಕಿಯ ಹೊರಗೆ ತಲೆಹಾಕಿ ಕೈಯಿಂದ ಮುಖ ಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಂತೆಮಾಡಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತೆ. ದೊಡ್ಡ ಹೊಟ್ಟೆಯ ಆ ಜಮಾದಾ ರನ್ನು ದಣಿದು ಬಂದಿದ್ದ. ಕೂಡಲೆ ತೂಕಡಿಸ ಹತ್ತಿದ. ಎರಡು ಸ್ವೇಶನ್ನು ದಾಟಿ ಗೋಕಾ ಕರೋಡಿಗೆ ಬಂದಿಳಿದವು. ಒಂದು ಸಂಕಟವು ದಾಟಿತನ್ನು ವಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಭಾರಿದೊಡ್ಡ ಸಂಭಾವ್ಯ ಸಂಕಟವು ನಮಗಾಗಿ ಕಾದಿತ್ತು.

ಗೋಕಾಕ ರೋಡ ಸ್ವೇಶನದ ಮೇಲೆ ಇಳಿದಾಗ ರಾತ್ರಿ ೮ ಗಂಟೆಯಾಗಿರ ಬಹುದು. ತಿಳಿಟು ಕೊಟ್ಟು ಹೊರಗೆ ಬಂದೆವು. ಆದರೆ ರಸ್ತೆಯಮೇಲೆ ಪೋಲೀಸರ ಚಲನವಲನ ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ರಸ್ತೆಗೆ ಹೊಂದಿ ಇರುವ ಧರ್ಮಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಡಿ. ವಾಯ. ಎಸ್. ಪಿ. ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ, ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರ ಪೋಲೀಸ ಪಡೆಯೊಂದಿಗೆ ತಳವೂರಿದ್ದು ಕಂಡು ಬಂದಿತು. ಆಗ ಅನುಮಾನಿಸುತ್ತ ಕೂಡುವದು ಕ್ಷೇಮಕರವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಗೊಡಚಿನ ಮುಲ್ಕಿದಾರಿ ಬಿಟ್ಟೆವು. ರೇಲ್ವೆ ಪ್ರಯಾಣಿಕರೊಂದಿಗೆ ಕೊಣ್ಣೂರಿಗೆ ಬಂದೆವು. ಆದರೆ ಯಾರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವದು ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಶ್ರೀ ತಜಪ್ಪಣ್ಣ ತೇಲಿ ಎಂಬ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್‌ಗೆ ಅನುಕೂಲರಾಗಿರುವರೆಂದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಕಾರ್ಯಾಕರ್ತರರಲ್ಲಿ. ತಮ್ಮ ಉದ್ಯೋಗ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಸಂಬಾಳಿಸಿಕೊಂಡು ನಮಗೆ ಆರ್ಥಿಕ ಸಹಾಯವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವಂಥವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾವು ತಂಗಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದಿದ್ದರೆ ಆ ಶ್ರೀಮಂತ ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ಸರ್ವನಾಶ ವಾಗುತ್ತಿತ್ತು ! ಮನೆಯ ಮೇಲೆ ನೇಗಿಲ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು ! ಅಂಥವರನ್ನು ಇಂಥ ಪೇಚಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಸುವದು ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಾಡುವದೇನು ? ಹೋಗುವ ದಲ್ಲಿ ? ರಾತ್ರಿ ಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ತಡಮಾಡದೆ ಯಾರ ಮನೆಯನ್ನಾದರೂ ಸೇರಲೇ ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಕೊಣ್ಣೂರ ಗ್ರಾಮ ವೆಂದರೆ ಸ್ವೇಶನ್ನ ಮೇಲೆಯೇ ಇದ್ದಂತೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬಲವಾದ ಪೋಲೀಸ ರಾಣ್ಯ. ಪೋಲೀಸ ಜೀಪುಗಳ ಓಡಾಟ. ಹೆಚ್ಚು ವಿಚಾರ ಮಾಡಲು ನಮಗೆ ಸಮಯವಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾವು ನೇರವಾಗಿ ತೇಜಪ್ಪಣ್ಣ ಇವರ ಮನೆಗೆ ಹೋದೆವು. ಮುಂದೆ ಮಾ ದ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಸರಿಸಿ ನೆಟ್ಟಗೆ ಅಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತೆವು. ತೇಜಪ್ಪಣ್ಣ ಮೇಲೆ ಬಂದು ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ಭಯಂಕರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬಂದಿವೆ ಅವರು ಧರ್ಮ ಸಂಕಟದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಬಾಯಿಯಿಂದ ಮಾತನಾಡದವು. ಅನೇಕ ತರದ ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಅವರ ಕಂಠ ಬಿಗಿದು ಬಂತಿತು. ತಮ್ಮ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಪಡುತ್ತಿರುವ ಕಷ್ಟದ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಅತೀವ ಆದರ. ಆದರೆ ಪೋಲೀಸರ ಭಯಾನಕ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಹೆದರಿಕೆ, ಅತಿಥಿ ಸತ್ಕಾರದ ಧರ್ಮ ಈ ತ್ರಿವಿಧ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರು. ನಾವಂತೂ ಗಟ್ಟಿಗಾಗಿ ಕಾಲು ಬಾಕಿ ಮಲಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟೆವು ಆಗ ಅವರು ನಮ್ಮ ಕುತಲ ವನ್ನು ಕೇಳಿ ನೀವು ಇಂದು ಕೊಲ್ಲಾಪೂರದಿಂದ ಬರುವವರಿವರೆ ಇಂದೇ ಸಂಜೆಯ ಟಿಪಾಲ ಬಸ್ಸು ಲೂಟಿ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರಿ ? ಎಂದು

ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು. ನಮಗೆ ಆ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವೇ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಯಾವ ಟಿಪಾಲ, ಯಾವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ? ಎಂದು ಕೇಳಿದೆವು. ಅವರು “ಪಾಚ್ಚಾಪೂರಿನ ಕೆಲಹುಡುಗರು ಇಂದು ಗೋಕಾಕದಿಂದ ಗೋಕಾಕ ರೋಡಿಗೆ ಬರುವ ಟಿಪಾಲ ಬಸ್ಸನ್ನು ಕಣವಿಯ ಕೆಳಗೆ ತರುಬಿ ಲೂಟಿಮಾಡುವ ಅಯಶಸ್ವಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಪೊಲೀಸರು ಬಸ್ಸನ್ನು ಗೇಟಕರ ಎಂಬವನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿಗೆ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ಉಳಿದವರು ಓಡಿಹೋದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸ್ಟೇಷನ್ ಮೇಲೆ ಪೊಲೀಸರೂ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ.” ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಇದನ್ನು “ಇದು ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ, ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಮ್ಮದಲ್ಲ. ದುಡ್ಡಿನ ಆಶೆಗಾಗಿ, ಕಾಂಗ್ರೆಸಿನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ. ಅವರು ನಮ್ಮವರೆಂದು ನಾವು ತಿಳಿಯುವದು ಹೇಗೆ ? ಸರಕಾರಿ ಹಣ ಮಾತ್ರ ಲೂಟಿ ಮಾಡಬೇಕು ಅದು ಪೈಗೆ ಪೈ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಂಘಟನೆಯ ಕಡೆಗೆ ಬರಬೇಕು. ಮತ್ತು ಮೇಲಿನವರ ಅಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇಂಥ ಯಾವ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಕೂಡದೆಂದು ನಮ್ಮ ನಿಯಮವಿದೆ.” ಎಂದು ನಾವು ತಜಪ್ಪಣ್ಣ ಇವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದೆವು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಯಾರು ಸಂಘಟಿಸಿದರು, ಅವರ ಉದ್ದೇಶವೇನಿತ್ತು, ಎಂಬುದು ನಮಗೆ ಕಡತನಕ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆಯೇ ಬೆಳಗಾವಿ-ಬಾಗೇವಾಡಿ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕಮಕಾರಹಟ್ಟಿಯ ಹತ್ತರ ಕೆಲವು ಡಕಾಯಿತರು ಟಿಪಾಲ ಬಸ್ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿ ಪ್ರಯಾಣಿಕರನ್ನು ಸುಲಿದರು.

ಶ್ರೀ ತೇಜಪ್ಪನವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಲು ಯಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಅವರೇ ಹೇಗೋ ಅಡಿಗೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ನಮಗೆ ಸುಖವಾಗಿ ಊಟ ಮಾಡಿಸಿದರು, ರಾತ್ರಿ ೧೨ ಗಂಟೆಗೆ ನಾವು ಮಲಗಿದೆವು. ತೇಜಪ್ಪನವರಿಗೆ ನಿಜ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನಾವು ಪೂರ್ವ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಸರಿಯಾಗಿ ೩|| ಗಂಟೆಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದರು. ಮುಖ ಮಾಜ್ಜನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡೆವು. ಗಿರಣಿಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೂಲಿಕಾರರು ಬರ-ಹೋಗಿ ಹತ್ತಿದರು. ಅವರೊಂದಿಗೆ ನಾವೂ ಚಾವಡಿಯ ಎದುರಿಗೆ ಹಾಯ್ದು ಗೊಡಚಿನಮುಳ್ಳಿ ದಾರಿ ಹಿಡಿದೆವು.

ಕಾಮತರು ಕುತ್ತಿನಿಂದ ಸಾರಾದರು !

ದಿನಾಂಕ ೧೧ ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೯೪೩ ರಂದು ಕೊಲ್ಲಾಪೂರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ ಸಭೆಗೆ ಮೊದಲು ಒಂದು ಮನೆಯ ಅಟ್ಟವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಅದು ಹೇಗೋ ತಿಳಿದಿದ್ದರಿಂದ ಸಭೆಯ ವೇಳೆಗಿಂತ ಮೊದಲೇ ಇಬ್ಬರು ಪೊಲೀಸರು

ಖಾದಿಯ ನೆಹರು ಶರ್ಛಾ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅಟ್ಟದ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ಕೆಲವು ಪೋಲೀಸರು ಅದೇ ಉಡುಪಿನಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ರಸ್ತೆಯಮೇಲೆ ಆ ಕಟ್ಟಡದ ಎದುರಿಗೆ ಕಾವಲು ನಿಂತರು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಸಭೆಯ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಬದಲಿಸಲಾಯಿತು, ತುಸು ತಡಮಾಡಿ ಬಂದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀಗಂಗ ಕಾಮತ ಮತ್ತು ಬಿಂದು ಮಾಧವ ಬುರ್ಲಿ ಧಾರವಾಡ ಇವರಿಗೆ ಇದಾವದೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಅಟ್ಟದ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನೇರಿ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಲೇ ಪೋಲೀಸರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಬಿದ್ದರು. ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಶ್ರೀ ಕಾಮತರು ಪೋಲೀಸರ ಕೈಯಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಹಂಚಿಕೆ ಹಾಕಿದರು. ಶ್ರೀ ಬುರ್ಲಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಪಿಸುಮಾತಾಡಿ “ನಾನು ಕಕ್ಕಸಕ್ಕೆ ಹೋಗ ಬೇಕಾಗಿದೆ.” ಎಂದು ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಅಟ್ಟದ ಒಂದೇ ಬದಿಗೆ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳ ಹತ್ತರ ಕಕ್ಕಸವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ನೀರಿನ ಪಿಪಾಯಿಯೊಳಗಿನ ನೀರು ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಾಮತರು ಕಕ್ಕಸದೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕು ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡಂತೆ ನಟಿಸಿದರು ಇತ್ತ ಶ್ರೀ ಬುರ್ಲಿಯವರು ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಮಾತಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ “ಮುಖ ತೊಳೆಯ ಬೇಕಾಗಿದೆ” ಎಂದು ಬಚ್ಚಲ ಕಡೆಗೆ ನಡೆದರು ಪೋಲೀಸರು ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಗಮನಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕಾಮತರು ಹಟಾತ್ತನೆ ಕಕ್ಕಸದಿಂದ ಹೊರಬಂದು ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನಿಳಿದು ಓಡಿದರು. ಮೇಲಿದ್ದ ಪೋಲೀಸರು ಶ್ರೀ ಬುರ್ಲಿಯವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಏನಾಯಿತೆಂಬುದು ಕೆಳಗಿನ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕಾಮತರು ಮಿಂಚಿನ ವೇಗಿನಿಂದ ಸಂದಿ ಗೊಂದಿಗಳೊಳಗಿಂದ ಚಿಗರಿಯಂತೆ ಜಿಗಿದು ಪಾರಾದರು. ಅವರು ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಗುಡಿಯ ಹತ್ತರದ ಒಂದು ಸಂದಿಯಲ್ಲಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಮಹಾದೇವ ಮಠದನು ಅವರನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದ ಸಭಾಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಕರೆದು ತಂದನು. ಶ್ರೀ ಬುರ್ಲಿಯವರು ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದರು.

೧೧ ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿಯೆಂದು

ರಾಣ್ಯಾನಿಗೆ ಗುಂಡು ಹಾಕಿದರು

ಚಲೇಜಾವ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಜೀವದ ಹಂಗು ದೊರೆದು ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಪೋಲೀಸರ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯು ಅವರ ಮೇಲೆಯೇ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಪ್ರಸಂಗದ ದುರ್ಲಭವನ್ನು ಸಮಾಜ ಘಾತಕರು ಸಹಜ ಮನೆಯೇ ಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬ ಮುಂಧೋರಣೆಯಿಂದ ಪೋಲೀಸರು ಇಂಥ ಹಲವು ಕ್ರಿಮಿನಲ್ ಗುಂಡಾಗಳನ್ನು ಮೊದಲೇ ಬಂಧಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ೩ ನೆಯ ವರ್ಗದ (ಡೆಟೆನ್ಯೂ) ಸ್ಥಾನಬದ್ಧರೆಂದು ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಆದರೂ ಚಳವಳಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರ, ದರೋಡೆಗಾರರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಅಕುತೋಭಯವಾಗಿ ಸಾಗಿದ್ದವು. ಅವರು ಸಹ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಮುಂತೆಯೇ ಗಾಂಧೀ ಮಹಾರಾಜ ಕಿ ಜೈ ಭಾರತ ಮಾತಾ ಕಿ ಜೈ ಎಂದು ಜಯಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಪೋಲೀಸರಿಗಾಗಲಿ, ಜನರಿಗಾಗಲಿ ಚಳವಳಿಯವರು ಯಾರು? ಗುಂಡಾಗಳು ಯಾರು? ಎಂಬುವದು ತಿಳಿಯುವದು ಕಠಿಣವಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮ ಮೇಲಿನ ಪೋಲೀಸರ ದೃಷ್ಟಿ ಚಳವಳಿಯವರ ಮೇಲೆ ಬೇಳಬೇಕು, ತಾವು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಪಾರಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಅವರು ಈ ಕುಹಕ ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೂಡಿದ್ದರು.

ಹುಕ್ಕೇರಿ ತಾಲೂಕಿನ ಬಡಕುಂದ್ರಿ ಗ್ರಾಮದ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ತೀರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಯರಗಟ್ಟಿ ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಯಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಣ್ಯಾ ಘುಟೇಚೋರ ಎಂಬವನು ಕಳವು-ದರೋಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಟಾಯಿತನೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದಿದ್ದನು ಈ ರಾಣ್ಯಾ ಅನೇಕ ಸಾರೆ ಜೇಲಿಗೂ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಜೇಲಿನಿಂದ ಓಡಿಯೂ ಬಂದಿದ್ದನು, ಒಂದು ಸಲ ಪೋಲಿಸರು ಅವನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಕೈಗಳಿಗೆ ಬೇಡಿಹಾಕಿ ಗೋಕಾಕ ಕಡೆಯಿಂದ ರೇಲ್ವೆಯಿಂದ ಮೇಲಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಕರಕೊಂಡು ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಉಗಿಬಂಡಿಯು ಗೋಕಾಕ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ ನಡುವಿನ ಪರಕನಟ್ಟಿ ಎಂಬ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ದಾಟುತ್ತಿರುವಾಗ ಇವನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬೇಡಿಯಿದ್ದರೂ ಪೋಲೀಸರಿಂದ ಕೊಸರಕೊಂಡು ಕಿಡಕಿಯೊಳಗಿಂದ ಜಿಗಿದು, ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಮಂಕು ಹಚ್ಚಿ ಪಾರಾಗಿದ್ದನು ಒಂಡಲಗಿ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ೧ ನೇ ಸರ್ಕಲಿನ ೫ ನೇ ಬರಾಕದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಜೊತೆಗೇ ಅವನು ಇವನಿಗೆ ದಂಡಾಬೇಡಿ ಹಾಕಿದ್ದರು. ಸಂಜೆಯ ೪ ಗಂಟೆಯ ವೇಳೆಯಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಕೈದಿಗಳು ಸಂಜೆಯ ಊಟದ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬರಾಕೆಗಳ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿಂದ ಇತ್ತ ಇತ್ತಿಂದ ಅತ್ತ ಒಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೇಲರರು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಬಂದು ಸರ್ಕಲಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿರು

ಪಾಗ ಓಬ್ಬ ಸಿಂಧೀ ಕೈದಿಯು ೫ ನೇ ಬರಾಕದ ಹೊರಗೆ ಅವರಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಜೇಲರನನ್ನು ಸಿಂಧೀ ಕೈದಿಯು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದದ್ದನ್ನು ರಾಣ್ಣಾ ನೋಡಿದವನೇ ಗೇಟಿನ ಮೇಲಿಂದ ದಂಡಾಬೇಡಿ ಸಹಿತ ಹಾರಿ ಜಿಗಿದು ಹೋಗಿ ಸಿಂಧೀ ಕೈದಿಯ ಹೊಡೆತದಿಂದ ಜೇಲರನನ್ನು ಬಿಡಿಸಿದ್ದನ್ನು ನಾನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ಇಂಥ ಸಾಹಸ, ಶೂರ, ಚುರುಕು ಮತ್ತು ಚಾಣಾಕ್ಷನಾದ ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಅನನ್ಯತೆ ಕ್ರೂರತನದಿಂದ ಕಳವು ದರೋಡೆಗಳಿಂದ ಹುಕ್ಕೇರಿ ಗೋಕಾಕ ತಾಲೂಕಿನ ಜನರನ್ನು ಬೆದರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಈ ರಾಣ್ಣಾನು ೧೯೪೩ ನೇ ಇಸವಿಯ ಒಂದು ಮಂಗಳವಾರ ಸಂತೆಯದಿನ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರಕ್ಕೆ ದರೋಡೆಗಾಗಿ ಬಂದ. ಪಾಚ್ಚಾಪೂರದ ಗಣ್ಯನಾಗರಿಕರಾದ ಶ್ರೀ ಗಂಗಯ್ಯಸ್ವಾಮಿ ವಸ್ತ್ರದ ಅವರ ಮನೆಗೆ ದರೋಡೆ ಹಾಕುವದು ಅವನ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು.

ಹೊಲದೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಬೆಳೆಗಳ ರಾಸಿಯಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದವು, ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ ಕರೇ ಭೂಮಿ ಸಮಪಾತಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಳೆ ಬೆಳೆದು ನಿಂತಾಗ ನಮಗೆಲ್ಲ ಬೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಕೊಂಡು ಇರಲು ಬಹಳ ಅನುಕೂಲವಿತ್ತು. ಈಗ ಬೆಳೆಗಳೆಲ್ಲ ಕೊಯ್ದು ಹೋದವರಿಂದ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಊರಲ್ಲಿ ಏಶ್ವಾಸದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯದೆ ನಿರ್ವಾಹವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ೩೦-೩೫ ಜನ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಅಡಗಿ ಕೂಡಲು ಬರುವಂಥ ದೊಡ್ಡ ಮನೆಗಳೂ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷುಚಿತವಾಗಿಯೇ ಇದ್ದವು, ಕೇವಲ ಅಡಗಿ ಕೂಡುವದಷ್ಟೇ ಕೆಲಸವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಶೌಚ, ಮುಖ ಮಾರ್ಜನ ಸ್ನಾನ-ಊಟ ಆಗಬೇಕು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕು, ಬರಬೇಕು ಯಾರಿಗೂ ಗೊತ್ತಾಗದಂತೆ ಇವೆಲ್ಲ ನಡೆಯಬೇಕು. ಸಣ್ಣ ಊರಲ್ಲಿ ಇದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಠಿಣವಿತ್ತು. ಯಾರಾದರೂ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಮೋಲೀಸರಿಗೆ ತಿಳಿದರೆ ತೀರಿತು. ಅವರ ಗತಿ ದೇವರಿಗೇ ಗೊತ್ತು. ಹೊಲ-ಮನೆ ಜಪ್ತಿ, ಸೆರೆಮನೆಯ ವಾಸ, ಮೋಲೀಸರಿಂದ ಚಿತ್ರ ಹಿಂಸೆ ಇವೆಲ್ಲ ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಂತೆಯೇ. ಇಂಥ ಭಯಾನಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಡುವದು ಸರ್ವಸ್ವ ತ್ಯಾಗದ ಸಿದ್ಧತೆಯಿಂದಲೇ, ದೇಶಭಕ್ತಿಯ ನಿಶೆಯಿಂದಲೇ ಎಂಬದನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ದೊಡ್ಡ ಮನೆ ಬೇಕು, ದೊಡ್ಡ ಮನಸ್ಸು ಬೇಕು, ಅದಕ್ಕೂ ಮಿಗಿಲಾಗಿ ದೊಡ್ಡ ದೇಶಪ್ರೇಮ ಬೇಕು ಇಂಥವರು ಊರಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಜನರೆಷ್ಟು ? ಮೈಮೇಲೆ ಬೆಂಕಿ ಎಳೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಹುಲಿಗಳನ್ನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಗಿಸಿ ಕೊಂಡಂತೆ, ಅವರ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ಇಂಥ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೆ ಸಾಹಸಕ್ಕೆ ಕೆಲವರಾದರೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇದ್ದದ್ದರಿಂದಲೇ ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ರಕ್ಷಣೆ ದೊರೆಯಿತು. ಈಗ ಯಾರಿಗೂ ಅದರ ಮಾಹತ್ವ ತಿಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಟದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ

ಯನ್ನು ಕಣ್ಣು ಮುಂದೆ ತಂದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವಿಸಿದವನು ಮನಸ್ಸಿ-
ತಿಯ ಕಲ್ಪನೆ ಬರುವದು.

ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ-ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ೩೦-೩೫ ಹೋರಾಟಗಾರರಿದ್ದರು.
ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವ ವರೆಗೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ಕಡೆಗೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಳೆ
ಹೋದ ಮೇಲೆ ಅನುಕೂಲತೆಗಾಗಿ ೧೨ ೧೫ ಜನರ ಎರಡು ಚಿಕ್ಕ ತಂಡಗಳನ್ನು
ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಶ್ರೀ ವಾಮನರಾವ ಬಿದರಿಯವರು ಒಂದು ತಂಡದವರೊಡನೆ
ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿಯವರ ತಂಡ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ
ದಲ್ಲಿಯೂ ಇರಬೇಕಾಯಿತು. ಪಾಚ್ಚಾಪೂರದ ಪೇಟೆಯ ಹತ್ತರದ ಶ್ರೀ ವಾಮನ
ರುದ್ರೋ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಚಿದಂಬರ ರುದ್ರೋ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ರುದ್ರೋ ಬಾಳಾಜಿ ದೇಶ
ಪಾಂಡೆ ಎಂಬ ಬಂಧುತ್ವಯರು ತಮ್ಮ ದೊಡ್ಡಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿಯವರ
ತಂಡಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು, ಶ್ರೀ ವಾಮನ ರುದ್ರೋ ಅವರ ಮನೆಯ ಹೆಣ್ಣು
ಮಕ್ಕಳೂ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳೂ ನಮ್ಮ ಊಟ ಉಪಚಾರದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡುತ್ತಿ-
ದ್ದರು. ಶ್ರೀ ರುದ್ರೋ ಬಾಳಾಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಅಡಿಗೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ದೇವರ
ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರಲು ನಮಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ರಾಣ್ಯಾ ಘಂಟಿಚೋರನು ದರೋಡೆಗಾಗಿ ಆ ಮಂಗಳವಾರ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರಕ್ಕೆ
ಬಂದಾಗ ಶ್ರೀ ರಾಜಾಂನಾಮ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಶಿವಾಜಿ ಜೋಶಿ, ವಾಮನ ಜೋಶಿ,
ಮಹಾದೇವ ಪತ್ತಾರ, ವೆಂಕಣ್ಣ ಮಠದ, ಬಸಯ್ಯ ಮಠಪತಿ, ಕಲ್ಲಪ್ಪ ಕುರುಬರ,
ಮೊದಲಾದ ಹತ್ತು ಹನ್ನೆರಡು ಜನರೊಂದಿಗೆ ಆ ದಿನ ನಾವು ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರ
ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದೆವು. ರಾತ್ರಿ ೧೨ ಗಂಟೆಗೆ ನಿತ್ಯಕ್ರಮದಂತೆ ಪೋಲೀಸರು ಊರಲ್ಲಿ
ಬಂದರು. ನಾಯಿಗಳು ಬೊಗಳುತ್ತಿದ್ದವು, ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ
ಬೂಟಗಾಲಿನಿಂದ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಒಡೆಯುವದು, ಬಾಗಿಲ ತೆಗೆಯಿಸಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಹೆಣ್ಣು
ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಾಪಟ್ಟೆ ಬೈಯುವದು, ಬ್ಯಾಟಿ ಬಿಟ್ಟು ಅಟ್ಟಿ, ದೇವರ ಮನೆ, ಅಡಗೀ
ಮನೆ, ದನದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ಶೋಧಿಸುವದು. ಹೊಟ್ಟು ಮೇವುಗಳನ್ನು ಕೆದರಿ
ನೋಡುವದು, ' ಎಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ ಆ ನಿಮ್ಮ ಲಘುಗ ಮಕ್ಕಳು ಚಳವಳಿಯವರು ? ಹಿಡಿದು
ಕೊಡುತ್ತಿರೋ ಇಲ್ಲವೋ ' ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸುವದು, ಬೆದರಿಸುವದು ಮುಂತಾದ
ಪೋಲೀಸರ ಚೀವ್ವೆಗಳು ನಡೆದಿದ್ದವು. ಶ್ರೀ ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿಯವರ ಮನೆಯ ರುಂಡತಿ
ನಡೆದಿತ್ತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬ ಪೋಲೀಸನು ಚಾವಡಿಯ ಕಡೆಯಿಂದ ಓಡಿ
ಬಂದು .. ಸಾಹೇಬರೇ ಚಳವಳಿಗಾರರು ಹನುಮಂತ ದೇವರ ಗುಡಿಯ ಹತ್ತಿರ ಸೇರಿ-
ದ್ದಾರೆ. ಕೂಡಲೇ ನಡೆಯಿರಿ." ಎಂದು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಆತುರದಿಂದ ಹೇಳಿದನು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ
ರಾಣ್ಯಾ ಹೊರಗೆ ಕಾವಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಅವನ ಚೋಳಿಯ ಜನರು ಶ್ರೀ ಗಂಗಯ್ಯ

ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಮನೆ ಒಡೆದು ದರೋಡೆ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಕಲ್ಲಾರ ಘೌಜದಾರರು ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಕೂಡಲೆ ಧಾವಿಸಿ ಹನುಮಂತ ದೇವರ ಗುಡಿಗೆ ಬಂದರು. ರಾಣಾನೂ ಅವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೂ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಹನುಮನ ಗುಡಿಯಿಂದ ಕೇವಲ ಒಂದು ನೂರು ಘೂಟಿನ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಚಲನವಲನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಕಂಡರು. ಇಲ್ಲಿಯೇ ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿ ಮತ್ತು ಅವನ ತಂಡವಿದೆಯೆಂದು ಅವರು ಭಾವಿಸಿದರು. ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಪಿಸ್ತೂಲು ಬಂದೂಕು, ಬಾಂಬು ಅವೆಯೆಂದು ಪೋಲೀಸರು ತಿಳಿದು ಸಾವಧಾನದಿಂದ ತಮ್ಮ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಸಿದರು. ಬ್ಯಾಟ್ರಿಯ ಬೆಳಕು ಬಂದಲ್ಲಿ ಗುಂಡು ಬರುವದು ನಿಶ್ಚಿತವೆಂದು ತಿಳಿದು ಪೋಲೀಸರು ಬ್ಯಾಟ್ರಿ ಬಿಡದೆ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದಾಜಿನಿಂದ-ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಹತ್ತಿದರು. ಅವರ ಗುಡಿಗೆ ಎದುರು ಪಕ್ಕದಿಂದ ಗುಂಡಿನಿಂದಲೇ ಉತ್ತರ ಬರಹತ್ತಿತು, ಥಂ ಥಂ ಎಂಬ ಸಪ್ಪಳವಾಗಹತ್ತಿತು. ನಾವು ಒಮ್ಮೇಲೆ ಎಚ್ಚತ್ತು ಮೆಲ್ಲನೆ ತಲೆ ಬಾಗಿಲ ಹತ್ತಿರ ತಂದು ಗುಂಡಿನ ಸಪ್ಪಳ ಎತ್ತ ಕಡೆಯಿಂದ ಬರಹತ್ತಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅಲಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ನಾವು ಇದ್ದ ಮನೆಗೂ ಶ್ರೀ ಗಂಗಯ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಯವರ ಮನೆಗೂ ಬಹಳವಾದರೆ ಮೂರು-ನಾಲ್ಕು ನೂರು ಘೂಟಿನ ಅಂತರ ವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಗುಂಡಿನ ಸಪ್ಪಳ ನಮ್ಮ ಹತ್ತರವೇ ನಡೆದಂತೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಥಂ ಥಂ, ಥಂ ಥಂ ಎಂದು ಒಂದೇ ಸವನೆ ಸಪ್ಪಳ ನಡೆದಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಿಗೆ ೫೫-೬೦ ಸುತ್ತು ಥಂ ಎಂಬ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಿಸಿ ಮುಂದೆ ಸ್ತಬ್ಧವಾಯಿತು.

ಪೋಲೀಸರದು, ರಾಣಾನಗೂಡ ಗುಂಡಿನ ಕಾಳಗವೇ ನಡೆದಿತ್ತು. ಪೋಲೀಸರ ಎಲ್ಲ ಕಾಡತೂಸು ತೀರುತ್ತ ಬಂದವು. ಒಂದೇ ಒಂದು ಕಡೆಯ ಕಾಡತೂಸು ಉಳಿದಿತ್ತು. ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಗಂಭೀರತೆಯನ್ನು ಅರಿತು ಪೋಲೀಸರು ಗಾಬರಿಯಾದರು. ಇದ್ದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕೊನೆಯ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರೆ ತೀರಿತು. ಪ್ರತಿಪಕ್ಷದವರು ಏರಿ ಬಂದರೆ ತಮ್ಮ ಅವತಾರ ಸಮಾಪ್ತಿಯಾದಂತೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಪೋಲೀಸರು ಒಳ್ಳೆ ಪೇಚಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಾಗ ರಾಣಾನ ವೇಳೆ ತುಂಬಿ ಬಂತು . ವಿನಾಶಕಾಲೇ ವಿಪರೀತ ಬುದ್ಧಿ ಆಯಿತು. ಈ ಪರೆಗೂ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಂದಾಜಿನಿಂದ ಗುಂಡಿನ ಕಾಳಗ ನಡೆದು ಮುಗಿಯುತ್ತ ಬಂದಾಗ ರಾಣಾನು “ ಕೋನಹೈ ಭಾಂಜೋದ ಔರತಕೆ ಮಾಘಕ ಭಾಗತೇ ಹೈ ? ಆಗೇ ಅವ ದೇಖೇಂಗಿ !” ಎಂದು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಗರ್ಜಿಸುತ್ತ ಪೋಲೀಸರ ಕಡೆಗೆ ಬ್ಯಾಟ್ರಿ ಬಿಡುವದೇ ತಡ ಹನುಮಂತ ಗುಡಿಯ ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಮರೆಯಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಒಂದೇ ಒಂದು ಕಾಡತೂಸು ಉಳಿದಿದ್ದ ಬಂದೂಕುಧಾರಿ ಪೋಲೀಸನು ದೈವ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಇಳಿದು ಕಡೆಯ ಗುಂಡನ್ನು ಬ್ಯಾಟ್ರಿಯ ಬೆಳಕಿನ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ‘ಥಂ’ ಎಂದು ಹೊಡೆದು ಬಿಟ್ಟನು. ರಾಣಾನಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಗುಂಡು ತಾಗಿ ಅವನು ಧಪ್ಪನೆ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದನು, ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿ

ಹಿಂದೀ ಮಾತಾಡುವ ಪುಢಾರಿ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಸತ್ತು ನೆಲಕ್ಕೆ ಉರುಳಿದ್ದನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಕಂಡರೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವ ಧೈರ್ಯ ಅವರಿಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಎಲ್ಲಗುಂಡು ತೀರಿದ್ದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು.

“ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿ ಸತ್ತನು !” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದದಾರಿ ಯಿಂದ ತಿರುಗಿ ಗುಜನಾಳ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಹೋದರು, ಅಣ್ಣ ಗುರೂಜಿಯನ್ನು ಗುಂಡಿಕ್ಕಿ ಕೊಂದ ಸಮಾಧಾನ ಅವರಿಗಾಗಿತ್ತು.

ಇತ್ತ ತಮ್ಮ ಮುಖಂಡನು ಸತ್ತದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ರಾಕ್ಷಾಸ ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಅಪ್ಪಕ್ಕೇ ದರೋಡೆನಿಲ್ಲಿಸಿ ರಾಕ್ಷಾಸ ಹೆಣವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಯರಗಟ್ಟಿಯ ದಾರಿ ಹಿಡಿದರು.

ನಮಗೆ ಗುಂಡಿನ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು, ಆದರೆ ಯಾವ ಅಂವಾಜೂ ಹತ್ತುವಂತಿ ದ್ದಿಲ್ಲ. ಪೋಲೀಸರು ೫೫-೬೦ ಸುತ್ತು ಗುಂಡು ಯಾಕೆ ಹಾರಿಸಿರಬಹುದು ? ಅಥವಾ ಆ ಎರಡನೆಯವರು ಯಾರೋ ಯಾಕೆ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿರಬಹುದು ? ಎಂಬುದು ತಿಳಿ ಯಲೇ ಇಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಲಗಿದೆವು ಇಷ್ಟು ಗುಂಡು ಒಂದೇ ಸವನೆ ಹಾರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಊರವರೆಲ್ಲ ಎಚ್ಚೆತ್ತರು. ಆದರೆ ರಾತ್ರಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಚಾರಿಸುವವರು ಯಾರು ? ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಮನೆಯವರು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಈ ಗುಂಡಿನ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕರೋ ! ಯಾರಿಗಾದರೂ ಗುಂಡು ಬಡಿದವೋ ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತರು. ಮುಂಜಾನೆ ೭ ಗಂಟೆಗೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರೇ ಬಂದು ಹನುಮನ ಗುಡಿಯ ಹತ್ತರ ನೋಡಹತ್ತಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗಂಗಯ್ಯ ಗೊಗಿಕೊಳ್ಳ ಎಂಬವರ ಮನೆಯ ಗೋಡೆಗೆ ಅನೇಕ ಗುಂಡು ಬಡಿದ ಕಚ್ಚು ಕಂಡು ಬಂದವು ಒಂದು ಥರ್ಮಾಸ, ಬಳೇ ರಬ್ಬರದ ಬೂಟು ಒಂದು ಜೋಡಿ, ಕೆಲ ಕಾಡತೊಸು, ಒಂದು ಬ್ಯಾಟ್ರಿ, ಒಣಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಕಂಡರು. ನೆಲದ ಮೇಲೆ ರಕ್ತ ಬಿದ್ದದ್ದನ್ನೂ ನೋಡಿದರು. ರಾತ್ರಿ ಪೋಲೀ ಸರು ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವಾಗ “ಅಣ್ಣ ಗುರುಜಿಗೆ ಗುಂಡು ಸರಿಯಾಗಿ ಹತ್ತಿತು. ಪ್ರಾಣ ಹೋಯಿತು.” ಎಂದು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದದ್ದನ್ನೂ ಕೆಲವರು ಕೇಳಿದ್ದರು. ಪೋಲೀಸರ ಜೊತೆಗೆ ಇದ್ದ ನಮ್ಮ ಊರ ಗೌಡ, ಸನದಿ ಮುಂತಾದವರೂ ಇದೇ ಸುದ್ದಿ ದೃಢೀಕರಿಸಿದರು. ಆಗ ಊರಿಗೆ ಊರೇ ದಾಖಲಿಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿತು. ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಮನೆಯವರ ಮನಸ್ಥಿತಿಯನ್ನಂತೂ ವರ್ಣಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ. ಎಲ್ಲರೂ ಭೋ ಎಂದು ಅಳಹತ್ತಿದರು. ಯಾರ್ಯಾರಿಗೆ ಗುಂಡು ಹತ್ತಿದೆ ? ಯಾರು ಸತ್ತರು ? ಯಾರಿಗೆ ಫಾಯ ಗಳಾಗಿವೆ ? ಎಂಬುದು ಎನೂ ತಿಳಿಯಲಾಯಿತು.

ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಯಕ್ಕುಂಡಿ ಮಾಸ್ತರರು ಒಬ್ಬ ಅತ್ಯಂತ ವಿಶ್ವಾಸದ ದೇಶಭಕ್ತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು. ಅವರು ೧೯೨೩ ರಲ್ಲಿ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರದ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಗೆ ಮುಖ್ಯಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಬೆಳಗಾವಿಯವರು. ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಪಾಸಾದವರು. ಅತ್ಯಂತ ಬುದ್ಧಿಮಾನ ಚಾರಿತ್ರ್ಯ ಸಂಪನ್ನ ದೇಶಭಕ್ತರು. ಇವರ ಅಣ್ಣಂದಿರಾದ ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಳರಾಯರು ಬಿ. ಎ. ತರಗತಿಯ ಕೊನೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಫಾರ್ಮು ತುಂಬಿದವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯ ಕರೆಗೆ ಒಗೊಟ್ಟು ೧೯೨೦ ನೇ ಇಸವಿಯ ಅಸಹಕಾರದ ಆಂದೋಲನ ದಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಶರಣು ಹೊಡೆದು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದ ರಾಯರು ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಅಂಣು ಗುರುಜಿಯವರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಡೆಸಿದರು. ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆ ನಿಂತು ಹೋದಮೇಲೆ ಡಿ. ಎಲ್. ಬಿ. ಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಕ್ಲಾಸಿನ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಅವರು ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಶಿಕ್ಷಕರಿದ್ದರು ಇವರು ಈ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ವಹಿಸಿದರು. ನಮ್ಮ ನಿವಾಸ ಎಲ್ಲಿದೆ ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಮನೆಯವರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶ್ರೀ ಯಕ್ಕುಂಡಿಯವರು ದಿನಾಲು ನಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮ ಕ್ಷೇಮ ವಿಚಾರಿಸಿ ಬೇಕಾಗುವ ಸಹಾಯ ಕೊಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ಯಕ್ಕುಂಡಿಯವರೂ ರಾತ್ರಿ ಗುಂಡಿನ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳಿದ್ದರು. ಅಂಣೂ ಗುರೂ ಜಿಗೆ ಗುಂಡು ಹತ್ತಿತೆಂಬ ಊರಲ್ಲಿ ಹರಡಿದ ಸುದ್ದಿಯೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಅವರು ನಿಧಾನವಾಗಿ ನಮ್ಮ ವಾಸಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಕ್ಷೇಮದಿಂದಿರುವರೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಿ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆಗ ಅವರ ಮನೆಯವರು ಸಮಾಧಾನದ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟರು. ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು ಕೂಡಲೆ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಅವರು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೊರಗೆ ಉಳಿದರೆ ಜೀವಕ್ಕೆ ಗಂಪಾಂ ತರವಿದೆಯೆಂಬ ಯಥಾರ್ಥಸಂಗತಿ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿತ್ತು.

ಮೋಲೀಸರು ಮುಂಚಾನೆ ಬಂದು ರಾತ್ರಿ ಕಾಳಗ ನಡೆದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ರಕ್ತ ಧರ್ಮಾಸ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಪಂಚನಾಮೆ ಮಾಡಿ ರಕ್ತ ಬೀಳುತ್ತ ಹೋದ ವಾರಿಯಿಂದ ೬-೭ ಮೈಲು ಹೋಗಿ ನೋಡುತ್ತಾರೆ— ಯರಗಟ್ಟಿ ಊರ ಹೊರಗೆ

ರಾಣ್ಯಾನ ಹೆಣ ಬಿದ್ದಿತ್ತು ! ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಬಹಳ ನಿರಾಶೆಯಾಯಿತು. ಅಂಣೂ ಗುರೂ ಜೀ ಸಾಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ, ಎಂದು ಹಳಹಳಿಸಿದರು. ಇದೆಲ್ಲ ವಿವರ ತಿಳಿಯಲು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೧೨ ಗಂಟೆ ಯಾಯಿತು. ನಿಜ ಘಟನೆ ತಿಳಿದಾಗ ಊರೇ ಸಮಾಧಾನ ಹೊಂದಿತು.

೧೮ ಸನದಿಯ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಖಾರಪುಡಿ

ಲ್ಯಾಂಡರೆಕಾರ್ಡ್ ಇನ್‌ಸ್ಟೆಕ್ಟರ್ ಶ್ರೀ ಜರುಡೀಕರ ಎಂಬವರು ಸರಕಾರಿ ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ ಪಾಚ್ಚುಪೂರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಅವರ ದಪ್ಪರ-ಕಾಗದಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಸಿದು ಸುಡುವ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವಿತ್ತು. ಮಹಾದೇವ ಪತ್ತಾರ, ರಾಜಾರಾಮ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಅಂಣೂ ಹೊಸಮನಿ ಈ ಮೂವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಡಲಾಯಿತು. ಇನ್‌ಸ್ಟೆಕ್ಟರರು ಮೇಲನ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ನದಿಯ ಸಮೀಪವಿರುವ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಳಿದಿದ್ದರು. ಅವರು ಕೆಳಗಿನ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಆಪ್ತರ ಮನೆಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಕಾಗದ ಪತ್ರ ಕಾಯಲಿಕ್ಕಿಂದು ಬಾಳು ಹೈಬತ್ತಿ ಎಂಬ ಸನದಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಈ ಮೂವರೂ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳಿದ್ದ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು, ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿಗೆ ಕುಳಿತ ಸನದಿಯ ಕೂಡ ಒಬ್ಬನು ಮಾತು ಸುರು ಮಾಡಿದನು. ತತ್ಕ್ಷಣ ಇನ್ನೊಬ್ಬನು ಸನದಿಯ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಖಾರ ಪುಡಿ ಉಗ್ಗಿದನು. ಸನದಿಯು ಹಾಹಾರಿ ಕಣ್ಣು ತಿಕ್ಕುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಒಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಇನ್‌ಸ್ಟೆಕ್ಟರರ ಕಾಗದ ಪತ್ರದ ತೊಗಲಿನ ಬ್ಯಾಗು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಸುಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ಕಾಗದ-ಪತ್ರದ ಜೊತೆಗೆ ಅವರ ಒಂದು ಪರ್ಸ (ಹಣದ ಪಾಕೀಟು) ಇತ್ತು. ಅದನ್ನು ತಂದು ನಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ೩೫ ರೂಪಾಯಿಯ ನೋಟುಗಳಿದ್ದವು. ಯಾರ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಗೆ ಕೈ ಹಚ್ಚತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ನಮ್ಮ ಸ್ಪಷ್ಟ ಧೋರಣೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಇದು ಅವರ ಖಾಸಗಿ ಹಣವೋ ಸರಕಾರಿ ಹಣವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು. ಅದು ಇನ್‌ಸ್ಟೆಕ್ಟರರ ಖಾಸಗಿ ಹಣವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಲೆ ಅದನ್ನು ಶಹಾಪೂರ ಪೊಟ್ಟಿ ನಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಮನಿಯಾರ್ಡ್ ಮಾಡಿದೆವು. ಮತ್ತು ಅವರಿಗೊಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದು ಖಾಸಗಿ ಹಣಕ್ಕೆ ಕೈ ಹಚ್ಚಬಾರದೆಂದು ನಮ್ಮ ಧೋರಣೆಯಿದ್ದುದರಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಹಣ

ಮನಿಯಾರ್ಡರದಿಂದ ತಿರುಗಿ ಕಳಿಸಲಾಗಿದೆ ” ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದೆವು.

ಇದೇ ರೀತಿ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ಭೋಜಗ್ರಾಮದ ಚಾವಡಿ ಸುಡುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಿ ಕೆಸಿದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಶ್ರೀ ಸಿದಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ಬೆಡಕಿಹಾಳ ಇವರ ತಂಡದವರಿಗೆ ಒಂದು ಕೈ ಗಡಿಯಾರ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಅದು ಯಾರದೆಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ಅವರದವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಸೈಶನ್ ಸುಡುವಾಗ, ಕುಲಕರ್ಣಿ ದಪ್ಪರ ಸುಡುವಾಗ ಸಿಕ್ಕ ಖಾಸಗಿ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲ ಅವರವರಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಕೈಗೆ ಬಂದ ಖಾಸಗಿ ಹಣ ಮನಿಯಾರ್ಡರದಿಂದ ಕಳಿಸಿದಾಗ ಆ ಹಣ ಪಡೆಯುವವನನ್ನೇ ಪೋಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿ ಹಣ ಯಾರು ಕಳಿಸಿದರೆಂದು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಿದ್ದುಂಟು.

ಇಂಥ ಘಟನೆಯಿಂದ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಾನುಭೂತಿ ಹಾಗೂ ಗೌರವಾದರ ಬೆಳೆಯಿತು.

೧೩ ಬಾಲ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಸಾಹಸ !

ಉರುವಲ ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಪ್ರಸಾದ

ಪಾಚ್ಚಾಪೂರದ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಣ್ಣ ಮಠದ ಇವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿ ಆಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು. ಈ ನಾಲ್ವರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋದರಲ್ಲದೆ ವೆಂಕಣ್ಣ ಇವರ ಪತ್ನಿ ಶಾಂತಾಬಾಯಿಯೂ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಇಡೀ ಕುಟುಂಬವೇ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಧುಮುಕಿ ಕಾರಾಗೃಹದ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಕೆಲವೇ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಮಠದ ಮನೆತನವೂ ಒಂದು. ಈ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಕಿರಿಯವನು ಮಹಾದೇವ ಮಠದ, ಚಲೇಚಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ೧೨-೧೩ ವರ್ಷದ ಎಳೆಯ. ಆದರೆ ಅವನು ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸದ ಕಾರ್ಯಗಳು ಯುವಕರನ್ನು

ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿ ಸುವಂಥವು. ಚಳಿವಳಿ ಅದೇ ಆರಂಭವಾದಾಗ ಪಾಚ್ಚುಪೂರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾತ
 ಭೇರಿ ಹೊರಡಿಸಿದಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕರ ಮೇಲೆ ವಾರಂಟು ಹೊರಟಂತೆ ಇವನ ಮೇಲೆಯೂ
 ಹೊರಟಿತ್ತು. ಒಂದು ದಿನ ಕಲ್ಲೂರ ಫೌಜವಾಗರು ಇವನನ್ನು ಹಾಗೂ ಇವರ ಅಣ್ಣ
 ನರಹರಿ ಮಠದರನ್ನು ಪಾಚ್ಚುಪೂರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ಸ್ವೇಶನ್ನಿಗೆ ತಂದು ಪೋಲೀಸರ
 ಕಾವಲಿನಲ್ಲಿ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿದರು. ಬಸ್ಸು ಹೊರಡಲು ತುಸು ಅವಕಾಶವಿದ್ದುದರಿಂದ
 ಫೌಜದಾರರು, ಕೆಲವು ಪೋಲೀಸರು ಚಹಾದಂಗಡಿಗೆ ಹೋದರು. ಇವರ ಹತ್ತರ
 ಮೂವರು ಪೋಲೀಸರು ಉಳಿದರು. ಮಠದ ಬಂಧುಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಮಾತಾಡಿ
 ಕೊಂಡು ಒಂದೇ ಜಿಗಿತಕ್ಕೆ ಬಸ್ಸಿನಿಂದ ಹಾರಿ ಇಬ್ಬರೂ ಎರಡೂ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡಿದರು.
 ನರಹರಿ ಮಠದನು ಸ್ವೇಶನ ಮಾಸ್ತರರ ಮನೆ ಹೊಕ್ಕು ಸೀರೆ ಉಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕುಳಿತನು.
 ಮಹಾದೇವನು ಜೋಳದ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಜಿಗಿಯುತ್ತ ಮಾಯವಾದನು.
 ಮಹಾದೇವನು ಹೋದತ್ತ ಇಬ್ಬರೂ ಓಡಿದರೆಂದು ತಿಳಿದು ಪೋಲೀಸರು ಅತ್ತ
 ಧಾವಿಸಿದರು. ಜೋಳದ ಬೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಬೆನ್ನಟ್ಟುವದು ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇಬ್ಬರೂ
 ಕೈಕೊಟ್ಟವರನ್ನು ಕಂಡು ಕಲ್ಲೂರರು ಹೆಲ್ಲು ಕಡಿದರು. ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಾಪಟ್ಟಿ ಬೈದರು
 ಬರಿಗೈಯಿಂದ ಬಂದ ದಾರಿ ಹಿಡಿದು ಹೋದರು.

ಪೋಲೀಸರು ಹೊರಟು ಹೋದನಂತರ ನರಹರಿಯು ಹೊರಬಂದು ಶ್ರೀ
 ಅಂಣಾ ಗುರೂಜಿಯವರ ತಂಡವನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡನು. ಮಹಾದೇವನು ಸುಲ
 ಧಾಳಿ ಸ್ವೇಶನಕ್ಕೆ ಬಂದು ರೇಲಗಾಡಿಯಿಂದ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ
 ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡನು. ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಮಹಾ
 ದೇವನು ಜಯದೇವ ರಾಯರಿಗೆ ಬಲಗೈಯಾಗಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನು. ಬೆಳಗಾವಿ
 ಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಶ್ರೀ ಸದಾಶಿವರಾವ್ ಪರಾಂಜಪೆ ಹಾಗೂ ಗಜಾನನ ಯಾಳಗಿ ಅವರ
 ತಂಡದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ವೇಂಗುಲಾ
 ಟಪಾಲ ಬಸ್ ಲೂಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಪ್ರಧಾನ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದನು. ತುಕಿ ಕತ್ತರಿಸುವದು
 ಬುಲೇಟಿನ್ ಹಂಚುವದು, ಪೋಲೀಸರ ಚಲನವಲನ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು ಇತ್ಯಾದಿ
 ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವನು ಒಳ್ಳೇ ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದನು. ಶ್ರೀ
 ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ದೇಸೂರ ಸ್ವೇಶನ್ ಸುಡಲು ಹೋದ ತಂಡವನ್ನು
 ನಂದಿಹಳ್ಳಿ ಕತ್ತರಿ ಹತ್ತರ ರಾತ್ರಿ ೧ ಗಂಟೆಗೆ ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಮಹಾದೇವನಿಗೆ
 ತಿಳಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ದಾರಿ ಅವನಿಗೆ ಅಪರಿಚಿತವಿದ್ದರೂ ಅಂಥ ಆಪರಾಧಿಯಲ್ಲಿ ಆ
 ಅಡ್ಡದಾರಿಯ ಕತ್ತರಿಗೆ ಈ ಚಿಕ್ಕಬಾಲಕನು ದಾರಿ ಕಾಯುತ್ತ ನಿಂತವನನ್ನು ನೋಡಿ
 ಸ್ವೇಶನ್ನು ಸುಡಲು ಹೋದ ತಂಡದಲ್ಲಿಯ ತರುಣರು ಬೊಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರು.
 ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವನು ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರವೂ ಬೊಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವಂತಿತ್ತು.

ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರನ್ನು ದಿ ೨೧-೨-೧೯೪೩ ರಂದು ಬಂಧಿಸಿದ ನಂತರ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನೂ ಮಹಾದೇವನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾಳಿಗೆ ತಂಡದವರು ಮಾಡಿದ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೋಚಿತದ ಸರಕಾರಿ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಮಹಾದೇವ ಮಠದನು ಫುಲಬಾಗದಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ವ್ಯಾಕ್ಸಿನ ಡಿಪೋ ಧ್ವಂಸಮಾಡಿ ತಂದ ಯಂತ್ರಗಳ ಮೀಟರಗಳು ಮಹಾದೇವನ ಹತ್ತರವೇ ಇದ್ದವು. ಬಂಧಿಸಿದ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು ಕ್ರೂರತನದಿಂದ ಪೀಡಿಸಿ ಯಮದೂತರೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಇನಾಮದಾರ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡ ಮನಿ ಎಂಬ ಘಾಜದಾರರು ಆಗ ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರ ಹಾಗೂ ಕ್ಯಾಂಪ ಪೋಲೀಸರಾಣಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಗಜಾನನ ಯಾಳಿಗೆ ಇವರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಕೂಡಲೆ ದೊಡ್ಡಮನಿ ಘಾಜದಾರರು ಅವನ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಜೋರಿನಿಂದ ಎರಡೇಟು ಕೊಟ್ಟು ವ್ಯಾಕ್ಸಿನ ಡಿಪೋದ ಸಾಮಾನು ಎಲ್ಲಿವೆ ? ಎಂದು ಗದರಿಸಿದರು. “ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ” ಎನ್ನುತ್ತಲೆ ಮಹಾದೇವನಿಗೆ ಎರಡೇಟು ಬಿದ್ದವು. ಆಗ ಗಜಾನನನಿಂದಲೇ ಫುಲಬಾಗದಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮಹಾದೇವನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಒಯ್ದರು. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಧ್ವಂಸನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವ ಅನೇಕ ಸಲಕರಣೆಗಳಿದ್ದವು. ಒಂದೆಡೆ ರಚಿಸಿದ ಉರವಲು ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಕೆಳಗೆ ವ್ಯಾಕ್ಸಿನ ಡಿಪೋದ ಸಾಮಾನುಗಳೂ ಸಿಕ್ಕವು. ಆಗ ದೊಡ್ಡಮನಿ ಘಾಜದಾರರು ರೇಗಿದ್ದು “ ಬದಮಾಪ ನೀನೇ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಸೂತ್ರಧಾರ ಕಾಣಿಸುತ್ತೀ. ಹಾವು ಚಿಕ್ಕದೆಂದು ಬಿಡಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಲುಚ್ಚಾ ಸೂಕೇಮಗನೇ ! ” ಎಂದೆನ್ನುತ್ತ ಒಂದು ಉರವಲು ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಹಾದೇವನನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಡುಬ್ಬದ ಮೇಲೆ, ನಡೆದ ಮೇಲೆ, ದನ ಬಡೆದಂತೆ ಬಡೆದನು. ಬಡಿತ ತಾಳಲಾರದೆ ಮಹಾದೇವನು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದನು. ಪೋಲೀಸರು ಅವನನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಪೋಲೀಸ ಸ್ಟೇಷನಿಗೆ ತಂದರು. ಈ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಹಾದೇವನ ಬೆನ್ನು ಹುರಿಯ ಎಲುಬುಗಳಿಗೆ ಕಾಯಂ ನೊಪಾಗಿದ್ದು ಇಂದಿಗೂ ಆಗಾಗ ನೋವು ಏಳುತ್ತದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಅದರ ಮೇಲೆ ಉಪಚಾರ ನಡೆದೇ ಇದೆ.

ಮಹಾದೇವನ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ದೊಡ್ಡ ಖಿಟ್ಟೆಗಳಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾಲಕನು ಇಂಥ ಅಸಾಧ್ಯಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿ ಆಗಿನ ದೇಶಭಕ್ತ ಸೆಶನ್ ಜಜ್ಜರಾದ ಶ್ರೀ ಪಿ. ಎಮ. ಲಾಡ ಅವರು ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಖಿಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷಮುಕ್ತ ಮಾಡಿದರು. ಅನೇಕ ತುಂಗಳುಗಳ ಕಾರಾವಾಸದ ನಂತರ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿಸಿ ಈಗ ಶ್ರೀ ಮಹಾದೇವ ಮಠದರು ಮೈಸೂರ ಸರಕಾರದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧಿಕಾರಿ (ಬಿ.ಡಿ.ಒ) ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ಮುಳ್ಳುಕಂಟೆಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳು

ಅದೇ ಚಳಿವಳಿ ಆರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಇನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ತಂತೀ ಕತ್ತರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿತ್ತು. ಕುಂದರನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಚಳಿವಳಿಯು ಉಗ್ರವಾಗ ತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಸೂಳೇಭಾವಿ ಸ್ತ್ರೀಶನ್ನಿನಿಂದ ಗೋಕಾಕ ಸ್ತ್ರೀಶನ್ನ ವರೆಗಿನ ರೇಲ್ವೆ ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಒದಿಗೆ ಇರುವ ತಂತಿ ಕಂಬ ಕಾಯಲು ಮಿಲಿಟರಿ ಇಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರು ಸೈನಿಕರು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಬಂದೂಕು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಪಹರೆ ಮಾಡುವ ದಕ್ಕಾಗಿ ರೇಲ್ವೆಮಾರ್ಗದ ಗುಂಟ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಬಾಲಹೋರಾಟ ಗಾರರಾದ ಶ್ರೀ ಅಪ್ಪಣ್ಣಾ ಹೊಳೆಯಾಚೆ ಹಾಗೂ ಈರಯ್ಯಾ ಮಠಪತಿ ಇವರು ಅಂಕಲಗಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಸಂಜೆ ೭ ಗಂಟೆಗೆ ಕೆರಿಬಸವಣ್ಣನ ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತರು ಮುಖ್ಯ ಗತ್ತಲೆಯಾಗುತ್ತಲೆ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವದು ಅವರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವಾಗ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕಂಡರೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಗುಂಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆಯಲು ಆಜ್ಞೆಯಿತ್ತು. ತುಸು ಕತ್ತಲಾಗುತ್ತಲೆ ಈ ನಮ್ಮ ಹೋರಾಟಗಾರರು ತಂತಿ ಕಂಬವನ್ನೇರಿದರು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಲಭಾಳ ಕಡೆಯಿಂದ ಮಿಲಿಟರಿ ಕಾವಲಗಾರರು ೫೦ ಘೂಟು ಅಂತರದಲ್ಲೇ ಬರುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಪ್ರಾಣವೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಅನಿಸಿತು, ಕಾವಲಗಾರರು ಒಹುಶಃ ಸೆರೆಕುಡಿದು ನಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಾತು ಇವರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಓಡಿ ಹೋಗುವದು ಹೆಚ್ಚು ಅಪಾಯಕರವಿದ್ದದರಿಂದ ಪ್ರಸಂಗಾವಧಾನದಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಕಂಬದ ಹತ್ತರವೇ ಬೆಳೆದು ನಿಂತ ಮುಳ್ಳಿನ ದಟ್ಟ ಕಂಬಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಗಿದು ಶ್ವಾಸನಿರೋಧ ಮಾಡಿ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟರು ಅವರು ಜಿಗಿಯುವಾಗ ಆದ ಸಪ್ಪಳ ಮಿಲಿಟರಿಯ ಕಾವಲಗಾರರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. "ಕ್ಯಾ ಹೈ ? ಕೌನ ಹೈ ?" ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸುತ್ತ ಸಪ್ಪಳವಾದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಯಾವ ಚಲನವಲನವೂ ಅವರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲಾದ್ದರಿಂದ ಎರಡು ನಿಮಿಷ ನಿಂತು ಬೀಡಿ ಸೇದುತ್ತ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದರು, ಯಾವದೋ ವನ್ಯ ಪ್ರಾಣಿ ಸಪ್ಪಳಮಾಡಿರಬಹುದೆಂದು ಅನ್ನುತ್ತ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಹರಟೆಹೊಡೆಯುತ್ತ ತುಸು ದೂರ ಹೋದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಆ ಇಬ್ಬರೂ ಮನುಷ್ಯಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮೃತುಂಬ ಮುಳ್ಳು ಮುರಿದುಕೊಂಡು ಘಾಯಾಳಾಗಿ ರಾತ್ರಿ ೯ ಗಂಟೆಗೆ ಅಂಕಲಿಗೆಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಡಾ. ಗಜಾನನ ದೇಶಪಾಂಡೆ (ಅಂಣೂ ಗುರೂಜಿಯವರ ಕಮ್ಮ) ಅವರ ಮುಳ್ಳು ಕಿತ್ತಿ ತೆಗೆದು ಔಷಧೋಪಚಾರ ಮಾಡಿದರು.

ಜೀವಂತ ಸುಡುವ ಬೆದರಿಕೆ

ಕುದನೂರ-ಹೆಬ್ಬಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ೧೩-೧೪ ವರ್ಷದ ಬಾಲಕ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ರಾಚಣ್ಣವರ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಸರಕಾರಿ ಸಾಮಾನು, ಹಣ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಅವನು ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಗೆ ತಂದು ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದನು, ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರಕಚೇರಿಯಿಂದ ಹಣ, ಸಲಕರಣೆ, ಸಲಹೆ-ಸೂಚನೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಗುಂಪಿಗೆ ಮೂರೈಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಭಟ್ಟ ಫೌಜದಾರನ ಪಿಸ್ತೂಲು ಕಸಿದು ಕೊಳ್ಳುವಂಥ ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಚಪಲತೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದನು. ಪಿಸ್ತೂಲು ಟಾಯಿಪ ರಾಯಟರಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರಕಚೇರಿಗೆ ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಅವನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದಾಗ ಪೋಲೀಸರು ಮೈಮೇಲೆ ಚಮಣ ಎಣ್ಣೆ ಉಗ್ಗಿ ಕಡ್ಡೀಕೊರೆದು ಜೀವಂತ ಸುಡುವ ಹೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದರು. ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಹಾಗೂ ಹೆಬ್ಬಳದ ಹೋರಾಟಗಾರರೊಂದಿಗೆ ಇವನನ್ನೂ ಗೋಟೂರ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರು ಪಿಡಿಸಿದರು. ಅನೇಕ ತಿಂಗಳ ಕಾರಾಪಾಸದ ನಂತರ ಅವನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು.

ಅಪ್ರತಿಮ ಸಾಹಸ

ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದರಡ್ಡಿ ಹೂಲಿ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಗವಪ್ಪ ಬೆಳವಡಿ, ಹಣಮಂತಪ್ಪ ಬೇವಿನಗಿಡ ದರಂಥ ಎಳೆಯರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುನವಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಟಪಾಲ ಬಸ್ಸಿನಿಂದ ಮೇಲ್ ಬ್ಯಾಗುಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಎಳೆಯರೂ ಸಹಭಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಗವಿಯಪ್ಪನನ್ನು ಹೆಣಬೀಲ ಹೊಡೆದರು. ಮುಂದೆ ಖಿಟ್ಟಿ ನಡೆದಾಗ ಇವರ ವಕೀಲರು "ಈ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗರು ಖಾನದೇಶದ ಈ ಧಾಂಡಿಗೆ ಪೋಲೀಸರ ಕೈಯಿಂದ ಬಂದೂಕು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವದು ಸಾಧ್ಯವೇ ? ಎಂಬುದನ್ನೂ ಕೋರ್ಟಿನವರು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಪೋಲೀಸರ ಕಡೆಗೆ ಬೊಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ವಕೀಲರ ಈ ಯುಕ್ತಿವಾದವನ್ನೇ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಕೋರ್ಟು ಅವರನ್ನು ದೋಷಮುಕ್ತ ಮಾಡಿತು. ಇಂಥ ಎಳೆಯರು ಅನ್ಯ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಅವರು ಅಪ್ರತಿಮ ಸಾಹಸಗ. ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು.

೧೪. ಚಳುವಳಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯನ್ ಸೈನ್ಯ ಬಂದಿತು.

ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಳುವಳಿಯು ಬರಬರುತ್ತ ಅತ್ಯಗ್ರ ರೂಪ ತಾಳಿತು. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಉಗ್ರವಾಯಿತು. ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಜನತೆಯ ಬೆಂಬಲವಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸುವುದು ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಾಯಿತು. ಊರಿಗೆ ಊರನ್ನೇ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಮನೆಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಶೋಧ ಮಾಡುವುದು ಅವರಿಗೆ ಅಶಕ್ತವಾಯಿತು. ಊರಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರು ಬಂದರೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಿಂದಾದರೂ ನುಸುಳಿ ಪಾರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಊರ ಜನರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ವಿರುವುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸುವ ದರಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಯಶ ಸಿಗದಾಗಿದೆ ಎಂದು ಪೊಲೀಸರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆಗ ಸರಕಾರ ಕಂಗೆಟ್ಟು ಮಿಲಿಟರಿ ಸಹಾಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿತು. ಬೆಳಗಾವಿ-ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರವಿನ್ಮಯ ಮಾಡಲು ಮಂಜುಯಿಯ ಗವ್ವರ್ನರರು ದಿನಾಂಕ ೯ ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೪೩ ರಂದು ಉಚ್ಚಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಭೆ ಕರೆದರು. ಆ ಸಭೆಗೆ ಗವ್ವರ್ನರರ ಗೃಹಶಾಖೆಯ ಸಲಹೆಗಾರರು, ಗೃಹಶಾಖೆಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನ (ಎಡೀಶನಲ್) ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಗವ್ವರ್ನರರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಇನ್‌ಸ್ಟೆಕ್ಟರ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಪೊಲೀಸ, ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಇನ್‌ಸ್ಟೆಕ್ಟರ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಪೊಲೀಸ ಇವರೆಲ್ಲ ಹಾಜರಿದ್ದರು. ಸೈನ್ಯದ ನೆರವು ಕೋರಿದ್ದನ್ನು ಗವ್ವರ್ನರರು ವಿವರಿಸಿದ ನಂತರ ಕೆಳಗಿನ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಒಂದೊಂದು ಕಂಪನಿ ಇಡಬೇಕೆಂದು ತಿರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು —

ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ : ಗುರ್ಲಹೋಸೂರ, ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ, ಬೈಲಹೊಂಗಲ, ಕಿತ್ತೂರ

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ : ಧಾರವಾಡ, ಹಾವೇರಿ, ಅಳಣಾವರ, ಗದಗ.

ಗುರ್ಲಹೋಸೂರದಲ್ಲಿಯ ಮಿಲಿಟರಿ ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ, ಪಾಚ್ಚಾಪೂರದಲ್ಲಿಯ ಮಿಲಿಟರಿ ಕುಂದರನಾಡಿನ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ-ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ-ಹುದಲಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಿತ್ತೂರದ ಮಿಲಿಟರಿ ಕಿತ್ತೂರ ದೇಗಾವೆ-ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ ಇಡಗಿ-ಗಂದಿಗವಾಡ-ಪಾರಿಶವಾಡ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಂಡೋಪತಂಡವಾಗಿ ಮಿಲಿಟರಿಗಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಹತ್ತಿತು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರವು ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸೈನ್ಯದ ಈ ಚಲನವಲನವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಇದೇ ಸುಮಾರಿಗೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ

ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರನ್ನು ದಿ ೨೧-೨ ೧೯೪೩ ರಂದು ಬಂಧಿಸಿದನಂತರ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಣೆಯನ್ನೂ ಮಹಾದೇವನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾಳಿಗೆ ತಂಡವವರು ಹಾಡಿದ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ದೋಷಿತರಾದ ಸರಕಾರಿ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಮಹಾದೇವ ಮತದನು ಫುಲಬಾಗಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದನು. ವ್ಯಾಕ್ಸಿನ ಡಿಪೋ ಧ್ವಂಸಮಾಡಿ ತಂದ ಮಂತ್ರಗಳ ಖಾತರಗಳು ಮಹಾದೇವನ ಹತ್ತರವೇ ಇದ್ದವು. ಬಂಧಿಸಿದ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು ಕ್ಷೂರತನದಿಂದ ಪೀಡಿಸಿ ಯಮದೂತರೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಇವಾಮದಾರ ಮತ್ತು ದೊಡ್ಡಮನಿ ಎಂಬ ಘಾಜದಾರರು ಆಗ ಬೆಳಗಾವಿ ನಗರ ಹಾಗೂ ಕ್ಯಾಂಪ ಪೋಲೀಸರಾಳಮೇ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಗಜಾನನ ಯಾಳಿಗೆ ಇವರ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕ ಕೂಡಲೆ ದೊಡ್ಡಮನಿ ಘಾಜದಾರರು ಅವನ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಜೋರಿನಿಂದ ಎರಡೇಟು ಕೊಟ್ಟು ವ್ಯಾಕ್ಸಿನ ಡಿಪೋದ ಸಾಮಾನು ಎಲ್ಲಿವೆ ? ಎಂದು ಗದರಿಸಿದರು. “ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ” ಎನ್ನುತ್ತಲೆ ಮಹಾದೇವನಿಗೆ ಎರಡೇಟು ಬಿದ್ದವು. ಆಗ ಗಜಾನನನಿಂದಲೇ ಫುಲಬಾಗಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯ ಸ್ಥಳವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಮಹಾದೇವನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಒಯ್ದರು. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಧ್ವಂಸನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವ ಅನೇಕ ಸಲಕರಣೆಗಳಿದ್ದವು. ಒಂದೆಡೆ ರಚಿಸಿದ ಉರವಲು ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಕೆಳಗೆ ವ್ಯಾಕ್ಸಿನ ಡಿಪೋದ ಸಾಮಾನುಗಳೂ ಸಿಕ್ಕವು. ಆಗ ದೊಡ್ಡಮನಿ ಘಾಜದಾರರು ರೇಗಿದ್ದು “ ಬದಮಾಷ ನೀನೇ ಇದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಸೂತ್ರಧಾರ ಕಾಣಿಸುತ್ತೀ. ಹಾವು ಚಿಕ್ಕದೆಂದು ಬಿಡಲಿಕ್ಕಾಗದು. ಲುಚ್ಚು ಸೂಳೇಮಗನೇ ! ” ಎಂದೆನ್ನುತ್ತ ಒಂದು ಉರವಲ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಹಾದೇವನನ್ನು ಬಗ್ಗಿಸಿ ಡುಬ್ಬದ ಮೇಲೆ, ನಡದ ಮೇಲೆ. ದನ ಬಡೆದಂತೆ ಬಡೆದನು. ಬಡಿತ ತಾಳಲಾರದೆ ಮಹಾದೇವನು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದನು. ಪೋಲೀಸರು ಅವನನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಮೋಟಾರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿ ಪೋಲೀಸ ಸ್ಟೇಶನಿಗೆ ತಂದರು. ಈ ಪೆಟ್ಟಿನಿಂದ ಮಹಾದೇವನ ಬೆನ್ನು ಹುರಿಯ ಎಲುಬುಗಳಿಗೆ ಕಾಯಂ ನೊವಾಗಿದ್ದು ಇಂದಿಗೂ ಆಗಾಗ ನೋವು ಏಳುತ್ತದೆ. ಇಂದಿಗೂ ಅದರ ಮೇಲೆ ಉಪಚಾರ ನಡೆದೇ ಇದೆ.

ಮಹಾದೇವನ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ದೊಡ್ಡ ಖಚ್ಚೆಗಳಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಾಲಕನು ಇಂಥ ಅಸಾಧ್ಯಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿ ಆಗಿನ ದೇಶಭಕ್ತ ಸೆಶನ್ ಜಜ್ಜರಾದ ಶ್ರೀ ಪಿ. ಎಮ. ರಾಜ ಅವರು ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲ ಖಚ್ಚೆಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷಮುಕ್ತ ಮಾಡಿದರು. ಅನೇಕ ತಿಂಗಳುಗಳ ಕಾರಾವಾಸದ ನಂತರ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿಸಿ ಈಗ ಶ್ರೀ ಮಹಾದೇವ ಮತದರು ಮೈಸೂರ ಸರಕಾರದ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರಾಭಿವೃದ್ಧಿ ಅಧಿಕಾರಿ (ಬಿ.ಡಿ.ಒ) ಆಗಿದ್ದಾರೆ.

ಮುಳ್ಳು ಕಂಟಿಯಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು

ಇಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಇನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿತ್ತು. ಕಂದರನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಚಳಿವಳಿಯು ಉಗ್ರವಾಗಿ ತೊಡಗಿದ್ದರಿಂದ ಸೂಳೀಭಾವಿ ಸ್ತ್ರೀಶನ್ನಿನಿಂದ ಗೋಕಾಕ ಸ್ತ್ರೀಶನ್ನ ವರೆಗಿನ ರೇಲ್ವೆ ಮಾರ್ಗ ಮತ್ತು ಒದಿಗೆ ಇರುವ ತಂತಿ ಕಂಬ ಕಾಯಲು ಮಿಲಿಟರಿ ಇಡಲಾಗಿತ್ತು. ಇಬ್ಬರು ಸೈನಿಕರು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಬಂದೂಕು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಪಹರೆ ಮಾಡುವ ದಕ್ಕಾಗಿ ರೇಲ್ವೆ ಮಾರ್ಗದ ಗುಂಟೆ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ದಿನ ಬಾಲಹೋರಾಟ ಗಾರರಾದ ಶ್ರೀ ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಹೊಳೆಯಾಚೆ ಹಾಗೂ ಈರಯ್ಯಾ ಮಠಪತಿ ಇವರು ಅಕಾಲಗಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಸುಲೆ ೭ ಗಂಟೆಗೆ ಕೆರಿಬಸವಣ್ಣನ ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತರು. ಮುಳ್ಳು ಗತ್ತಲೆಯಾಗುತ್ತಲಿ ಶಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವದು ಅವರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವಾಗ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕಂಡರೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಗುಂಡಿಕ್ಕಿ ಹೊಡೆಯಲು ಆಜ್ಞೆಯಿತ್ತು. ಈಸು ಕತ್ತರಾಗುತ್ತಲೆ ಈ ನಮ್ಮ ಹೋರಾಟಗಾರರು ತಂತಿ ಕಂಬವನ್ನೇರಿದರು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಸುಲಫಾಳ ಕಡೆಯಿಂದ ಮಿಲಿಟರಿ ಕಾವಲುಗಾರರು ೫೦ ಘಟು ಅಂತರದಲ್ಲೆಯೇ ಬರುತ್ತಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಪ್ರಾಣವೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಅನಿಸಿತು, ಕಾವಲುಗಾರರು ಬಹುಶಃ ಸೆರೆಹಾಕಿದಂ ನಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಮಾತು ಇವರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. ಒತ್ತಿ ಹೋಗುವದು ಹೆಚ್ಚು ಅಪಾಯಕಾರಿವಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಸಂಗಾವಧಾನದಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಕಂಬದ ಹತ್ತರವೇ ಬೆಳೆದು ನಿಂತ ಮುಳ್ಳಿನ ದಟ್ಟ ಕಂಬಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಗಿದು ಶ್ವಾಸರೋಧ ಮಾಡಿ ಕುಳಿತು ಬಿಟ್ಟರು ಅವರು ಜಿಗಿದುವಾಗ ಆದ ಸಪ್ಪಳಿ ಮಿಲಿಟರಿಯ ಕಾವಲುಗಾರರಿಗೆ ಕೇಳಿಸಿತು. "ಕಾ ಪೈ ? ಕೊನ ಪೈ ?" ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸುತ್ತ ಸಪ್ಪಳವಾದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ದೂವ ಚಲಿಸವಲ ನವೂ ಅವರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಲಿಲ್ಲವಿದ್ದರಿಂದ ಎರಡು ನಿಮಿಷ ನಿಂತು ಬಿಡಿ ಸೇದುತ್ತ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದರು. ಯಾವದೋ ವನ್ಯ ಪ್ರಾಣಿ ಸಪ್ಪಳಮಾಡಿರಬಹುದೆಂದು ಅನ್ನುತ್ತ ಅವರು ಮತ್ತೆ ಹರಟೆಹೊಡೆಯುತ್ತ ಈಸು ದೂರ ಹೋದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ಆ ಇಬ್ಬರೂ ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮೃತುಂಬು ಮುಳ್ಳು ಮುರಿದುಕೊಂಡು ಘಾಯವಾಗಿ ರಾತ್ರಿ ೯ ಗಂಟೆಗೆ ಅಂಕಲಿಗೆಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿ ಡಾ. ಗಜಾನನ ದೇಶಪಾಂಡೆ (ಅಂಣೂ ಗುರೂಜಿಯವರ ಶಿಷ್ಯ) ಅವರ ಮುಳ್ಳು ಕಿತ್ತಿ ತೆಗೆದು ಔಷಧೋಪಚಾರ ಮಾಡಿದರು.

ಜೀವಂತ ಸುಡುವ ಬೆಡರಿಕೆ

ಕುದನೂರ-ಹೆಬ್ಬಳ ಗಂಪಿನಲ್ಲಿ ೧೩-೧೪ ವರ್ಷದ ಬಾಲಕ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ರಾಚಣ್ಣವರ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಸರಕಾರಿ ಸಾಮಾನು, ಹಣ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಅವನು ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಗೆ ತಂದು ಮುಟ್ಟಿಸುತ್ತಿದ್ದನು, ಮತ್ತು ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯಿಂದ ಹಣ, ಸಲಕರಣೆ, ಸಲಹೆ-ಸೂಚನೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಗುಂಪಿಗೆ ಪೂರೈಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಭಟ್ಟ ಫೌಜದಾರನ ಪಿಸ್ತೂಲು ಕಸಿದು ಕೊಳ್ಳುವಂಥ ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಚಪಲತೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದನು. ಪಿಸ್ತೂಲು ಟಾಯಿಪ ರಾಯಟರಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಗೆ ತಂದು ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಅವನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದಾಗ ಪೊಲೀಸರು ಮೈಮೇಲೆ ಚಮಣ ಎಣ್ಣೆ ಉಗ್ಗಿ ಕಡ್ಡೀಕೊರೆದು ಜೀವಂತ ಸುಡುವ ಹೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದರು. ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಹಾಗೂ ಹೆಬ್ಬಳದ ಹೋರಾಟಗಾರರೊಂದಿಗೆ ಇವನನ್ನೂ ಗೋಟೂರ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರು ಪೀಡಿಸಿದರು. ಅನೇಕ ತಿಂಗಳ ಕಾರಾವಾಸದ ನಂತರ ಅವನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು.

ಅಪ್ರತಿಮ ಸಾಹಸ

ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದರಡ್ಡಿ ಹೂಲಿ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಗವಪ್ಪ ಬೆಳವಡಿ, ಹಣಮಂತಪ್ಪ ಬೇವಿನಗಿಡ ದರಂಥ ಎಳೆಯರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುನವಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಟಿಪಲ ಬಸ್ಸಿನಿಂದ ಮೇಲ್ ಬ್ಯಾಗುಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಈ ಎಳೆಯರೂ ಸಹಭಾಗಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಆ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಗವಿಯಪ್ಪನನ್ನು ಹೆಣಬೀಲ ಹೊಡೆದರು. ಮುಂದೆ ಖಟ್ಟೆ ನಡೆದಾಗ ಇವರ ವಕೀಲರು .. ಈ ಚಿಕ್ಕ ಹುಡುಗರು ಖಾನದೇಶದ ಈ ಧಾಂಡಿಗೆ ಪೊಲೀಸರ ಕೈಯಿಂದ ಬಂದೂಕು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ? ಎಂಬುದನ್ನೂ ಕೋರ್ಟಿನವರು ವಿಚಾರಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಪೊಲೀಸರ ಕಡೆಗೆ ಬೊಟ್ಟು ಮಾಡಿ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಅರಿಕೆಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ವಕೀಲರ ಈ ಯುಕ್ತಿವಾದವನ್ನೇ ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಕೋರ್ಟು ಅವರನ್ನು ದೋಷಮುಕ್ತ ಮಾಡಿತು. ಇಂಥ ಎಳೆಯರು ಅನ್ಯ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದರು. ಅವರು ಅಪ್ರತಿಮ ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು.

೧೪. ಚಳುವಳಿ ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯನ್ ಸೈನ್ಯ ಬಂದಿತು.

ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಚಳುವಳಿಯು ಬರಬರುತ್ತ ಅತ್ಯುಗ್ರ ರೂಪ ತಾಳಿತು. ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅದು ಉಗ್ರವಾಯಿತು. ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಜನತೆಯ ಬೆಂಬಲವಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸುವುದು ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದಾಯಿತು. ಊರಿಗೆ ಊರನ್ನೇ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಮನೆಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಶೋಧ ಮಾಡುವುದು ಅವರಿಗೆ ಅಶಕ್ತವಾಯಿತು. ಊರಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರು ಬಂದರೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಿಂದಾದರೂ ನುಸುಳಿ ಪಾರಾಗುತ್ತಾರೆ, ಊರ ಜನರೆಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ವಿರುವುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸುವ ದರಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಯಶ ಸಿಗದಾಗಿದೆ, ಎಂದು ಪೊಲೀಸರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆಗ ಸರಕಾರ ಕೆಂಗೆಟ್ಟು ಮಿಲಿಟರಿ ಸಹಾಯ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿತು. ಬೆಳಗಾವಿ-ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರವಿನಿಮಯ ಮಾಡಲು ಮಂಜುನಾಯಕ ಗವ್ವರ್ನರರು ದಿನಾಂಕ ೯ ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೪೩ ರಂದು ಉಚ್ಚಾಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಭೆ ಕರೆದರು. ಆ ಸಭೆಗೆ ಗವ್ವರ್ನರರ ಗೃಹಶಾಖೆಯ ಸಲಹೆಗಾರರು, ಗೃಹಶಾಖೆಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಹಾಗೂ ಡೆಪ್ಪಿ ಸೆನ (ಎಡಿಶನಲ್) ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಗವ್ವರ್ನರರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಇನ್‌ಸ್ಟೆಕ್ಟರ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಪೊಲೀಸ್, ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಇನ್‌ಸ್ಟೆಕ್ಟರ್ ಜನರಲ್ ಆಫ್ ಪೊಲೀಸ್ ಇವರೆಲ್ಲ ಹಾಜರಿದ್ದರು. ಸೈನ್ಯದ ನೆರವು ಕೋರಿದ್ದನ್ನು ಗವ್ವರ್ನರರು ವಿವರಿಸಿದ ನಂತರ ಕೆಳಗಿನ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯದ ಒಂದೊಂದು ಕಂಪನಿ ಇಡಬೇಕೆಂದು ತಿರ್ಮಾನಿಸಲಾಯಿತು —

ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆ : ಗುರ್ಲಹೋಸೂರ, ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ, ಬೈಲಹೊಂಗಲ, ಕಿತ್ತೂರ

ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆ : ಧಾರವಾಡ, ಹಾವೇರಿ, ಅಳಣಾವರ, ಗದಗ.

ಗುರ್ಲಹೋಸೂರದಲ್ಲಿಯ ಮಿಲಿಟರಿ ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ, ಪಾಚ್ಚಾಪೂರದಲ್ಲಿಯ ಮಿಲಿಟರಿ ಕುಂದರನಾಡಿನ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ-ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಳ್ಳಿ-ಹುದಲಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಕಿತ್ತೂರದ ಮಿಲಿಟರಿ ಕಿತ್ತೂರ ದೇಗಾವೆ-ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ ಇಡಗಿ-ಗಂದಿಗವಾಡ-ಪಾರಿಶವಾಡ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಂಡೋಪತಂಡವಾಗಿ ಮಿಲಿಟರಿಗಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರವು ಕುಸಿದು ಬಿದ್ದಿತೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಸೈನ್ಯದ ಈ ಚಲನವಲನವೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಇದೇ ಸುಮಾರಿಗೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ

ಹೋರಾಟಗಾರ. ಸೇನಾಪತಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತ, ಅಂಣಾ ಗುರೂಜಿ, ವಾಮನರಾವ ಬಿದರಿ, ವಡವಿ ಮೂಸ್ತರ ಹಾಗೂ ಚನ್ನಸ್ವಾ ಪಾಲಿ ಇವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಅಥವಾ ಹಿಡಿಯಲು ಸಹಾಯವಾಗುವಂತೆ ಸುಸ್ತಿ ಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ತರಾ ಏದು ಸೂವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಬಹುಮಾನ ಕೊಡುವವಾಗಿ ಸರಕಾರವು ಸಾರಿತು. ಧಾರ ವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಬಹುಮಾನದ ಮೊತ್ತವು ಮುಖಂಡರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಹ ಒಂದು ಸಾವಿರಕ್ಕೆ ಮಿಕ್ಕಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಭಾರತೀಯ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಉಳಿದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಸೈನ್ಯವು ರಾಜಧಾನಿಗಳನ್ನೂ ಮಹತ್ವದ ಪೂಲು ರೇಲ್ವೆ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಆಯಕಟ್ಟಿನ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೂ ಕಾಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬ್ರಿಟಿಷರ ಉಪನಿವೇಶವಾದ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯಾಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧದ ಬಿಸಿಯು ಹತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಸರಕಾರವು ಅಲ್ಲಿಯ ಕೆಂಪು ಸೈನಿಕರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಮೇಲಿನಂತೆ ತಾಣ್ಣ ಸ್ವಾ ಪಿಸಿ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಆ ಸೋಲ್ವರರ ನೆರವು ಕೊಟ್ಟಿತು.

ಕೆಂಪು ಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ಮನಸೋತು ತಾಣ್ಣ ಮೊಣಸಿನಕಾಯಿ ತಿಂದ

ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯನ್ ಸೋಲ್ವರ

ಮೋಲೀಸ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸೂಚನೆಯಂತೆ ಸೈನಿಕರು ರಾತ್ರಿ ಅಪರಾತ್ರಿ ಯಾರಿಗೂ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಸಪ್ತಳ ಮಾಡದೆ ರಟ್ಟರ ಬೂಟು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಊರಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟ ಗಾರರ ತಂಡಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾರಾದರೂ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದರೆ ಹಿಡಿಯು ವದು, ಓಡಿದರೆ ಗುಂಡಿಕ್ಕೆ ಕೊಲ್ಲುವದು, ಅವರ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಊರಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟಗಾರರು ರಾತ್ರಿ ವಸತಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಸಂಶಯ ಬಂದರೆ ಸಾಕು ಆ ಊರಿಗೆ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೪ ಗಂಟೆ ಯೊಳಗಾಗಿ ಊರ ಸುತ್ತಲೂ ಪೂರ್ವ ರೇಷಿಸಿ ಈ ಸೈನ್ಯ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು. ಬಂದೂಕಧಾರಿ ಕೆಂಪು ಸೋಲ್ವರರ ಜನರನ್ನು ಶೌಚಕ್ಕೆ ಅಥವಾ ಬೇರೆ ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ (ಬಕ್ಕಲು ತನದ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸಹ) ಯಾವ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷರನ್ನ ೧೦ ಗಂಟೆಯ ವರೆಗೆ ಊರ ಹೊರಗೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಎತ್ತೆಯೂ ಇಂಗಳೂ ಸಂಪಾಸುಗಳಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ದೊಡ್ಡ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಂಪಾಸುಗಳು ಆಗ ಹತ್ತಿವೆ. ಆದರೆ ಇಂದಿಗೂ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಮಲ ವಿಸರ್ಜನೆಗೆ ಹೊರಗೇ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಮನುಷ್ಯ ಪ್ರಾಣಿಯು ಒಂದೆರಡು ದಿನ ಉಪವಾಸ ಇರಬಹುದು ಆದರೆ ಮಲವಿಸರ್ಜನೆ ಒಂದು

ದಿನ ಸಹ ಮಾಡದೆ ಇರಲಾರ. ಮಲವಿಸರ್ಜನೆಗೆ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೊರಗೇ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವುದು. ಅಂತೆಯೇ ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಓಡಿಯಲು ಪೋಲೀಸರು ಇದೊಂದು ಹೊಸ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿ ತಂತ್ರ ಅವಲಂಬಿಸಿದರು. ಇಡೀ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ೩-೪ ಗಂಟೆಗೆ ಮಿಲಿಟರಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು. ಯಾರನ್ನೂ ಹೊರಗೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ, ಮತ್ತು ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯನ್ನು ಶೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಘೌಜದಾರ, ಇನಸ್ಪೆಕ್ಟರ ಮೊದಲಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೂ ನಮ್ಮ ತಂಡದ ಒಬ್ಬಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರ ಪರಿಚಯವಿರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಯಾದಿ ಓಡಿದುಕೊಂಡು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ಹೆಸರು ಕೇಳುತ್ತ ಭೂಗತ ಜನರ ಶೋಧಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಊರ ಗೌಡರು ಸನದಿಗಳು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಝಡತಿ ಆದ ಮನೆಯವರನ್ನು ಒಂದೇ ದಾರಿಯಿಂದ ಊರ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಲು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿ ಮುಂಜಾನೆ ೧೦ ಗಂಟೆಯವರೆಗೆ ಆ ಗ್ರಾಮದ ಝಡತಿ ಪೂರ್ಣ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಮಿಲಿಟರಿ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಏಳುತ್ತಿತ್ತು. ಮರುದಿನ ಮತ್ತೊಂದು ಊರು. ಹೀಗೆ ತಿಂಗಳುಗಟ್ಟಲೆ ನಡೆದರೂ ಎಲ್ಲವೂ ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ವರ್ಧಾವಾಯಿತು. ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಈ ಮುಕ್ತಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ನಾವೆಲ್ಲ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಗಿಡದ ಮೇಲೆ ಇರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಈ ಮೂರ್ಖರು ಊರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು.

ಒಂದು ದಿನ ನಮ್ಮ ಸೈನ್ಯ ಈರನಹಟ್ಟಿ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾಗ ಭರ್ ಭರ್ ಭರ್ ಎಂದು ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡುತ್ತ ಒಂದರಹಿಂದೆ ಒಂದರಂತೆ ೬೪ ಜೀಪು ತುಂಬಿ ಈ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯನ್ ಸೋಲ್ಡರರು ಗೋಕಾಕದ ಕಡೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡೆವು. ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳದ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿತ್ತು. ಮುಂಜಾನೆ ೧೦ ಗಂಟೆಯವರೆಗೆ ಝಡತಿ ಕಾರ್ಯ ನಡೆದಿತ್ತು. ಕೆಲ ಫಿತೂರಿಗಳಿಂದ ಸುದ್ದಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಈ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು.

ರಾತ್ರಿ ೩ ಗಂಟೆಯಿಂದ ನಿಂತು ನಿಂತು ಬೇಸತ್ತಿದ್ದ ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯನ್ ಸೋಲ್ಡರರು ಬೆಳಗಾದ ಮೇಲೆ ತಾವು ನಿಂತ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾದ ಮತ್ತು ತಮಗಿಂತ ಕೆಂಪಾದ ಗೇಣುಗೇಣು ಉದ್ದ ಹುಲುಕಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಹಣ್ಣು ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ ನೋಡಿದರು. " ಬ್ಯಾಟಿ ಫುಲ್, ಬ್ಯಾಟಿ ಫುಲ್ " ಎಂದೆನ್ನುತ್ತ ಮೆಣಸಿನ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಹರಿದು ಕೆಂಪುಬಣ್ಣದ ಆಕರ್ಷಣೆಯಿಂದ ಮತ್ತು ಇಷ್ಟು ಸುಂದರವಾದ ಹಣ್ಣು ಸಿಹಿ. ಇರಲೇ ಬೇಕೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಸೋಲ್ಡರರು ಅತ್ಯಾನ್ಂದಗಿಂದ ಕಟಕಟ ಕಡಿದು ತಿನ್ನುವದೇ ತಡ ನಾಲಗೆಗೆ ಬೆಂಕಿಬಿಡ್ಡು ಹುಚ್ಚರಂತೆ ಹೊಲದ ತುಂಬ ಕುಣಿದಾಡ ಹತ್ತಿದರು. " ಓ ಮಾಯ ಗಾಡ್ " ಎಂದು ಕೇಳಾಡ ಹತ್ತಿದರು. ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೀರು ಸುರಿಯ

ಹತ್ತಿತು. ಭೂಗತರು ಸಿಗದ್ದರಿಂದಲೋವನೋ ಎಂಬಂತೆ ಭೂಮಾತೆಯ ಕೆಂಪು ಫಲ ತಿಂದು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದರು. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನಾವೂ ನಮಗದನ್ನು ಹೇಳಿದ ವರೂ, ಬಿದ್ದು ಬಿದ್ದು ನಕ್ಕವು.

ಜೈ ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ !

೧೫ ಸೂಳೇಭಾವಿ ಸ್ವೇಶನ್ನು ಅಗ್ನಿಗಾಹುತಿ !

ಸುಲಭಾಳ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ವೇಶನ್ನದ ಜೊತೆಗೇ ಸೂಳೇಭಾವಿ ಸ್ವೇಶನ್‌ವನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕುವ ಯೋಜನೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸುಲಭಾಳ ಸ್ವೇಶನ್ನಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ ಗುಂಪಿನವರೂ ಸೂಳೇಭಾವಿ ಸ್ವೇಶನ್ನಿನ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹುದಲಿ ಹೋರಾಟಗಾರರೂ ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಸಕಲ ಸಿದ್ಧತೆಯೂ ಆಗಿತ್ತು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬರಲಿಕ್ಕಿಂದು ಶ್ರೀ ವಾಮನರಾಯರು ಶ್ರೀ ಅಣ್ಣಾ ಬಸಪ್ಪ ಮರಲಿಂಗಣ್ಣವರ ಅವರನ್ನು ಹುದಲಿ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಿದ್ದರು. ಹುದಲಿಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೆಲ್ಲ ಆಗ ರಂಗದಹೂಳಿ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಬಿಡಾರ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಈ ಮೊದಲು ಒಮ್ಮೆ ಸೂಳೇಭಾವಿ ಸ್ವೇಶನ್ನ ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತ ಕಾರಣದಿಂದ ಮುಂದೂಡಲಾಗಿತ್ತು ಇಂದು ರಾತ್ರಿ ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸಿಯೇ ಬಿಡುವ ಕೃತ ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿ ಹುದಲಿಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಹತ್ತರವೇ ಇದ್ದ ಶ್ರೀ ಗಂಗಾಧರರಾಯರ ಕಬ್ಬಿನ ತೋಟದಲ್ಲಿಯೆ ಮಾವಿನ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಸಾಯಂಕಾಲ ೬ಗಂಟೆಗೆ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿ ಊಟದ ಸಿದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರ ಎಲೆಯಲ್ಲಿ ಅನ್ನ ಬಡಿಸಿತ್ತು. ಕೆಲವರು ಬಾಯಲ್ಲಿ ತುತ್ತು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನದಿ ದಂಡೆಯ ಬಾವಿಯ ಮೇಲೆ ಕಪ್ಪಲಿ (ಮೊಟ್ಟೆ) ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮು ಎಂಬ ೧೨ ವರುಷದ ಹುಡುಗನು ಆಚೆಯ ದಂಡೆಗೆ ನೂರಾರು ಪೋಲೀಸರು ಬಂದೂಕು ಹಿಡಿದು ಸಾಲಾಗಿ ಬರುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡನು. ಘಾತವಾಯಿತು ! ಎಂದೆನ್ನುತ್ತ ಆ ಹುಡುಗ ಓಡಿ ಬಂದು “ವಡವೀ ಮಾಸ್ತರರೇ ಏಳಿರಿ, ಓಡಿರಿ, ಅಕೋ ! ಆ ದಂಡೆಗೆ ಪೋಲೀಸರ ದಂಡು ಹೊಳೆದಾಟ ಬರುತ್ತದೆ ! ಬಂದರು, ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದರು ! ಏಳಿರಿ, ಓಡಿರಿ !” ಎಂದು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಉಸಿರು ಬಿಡದೆ ಹೇಳಿದನು. ಅಡಿಗೆ, ಊಟ, ಎಲೆ, ಕಂಬಳಿ, ಬಟ್ಟೆ.

ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೂ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದ ಕಡೆಗೆ ದಿಕ್ಕಾ ಪಾಲಾಗಿ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಓಡಿ ಹೋದರು. ಶ್ರೀ ವಡವಿ ಮತ್ತು ಬಸನಾಡ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಕಬ್ಬಿನ ತೋಟದ ಬದಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಜೋಳದ ಬೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡರು. ಪೋಲೀಸರು ಮಾವಿನಮರಕ್ಕೆ ಬಂದು ನೋಡುತ್ತಾರೆ, ಬಿಸಿಬಿಸಿ ಅನ್ನ, ಸುಡು ಸುಡು ಪಲ್ಲೆ, ಬಡಿಸಿದ್ದ ೨೫ ಎಲೆಗಳು ! ಅಡಿಗೆಯ ಪಾತ್ರೆ, ಅರಿವಿ, ಅಂಚಡಿ ಹಾಗೆಯೇ ಬಿದ್ದಿವೆ. ಇದೇ ಈಗ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಆ ಬದಮಾಸರು ಇರಲಿಕ್ಕೇ ಬೇಕೆಂದು ಅನ್ನುತ್ತ ಪೋಲೀಸರು ಕಬ್ಬಿನ ತೋಟವನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ರಾಮುನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹೊಡೆದರು. "ಯಾರೋ ದೇವರಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಉಟಮಾಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನೀವು ಬಂದದ್ದು ನೋಡಿ ಓಡಿ ಹೋದರು" ಎಂದು ಅವನು ಹೇಳಿದನು. ಕಬ್ಬಿನ ಫಡದಲ್ಲಿ ಕೂಲಿಯ ಆಳುಗಳು ಕಬ್ಬು ಕಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದರು. ಫಡಫಡ ಸಪ್ಪಳ ಕೇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಚಳವಳಿಯವರು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿದು ಪೋಲೀಸರು ಅತ್ತಕಡೆಗೇ ತಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದರು ಜೋಳದ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಓಡುವಾಗ ಶ್ರೀ ವಡವಿಯವರ ಕಾಲಿಗೆ ಒಂದು ಬಳ್ಳಿತೊಡಕಿದ್ದ ರಿಂದ ಬಿದ್ದು ಕಾಲಿಗೆ ಪೆಟ್ಟು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡರು. ಮಬ್ಬು ಆಗುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು ಕೂಲಿಯ ಆಳುಗಳು ಕಬ್ಬಿನ ಫಡದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದರು. ಪೋಲೀಸರು ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದರು ಅವರಿಗೆ ನಿರ್ವಹಣೆಯೂ ಯಾವ ಸಂಗತಿಯೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ ಕೂಲಿಯವರೆಂದು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ದೂರ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ವಡವಿ ಮತ್ತು ಬಸನಾಡರು ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪೋಲೀಸರಿಂದ ಅರ್ಧ ಫರ್ಲಾಂಗದಲ್ಲಿ ಜೋಳದ ಬೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗಿಕೊಂಡು ಸುರಕ್ಷಿತ ಪಾರಾದರು. ಪೋಲೀಸರು ಗುಡ್ಡದ ತುಂಬ ಹರಿಬಿದ್ದು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸುತ್ತ ಹೋದರು, ಆದರೆ ಯಾವ ಉಪಯೋಗವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಸಿದ್ಧತೆಯ ಸುದ್ದಿ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಿತೆಂದು ಎಲ್ಲರೂ ಆಲೋಚಿಸತೊಡಗಿದರು.

ವಾಸೂನ ಮೇಲೆ ಸಂಕಯ !

ಮಲಿಯಾಳಿ, ಹಿಂದಿ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೀಷ ಮಾತಾಡುವ. ವಾಸೂ ಎಂಬ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಕುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯನೊಬ್ಬ ಅಗಷ್ಟ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಒಂದೆರಡು ತಿಂಗಳು ಮೊದಲು ಹುದಲಿಯಲ್ಲಿ ಈರಯ್ಯನ ಚಹಾದ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ತಿನಿಸುಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ.

ನಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಬರುತ್ತಿದ್ದಲ್ಲ. ಚಳವಳಿ ಆರಂಭವಾಗುತ್ತಲೇ ಈರಯ್ಯನು, ವಾಸೂನನ್ನು ಕರೆಕೊಂಡು ಶ್ರೀ ವಡವಿಯವರ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ತನಗೆ ರೇಲ್ವೆಹಳಿ ಕೀಳುವುದು, ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಗೊತ್ತಿದೆ ಅವಕ್ಕೆ ವಿರಿಷ್ಟ ತರಹದ 'ಪಾನಾ' (ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯನರ) ಬೇಕು. ಅದನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಬಲ್ಲೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹುದ್ದಿಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಒಂದೆಡೆ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದನು. ಆತನೇ ಸಿ. ಆರ್. ಡಿ. ಇರಬೇಕೆಂದೂ ಅವನೇ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿರಬೇಕೆಂದೂ ಎಲ್ಲರಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ಸಂಶಯ ಬಂತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ರಂಗದ ಹೊಳೆಯು ಘಟನೆಯ ನಂತರ ವಾಸೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಮಾಯವಾದ.

ಈ ರೀತಿ ಎರಡನೇ ಸಲವೂ ಸೂಳೇಭಾವಿ ಸ್ಟೇಶನ್ ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಕೈಬಿಡಬೇಕಾದುದರಿಂದ ಅದು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಹತ್ತಿತು. ಅದನ್ನು ಮಾಡಿಯೇ ತೀರಬೇಕೆಂಬ ಕೃತನಿಶ್ಚಯದಿಂದ ಮೂರನೇ ಸಲ ಅವರು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಕೈಕೊಂಡರು. ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಆ ಗುಂಪಿನ ಸೈನಿಕರ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರಂತೆ ಕೆಲವರನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿದ್ದರು. ಆದುದರಿಂದ ಹುದ್ದಿ ಗುಂಪಿನವರಿಗೆ ಎರಡನೇ ಗುಂಪಿನವರ ಸಹಾಯ ತಕ್ಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಬಾಗೇವಾಡಿ ಗುಂಪಿನ ೨೦ ಜನರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಕುಮರಿ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ವಿವರ ತಯಾರಿಸಿದರು. ಆಗ ಸುತ್ತಲು ಕಬ್ಬಿನ ಗಾಣ ನಡೆದದ್ದರಿಂದ ಕಬ್ಬಿನ ಹೊರೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕೆಲವರು ಮತ್ತು ಕಬ್ಬಿನ ರಸದಂತೆ ಕಾಣುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಣ್ಣಿನ ಕೊಡದಲ್ಲಿ ಚೆಮಣಿಯುಣ್ಣು ತುಂಬಿ ಕಬ್ಬಿನ ತುಂಡೊಂದು ಹಾಕಿ ತಲೆಯಮೇಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಇಬ್ಬರು ಸ್ಟೇಶನ್ ಮೇಲೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಯೋಜನೆಮಾಡಿ ಹತ್ತತ್ತು ಜನರಂತೆ ೪ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ೪೦ ಜನರು ಸೂಳೇಭಾವಿ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ಟೇಶನ್ ಮೇಲೆ ಪೋಲೀಸರ ಸರ್ಪಗಾವಲವಿತ್ತು ಇಬ್ಬರು ಬಂದೂಕಧಾರಿ ಪೋಲೀಸರು ಪ್ಲಾಟಿ ಫಾರ್ಮಿನ ಮೇಲೆ ಇತ್ತಿಂದಿತ್ತು ಅತ್ತಿಂದಿತ್ತು ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತ ಜತೆಯಾಗಿ ಕಾವಲು ಮಾಡು ತ್ತಿದ್ದರು. ನಾಲ್ವರು ಪೋಲೀಸರು ಪ್ರತೀಕ್ಷಾಲಯದಲ್ಲಿ ರಾಯಫಲಗಳನ್ನು ಗೋಡೆಗೆ ಅನಿಸಿ ಇಟ್ಟು ಒಂದು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹರಟೆ ಕುಟ್ಟುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದರು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಡತೂಸ, ಬ್ಯಾಟರಿ ಮುಂತಾದವು ಇದ್ದವು.

ಗೊತ್ತಾದಂತೆ ದಿನಾಂಕ ೧೦ ಫೆಬ್ರವರಿಗಳೂರಂದು ಕುಮರಿ ಗುಡ್ಡದೊಳಗಿಂದ ಹಾದು ಕಲ್ಲುಹಳ್ಳದ ಪೊಲು ಮೇಲಿಂದ ರೇಲ್ವೆ ಲಾಯಿನ ಗುಂಟೆ ಕೆಲವರು, ಕೆಲವರು ಹಿಂಬ ದಿಯಿಂದ ಹೀಗೆ ೪೦ ಯೋಧರು ಸ್ಟೇಶನ್ನಿಗೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದರು. ಬೇರೆಬೇರೆ ಗುಂಪಾಗಿ ಕುಳಿತರು. ಆಗ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೨ ಗಂಟೆಯಾಗಿತ್ತು. ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹೋಗುವ ಒಂದು ಗಾಡಿ ಆಗ ಬಂದು ನಿಂತಿತ್ತು. ಟ್ರೇನು ಸೀಟೆ ಹೊಡೆದು ಬಿಟ್ಟ ಕೂಡಲೆ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಚಟುವಟಿಕೆ ಸುರುವು ಆದವು. ಮೊದಲು ಪ್ಲಾಟಿ *

- ೧) ಗೋಕಾಕ-ನೇಸರೆಗೆ ರಸ್ತೆಯ ಗಿಳಿಮಾರ ಹೊಸೂರ ಪೂಲು ಕೆಡವಿದ್ದು.
- ೨) ಬಿಳುಬಾಳ ಡಾಕ ಬಂಗಲೆ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.
- ೩) ಅಂಕಲಗಿ ಪೋಲೀಸ್‌ ಪೋಷ್ಪ, ಧರ್ಮಸಾಲೆ, ಸಿಂದಿ ಅಂಗಡಿ, ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.
- ೪) ಬಗರನಾಳ ಮತ್ತು ಮೇಲಪುಟ್ಟಿ ರೇಲ್ವೆಗೇಟಿ ಮುರಿದದ್ದು.
- ೫) ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ ಸೆರೆ ಅಂಗಡಿ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.
- ೬) ನಂದಗಾವಿ ಚಾವಡಿ, ಗ್ರಾಮ ದಪ್ಪರ, ಸೋಸಾಯಟಿಯ ದಪ್ಪರ ನಾಶ.
- ೭) ಆಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ ಚಾವಡಿ, ಕೊಂಡವಾಡೆ, ಶಾಲೆ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.
- ೮) ಹುಲಕುಂದದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಹಾಗೂ ಅಂಕಲಗಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕಸಲ ಸಿಂದಿ ಕಪಾಲಿ ಹರಿದದ್ದು.
- ೯) ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ ಅಂಕಲಗಿ, ಸೂಳೇಭಾವಿ ಟಪಾಲ ಚೀಲ ಕಸಿದದ್ದು.
- ೧೦) ಗೋಕಾಕ ಕೋರ್ಟಿನ ಹತ್ತರ ಮತ್ತು ತೇರದಾಳ-ವಿಬರಟ್ಟಿ ರಸ್ತೆಯ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದು.
- ೧೧) ಆಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ, ಮದಪಾಲ, ಅಂಕಲಗಿ ಗ್ರಾಮದಪ್ಪರ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.

ಹುದಲಿ ತಂಡದ ಕಾರ್ಯ

- ೧) ತಾರ ಮತ್ತು ಟೆಲಿಫೋನ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದು.
- ೨) ಹುದಲಿ ಪೋಷ್ಪ ಆಫೀಸ್ ಲೂಟಿ.
- ೩) ಹುದಲಿ ಗ್ರಾಮದಪ್ಪರ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮಸಾಲೆ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.

೪) ಸೂಳೇಭಾವಿ ಪೋಷಿಸಿದ ರನ್ನರನಿಂದ ಟಪಾಲ ಚೀಲ ಕಸಿದದ್ದು.

೫) ಸುಲಧಾಳ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.

೬) ಟಿಳಕವಾಡಿ (ಬೆಳಗಾವಿ) ಟಪಾಲ ಕಸಿದದ್ದು.

೭) ತೊಲಗಿ ಹಪ್ಪೆ (ತೆರಿಗೆ) ವಸೂಲಿ ಕೇಂದ್ರದ ಮೇಲಿನ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು.

೮) ತುಮರಗುದ್ದಿ ಹತ್ತರ ರೇಲ್ವೆ ಪೂಲಿನ ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿ ರೇಲು ಸಂಜಾ ರಕ್ಕೆ ಲ ಗಂಟೆ ತಡೆ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದು.

ಈ ತಂಡದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರ ವಡವಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಬಸನ ಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ [ಬಡಸ], ಗಂಗಪ್ಪ ಯಮಕನಮಡಿ, ಅಲ್ಲಿಸಾಬ ಪಾರೀಮನಿ, ತಿಪ್ಪಣ್ಣಾ ಬೆಟಗೇರಿ, ಗೌಡಪ್ಪಾ ಭದ್ರಕಾಳಿ, ವಾಸುದೇವ ಕದಮ, ನಾರಾಯಣ ದೇಶ ಪಾಂಡೆ ಮಾಸ್ತರ, ನಾಗಪ್ಪಾ ಉಪರಿ, ನಿಂಗಪ್ಪಾ ತುಕ್ಕಾರ, ಭೀಮಪ್ಪಾ ಭೂಳಿ, ಅಪ್ಪಣ್ಣಾ ಹೂಗಾರ, ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ ಜಕ್ಕಣ್ಣವರ ಸುಲಧಾಳ, ಮೊದಲಾದವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

೧೬ ವೆಂಗುಲೂರ ಟಪಾಲ ಮೋಟಾರ ಲೂಟಿ

೧೯೪೨ ರ ನವೆಂಬರದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ವೆಂಗುಲೂರಿಗೆ ಹೋಗುವ ಟಪಾಲ ಬಸ್ಸನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಶ್ರೀ ಜಯದೇವರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಯವರು ಸಿದ್ಧ ಪಡಿಸಿದರು. ರಸ್ತೆಯ ಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿ, ಬಸ್ಸು ಎಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವದು, ಎಲ್ಲಿ ಬಸ್ ನಿಲ್ಲಿಸುವದು ಕ್ಷೇಮ ಮುಂತಾದ ವಿವರಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಶ್ರೀ ಮಹಾದೇವ ಮಠದ ಪಾಡ್ವಾಪೂರ ಮತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರ ಶಿಂಹ ಬೆಳಗಾವಿ ಇವ ರನ್ನು ಕಳಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರು ಎರಡುಸಾರೆ ಮೇಲೆ ಬಿಸ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ವೆಂಗುಲೂರ ದವರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿ ರಸ್ತೆಯ ಅಂಕುಡೊಂಕು ಗಳನ್ನೂ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯ ಅನುಕೂಲ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೂ ನೋಡಿಕೊಂಡು ವಿವರ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ

ವರದಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ೧೧ ಮೈಲಿನ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸ್ಥಳವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿ ಟಪಾಲ ಬಸ್ ನಿಲ್ಲಿಸುವದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ರಸ್ತೆಯ ಬದಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರ ಒಂದು ಪಥಕ ಅವಿತುಕೊಂಡು ಕುಳಿತತ್ತು, ಆದರೆ ಅಂದು ಟಪಾಲ ಬಸ್ ಮೇಳೆಗೆ ಬಾರದ್ದರಿಂದ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಟಪಾಲು ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲಾಯಿತು. ಅಂದು ಕಾರ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಮರುದಿನ ಮತ್ತೆ ಮಹಾದೇವ ಮಠದ ಬಸ್ಸಿನಿಂದ ಹೋಗಿ ದಾರಿಯ ೨೮ ನೇ ಮೈಲಿನಿಂದ ೩೧ ನೇ ಮೈಲಿನವರೆಗೆ ಸ್ಥಳ ಅನು ಕೂಲವಿರುವದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಮುಂದೆ ದಿ. ೨೬-೧೧-೧೯೪೨ ರಂದು ಸಂಜೆಯ ೭ ಗಂಟೆಯ ಬಸ್ಸಿನಿಂದ ನರಸಿಂಹ ಮನ್ನಾಳ್ಕಿ, ಸದಾಶಿವರಾವ ಪರಾಂಜಪೆ, ಸೀತಾರಾಮ ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾ, ಬಾಗಡಿ ಬೆಳಗಾವಿ, ಮಹಾದೇವ ಮಠದ ಮಲ್ಲಾರ ಸದಾಶಿವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವ್ವಣ್ಣಿ, ಅನಂತ ವಿಷ್ಣು ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಈರಯ್ಯಾ ಮಠಪತಿ ಅಕ್ಕತಂಗೇರ ಹಾಳ, ಪಿಲೋಬಾ ಉರ್ಫ ದಿವ್ಯಾಧರ ಜೋಶಿ ಖಾನಾಪೂರ, ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಗುಣಾಜಿ ನಂದಗಡ, ವೆಂಕಣ್ಣಾ ಕರಗುಪ್ಪಿ, ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಹೊಳೆಯಾಟೆ ಅಕ್ಕತಂಗೇರಹಾಳ ಮತ್ತು ಆಬಾ [ನರಸಿಂಹ] ದೇಶಪಾಂಡೆ ಇವರು ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಶೀಲಾಬಾಯಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ರೊಟ್ಟಿ-ಬುತ್ತಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸಲಕರಣೆಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೊರ ಟಿರು. ಚಂದಗಡ ತಾಲೂಕಿನ ಮಾಣಗಾವದ ಕಲ್ಲು ಕುಂಬಾರ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆ ರಾತ್ರಿ ವಸತಿಮಾಡಿದರು, ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಳ ಮಂಗೇಶ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಲಕ್ಕಿಕಟ್ಟಿ, ಕಲ್ಲೂ ಕುಂಬಾರ ಮಾಣಗಾವ ಮತ್ತು ಗುಂಡು ಕುಂಬಾರ ಚಂದಗಡ ಇವರು ಈ ತಂದ ವನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡರು.

ಮರುದಿನ ದಿ. ೨೭-೧೧-೧೯೪೨ ರಂದು ಬೆಳಗು ಮುಂಜಾನೆ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕಲ್ಲೂ ಕುಂಬಾರನೊಂದಿಗೆ ಮಾಣಗಾವಿಯಿಂದ ಚೆಕ್ಕಡಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ೩೧ ನೇ ಮೈಲಿನ ಹತ್ತರದ ಮಹಾಳುಂಗಿ ಗ್ರಾಮದ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡು ಕುಳಿತರು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೧ ಗಂಟೆಗೆ ಟಪಾಲ ಬಸ್ ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಬರುತ್ತಲೇ " ವೆಂಗುರ್ಲಾ ವೆಂಗುರ್ಲಾ " ಎಂದು ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಾರ ಕೈಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಯಾಣಿಕರೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಸ್ ನಿಂತಿತು. ತತ್ಕ್ಷಣ ವೀರಯ್ಯಾ ಮಠಪತಿ ಇವನು ಕೊಡ್ಡಿಯಿಂದ ಟಾಯರ ಮೇಲೆ ಪೆಟ್ಟು ಹಾಕಿದನು. ಟಾಯರ ಒಡೆಯುವ ಭಯದಿಂದ ಡ್ರಾಯ್ವರ್‌ನು ಇಂಜನ ಬಂದ ಮಾಡಿದನು. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಉಳಿದವರು ಬಸ್ಸು ಹತ್ತಿ ಭರಭರನೆ ಟಪಾಲ ಚೀಲ ಕೆಳಗೆ ಚಲ್ಲಿದರು. ಮಹಾದೇವ ಮಠದ ಇವನು ಪ್ರಯಾಣಿಕರಿಗೆ " ಫಾಬರೂ ನಕಾ, ಆಮ್ನಾಲಾ ಫಕ್ತ ಟಪಾಲ ಪಾಹಿಜೆ, ಬಾಕಿ ಕಾಹಿ ನಕೋ. " [ಅಂಜ ಬೇಡಿರಿ. ನಮಗೆ ಟಪಾಲ ಚೀಲ ಮಾತ್ರ ಬೇಕು. ಉಳಿದದ್ದೇನೂ ಬೇಡ] ಎಂದು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಗಿ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಉಳಿದ ಪ್ರಯಾಣಿಕರು ಮೋಜು ನೋಡುತ್ತ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತರು. ಕೊನೆಯ ಟಪಾಲ ಚೀಲ ತಕ್ಕೊಂಡು ಮಹಾದೇವ ಮಠದ ಇಳಿ

ಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಡ್ರಾಯವರನು ಬಸ್ ಸುರುವು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಸ್ಸಿನಿಂದ ಚೀಲ ಸಹಿತ ಜಿಗಿದು ಉರುಳಿ ಬಿದ್ದನು. ಬಳಿಕ ಎಲ್ಲರೂ ಟಪಾಲ ಚೀಲಗಳನ್ನು ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಒಯ್ದು ಅದರಲ್ಲಿಯ ವಸ್ತು ಒಡವೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬೆಂಕಿಹಚ್ಚಿ ಸುಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರು. ನಂತರ ಅವರು ಬೇರೆಬೇರೆ ಗುಂಪುಗಳಾಗಿ ಗುಡ್ಡಗಾಡದಲ್ಲಿ ಕಾಲ್ನಡಿ ಗೆಯಿಂದ ಅಜರಾ, ಗವಹಿಂಗ್ಲಜ, ಸಂಕೇಶ್ವರ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಮರಳಿದರು.

ಚಂದಗಡ ತಾಲೂಕಿನ ಪಾಟುಂಗಿ ಗ್ರಾಮದ ಸರಕಾರಿ ಕಂದಾಯದ ಹಣ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಕಲ್ಲೂ ಕಂಬಾರನನ್ನು ಡಿಸೆಂಬರ್ ೧೯೪೩ ರಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಅವನು ಹೆಸರು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಗೋಪಾಲರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಲಕ್ಕಿಕಟ್ಟಿ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಪೊಲೀಸರ ಹೊಡೆತ ತಾಳಲಾರದೆ ಅವರು ಅನಂತ ವಿಷ್ಣು ಕುಲಕರ್ಣಿ ಸದಾಶಿವರಾವ ಪರಾಂಜಪೆ, ಸೀತಾರಾಮ ಬಾಗಡಿ ಮತ್ತು ನರಸಿಂಹ ಮುನೋಳಿಯವರ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದರು.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹ ಮುನೋಳಿ ಅವರನ್ನು ಕುರ್ಚಿಯಂತೆ ಕೂಡಿಸಿ ಇಡೀರಾತ್ರಿ ಬೆತ್ತದಿಂದ ಹೊಡೆದರೂ ಅವರು ಯಾರ ಹೆಸರನ್ನೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ. ಸಿದ್ಧಪ್ಪನಿಗೆ ಬೆಳತನಕ ಭರಮಪ್ಪನ ಪ್ರಸಾದ ಕೊಟ್ಟರು. ಅವನು ಆಗ ಮಹಾದೇವ ಎಂಬವನೊಬ್ಬನು ಇದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿದನು. ಮಹಾದೇವ ಯಾರು ? ಎಂಬುದು ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಲೂಟಿಯು ಈ ಆಗು ಜನರಿಗೇ ಸೀಮಿತವಾಯಿತು.

೧೭ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿಯ ಘಟನೆಗಳು

ಸರಕಾರದ ಸಂಪರ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಕುಸಿಯಿತು !

ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಗಜಾನನ ಯಾಳಗಿ, ನಾಥ ಪ್ರೈ ಹಾಗೂ ಸದಾಶಿವರಾವ ಪರಾಂಜಪೆ, ಮುನೋಳಿ ಹೀಗೆ ಎರಡು ತಂಡಗಳು ಜಯದೇವರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರ ನೆತ್ತರಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಮಹಾದೇವ ಮಠದನು ಈ ಎರಡು ತಂಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಯಾಳಗಿ ತಂಡದವರು ವಿಶೇಷತಃ ನಗರ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡು

ಶ್ರೀಧರ ಪರಾಂಜವೆ ಗುಂಪಿನವರು ಮುಖ್ಯತಃ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಗರದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಟಿಪಾಲ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಗೆ ಪ್ಲೇಗ ಬಂದಂತಾಗಿತ್ತು ಅಂಚೆ ಆಳುಗಳಿಂದ ಪತ್ರ ಪಾಸಲ ಮನಿಯಾಡುಗಳನ್ನು ಸತತವಾಗಿ ಕಸಿಯುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಪೋಷ್ಪ ಖಾತೆಯವರು ಎಲ್ಲ ಬಟವಡೆ ಬಂದ ಮಾಡಿ ಜನರು ಹೆಚ್‌ಪೋಷ್ಪ ಆಫೀಸಿಗೆ ಬಂದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಪತ್ರಪಾಸಲಗಳನ್ನೂ ಮನಿಯಾಡುಗಳನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗ ಬೇಕೆಂದು ಸಾರಲಾಯಿತು. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಆದರೂ ಟಿಳಕವಾಡಿಯ ಮೇಲಬ್ಬಾಗವನ್ನು ಕಸಿದು ಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಳಗಿ ಗುಂಪಿನ ಕೆಲವರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಖಿಟ್ಟಿ ಹಾಕುವದ ರಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪೋಲೀಸರು ಯಶಸ್ವಿ ಆದರು. ಆ ಖಿಟ್ಟಿಯೂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಯಿತು. ನಗರದ ಹೊರವಲಯದಲ್ಲಿ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡದೇ ನಡೆದೇ ಇತ್ತು. ಕಾಗತಿ-ವೆಂಗುರ್ಲಾ. ದೇಸೂರ ರಸ್ತೆಯ ತಂತಿಯನ್ನು ಆಗಾಗ ಕತ್ತರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ವೆಂಗುರ್ಲಾರೋಡಿನ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವಾಗ ಮಹಾ ದೇವ ಮಠದನು ಕಂಬದ ಮೇಲಿನ ಕೆಳಗೆ ಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಪೆಟ್ಟು ಹಚ್ಚಿ ಕೊಂಡನು.

ಶಹಾಪೂರದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಹೇರೇಕರ, ಮಹಾದೇವ ಹಾಗೂ ಬಾಬೂ ಕಾಕೇರು, ಶಿವಕಾಮತ, ಜೋಶಿ, ಪಾಟಿಲ, ಪಾಮನ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಹಾದಾ ಲಾಹೋಟಿ, ಮಂಡೋಳಕರ ಪಾಸುದೇವ ರೇಡಕರ ಆದಿ ೨೩ ಜನರು ಇದೇ ರೀತಿ ಟಿಪಾಲ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಸುಡುವದು, ಪೋಷ್ಪಮನಿನಿಂದ ಕಾಗದ ಮನೆಯಾಡರ ಕಸಿಯು ವದು, ಗೋವಾವೇಸ ಸರಕಾರಿ ಬಂಗಲೆ ಸುಡುವದು ಮುಂತಾದ ವಿಧ್ವಂಸಕಾರ್ಯ ವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಾಂಗಲಿ ಜೇಲ ಕಂಡರು. ಜೇಲು ಒಡೆದು ಓಡಿ ಹೋಗುವಾಗ ಬಾಬು ಕಾಕೇರೂ ಪೋಲೀಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ತುತ್ತಾದನು.

ಕಣಬರಗಿ ಗೌಡರ ರಾಜನಿಷ್ಠೆ

ದಿನಾಂಕ ೧೬-೧೨-೧೯೪೨ ರಂದು ನಾಲ್ಕು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇದಿನ ಏಕಕಾಲಕ್ಕೆ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಪ್ರಚಂಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕಣಬರಗಿಯ ಹತ್ತರ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವಾಗ ಶ್ರೀ ಬಾಬುರಾವ ಕಾಮತ, ರಾಮಚಂದ್ರ ಶಿಂದೆ, ಶರಚಂದ್ರ ಪೋತ ನೀಸ, ಬಸಲಿಂಗಯ್ಯ ಮರಕಟ್ಟೆ ಮನ್ನೂರ ಜಾಬೂಕಸ್ವಾರ, ದತ್ತಾತ್ರೆಯ ಮುತಗೇಕರ, ಸಿದ್ದಪ್ಪಾ ಭಗವಂತನವರ, ಧರ್ಮವೀರ ಅಂಕಲೇ, ಗಣಪತಿ ಪಾಂಡೇಕರ ಮತ್ತು ರಾಮ ಚಂದ್ರ ದೇಸಾಯಿ ಇವರನ್ನು ಕಣಬರಗಿಯ ರಾಜನಿಷ್ಠ ಗೌಡರು ಹಳಬ ಕೋಲಕಾರರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಬಂಧಿಸಿ ಪೋಲೀಸರ ವಶಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅತ್ಯಂತ ನಿಷ್ಠೆ ಉಂಟೆಂದು ಕಣಬರಗಿಯು ದರ್ಶಕಿತವಾಯಿತು.

ಆಗ ಕಣಬರಗಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀ ನಾಕಾಡಿ [ಜನಾರ್ದನ ನಾಕಾಡಿಯ ತಮ್ಮ] ಅವರು ಧಾವಿಸಿ ಬಂದು ಈ ಬಂಧನದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಕೋಲ್ಹಾ ಪೂರ-ಮಿರಜ ನಡುವಿನ ಹಾತಕಣಗಲೆ, ರುಕಡಿ, ಜಯಸಿಂಗಪೂರ ಸ್ವೇಶನ ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಆ ಭಾಗದ ಜನರ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಬು ಕಾಮತರ ಕಡೆಗೆ ಜಯದೇವರಾಯರು ಕೆಲವು ವಿಳಾಸಗಳನ್ನೂ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಕಾಗದವು ಬಾಬುರಾವ ಕಾಮತರ ಕಿಸೆಯಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಸಂಭವ ವಿತ್ತು. ಆದುದರಿಂದ ಜಯದೇವರಾಯರು ಅದುವರೆಗೆ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಮಠಗಳಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮನೆ ನಂಬರ ೫೭೭ ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗುಪ್ತ ಸಂಘಟನೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಸ್ಥಳಾಂತರಿಸಿ ಫುಲಬಾಗ್‌ಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಮನೆಗೆ ಒಯ್ದರು. ಮತ್ತು ತಾವು ಸ್ವತಃ ಅದೇದಿನ ಸಂಜೆಗೆ ವೇಷಾಂತರ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ರೇಲುಗಾಡಿಯಿಂದ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು. ಬೆಳಗಾವಿ ಸ್ವೇಶನ್‌ಮೇಲೆ ಪೋಲೀಸ ಪಾರ್ಟಿಯೊಂದಿಗೆ ಡಿ. ಎಸ್. ಪಿ. ಕಾರ್ನಿಂಗ್‌ಹ್ಯಾಮರೇ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಮುಖ ಕಾಣಿಸದಂತೆ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹಾಸಿಗೆ ಸುರಳಿ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಪ್ರಯಾಣಿಕರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಏರಿ ಬಹಳ ದಟ್ಟಣೆಯಿದ್ದ ಡಬ್ಬಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅವರು ಸುರಕ್ಷಿತ ಪಾರಾದರು.

ಕುಲಕರ್ಣಿ ದಪ್ಪರವು ಭಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಭಸ್ಮ !

ಶ್ರೀ ಜಯದೇವರಾಯರು ಧಾರವಾಡದಿಂದ ಮರಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಡಿಸೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಎಂಟುಗಂಟೆಯ ಸುಮಾರಿಗೆ ಶ್ರೀ ಸದಾಶಿವರಾವ ಪರಾಜಪೆ, ಮಹಾದೇವ ಮಠದ, ಮತ್ತು ಬಾಚಿಯ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಈ ಮೂವರೂ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ತಲಾಟಿಯ ಮನೆಗೆ ಹೋದರು. ಉತ್ತಾರೆ ಬೇಡಲು ಬಂದವರಿಬೇಕೆಂದು ತಲಾಟಿಯವರು ಇವರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೂವರೂ ಒಳಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಅವರ ದಪ್ಪರಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಪಾಂ ಪಾಂ ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾದರು. ಖಡೇಬಜಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಾಜಪೆಯವರ ಫುಲಬಾಗ್‌ಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಭಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಆ ದಪ್ಪರಗಂಟುಗಳು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿಯಾದವು.

ವೈತಾಕನಾಡಿ ಶೆರೆದಂಗಡಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ !

ಯಾಳಗಿ ಗುಂಪಿನವರು ವೈತಾಕನಾಡಿ (ಆನಂದನಾಡಿ) ಶೆರೆ ಅಂಗಡಿಯ ಮೇಲೆ ದಿನಾಂಕ ೨೯-೧೧-೪೨, ೩೦-೧-೪೩ ಮತ್ತು ೨೧-೨-೧೯೪೩, ಹೀಗೆ ಮೂರುಸಲ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಮದ್ದದ ಪೀಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸಿ ಒಡೆದು ಹಾಕಿದರು. ಕೊನೆಯ ದಾಳಿ ನಡೆದ ದಿನವೇ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿಕರಬಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೇಂದ್ರ ಗುಪ್ತ ಸಂಘಟನೆ

ಯ ಕಚೇರಿಗೆ ಡಿ. ಎಸ್. ಪಿ. ಯವರು ಬಂದು ನೂರು ಬಂದೂಕುಧಾರಿ ಪೊಲೀಸ ಪಡೆಯೊಂದಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತ, ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಮತ್ತು ನರಸಿಂಹ ಮನೋಳಿ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದರು. ಅಂದೇ ರಾತ್ರಿ ವೈತುಕವಾಡಿಯ ಶರದಂಗಡಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಾಯಿತು.

ಗೂಡ್ ಗಾಡಿ ಉರುಳಿತು. ಗೇಟು ಮುರಿಯಿತು.

ದಿನಾಂಕ ೧೫-೧-೧೯೪೩ ರಂದು ರಾತ್ರಿ ೧೨ ಗಂಟೆಗೆ ಟಿಕಕವಾಡಿ ವೆಂಕಟೇಶ ವಿಲಾಸ ಹಾಟೇಲಿನದಾರು ರೇಲ್ವೆ ಹಳೆಯ ಫೀಶ್ ಪ್ಲೇಟ ತೆಗದು ಗೂಡ್ ಗಾಡಿ ಉರುಳಿ ಸಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಗಜಾನನ ಯಾಳಗಿ ಗುಂಪಿನವರು ಮಾಡಿದ್ದರು.

ದಿನಾಂಕ ೧೬-೨-೧೯೪೩ ರಂದು ಗಜಾನನ ಯಾಳಗಿ, ಮಹಾದೇವ ಮಠದ, ನರಸಿಂಹ (ಆಬಾ) ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಅರವಿಂದ ಯಾಳಗಿ, ನಾಥ ಪೈ, ಕೇಶವ ಭಾವು ಪೈ ಬೆಕವಾಡ, ಹೂವಪ್ಪ ಬೆಕವಾಡ, ಜೋತಿಬಾ ಧೊಂಡಿಬಾ ಪಾಟೀಲ ಗೋವಿಂದ ಕಾರೇಕರ, ಶ್ರೀಪಾದ ಗುಮಾಸ್ತ, ಗೋವಿಂದ ಮಾಲಾವಲಕರ, ಮಧುಕರ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಗುಂದೆ, ದಿವಾಕರ ಪಾಲಾವಲಕರ, ನರಸು ಪರ್ವತ, ನರಹರಿ ದಿವೇಕರ, ಭಾಲಚಂದ್ರ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಗೋವಿಂದ ಜೋಶಿ, ವಿಷ್ಣು ಶಿಂದೆ ಮೊದಲಾದವರು ಖಾನಾಪೂರ ರೋಡ ರೇಲ್ವೆ ಗೇಟಿನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಅದನ್ನು ಮುರಿದರು ಮತ್ತು ಗೇಟುಮನ್ನನ ಕಂದೀಲು ಕಸಿದು ಕೊಂಡರು.

ಪೊಲೀಸ ಜಾಕಿ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ

ಇದೇ ತಂಡದವರು ದಿನಾಂಕ ೧೦-೩-೪೩ ರಂದು ರಾತ್ರಿ ೯-೪೩ ಗಂಟೆಗೆ ಟಿಕಕ ವಾಡಿ ಪೊಲೀಸ ಜಾಕಿ ಮೇಲೆ ಮಿಂಚಿನ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಿದ್ದ ಪೊಲೀಸರ ಗಣವೇಷ ಗಳನ್ನು ಕಸಿದು ಕೊಂಡರು. ಟೆಲಿಫೋನ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಗಡಿ ಯಾರವನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿಹಚ್ಚಿದರು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಮುನಿಸಿ ಪಾಲಟಿ ನಾಕಾದ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಸಿಕ್ಕಪ್ಪು ಹಣ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಮೊದಲು ಅಂಬಾಭವನದ ಹತ್ತರ ಹಾಡೇಹಗಲು ಪೊಲೀಸನ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಗಣವೇಷ ಕಸಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ವ್ಯಾಕ್ಸಿನ ಡೆಪೋ ಧ್ವಂಸ

ಪೊಲೀಸ ಜಾಕಿಯಿಂದ ಹೊರಟು ಈ ತಂಡವು ಅದೇ ರಾತ್ರಿ ಟಿಕಕವಾಡಿ

ವ್ಯಾಕ್ಸಿನ ಡೆಪೋದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಪಂಪಿಂಗ ಸ್ಟೇಶನ್ನು ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಿ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನೂ ಮೀಟರ್‌ಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಈ ಸಾಮಾನುಗಳು ಮಹಾದೇವ ಮಠದ ಸಹತ್ತರ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ ಪೋಲೀಸರು ಅವನನ್ನು ಉರುವಲ ಕಟ್ಟಿ ಗೆಯಿಂದ ಬಡೆದು ಅವನಮೇಲೆ ಖಿಟ್ಟೆ ಹಾಕಿದರು.

ಟೆಕವಾಡಿಯಲ್ಲಿಯ ಇಲೆಕ್ಟ್ರಿಕ್ ಸಬ್ ಸ್ಟೇಶನ್‌ವನ್ನು ಇವರು ಧ್ವಂಸಮಾಡಿದರು.

ಶ್ರೀ ಭಾವುಸಾಹೇಬ ಪರಾಂಜಪೆ. ಪುನಪ್ಪಾ ಬೆಳಗಾವಕರ ಬಸವಂತ ಕೋಷ್ಟಿ ಚಸಬಸಪ್ಪಾ ಹುಕ್ಕೇರಿ ಮೊದಲಾದವರು ಕೋವಾಡದ ಶಿರದ ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟಿರುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ಅದರಬಗ್ಗೆ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಖಿಟ್ಟೆ ಹಾಕಿದರು. ವೆಂಗುರ್ಲಾ ಟಪಾಲ ಬಸ್ ಲೂಟಿ ಘಟನೆ ಬೇರೆಡೆ ಬಂದಿದೆ.

ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲೂಟಿ ತಪ್ಪಿತು

ಯಾಳಗಿ ತಂಡದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಇಂಪೀರಿಯಲ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲೂಟಿ ಮಾಡುವ ಒಂದು ಸಾಹಸದ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರು ಜಾನೇವರಿ ೧೯೪೩ ರಲ್ಲಿ ತಯಾರಿಸಿದ್ದರು. ಬ್ಯಾಂಕಿನ ನಿತ್ಯದ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿ ಕ್ಯಾಶಿಯರನ್ನು ಒಳಸಂಚಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ಯಾಳಗಿ ತಂಡದ ಕೆಲವರು ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಗೆ ಬಂದು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಬಗ್ಗೆ ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಶ್ರೀ ಕಾಮತ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರಿಗೆ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀ ದಿವಾಕರರಿಂದ ಕರೆ ಬಂದಿತು. ಅವರು ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಮುಂಬಯಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಯಾಳಗಿ ತಂಡದವರಿಗೆ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಪೂರೈಸುವ ಧೈರ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಕೈ ಬಿಡಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಫೆಬ್ರವರಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತ ಹಾಗೂ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರ ಬಂಧನವಾದದ್ದರಿಂದ ಆ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಆಗಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಪೋಲೀಸರು ಚರ್ಮ ಸುಲಿಯುವವರೆಗೆ ಹೊಡೆಸರು

೧೯೪೩ ರ ಮಾರ್ಚ್ ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಯವಾರದಲ್ಲಿ ಯಾಳಗಿ ತಂಡದ ಎಲ್ಲ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನೂ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಅವರಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದ ಕಾಗೆಕರನ್ನು ಮಾರ್ಚ್ ೧೩ ರಿಂದ ೨೩ ರ ವರೆಗೆ ಹತ್ತುದಿನ ದಿನಾಲು ಬತ್ತಲೆ ಮಾಡಿ ತಿಗದ ಮೇಲೆ ನರಾಧಮ ದೊಡ್ಡಮನಿ ಘಾಜಿದಾರ, ನರರಾಕ್ಷಸ ನಿಜಾಮುದ್ದೀನ ಇನ್‌ಸ್ಟೆಕ್ಟರ್ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಚರ್ಮ ಸುಲಿಯುವವರೆಗೆ ಒಂದೇಸಮನೆ ಹೊಡೆದರು. ಅವರ ಮೃಯಿಂದ ರಕ್ತ

ಚಿಮ್ಮಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಮೂತ್ರ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ವೇದನೆ ಆಗ ಹತ್ತಿತು. ಇದನ್ನವರು ಸೆಶನ್ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿಯ ತಮ್ಮ ಜಬಾಬಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಇಂದಿಗೂ ಸರಕಾರಿ ದಾಖಲೆ ಆಗಿ ಉಳಿದಿದೆ, ಇದರಂತೆ ಮಹಾದೇವ ಮಠದ, ಆಯಾ ದೇಶವಾಂಡೆ, ಗೋವಿಂದ ಚೋರಿ, ಪಾಲಾವಲಕರ. ಪಾಟೀಲ ಮೋದಲಾದವರನ್ನೂ ವಿಪರೀತ ಬಡೆದರು.

ಈ ತಂಡಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ, ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಡಾ. ಅನಂತ ರಾವ ಯಾಳಗಿ, ನೇಸರಿಕರ ಪಿತಾಪುತ್ರರು. ಕೃ. ವಿ. ಪಾಟೀಲಕರ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಜೇಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರು.

ಯಾಳಗಿ ಮನೆತನದ ತ್ಯಾಗ

ಬೆಳಗಾವಿಯ ಯಾಳಗಿ ಮನೆತನವು ೧೯೦೫ ರ ವಂಗಭಂಗ ಅಂದೋಲನದಿಂದ ೧೯೪೨ರ ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯ ವರೆಗಿನ ಏಲ್ಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹೋರಾಡಿದೆಯಲ್ಲದೆ ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಅಂದೋಲನಗಳಿಗೆ ಬೆನ್ನೆಲಬು ಆಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ಹೀರಿಯ ಆಣ ಗೋವಿಂದರಾವ ಎಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಸಿಂಹ ಗಂಗಾಧರರಾವ ದೇಶವಾಂಡೆ ಅವರ ಬಲಗೈ. ಅವರು ನಿಶಸ್ತ್ರ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಗುಪ್ತ ಸಂಘಟನೆಗಳೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವರಲ್ಲದೆ ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಳಕರ ಸ್ವದೇಶಿ, ಬಹಿಷ್ಕಾರ, ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ, ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಈ ಚತುಃಸೂತ್ರ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ದೇಶದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಘಟಿಸಿದರು, ಸಾಗಿಸಿದರು, ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರ ಅಸಹಕಾರ ಅಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಅವರ ತಮ್ಮಂದಿರಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾವ ಯಾಳಗಿ, ಜೀವನರಾವ ಯಾಳಗಿ ಅವರೂ ಸಕ್ರೀಯ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಗೋವಿಂದರಾಯರ ತರುವಾಯ ಅವರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅವರ ಇಬ್ಬರೂ ತಮ್ಮಂದಿರು ಮುಂದೆ ಸಾಗಿಸಿ ೧೯೩೦-೩೧ ರ ಉಪ್ಪಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ೧೯೩೨-೩೪ ಕಾಯದೆಭಂಗದ ಕಾಳಗ, ೧೯೪೧ ರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಹಾಗೂ ೧೯೪೨ ರ ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ತನು ಮನ ಧನದಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿದರು. ಕೊನೆಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರಾದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾವ ಮತ್ತು ಜೀವನರಾವ ಯಾಳಗಿ ಅವರನ್ನು ೧೯೪೨ ರ ಅಗಸ್ಟ್ ೯ ಕ್ಕೇ ಬಂಧಿಸಿದರು. ಜೀವನರಾಯರ ಪತ್ನಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರಮಾಯಿ ಯಾಳಗಿ ಅವರನ್ನು ಸಪ್ಟೆಂಬರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಕಿರಿಯ ಯಾಳಗಿಗಳಾದ ವಸಂತರಾವ, ಗಜಾನನ. ಅರವಿಂದ, ವಿಠಲ ಹಾಗೂ ಹಣಮಂತ ಪುತ್ತು ದಿವಂಗತ ಗೋವಿಂದರಾಯರ ಮಕ್ಕಳಾದ ಡಾ. ಅನಂತರಾವ ಯಾಳಗಿ ಮತ್ತು ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಯಾಳಗಿ ಇವರು ರಭಸದ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನು ದೀರ್ಘಕಾಲ ಕಾರಾಗೃಹದಲ್ಲಿಡಲಾಯಿತು. ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಮಗಳು ಮಾಲತಿ

ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡಿ ಕಾರಾಗೃಹ ಸೇರಿದಳು. ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಇಡೀ ಯಾಳಿಗೆ ಮನೆತನವು ಶಾರೀರಿಕ, ಮಾನಸಿಕ ಕಷ್ಟವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದದೆ ಪುನಃ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏಳದಷ್ಟು ಆರ್ಥಿಕ ನಷ್ಟಕ್ಕೀಡಾಯಿತು.

ಬಾದಶಹನ ಪುತ್ರಳಿಗೆ ಡಾಂಬರದ ಅಭಿಷೇಕ !

ಖಾಸಬಾಗದ ಗೌಡರು ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದರು !

ಖಾಸಬಾಗದ ರುದ್ರಗೌಡರು ಒಳ್ಳೇ ರಾಜನಿಷ್ಠರೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ನಿಷ್ಠರೂ ಎಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಹನುಮಂತನು ತನ್ನ ಎದೆ ಸೀಳಿ ರಾಮಸೀತೆಯರು ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಚಿತ್ರವೊಂದಿದೆ. ಅದೇ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಗೌಡರು ತಮ್ಮ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಜಾರ್ಜ್ ಬಾದಶಹಾ ಮೇರಿರಾಣಿ ಇದ್ದಂತೆ ಚಿತ್ರವೊಂದನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿ ತಮ್ಮ ಮನೆಯ ಸದರ ಗಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ತೂಗು ಹಾಕಿದ್ದರು. ಧಾರವಾಡರೋಡಿಗೆ ಹೊಂದಿ ಪೂರ್ವ ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಬಾದಶಹಾ-ರಾಣಿ ಅವರ ಪುತ್ರಳಿಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿದ್ದರು. ಹೊಲ ಬಿತ್ತುವಾಗ, ಬೆಳೆಯುವಾಗ ಒಕ್ಕುವಾಗ ಕಬ್ಬು ಗಾಣ ಆಡುವಾಗ ಈ ಪುತ್ರಳಿಗಳ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವುದು ಅವರ ವಾಡಿಕೆ. ಜಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿ ಸುರು ಆಗುತ್ತಲೇ ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಶ್ರೀ ಬಾಬುರಾವ ಕಾಮತ ಹಾಗೂ ಮಹಾದೇವ ಮಠದ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಹೋಗಿ ಆ ಪುತ್ರಳಿಗೆ ಡಾಂಬರದ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಬಂದರು. ಮರುದಿನ ಹೊಲಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಬಾದಶಹಾ ಮತ್ತು ರಾಣಿಯು ಡಾಂಬರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಭಯಂಕರ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಗೌಡರು ಎದೆ ಬಡೆದುಕೊಂಡು ಘಳ ಘಳನೆ ಅತ್ತು ಬಿಟ್ಟರು. ಮುಂದೆ ಕೆಲದಿನ ಅವರು ಅನ್ನ ನೀರು ಸಹ ಬಿಟ್ಟಿರಂತೆ ! ಜಲೇಜಾವ ಚಳುವಳಿಯ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ೧೯೪೭ ರ ಆಗಸ್ಟ್ ೧೫ ಕ್ಕೆ ಬ್ರಿಟಿಶರು ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೋಲಗಿದಾಗ ಗೌಡರಿಗಾದ ವಿರಹ ದುಃಖವು ಬಣ್ಣಿಸಲಾಗದಷ್ಟು ಬ್ರಿಟಿಶರು ಖಂಡಿತ ತಿರುಗಿ ಬರುವರೆಂದು ಅಲಕಾ ಪುರಿಯ ಯಕ್ಷಪತ್ತಿಯಂತೆ ಗೌಡರು ಎಷ್ಟೋವರುಷ ದಾರಿಕಾಯ್ದರು ಇಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಕಣ ಬರಗಿ ಗೌಡರಂತೆ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಡುವ ದೇಶದ್ರೋಹದ ಕೆಲಸ ವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಖಾಸಬಾಗದ ರುದ್ರಗೌಡರು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶಂಸನೀಯ ಕಾರ್ಯ

ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥಳ ಹಾಗೂ ಪೋಲೀಸರ ಕೇಂದ್ರಸ್ಥಳವಾಗಿದ್ದರೂ ಬೆಳಗಾವಿ ಯಲ್ಲಿಯೆ ಎಳೆಯ ಹಾಗೂ ತರುಣ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಮಾಡಿದ ಸಾಹಸದ ಕಾರ್ಯ ಗಳು ನಿಸಂದೇಹವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸೆಗೆ ಪಾತ್ರವಾದವು.

ಇವರಿಗೆಲ್ಲ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುವದು, ಕಾರ್ಯದ ಯೋಜನೆ ರೂಪಿಸುವದು ಸಂಯೋಜನೆ ಸಾಧಿಸುವದು. ಸಲಕರಣೆ ಒದಗಿಸುವದು ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟ ವ್ಯಾಪಕ ರಚನೆಯಂತೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಕೈಕೊಂಡ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನಿರೀಕ್ಷೆ ಮೀರಿಯಶಸ್ವಿ ಆದದ್ದರಿಂದ ಬೆಳಗಾವಿ ಗುಂಪಿನವರು ಜಯದೇವರಾಯರಿಗೆ ಫೀಲ್ಡ್ ಮಾತೃಲ ಎಂದು ಬಿರುದು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ವಚನದಂತೆ ಪ್ರತಿ ತಿಂಗಳು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಸಾಧನ ಸಲಕರಣೆ, ಕಂಬಳಿ, ನಗದು ಹಣ ಇತ್ಯಾದಿ ಪೂರೈಸಲು ವಿನಿಯೋಗಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲ ಗುಂಪುಗಳ ಗೂಡ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರು ಜಿಲ್ಲೆಯ ತುಂಬ ಸಂಚರಿಸಿ ಕಾರ್ಯದ ಸಂಘಟನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಜಯದೇವರಾಯರಿಗೆ ಮಹಾದೇವ ಮಠದ, ಎಮ್. ಎನ್. (ಬಾಪು) ಕುಲಕರ್ಣಿ ಮಾಸ್ತರ, ವಿಷ್ಣು ನೀಲಕಂಠ ಪುರಾಣಿಕ, ಸದಾಶಿವರಾವ ಪರಾಂಜಪೆ, ನರಸಿಂಹ ಮುನೋಳಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಶೀಲಾಬಾಯಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯ ಲೆಕ್ಕ ಪತ್ರವನ್ನು ಸಾಂಕೇತಿಕ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಂಬಿನ ಹಾವಳಿ

ಪೋಲೀಸರ ಕುಚೇಷ್ಟೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಳಗಿ ಗುಂಪಿನವರು ನಡುನಡುವೆ ಮೋಜು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಗಾಜಿನ ಸೀಸೆಯಲ್ಲಿ ರಾಡಿ ನೀರು ತುಂಬಿ ಅದನ್ನೊಂದು ಗಿಡದ ಬುಡದಲ್ಲಿಟ್ಟು, " ಬಾಂಬು ಇದೆ ಎಚ್ಚರ !" ಎಂದು ಫಲಕ ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದರು. ಗಿಡಕ್ಕೆ ಒಂದು ಬುಲೆಟಿನ್ನೂ ಅಂಟಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜನರು ನೆರೆದು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದು ಒಳ್ಳೆ ಸಾಂಧಾನತೆಯಿಂದ ಸೀಸೆಯ ಕೊರಳಿಗೆ ದೂರಿನಿಂದ ಹಗ್ಗದ ಕುಣಿಕೆ ಬೀಸಿ ಅದನ್ನು ಕೆಡವಿದಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ರಾಡಿನೀರು ಇದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಬೆಪ್ಪಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಜನರು ಚಪ್ಪಾಳೆ ಹೊಡೆದು ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆ ೧೯೪೨ ರ ಆಕ್ಟೋಬರ್-ಡಿಸೆಂಬರ್ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕಾರುಸಲ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಮೋಸಗೊಳಿಸಲಾಯಿತು. ನಡುನಡುವೆ ಕೈಬಾಂಬುಗಳ ಸ್ಫೋಟಗಳೂ ಆಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಪೋಲೀಸರು ಈ ಕುಚೇಷ್ಟೆಯನ್ನು ಹೆಗುರಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಗೋಂಧಳಿಗಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶಂಕರ ಥಂಗ (ಬೆನಾಡಿಕರ) ಹಾಗೂ ಅಣ್ಣಪ್ಪಾ ತಾತ್ಪಾಸಾಹೇಬ ಚೌಗುಲೆ ಈ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿದ್ವಯರು ದಿ. ೧೩-೧೧-೧೯೪೨ ರಂದು

ಬಾಂಬು ತಯಾರಿಸುವದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿವಾಗ ಭಯಂಕರ ಸ್ಫೋಟಾಗಿ ನೆರೆಹೊರೆಯವರು ಹೊರಿದರು. ಪೊಲೀಸರು ಧಾವಿಸಿ ಬಂದು ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಬಂಧಿಸಿದರು.

ದೇಶಪಾಂಡೆ ಬಂಧು ಭಗಿನಿಯರ ಕಾರ್ಯ

ಚೆಳಗಾವಿಯ ಕೇಳಕರದಾಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಪಂತ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಅವರ ಮೂರುಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳು ಮಹಾದೇವ, ಪ್ರಮಿಲಾತಾಯಿ ಹಾಗೂ ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಇವರು ಈ ಅದೋಲನದಲ್ಲಿ ಆರಂಭವಿರುವಲೂ ಅಮೂಲ್ಯಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ೧೯೩೦-೩೧ ರ ಅಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಲಾಠಿ ಹೊಡೆತ ತಿಂದ ಹೋರಾಟಗಾರರಿಗೆ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುಪಂತ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರು ತಮ್ಮ ಸಿನೇಮಾಗೃಹದಲ್ಲಿ ತಂದು ಉಪಚರಿಸಿದರು. ಮಗ ಮಹಾದೇವನು ಆಗ ಗೋಂಧಳಿಗಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಶಿಬಿರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಸೇವಕನಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ. ಚಳುವಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧ ಇಡ್ಲಾದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಸಿನೇಮಾ ಲಾಯಸೆನ್ನು ಆಗ ಎಷ್ಟೋದಿವಸ ರದ್ದು ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ೧೯೪೨ ರ ಅಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮೂವರೂ ಮಕ್ಕಳು ಸಕ್ರಿಯ ಭಾಗ ವಹಿಸಿದರಲ್ಲದೆ ಅವರ ಮನೆಯು ಭೂಗತಕಾರ್ಯ ಕರ್ತರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತ, ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಸಾತಾರಾ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕ್ರಾಂತಿವೀರ ಕಾಸೇಗಾವಕರ ಪೈದ್ಯ ಮೊದಲಾದವರು ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಬುಲೆಟಿನ್ ಹೊರಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮೊದಲು ದೇಶಪಾಂಡೆ ಬಂಧುಭಗಿನಿ ಯಾರಿಗೇ ವಹಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿತ್ತು. ಚಳುವಳಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೊರವಣಿಗೆ ಹೊರಡಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ದತ್ತಾತ್ರೇಯನನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಜತಿಮರೆದ ಹತ್ತರ ಸಿಕ್ಕಾಪಟ್ಟೆ ಬಡೆದು ಗಟಾರದಲ್ಲಿ ಚಲ್ಲಿದರು. ಮೈತುಂಬ ಗಾಯಗಳಾಗಿ ರಕ್ತ ಹೆಪ್ಪು ಗಟ್ಟಿದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಸಂಗಡಿಗರು ಅವನನ್ನು ಮನೆಗೆ ತಂದರು. ಔಷಧೋಪಚಾರದಿಂದ ಗುಣವಾದ ನಂತರ ಪುನಃ ದಿನಾಂಕ ೨-೧೦-೧೯೪೨ ರ ಗಾಂಧಿ ಜಯಂತಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯರೊಂದಿಗೆ ಅವನು ಜೇಲಿಗೆ ಹೋದನು. ಯಾಳಗಿ ಗುಂಪಿನವರು ದೋಚಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಕೆಲವು ಸರಕಾರಿ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬಂದು ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಚ್ಚಿಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾದೇವ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಆ ಗುಂಪಿನ ಗೂಡ ಅವರು ವಿಧ್ವಂಸನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಭಾಗ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಮತಿ ಪ್ರಮಿಲಾ ದೇಶಪಾಂಡೆ (ಕಾಮತ) ಅವರು ಬಹಿರಂಗ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಕಾರಾಗೃಹವನ್ನು ಕಂಡರು.

೧೭ ಭಗಿನಿಯರ ಬಹಿರಂಗ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ

ಇದೇ ರೀತಿ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಗುಪ್ತ ಸಂಘಟನೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುವುದರೊಂದಿಗೆ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಬುಲೆಟಿನ್ ಹಂಚುವುದು, ಧ್ವಜವೆದನೆ, ಸಾಮೂಹಿಕ ಸೂತ್ರಯಜ್ಞ, ಸಭೆ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಳುವಳಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀಮತಿ ಇಂದುಮತಿ ಗುಣಾಪ [ತೇಂಡೋಲಕರ] ಅವರು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ಶ್ರೀಮತಿ ರಮಾಬಾಯಿ ಯಾಳಗಿ ಅವರನ್ನು ಭಾರತ ರಕ್ಷಣಾ ಕಾನೂನಿನ ಪ್ರಕಾರ ಬಂಧಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಸೇರಿಸಲಾಯಿತು. ಮಹಿಳಾ ಮುಖಂಡರಾರೂ ಇಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಶಕುಂತಲಾ ಧಾಮಣಿಕರ [ಕುರ್ತಕೋಟಿ], ಪ್ರಮಿಲಾತಾಯಿ ದೇಶಪಾಂಡೆ (ಕಾಮತ), ಮಾಲತಿ ಯಾಳಗಿ [ದಶರಥ], ವಸುಂಧರಾ ನಾಯಕ [ಪೋತದಾರ], ನಲಿನಿ ಮಾಲಾ ವಲಕರ, ವಿಮಲ ಫಾಟಕ [ಕೇತಕರ] ಮೊದಲಾದವರು ಮುಂದಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರ ಸಂಘಟನೆ ಮಾಡಿದರು. ೧೯೪೨ ರ ಆಗಸ್ಟ್ ನೇ ದಿನಾಂಕಕ್ಕೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರ ಮೇರವಣಿಗೆ ಹೋರಟಾಗ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರು ಬಹುಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಅಂದು ಬಂಧಿಸಿದ ೮೫ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಹೋರಾಟಗಾರರಲ್ಲಿ ೩೦ ಭಗಿನಿಯರಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ೧೯೪೨ ರಿಂದ ೧೯೪೪ ರ ಅಗಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟ ನಿಲ್ಲುವ ವರೆಗೆ ಬೆಳಗಾವಿಯ ವೀರ ಭಗಿನಿಯರು ೨ ಅಕ್ಟೋಬರದ ಗಾಂಧೀ ಜಯಂತಿಗಳು ೨೬ ಜನವರಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಿನಗಳು, ೯ ಅಗಷ್ಟದ ಕ್ರಾಂತಿದಿನಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ವಜವೆದನೆ, ಭಾಷಣ, ಬುಲೆಟಿನ್ ಹಂಚುವುದು ಚರ್ಚೆಲ್ಲರ ಪುತ್ಥಳಿ ಸುಡುವುದು ಸಾಮೂಹಿಕ ಸೂತ್ರ ಯಜ್ಞ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಐದು ಭಗಿನಿಯರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಗೋದಾವರಿ ಸೊಲ್ಲಾಪೂರಕರ, ಕುಸುಮ ಪೈ, ಸುಮಂತಾ ಕಾಮತ, ಸುಶೀಲಾ ತೇಂಡೋಲಕರ, ಕಮಲ ಫಾಟಕ [ಕ್ಷೀರಪಾಗರ], ಅನುಸೂಯಾ ಸಾಮಂತ, ಶಾಲಿನಿ

ಜಾಂಬೋಟಕರ, ಭೀಮಾ ಸಾಮಂತ, ಪ್ರಭಾವತಿ ಸಾಮಂತ, ಅರುಂಧತಿ ಕಾಮತ್, ಆಶಾಲತಾ ಜವೇಕರ, ಚಿಮಾ ಪೋತವಾರ, ಸೀತಾಬಾಯಿ ಪ್ರಭು, ಲಕ್ಷ್ಮೀಬಾಯಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಶಾಂತಾಬಾಯಿ ಮಠದ ಪಾಚ್ಚಾಪೂರ, ಸಂಗವ್ವಾ ಬಾಳೇಕುಂದ್ರಿ, ಇಂದುಮತಿ ಪಾಟೋಳಿ ಬಾಳೇಕುಂದ್ರಿ, ಮಾಲತಿ ಜಾಂಬೋಟಕರ, ಕಮಲ ಸೋಹನಿ (ಕುಲಕರ್ಣಿ) ಸುಮನ ಬೋಂದ್ರೆ ಮೊದಲಾದ ೫೦ ಭಗಿನಿಯರು ಆಗಾಗ ಭಾಗ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಬುಲೆಟಿನ್ ಹಂಚುವದು, ಗೋಡೆಗೆ ಅಂಟಿಸುವದು, ಸಂದೇಶ ಮುಟ್ಟಿಸುವದು. ಜೇಲಿನಲ್ಲಿದ್ದವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಾಮಾನು ಮುಟ್ಟಿಸುವದು ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಮತಿ ಪ್ರಮಿಲಾತಾಯಿ ಆದಿ ಕೆಲವು ಭಗಿನಿಯರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಿರಂಗ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಡೇ ತನಕ ಜೀವಂತವಾಗಿ ಇಟ್ಟು ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಈ ವೀರ ಭಗಿನಿಯರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ.

ನ್ಯಾಸಾರಸ್ಥರ ಬಂಧನ

ಚಳುವಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಳರಾವ ಶೇವಡೆ, ಗೋವಿಂದರಾವ ಪರಾಂಜಪೆ, ತುಕಾರಾಮ ಕಾದ್ರೋಳಕರ, ಭಾವುಸಾಹೇಬ ಪರಾಂಜಪೆ, ದೋರಕಾಡಿ, ದೊಡ್ಡಣ್ಣವರ ಬಂಧುಗಳು, ನೇಸರಗಿ, ಕೃಷ್ಣರಾವ ಪಾಟಿಣೇಕರ ಮೊದಲಾದ ವಾಪಾರಸ್ಥರನ್ನು ಪೊಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಕೆಲವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಹೇರಳ ಹಣವನ್ನೂ ಸುಲಿದರು. ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗದೆ ಶ್ರೀ ಕೃ. ವಿ. ಪಾಟಿಣೇಕರರ ೨೮ ಚೀಲ ಜೋಳವನ್ನು ಯಮದೂತ ಇನಾಮದಾರ ಘಾಜದಾರನು ಅಕ್ರಮ ಜಪ್ತಮಾಡಿ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ಮಾರಿಬಿಟ್ಟನು. ಈ ಕುಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಯಿ ಸ್ ಇನ್‌ಸ್ಟೆಕ್ಷರ ಬುರ್ಜಿ ಅವರದು ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಸಹಕಾರವಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ಪಾಟಿಣೇಕರರು ನುಕಸಾನ ಭರಪಾಯಿ ದಾವೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಕೋರ್ಟಿನವರು ೧೪೫೬ ರೂಪಾಯಿಯ ನಷ್ಟವನ್ನು ಪಾಟಿಣೇಕರರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ತಿರ್ಪು ಕೊಟ್ಟರು. ಈ ನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಹೀಗೆ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. —

..ಅರ್ಜಿದಾರ ಪಾಟಿಣೇಕರರಿಗೆ ಆದ ಅನ್ಯಾಯದ ಪರಿಮಾರ್ಜನಕ್ಕೆಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಪೋಲಿಸ ಆಡಳಿತದ ನ್ಯಾಯತೆಯ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸರಕಾರದವರು ಈ ಪ್ರಕರಣದ ಬಗ್ಗೆ ಚವಕತಿ ಮಾಡಿ ಸರಿಯಾದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಕ್ರಮ ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕು."

ಮುಂದೆ ೧೯೪೬ ರಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮಂತ್ರಿ ಮಂಡಳವು ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಈ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರೀ ಪಾಟಿಣೇಕರರೂ, ಬಾಬುರಾವ ಠಾಕೂರರೂ ಎಷ್ಟೇ

ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಸೂಚಿಸಿದ ಆಡಳಿತಾತ್ಮಕ ಕ್ರಮ ಇನಾಮದಾರ ಘೌಜದಾರರ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರವು ತಕ್ಕೊಳ್ಳಲೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಅಕ್ರಮ ದೌರ್ಜನ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಇನಾಮದಾರ ಘೌಜದಾರರಿಗೆ ಶಾಸನವಾಗಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀ ಪಾಟಿಣೇಕರರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಅರ್ಜಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ “ ನಿಮ್ಮ ಪರಿಹಾರ ಹಣ ಬೇಕಾದರೆ ಬೇಡಿರಿ. ಘೌಜದಾರ ಇನಾಮದಾರರಿಗೆ ಶಾಸನ ಆಗಬೇಕೆಂದು ಹಟ ಹಿಡಿಯಬೇಡಿರಿ ” ಎಂದು ಅವರಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಪಾಟಿಣೇಕರರು “ ನನಗೆ ಹಣಬೇಡ. ಆ ಯಮದೂತನಿಗೆ ಶಾಸನವಾಗಲಿ ” ಎಂದು ಹಟ ಹಿಡಿದರು. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ನಮ್ಮ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸರಕಾರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ, ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಇನಾಮದಾರರಿಗೆ ಬಡತಿ ಕೊಟ್ಟಿತು. ಅದನ್ನು ಉಪಭೋಗಿಸಲು ಅವರು ಬಹುಕಾಲ ಬಾಳಲಿಲ್ಲ ಆ ಮಾತು ಬೇರೆ !

ಒಂದು ನಿರರ್ಥಕ ಸಾಹಸ

ಗಜಾನನ ಯಾಳಗಿ ತಂಡದವರಿಗೆ ಒಂದು ಬಂದೂಕು ಬೇಕಾಗಿದೆ ಎಂದು ತಿಳಿದದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀ ಸದಾಶಿವರಾವ ಪರಾಂಜಪೆ, ಗುಂಡೋಪಂತ ತೆಂಡೋಲಕರ ಮತ್ತು ಶ್ಯಾಮರಾವ ಪೋತದಾರ ಇವರು ಒಂದು ಬಂದೂಕು ದೊರಕಿಸುವ ಉದ್ಯೋಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರು. ಚಂದಗಡ ತಾಲೂಕಿನ ಮಾಡವಳಿ ಗ್ರಾಮದ ಹತ್ತರವಿದ್ದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಓರ್ವ ಕಮ್ಮಾರನು ಉತ್ತಮ ಬಂದೂಕು ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಬಂದೂಕು ಮಾಡಿ ಕೊಡಲು ಹೇಳಲಾಯಿತು. ಅದು ತಯಾರಾದ ಮೇಲೆ ಅದನ್ನು ತರಲು ಈ ಮೂವರು ಮಾಡವಳಿಗೆ ಶ್ರೀ ಅಚ್ಯುತರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಅವರ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಅಚ್ಯುತರಾಯರು ನಿವೃತ್ತ ಮಾಮಲತದಾರರು ಈ ಮೂವರು ತರುಣರು ಮುನ್ನೂಚನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಅಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಒಂದು ದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರಿಗೆ ಸಂಶಯ ಬಂದಿತು. “ ಯಾಕರೋ ಯಾಕ ಬಂದೀರಿ ” ಎಂದು ಅವರು ಕೇಳಿದರು. ನಿಮ್ಮ ಗಾಣ ಸುರು ಆಗಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದದ್ದರಿಂದ ಕಬ್ಬಿನ ಹಾಲು ಕುಡಿಯಲು ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ” ಎಂದು ಇವರು ಹೇಳಿದರು. ಅಚ್ಯುತರಾಯರ ಮಗ ಭಾಲಚಂದ್ರನು ತಂದೆಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆ ಯಾಳಗಿ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಪೂಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವರಿಗೆ ಇವರು ಹೇಳಿದ್ದು ನಿಜ ಅನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸ್ವಾಮ್ಯ ನಾದರು.. . ಶ್ರೀ ತೆಂಡೋಲಕರರನ್ನು ವೇಶಪಾಂಡೆ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲೆಯೇ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದಿಬ್ಬರೂ ಆ ನೆರೆ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಬಂದೂಕಿನ ಗುಣ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ಕಮ್ಮಾರನು ಅವರಿಗೆ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಬಾರು ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದನು. ಬಂದೂಕು ಸರಿಯಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅದನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿಯ ರಸ್ತೆಯವರೆಗೆ ತಂದು ಮುಟ್ಟಿಸಲು ಕಮ್ಮಾರನಿಗೆ ಹೇಳಿ ಇಬ್ಬರೂ ಮಾಡವಳಿಗೆ ಬಂದರು. ಊಟಮಾಡಿ ಮೂವರೂ

ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹೊರಟರು. ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕಮ್ಮಾರನು ಬಂದೂಕು ತಂದು ಇವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಅದನ್ನುವರು ಒಂದು ಹಾಸಿಗೆಯ ಸುರಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಿಕೊಂಡು ಸಾಯಕಲ್ಲ ಮೇಲೆ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ತಂದು ತರುಣಭಾರತ ಮುದ್ರಣಾಲಯದ ಎದುರಿಗಿರುವ ದಂತವೈದ್ಯರ ಡಾ|| ಸರದೇಶಪಾಂಡೆ ಅವರ ದವಾಖಾನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟರು. ಡಾಕ್ಟರರು ಆಗ ಮನೆಯಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಕಸಗೂಡಿಸುವ ಆಳು ಹಾಸಿಗೆ ಹಿಡಿದು ನೋಡುತ್ತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಂದೂಕು! ಅವನು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಡಾಕ್ಟರರಿಗೆ ಹೇಳಿದ. ಡಾಕ್ಟರರು ಗಡಿಬಿಡಿಸಿ ಓಡುತ್ತ ತರುಣಭಾರತ ಕಾರ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಬಂದು ತೆಂಡೋಲಕರರಿಗೆ ಬಂದೂಕನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಒಯ್ಯಲು ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ತೆಂಡೋಲಕರರು ಅದನ್ನು ವಿನಿಶ್ಚಯವಿತ್ತಾಲ್ವುದೆದುರಿಗಿರುವ ಡಾ|| ಡಿ. ಜೆ. ನಾಯಕರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂದಿಟ್ಟರು. ಡಾ|| ನಾಯಕರು ಅದನ್ನು ಹನುಮನ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿಯ ತಮ್ಮ ದವಾಖಾನೆಗೆ ಒಯ್ದರು. ದಿನಾಲು ಸಂಜೆ ೭ ಗಂಟೆಗೆ ಡಾಕ್ಟರರ ದವಾಖಾನೆಯ ಹಿಂಬದಿಯ ಕೋಣೆಯಲ್ಲಿ ಇನಾಮದಾರ ಫೌಜದಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಯಿಸ ಇನ್ಸ್ಪೆಕ್ಟರ ಬುರ್ಜಿ ಅವರು ಡಾಕ್ಟರರ ಗೂಡ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಕುಡಿಯುತ್ತ ಕೂಡುವ ವಾಡಿಕೆ ಅಂದು ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಹೊರಡಾಗ ಶುದ್ಧಿಯ ಮೆಲ್ಲಿದ ಡಾಕ್ಟರರು ಫೌಜದಾರರಿಗೆ ಆ ಬಂದೂಕನ್ನು ತೋರಿಸಿ “ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಹತ್ತರ ಇಂಥ ಬಂದೂಕುಗಳು ಎಷ್ಟೋ ಇವೆ. ಏನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೀರಿ ಎಂದು ಬಶಾಯಿ ಕೊಳ್ಳಿದರು. ಈ ಸಂಗತಿ ಡಾಕ್ಟರರ ಕಡೆಗೆ ಔಷಧಕ್ಕೆ ಬಂದ ಓರ್ವನು ಶ್ರೀ ಕೆ. ವಿ. ಪಾಟೀಣೀಕರರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಪಾಟೀಣೀಕರರು ಕೂಡಲೇ ತೆಂಡೋಲಕರರಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿಸಿ ಡಾಕ್ಟರರ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದೂಕನ್ನು ತಕ್ಷಣ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬರಲು ಸೂಚಿಸಿದರು. ತೆಂಡೋಲಕರರು ಅದನ್ನು ಸಮಾಶಿವರಾವ ಪರಾಂಜಪೆ ಅವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದರು. ಪರಾಂಜಪೆ ಅವರು ಅದನ್ನು ಜಯದೇವರಾಯರ ಕಡೆಗೆ ತಂದರು. ಬಂದೂಕನ್ನು ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಜಯದೇವರಾಯರು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಗೆಜಪ ತಿಯ ಬಾಪೂಗೌಡರು ತಮಗೊಂದು ಬಂದೂಕು ಬೇಕೆಂದು ಕೇಳುತ್ತ ಬಂದರು. ಆಗ ಜಯದೇವರಾಯರು ಅದನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ಮುಂದೆ ಪೊಲೀಸರು ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆಕೊಟ್ಟು ಹೋರಾಟಗಾರರಿಂದ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಾಗ ಈ ಬಂದೂಕವು ಅವರ ವಶಕ್ಕೆ ಹೋಗಿರಬೇಕು, ಏನೂ ಉಪಯೋಗವಾಗದ ಈ ಬಂದೂಕಿನ ಘಟನೆಯೆಂದರೆ ತರುಣ ಹೋರಾಟಗಾರರ ನಿರರ್ಥಕ ಸಾಹಸದ ಕತೆಯಾಯಿತು.

ಹೋರಾಟಗಾರರು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕರೆ ಅವರನ್ನು ಸಿಕ್ಕಾಪಟ್ಟಿ ಹೊಡೆದು ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ ಕೊಡುವದರಲ್ಲಿ ಆಸುರೀ ಆನಂದ ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಯಮದೂತರೂ ಕಟುಕರೂ ಆಗಿದ್ದ ಪೋಲೀಸ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಪ್ ಫೌಜದಾರರು ಒಳ್ಳೆ ಕುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಬೆಳಗಾವಿ ತಾಲೂಕಿನ ಕಿಣಕರ್ಯಾತ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಚಳುವಳಿಗಾರರನ್ನು ಶೋಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕಿಣ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಕಲಮೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿಯೆ ಜಾವಡಿಯಲ್ಲಿ ಮುಕ್ಕಾಡು ಮಾಡಿದಾಗ ಹೆಬ್ಬಾಳ ಕಂದನೂರ ಗುಂಪಿನ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಅವರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಫಜೀತಿ ಮಾಡಿದರು.

ದಿನಾಂಕ ೨೪-೧-೧೯೪೩ ರಂದು ಮುಂಜಾನೆ ಕಾರ್ವೆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿಯೆ ಕಂದಾಯ (ತೆರಿಗೆ) ವಸೂಲಿ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಹೆಬ್ಬಾಳ ಹಾಗೂ ಕಂದನೂರ ಚಿಂಚಣಿ ಗುಂಪಿನ ಸುಮಾರು ೪೦ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಅಲ್ಲಿಯ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪೋಲೀಸರ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಕಾವಲು ಹೆಚ್ಚು ಭದ್ರ ಮಾಡಿದ್ದುದು ಕಂಡು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕಿಣ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಹೊರಟರು. ಆಗ ಬೆಳಗಾವಿ ತಾಲೂಕು ತಾಣ್ಣಡ ಭಪ್ ಫೌಜದಾರನ ಮುಕ್ಕಾಡು ಕಿಣಿಯ ಕಲಮೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದದ್ದು ತಿಳಿದು ಆ ಫೌಜದಾರರಿಗೆ ಒಂದು ಕೈ ತೋರಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಮೀಸಲಿಟ್ಟ ವೇಗದಿಂದ ಕ್ಷಣಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದರು. ಹೆಬ್ಬಾಳ ತಂಡದವರು ಕೋಲ್ಹಾಪೂರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗಡಹಿಂಗ್ಲೆಡ ತಾಲೂಕಿನ ಪಾವನಗಡ ಪೋಲೀಸ ತಾಣ್ಣಡ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಬಂದೂಕು, ಪೋಲೀಸ ಅಧಿಕಾರಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ಪೋಲೀಸರ ಗಣವೇಷಗಳನ್ನೂ ಕಸಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅದೇ ಗಣವೇಷಗಳನ್ನು ಈ ತಂಡದ ಆರು ಜನರು ಹಾಕಿಕೊಂಡು, ತಾವು ಒಂದು ಪೋಲೀಸ ಪಾರ್ಟಿಯವರೇ ಇದ್ದು, ಚಳುವಳಿಯ ಮುಖಂಡರಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತ್, ಚನ್ನಪ್ಪಾ, ಮಾಲಿ, ಮತ್ತು ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಇವರನ್ನು ಕಾರ್ವೆ ಹತ್ತಿರದ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ತಂದಿದ್ದೇವೆ " ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಭಟ್ಟಿ ಫೌಜದಾರರ ಕ್ಯಾಂಪಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಯೋಜನೆ ಮಾಡಿದರು. ಆ ಪ್ರಕಾರ ಶ್ರೀ ಚನ್ನಯ್ಯಾ, ಮಠಪತಿ, ದುಂಡಪ್ಪ, ಚಿಗರಿ (ಪಾಟೀಲ) ಮತ್ತು ಪರಪ್ಪಾ ಬೋತ ಇವರನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಕಾಮತ್, ಮಾಲಿ, ಮತ್ತು ಕುಲಕರ್ಣಿ ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಅವರ ಭುಜಗಳಿಗೆ ಹಗ್ಗ ಕಟ್ಟಿ ಈ ತಂಡದ

ಜನರು ಭಟಿ ಫೌಜದಾರರ ಮುಕ್ಕಾಮ ಇದ್ದ ಕಲಮೇಶ್ವರ ಗುಡಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು ಆಗ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ನಾನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಫೌಜದಾರರು, "ಪಾರ್ಟಿ ಕಹಾಂಸೆ ಆಯಿ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. "ಕಾರ್ವೆ ಕೆ ಜಂಗಲ ಮೇ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತ, ಚನ್ನಪ್ಪಾ ವಾಲಿ ಡೆರ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಕೋ ಪಕಡಕೆ ಲಾಯೇ ಹೈಂ" ಎಂದು ಫೌಜದಾರರಂತೆ ವೇಷ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಶಿವಪ್ಪಾ ಗುಂಡಾಳಿಯವರು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು. ಉಳಿದವರು "ಅರೋಪಿ" ಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋದರು. ಚಳುವಳಿಯ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಮುಖಂಡರು ಬಂಧಿತರಾದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಭಟಿ ಫೌಜದಾರನ ಮುಖ ಅರಳಿತು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪೆಂಗುಲಾ ಟಪಾಲ ಬಸ್ ಲೂಟಿಯ ಕಾರಣ ಪುರುಷನಾದ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗಿದ್ದನು. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಮಹಾ ಅರೋಪಿಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡುವ ಆತುರದಿಂದ ಭಟಿ ಸಾಹೇಬರು ಜಳಕ ಬಿಟ್ಟು ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಹೋಗಲಾರಂಭಿಸಿದರು. ಆಗ ಶ್ರೀ ಗುಂಡಾಳಿ ಹಾಗೂ ನಾಲ್ಕು ಸಂಗಡಿಗರು "ಏ, ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗತೀ ನಿಲ್ಲು" ಎಂದು ಅವರನ್ನು ಸುತ್ತುವರೆದು ನಿಂತು ಗದರಿಸಿದರು. ಈ ಅಕಸ್ಮಿಕ ಗುಡುಗಿನಿಂದ ಫೌಜದಾರರು ನಡುಗ ಹತ್ತಿದರು. ಇತ್ತ ಉಳಿದವರು ಗುಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪೋಲೀಸರ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡರು. ಒಬ್ಬ ಪೋಲೀಸನು ಬಂದೂಕಿನ "ಕುದುರೆ" ಒತ್ತುವ ಹವಣಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಹೋರಾಟಗಾರನೊಬ್ಬನು ಅವನ ಕೈಗೆ ಬರ್ಕಿಯಿಂದ ತಿವಿದು ಬಂದೂಕನ್ನು ಹಾಸಿಗೆಯ ಕೆಳಗೆ ಮುಚ್ಚಿಟ್ಟು ಅದರ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತನು. ಆಗ ಅವನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಟ್ಟ ಆ ಪಿಸ್ತೂಲನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಎರಡು ಬಂದೂಕುಗಳೂ ಕಾಡತೂಸುಗಳೂ ನಮ್ಮ ಹೋರಾಟಗಾರರ ವಶಕ್ಕೆ ಆಗಲೇ ಬಂದಿದ್ದವು. ಫೌಜದಾರರ ಟೈಪರಾಯಟರ, ಕೈಗಡಿಯಾರ ಮತ್ತು ಅವರ ಹಾಗೂ ಅವರ ಪೋಲೀಸರೆಲ್ಲರ ಗಣವೇಷಗಳನ್ನೂ, ಶಾಲೆಯ ದಪ್ಪರ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನೂ ಅದೇ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಗೆ ಆಹುತಿ ಮಾಡಿ ಜಯಘೋಷ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಟು ಹೋದರು.

ಈ ಘಟನೆಯಲ್ಲಿಯ ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ ಎಂದರೆ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರ ಕಡೆ ಬಂದೂಕು ಇದ್ದರೂ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸುವ ಸನ್ನಾಹದಲ್ಲಿದ್ದ ಪೋಲೀಸನಿಗೆ ಕೇವಲ ಬರ್ಕಿಯಿಂದ ತಿವಿದು ಬಂದೂಕು ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದುದು. ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಜೀವ ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗವಿದ್ದರೂ ಯಾರ ಜೀವಕ್ಕೂ ಧಕ್ಕೆ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡದುದು ಎಂಬ ಕೇಂದ್ರದ ಆದೇಶವನ್ನು ಅವರು ಕಟ್ಟು ನಿಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲಿಸಿದರು.

ಭಟ್ಟ ಫೌಜದಾರರ ಪಿಸ್ತೂಲು ಮತ್ತು ಟಾಯಿಪರಾಯಟರ ೧೪ ವರ್ಷದ ಮಡುಗ ಮಲ್ಲಪ್ಪಾ ರಾಜಣ್ಣವರ ಇವನ ಕಡೆಯಿಂದ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಗೆ ಕಳಿಸಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು.

ಈ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಬ್ಬಾಳದ ಚನ್ನಯ್ಯ ಮಠಪತಿ, ಶಿವಪ್ಪ ಗುಂಡಾಳಿ, ಪರಪ್ಪಾ ಖೋತ, ಸಿದ್ದಪ್ಪಾ ಯಮಕನಮರಡಿ, ದುಂಡಯ್ಯಾ ಮಠಪತಿ ಮಲ್ಲಯ್ಯಾ ಮಠಪತಿ, ಮಹಮ್ಮದ ಅತ್ತಾರ, ದುಂಡಪ್ಪಾ ಕುಂಬಾರ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನಾವಲಗಿ, ಬಸವಂತ ಚಿಗರಿ, ಯಲ್ಲಪ್ಪಾ ಕೋಳಿ, ದುಂಡಪ್ಪಾ ಚಿಗರಿ (ಪಾಟೀಲ), ಶಂಕರ ಗುರವ ಚಿಂಚಣಿ, ಶಿವಪ್ಪಾ ಹುಕ್ಕೇರಿ ಕುದನೂರ ಮತ್ತು ಗಡಹಿಂಗ್ಲೆಜ ತಾಲೂಕಿನ ನೂಲಿ ಗ್ರಾಮದ ಅನಂತ ತೇರಣೀಕರ, ಪರಪ್ಪಾ ಅರಗುಳ್ಳಿ, ಶಂಕರ ಚಪ್ಪಾಣ, ದುಂಡಪ್ಪಾ ಬಿಗುಲಿ ಮೊದಲಾದವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೇ ೧೪ ಜನರ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರ ಮುಂದೆ ಸೆರೆಸೂಚನೆ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಖಚ್ಚಿ ನಡೆಯಿತು.

೧೯೪೩ ರ ಎಪ್ರಿಲ್ ಮೊದಲನೇ ವಾರದಲ್ಲಿ ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಜನರನ್ನು ಮತ್ತು ಬಾಲಕ ಮಲ್ಲಪ್ಪಾ ರಾಜೇಣ್ಣವರನನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಗೋಟಾರ ಹಾಕಿ ಬಂಗಳೆಯಲ್ಲಿಯ ಯಾತನಾ ಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರ ಹಿಂಸೆಗೆ ಗುರಿಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಪೊಲೀಸರು ಮಲ್ಲಪ್ಪನ ಮೈಮೇಲೆ ಚಿಮಣಿ ಎಣ್ಣೆ ಸುರುವಿಡಿದ್ದ ಕೊರೆದು ಜೀವಂತ ಸುಡುವದಾಗಿ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿ, "ಕಾಯಿಪ ರಾಯಟರ ಮತ್ತು ಪಿಸ್ತುಲು ಯಾರ ಹತ್ತಿರ ಇವೆ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಆಗ ಆ ಬಾಲಕನು ಅಂಜಿ "ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯ ಜಯದೇವರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರ ಕಡೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಆಗ ಪೊಲೀಸರು, "ಇದನ್ನು ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಆ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ ಯಾರು ಇದ್ದರು" ಎಂದು ಗದಿರಿಸಿದರು. ತನ್ನ ಜೀವದ ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ ಆ ಬಾಲಕನು "ಅವರ ಹೆಂಡತಿ ಸುಶೀಲಾಬಾಯಿ ಇದ್ದರು" ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಶ್ರೀಮತಿ ಸುಶೀಲಾಬಾಯಿಯವರನ್ನು ರಾಮ ನವಮಿಯ ದಿವಸ ಪೊಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿದರು.

ಶ್ರೀ ಜಯದೇವರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರನ್ನು ದಿ. ೨೦-೨-೧೯೪೩ ನೇ ದಿವಸ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕೇಳಕರಬಾಗದಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಂಗೋ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಇವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲೇ ಬಂಧಿಸಿದ್ದರು. ಕ್ಯಾಂಪ ಮತ್ತು ಸಿಟಿ ಲಾಕಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ೧೫ ದಿನ ಇಟ್ಟು ಹಿಂಡಲಗಿ ಜೇಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಹಿಂಡಲಗಿಯಿಂದ ಶ್ರೀ ಜಯದೇವರಾಯರನ್ನು ಭಟ ಘಾಜದಾರರ ಪಿಸ್ತೂಲ ಪ್ರಕರಣದ ತಪಾಸಣೆಗಾಗಿ ಗೋಟಾರ ಬಂಗಳೆಗೆ ತಂದರು. ಕೈಗೆ ಬೇಡಿ ಹಾಕಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಮೋಟರಿ ನಿಂದ ರಾತ್ರಿ ೨ ಗಂಟೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ತರಲಾಯಿತು. ಪೊಲೀಸ ಇನ್ಸ್ಪೆಕ್ಟರ ನಿಜಾಮುದ್ದೀನರು ಸಶಸ್ತ್ರ ಪೊಲೀಸರನ್ನು ಅವರ ಸುತ್ತ ಕಾವಲು ಇರಿಸಿ, "ಸಂಭಾಳೋ ಬಡಾ ಖತರನಾಕ ಆದಮೀ ಹೈ | ಜಿಲೇಕಾ ಮುಖಿಯಾ ಹೈ, ಭಾಗ ಜಾಯೇಗಾ ತೋ ತುಮ ದೇಖತೇ ಹೀ ಬೈತೋಗೇ ! ಪಾಂವ ಮೇ ಭೀ ಬೇಡಿಯಾ ಡಾಲೋ" ಎಂದು ಕಠೋರವಾಗಿ ಹುಕುಮು ಕೊಟ್ಟರು. ಕಾಲಿಗೆ ಬೇಡಿ ಹಾಕಿದರಲ್ಲದೇ ಪೊಲೀ

ಸರು ಹಗ್ಗವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ನಿಂತರು. ಕೇವಲ ೫ ಘಂಟೆ ವಿತ್ತರದ ಬಡ ಕಲು ದೇಹದ, ಕುಳ್ಳ ಮನುಷ್ಯರಾದ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರಿಗೆ ಸರಕಾರ ಇಷ್ಟೊಂದು ಹೆದರಿತ್ತು ! ಅಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಬ್ಬಾಳದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಹಿಡಿದು ತಂದಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲ್ಯಾಯ ಎಂಬವನು ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಮುಂದೆ ಕಬೂಲಿ ಜಪಾಬ ಕೊಡುವ ಮನಸ್ಸಿ ತಿರುಗಿದ್ದದ್ದು ತಿಳಿದು ಶ್ರೀ ಜಯದೇವರಾಯರು ಅವನಿಗೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಡವೆಂದು ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿದರು. ಪುರುದಿನ ಮಲ್ಲ್ಯಾಯನನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಮುಂದೆ ಕಬೂಲಿ ಜಪಾಬಿಗಾಗಿ ಒಯ್ದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಾಗ ಅವನು ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ, “ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಏನೂ ಹೇಳಬೇಡ ಅಂತ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಉಳಿದದ್ದನ್ನೇನೂ ಹೇಳಲೇ ಇಲ್ಲ. ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಶ್ರಮ ವ್ಯರ್ಥವೆ ನಿಸಿ ಬಹಳ ನಿರಾಶೆಯಾಯಿತು.

ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಲ್ಲೂರ ಫೌಜದಾರರೂ ಗೋಟೂರ ಬುಗ್ಗೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು. .. ಬ್ಯಾರಿಸ್ಟರ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಂದಿಟ್ಟಿದ್ದೀರಿ. ಇನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಯಾವ ಖಿಟ್ಟೆಯೂ ತಾಳುವದಿಲ್ಲ.” ಎಂದು ಟೀಕಿಸಿದರು. ಪುರುದಿನ ಡಿ. ವಾಯ. ಎಸ್. ಪಿ. ಕ್ರೌನರು ಅಲ್ಲಿ ಬಂದು ಜಯದೇವರಾವರನ್ನು ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ, “ ಮಿಸ್ಟರ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣ ! ನೀವು ಸುಮ್ಮನೆ ಪಿಸ್ತೂಲು ಮತ್ತು ಟಾಯಿಪರಾಯಟರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡಿರಿ ? ವಿನಾಕಾರಣ ೧೦- ೧೫ ವರ್ಷ ಜೈಲಿನಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಕೊಳೆಯುವಿರಿ ? ನಿಮಗಂತೂ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಿಗುವದಿಲ್ಲ. ಇದು ಖಂಡಿತ. ಆದುದರಿಂದ ಬೇಗ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವ ಹಾದಿ ಹುಡುಕಿರಿ.” ಎಂದು ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಆಗ ಶ್ರೀ ಜಯದೇವರಾಯರು, “ ಪಿಸ್ತೂಲ ಮತ್ತು ಟಾಯಿಪರಾಯಟರಗಳು ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದು ನಿಜವಿದೆ. ಆದರೆ ಅವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಕೊಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಜನರು ಕಸಿದು ಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ಈಗ ಅವು ಹತ್ತಾಂತರ ಹೊಂದುತ್ತ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಹೋಗಿವೆ.” ಎಂದು ಉತ್ತರ ಕೊಟ್ಟರು. ಬೇಗ ಬಿಡುಗಡೆ ಆಗುವ ಆಮಿಷಕ್ಕೆ ಜಯದೇವರಾಯರು ಬಲಿ ಆಗದಿದ್ದಾದನ್ನು ಕಂಡು ಕ್ರೌನ ಸಾಹೇಬರು ನಿರಾಶರಾಗಿ, ಅವರನ್ನು ಬೆಳಗಾವಿ ಕ್ಯಾಂಪ ಲಾಕಪ್ಪಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರು. ಉಳಿದವರನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಹಿಂಸಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನೆತ್ತರ ನಿಜಾ ಮುಠ್ಠೀನರು, ಅವರನ್ನು ಕಾಮೇವಾಡಿಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು.

ಮಲ್ಲ್ಯಾಯನು ಭಟ ಫೌಜದಾರರ ಪಿಸ್ತೂಲು, ಟಾಯಿಪರಾಯಟರಗಳನ್ನು ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಗೆ ತಂದಾಗ ಜಯದೇವರಾಯರು ಇಂಪಿರಿಯಲ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲಾಟಿಯ ಕಾರ್ಯ ಕ್ರಮದ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರೊಡನೆ ಚರ್ಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಹುಬ್ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಸದಾಶಿವರಾವ ಪರಾಂಜಪೆ ಹಾಗೂ ಮಹಾದೇವ ಮಠದ ಇವರು ಅವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಜಯದೇವರಾಯರು ಬರುವದರೊಳ

ಗಾಗಿ ಧಾರವಾಡದ ಶ್ರೀ ಗೋಪಾಳ ನಾಯಕರ ವಿವಿಧ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಶ್ರೀ ಬುಲಿ-
ಬಿಂದುಮಾಧವರಿಂದ ಚೀಟಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದು ತನ್ನ ಹೆಸರು "ಚೈತನ್ಯ" ಎಂದು
ಹೇಳಿ ಟಾಯಿಪರಾಯಟರ ಒಯ್ದಿದ್ದನು. ಪಿಸ್ತೂಲನ್ನು ದುಂಡಪ್ಪ ಚಿಗರಿ ಒಯ್ದಿದ್ದನು.
೧೯೪೩ ಏಪ್ರಿಲ್‌ನಲ್ಲಿ ನಾಯಕರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು ಅವನು ಹೊಡೆತ ತಾಳಲಾರದೆ
"ಬಂಕಾಪೂರ ದಿಕ್ಷೀತರ ಕಡೆ ಟಾಯಿಪರಾಯಟರ ಅದೆ" ಅಂತ ಹೇಳಿದನು. ದೀಕ್ಷಿತ
ರನ್ನೂ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅವರು ಭಟ ಫೌಜ
ದಾರರ ಗುರುಬಂಧು ಆದುದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಹೊಡೆದು-ಬಡೆದು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಈ
ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಜಯದೇವರಾಯರನ್ನು ಧಾರವಾಡಕ್ಕೂ ಒಯ್ಯಲಾಯಿತು. ಆದರೆ
ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ನಾಯಕರವರ ಗುರುತು ಇಷ್ಟಾದನ್ನು ತೋರಗೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ನಾಯಕ
ರವರ ನಿಜವಾದ ಹೆಸರು ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. "ಚೈತನ್ಯ" ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಅವರಿಗೆ
ಗೊತ್ತು. "ಗೋಪಾಳ ನಾಯಕ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಅವರು ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸ್ತರಿಸಿ ಸಹ
ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಮುಂದೆ ಕೆಲವಿನಗಳ ನಂತರ ಹೆಮ್ಮಾಳದ ಬಸವಂತ ಚಿಗರಿಯವರ ಹುಲ್ಲಿನ ಬಣ
ವೆಯಲ್ಲಿ ನೋಲಿಸಿರಿಗೆ ಪಿಸ್ತೂಲು ಸಿಕ್ಕಿತು. ಆದರೆ ಟಾಯಿಪರಾಯಟರ ಮಾತ್ರ
ಸಿಗಲಿಲ್ಲ.

೧೯ ಹಳೇ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಬಾಂಬ್ ಪ್ರಕರಣ

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಕೈಬಾಂಬಿಗಾಗಿ ಕವಚಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸಿಕೊ-
ಡುವ "ಯುನಿಯನ್ ಮೆಟಲ್ ವರ್ಕ್ಸ್" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಕಾರಖಾನೆಯು ಬೆಳಗಾವಿ-
ಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಬಸ್ತಪಾಡ, ವಡಗಾಂವ, ಹಾಗೂ ಹಳೇ
ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕೆಲವು ಕೆಲಸಗಾರರು ಅಂಥ ಬಾಂಬಿನ ಕವಚಗಳನ್ನು ತಂದು ಗುಪ್ತ ಸ್ಥಳ
ದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮದ್ದು ತುಂಬಿ ಹಾರಿಸಲು ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವ
ಪ್ರಯತ್ನ ಅವರು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಗುಂಡುಮಾಸ್ತರ ಹೊಸೂರ ಇವರು ಹಾಗೂ
ಪ್ರಮುಖರಿದ್ದ ಶಹಾಪೂರದ ಶ್ರೀ ಜನಾರ್ದನ ನಾಕಾಡಿ ಬಿ. ಎಸ್.ಸಿ. ಇವರು
ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಖಡೇಬಜಾರ ಪೋಲೀಸ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿನ ಎದುರಿಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಒಬ್ಬ ಸಾಯಕರ್ ಸವಾರನು ಒಂದು ಬಾಂಬನ್ನು ಒಗೆದು ಓಡಿಹೋದನು. ಆದರೆ ಅದು ಹಾರಲೇ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನೊಂದು ಕಡೆಗೂ ಹೀಗೆಯೇ ಬಾಂಬು ಹಾರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಯಿತು. ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕೆಲ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರೂ ಅವರಿಗೆ ಧನ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಇದರ ಯಾವ ಸುಳಿವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬನ ಫಿತೂರಿಯಿಂದ ಈ ಬಾಂಬ ಪ್ರಕರಣ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಮದ್ದು ತಯಾರಿಸುವ ರಸಾಯನಗಳನ್ನೂ, ಬಾಂಬಿನ ಕವಚಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಂಧಿಸಿ, ಮನಬಂದಂತೆ ಬಡೆದು ಹೊಡೆದು, ಭರಮಪ್ಪನನ್ನು ತೋರಿಸಿ, ಪೋಲೀಸರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ ಕೊಟ್ಟರು. ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರನ್ನೂ ಬಂಧಿಸಿ ಅವರಿಂದ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಲಂಚದ ಹಣ ಸೆಳೆದುಕೊಂಡರು. ಈ ಜನರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆರೋಪದ ಮೇಲೆ ಪೋಲೀಸರು ಶ್ರೀ. ರಾಘು ಅಂಣ್ಣಾ ಮಂಡಗಿ ಮತ್ತು ಪಾರೀಸಪ್ಪಾ ಶೇರಿ ಮುಂತಾದವರನ್ನೂ ಬಂಧಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ಮಂಡಗಿ ಮತ್ತು ಶೇರಿ ಇವರ ಕಡೆಗೆ ಪಿಸ್ತೂಲು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ “ ಆರ್ಮ್ ಆಕ್ಟ್ ” ಪ್ರಕಾರ ಅವರ ಮೇಲೆ ಖಚ್ಚಿ ಹಾಕಿದರು. ಸಿಟಿ ಲಾಕಪ್ಪಿನಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರು ಮಂಡಗಿಯವರನ್ನು ಬಡಿಯಲು ಬಂದಾಗ ಅವರು ತಟ್ಟನೆ ಎದ್ದು ನಿಂತು “ ನನ್ನ ಮೈಗೆ ಕೈ ಹಚ್ಚಿದ್ದಾದರೆ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬನನ್ನಾದರೂ ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಿಚುಕಿ ಕೊಲ್ಲದೆ ಬಿಡುವವನಲ್ಲ ” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿದರು ! ಒಳ್ಳೆ ಪೈಲವಾನ ರಂತೆ ಗಟ್ಟಿ ಮೈಕಟ್ಟಿನ ಅಳು ಆಗಿದ್ದ ಮಂಡಗಿಯವರ ಮೈಗೆ ಕೈ ಹಚ್ಚುವ ಧೈರ್ಯ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಬಾಂಬ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಹಳೇ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಮೋನಪ್ಪಾ ಟಿಪಾಲೇ, ಯೇಸಾಜೀ ಟಿಪಾಲೇ, ಮಲ್ಲಪ್ಪಾ ಮರಿಯಾನೀಜೆ, ತವನಪ್ಪಾ ಪಾಟೀಲ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಕುರುಬರ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಹೋಸೂರಕರ, ರಾಮಾ ಚೌಗುಲೆ, ಕಲ್ಲಪ್ಪಾ ಪಾಟೀಲ, ಪರಶುರಾಮ ಹೋಸೂರಕರ, ವಡಗಾವಿಯ ರಾಮಪ್ಪಾ ಹೋಸೂರ, ಸೋಮಣ್ಣಾ ಚೌಗುಲೆ, ಭಾಗಪ್ಪಾ ಕರೀಗಾರ, ಬಸ್ತವಾಡದ ಪಾಯಪ್ಪಾ ದೊಡಕಲ್ಲಣ್ಣವರ, ಸೋಮಣ್ಣಾ ಮನೋಳಕರ, ಕಲ್ಲಪ್ಪಾ ನ್ಹಾವಿ, ಶಂಕರ ಲೋಹಾರ, ಹೋಸೂರದ ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಕದಮ, ಬೆಳಗಾವಿಯ ಧರ್ಮಪ್ಪಾ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣವರ ಇವರೆಲ್ಲರ ಮೇಲೆ ಖಚ್ಚಿ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಶ್ರೀ ದೇವಣ್ಣಾ ತಾನಪ್ಪಾ ಸುಣಗಾರ ಹಳೇ ಬೆಳಗಾವಿ ಇವರನ್ನು ಸ್ಥಾನ ಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲಿಡಲಾಯಿತು. ಇವರೆಲ್ಲರ ಪ್ರಮುಖರಾದ ಶ್ರೀ ಗುಂಡೂ ಮಾಸ್ತರರು ಪೋಲೀಸರ ಕೈಗೆ ಸಿಗದೆ ಕೊನೆಯ ತನಕ ಭೂಗತರಾಗಿಯೇ ಉಳಿದರು.

ಜಯದೇವರಾಯರಿಗೆ ಬಾಂಬಿನ ಬೆದರಿಕೆ !

ಈ ಬಾಂಬ ತಯಾರಿಕೆಯ ಜನರು ಊರ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಿಂದ ಧನಸಹಾಯ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲಾ ಗುಪ್ತ ಸಂಘಟನೆಯ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯಿಂದಲೂ ಧನಸಹಾಯ ಪಡೆಯುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಶ್ರೀ ಸದಾಶಿವರಾವ್ ಪರಾಂಜಪೆ ಇವರ ಮುಖಾಂತರ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ “ ಬಾಂಬು ತಯಾರಿಕೆಯಂಥ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಗುಪ್ತ ಸಂಘಟನೆಯಿಂದ ಧನಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಮೇಲಾಗಿ ಈ ಬಾಂಬಿನ ಬುರುಡೆಗಳಿಂದ ಸಂಪರ್ಕ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡುವದೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಹಾಯಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಪೇಚಿನಲ್ಲಿ ಸಿಗಿಸುವದು ಬೇಡ ” ಎಂದು ಶ್ರೀ ಜಯದೇವರಾಯರು ಹೇಳಿ ಅವರನ್ನು ಈ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಪರಾವೃತ್ತ ಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಈ ಸಲಹೆಯ ಅಪಾರ್ಥಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀ ಜನಾರ್ದನ ನಾಕಾಡಿಯವರು ಒಂದು ದಿನ ಜಯದೇವರಾಯರಿದ್ದ ಗುಪ್ತಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು, “ ಬಾಂಬು ತಯಾರಿಕೆ ನಿಮ್ಮ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಹಿಂಸೆಯ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡುವ ದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ನೀವು ಬಾಂಬು ತಯಾರಿಸುವವರ ಬಗ್ಗೆ ಎಲ್ಲ ವಿವರಗಳನ್ನು ಮೋಲೀಸರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿಬಿಡುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ ” ಎಂದು ಅಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಜಯದೇವರಾಯರು “ ಇಂಥ ದ್ರೋಹ ಮಾಡುವವನು ನಾನಲ್ಲ. ಬಾಂಬಿನ ಮೋಹ ದಿಂದ ಕಾರ್ಯವಾಗದೆ ವಿನಾಕಾರಣ ಈ ಜನರು ಪೇಚಿನಲ್ಲಿ ಸಿಗುವದು ಬೇಡ. ಈ ನನ್ನ ಸಲಹೆಯನ್ನು ನೀವು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆದರೆ ನಾಕಾಡಿಯವರು ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದು “ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೀವು ಏನೆಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡಿದ್ದೀರಿ ? ನಿಮ್ಮ ಮೇಲೆಯೇ ಒಂದು ದಿನ ಬಾಂಬು ಬಿದ್ದೀತು ಎಚ್ಚರ ! ” ಎಂದು ಗುಡುಗಿದರು. ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ನಾಕಾಡಿಯವರನ್ನು ಹೊರ ಹಾಕಿದರಲ್ಲದೆ ಕೂಡಲೇ ತಮ್ಮ ಗುಪ್ತ ವಾಸಸ್ಥಳವನ್ನು ಬದಲಿಸಿದರು.

ಚಲೇ ಜಾವ ಚಳವಳಿ ಮುಗಿಯುವವರೆಗೂ ಈ ಬಾಂಬು ತಯಾರಕರಿಂದ ಯಾವ ಕೆಲಸವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ತಾವು ಮಾತ್ರ ವಿನಾಕಾರಣ ಬಡತ ತಿಂದು ಜೇಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಖಿಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಅಪಾರ ಹಣ ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಬಾಂಬುಗಳ ಮೋಹದಿಂದ ಬೇರೆ ಕೆಲಸವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಅ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಡೆದ ಮಹತ್ವದ ಒಂದು ಘಟನೆಯೆಂದು ಇದರ ಉಲ್ಲೇಖ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಬಾಂಬ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಡಳಕವಾಡಿಯ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ರಸಾಯನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ಗುಂಡೂ ಮಾಸ್ತರಿಗೆ ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಷ್ಟ ನಷ್ಟ ಸಂಭವಿಸಿ

ಮಾನಸಿಕ ತೊಂದರೆಯೂ ಆಯಿತು. ಪೋಲೀಸರು ಅವರ ತಂದೆ ಮತ್ತು ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಹೆಂಡತಿಯು ಅನಾಥಳಾಗಿ ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ ಕಾಲರಾ ಬೇನೆಯಿಂದ ಮರಣ ಹೊಂದಿದಳು. ಪೋಲೀಸರ ಭಯ ಎಷ್ಟಿತ್ತೆಂದರೆ ಅವಳ ಶವ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಅವಳ ಬಂಧುಬಳಗದವರು ಸಹ ಯಾರೂ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಮಾಸ್ತರರ ಮಿತರಾದ ಶ್ರೀ ಪಾಟೀಲರು ತಮ್ಮ ೫-೬ ಜನ ಸ್ನೇಹಿತರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದರು !

ಶ್ರೀ ದ. ಲ. ಆಧ್ಯಾಪಕರು ತಮ್ಮ ಹೆಂಡತಿಯ ಅನಾರೋಗ್ಯದ ನಿಮಿತ್ತ ಕೆಲವು ದಿನ ಜೇಲಿನಿಂದ ' ಬೆರೋಲ ' ಮೇಲೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಹೊರಬಂದಾಗ ಈ ಜನರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು.

ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣರಾವ್ ಯಾಳಗಿ ಅವರು ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲ ರಾಜಕೀಯ ಖಿಟ್ಟೆಗಳಲ್ಲಿ ದಿನಾಲು ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿ. ಸಾಕ್ಷಿದಾರರನ್ನೂ ಜೂರೀ-ಅಸೆಸ್‌ರನ್ನೂ ವಶ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಈ ಬಾಂಬ್ ಪ್ರಕರಣದವರ ಖಿಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು.

೨೧. ದೇಸೂರ ಸ್ವೇಶನ್‌ದ ಸರತಿ ಬಂದಿತು !

೧೯೪೨ ರ ಸಪ್ಟೆಂಬರದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ತಾಲೂಕಿನ ದೇಸೂರ ಸ್ವೇಶನನ್ನು ಸುಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಅಯಶಸ್ವಿ ಆಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅದೇ ಇಸವಿಯ ನವೆಂಬರದಲ್ಲಿ ಅದರ ಕಾಲ ಸನ್ನಿಹಿತವಾಯಿತು ! ಸ್ವೇಶನ್ ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಪ್ರಣೀತರಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರೇ ಸ್ವತಃ ಈ ಕಾರ್ಯದ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದರು. ಬಾಗೆವಾಡಿ ಗುಂಪಿನ ಚನಬಸಪ್ಪಾ ಗಾಣಿಗೇರ, ನಾಗಪ್ಪಾ ಬಸರಕೋಡ, ಅಣ್ಣಾಪ್ಪಾ ಹೊಸಮನಿ ಬಾಪೂಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ಗಜಪತಿ, ಬಾಳಪ್ಪಾ ಆರೇರ ಗಿರಿಯಾಲ, ಬಸವಂತ ಕರಣ್ಣ ವರಹಟ್ಟಿಹೊಳೆ, ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪಾ ಅಂಗಡಿ ಪಾರಿಶ್ವಾಡ, ವೀರಭದ್ರಪ್ಪಾ ಪೂಜಾರ ಯಾರಗೊಪ್ಪ, ಫಕೀರಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ಕಾದ್ರೊಳ್ಳಿ, ರಾಮಚಂದ್ರ ಸೊನಟಕ್ಕೆ ನೇಗಿನಹಾಳ ಜಗದೇವಪ್ಪಾ ದುಗ್ಗಾಣಿ ದೇಗಾವ, ಮಹಾದೇವ ಮಠದ ಬೆಳಗಾವ ಮೊದಲಾದ

ವೀರ ಹೋರಾಟಗಾರರ ತಂಡವು ದಿನಾಂಕ ೨೨-೧೧-೧೯೪೨ ರಂದು ಮಧ್ಯ ರಾತ್ರಿ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರ ಹಿರಿತನದಲ್ಲಿ ದೇಸೂರ ಸ್ಪೇಶನ್‌ದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೇಲುಗಾಡಿ ಬರುವದನ್ನು ಕಂಡು ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರು, ಸಿಗ್ನಲ್ ರೂಮಿಗೆ ಧಾವಿಸಿ ಸಿಗ್ನಲ್ ಕೆಡವಿ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಔಟರ ಸಿಗ್ನಲ್‌ಗೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು. ಇತ್ತ ಉಳಿದ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಸ್ಪೇಶನ್‌ದ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದರು. ಆ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಯೇ ಸ್ಪೇಶನ್ ಮಾಸ್ತರರ ಮನೆಯೂ ಇತ್ತು. ಚಪ್ಪರ ಒಂದೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಮನೆ ಸುಡುವದೆಂದು ಮಾಸ್ತರರ ಮನೆಯವರು ಗೋಳೋ ಎಂದ ಅಳ ತೊಡಗಿದರು. ಇದನ್ನು ನೋಡಿ ಕಾಮತರು ಸಿಗ್ನಲ್ ರೂಮಿನಿಂದ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದರು. ಸ್ಪೇಶನ್ ಮಾಸ್ತರ ಹಾಗೂ ಅವರ ಮನೆಯವರಿಗೆ "ಹೆದರಬೇಡಿರಿ ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹತ್ತಗೊಡುವದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಗೇ ಅದನ್ನು ನಂದಿಸುತ್ತೇವೆ." ಎಂದು ಧೈರ್ಯ ಹೇಳಿ ತಮ್ಮ ಅನುದೂಯಗಳಿಗೆ ಮಾಸ್ತರರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆ ತೆಗೆಯಲು ಹೇಳಿದರು. ಅವರು ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನು ಹೊರತೆಗೆದರು. ಸ್ಪೇಶನ್‌ದ ಕಟ್ಟಡವಷ್ಟೇ ಸುಡುವದಾದ ಮೇಲೆ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ನಂದಿಸಲಾಯಿತು. "ನಿಮ್ಮ ಸಾಮಾನೆಲ್ಲಾ ಸರಿಯಾಗಿ ಇವೆಯೋ ಇಲ್ಲೋ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ" ಎಂದು ಮಾಸ್ತರಿಗೆ ಶ್ರೀ ಕಾಮತರು ಹೇಳಿದಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣವನ್ನು ಯಾರೋ ತಕ್ಕೊಂಡದ್ದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು. ಮಾಸ್ತರರು "ಇರಲಿ ಬಿಡರಿ" ಎಂದು ಅಸ್ವಸ್ಥರಾದರೂ ಕಾಮತರು ಅವರ ಹಣವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಡಿಸಿ ತಮ್ಮ ತಂಡದೊಡನೆ ಹೊರಟು ಹೊದರು. ಸ್ಪೇಶನ್‌ದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೆಲ್ಲಾ ಗಡಿಬಿಡಿ ನಡೆದಾಗ ಔಟರ ಸಿಗ್ನಲ್‌ಗೆ ನಿಂತ ಗಾಡಿಯು ಒಂದೇ ಸವನೆ ಕೂಗಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ಪೇಶನ್‌ದ ಕಟ್ಟಡವು ಧಗಧಗಿಸುವದನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಯಾಣಿಕರು ಭಯಚಕಿತರಾಗಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕಾಮತ ಹಾಗೂ ಮಹಾದೇವ ಮಠದ ಇವರಿಬ್ಬರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರ ಮೇಲೆ ಖಿಟ್ಟೆ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ರಸವಾಳಗಿಯ ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾ ಕೋಪರೆಕರ ಮತ್ತು ಶಿವರಾಯಪ್ಪಾ ಮಾದಗರ ಇವರನ್ನೂ ಆರೋಪಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು.

ಅನೇಕ ವಿಚ್ಛೇದನಗಳಂತೆ ಇದೂ ಸಹ ಸಾಕ್ಷಿ ಪುರಾವೆ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಯಿತು !

೨೨. ತೋಲಗಿಯ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಕೇಂದ್ರದ ಲೂಟಿ !

ಮುಂಬಯಿ ೨ ಗವ್ವರ್ನರರ ಮುಖಭಂಗ !

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ರಾಜ್ಯ ಯಂತ್ರ ಮುರಿದಂತಾಗಿತ್ತು. ಸರಕಾರದ ಅಳಿದುಳಿದ ಅಸ್ತಿತ್ವವೆಲ್ಲ ತೆರಿಗೆಯ ವಸೂಲಿಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿತ್ತಾದ್ದರಿಂದ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರು ಸರಕಾರಿ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು, ಪೋಲೀಸರು ಬಹಳಷ್ಟು ಮುಂಜಾಗ್ರತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಕಂಪನಿ ಸರಕಾರದ ಅಳಿಕೆಯಿಂದ ಈ ವರೆಗೆ ಅಖಂಡವಾಗಿ ನೂರುನೂರೈ ವತ್ತು ವರುಷಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಊರಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯ ಕೆಲಸ ಸುಸೂತ್ರವಾಗಿ, ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಸರಕಾರದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯೆಲ್ಲ, ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರಿತವಾಗಿತ್ತು, ಸರಕಾರದ ಅಸ್ತಿತ್ವ ಭಾಸವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈವರೆಗೆ ಈ ರೀತಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದ ಸುಪ್ರದಾಯ ೧೯೪೨ ರ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹೋಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಪ್ರಚಂಡ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯಾಗಿದ್ದ, ಮಿಲಿಟರಿ, ಪೋಲೀಸ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷಾವಧಿ ನೌಕರರನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಸರಕಾರವು ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯ ಕರ್ತರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿಹೋಯಿತು.

ಪ್ರತ್ತು ಹಳ್ಳಿಯ ಜನರು, ಸಶಸ್ತ್ರ ಪೋಲೀಸರ ಕಾವಲು ಇದ್ದ ಒಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಕೇಂದ್ರ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ಕಂದಾಯ ಸಲ್ಲಿಸ ಬೇಕೆಂದು ಸರಕಾರ ಅಜ್ಞೆ ಹೊರಡಿಸಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಸರಕಾರದ ಧೈರ್ಯ ಸಾಲದಾದುದರಿಂದಲೇ ಅದು ಈ ರೀತಿ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಿತು ಇದೊಂದು ರೀತಿಯ ಸರಕಾರದ ಶರಣಾಗತಿಯೆಂದೇ ಜನರು ಅಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು, ಸರಕಾರವು ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಗಂಟುಮೂಟೆ ಕಿತ್ತುಕೊಂಡು ದೊಡ್ಡ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಮುಂದೆ ಅಲ್ಲಿಂದ ತಾಲೂಕು ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ, ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಸರಿಯುತ್ತ, ಸರಿಯುತ್ತ ಕೊನೆಗೆ ಭಾರತದಿಂದಲೇ ಹೊರಟು ಹೋಗುವ ಶುಭ ಕಾರ್ಯದ ಶುಭ್ರಾ ರಂಭವೇ ಇದಾಗಿದೆ ಎಂದೂ ಜನರ ಭಾವನೆ ಆಯಿತು.

ಖಾನಾಪೂರ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ತೋಲಗಿ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮವಿದೆ. ಅದು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸುರಕ್ಷಿತವೆನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಸುತ್ತಲಿನ ೨೭ ಹಳ್ಳಿಯವರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಹಪ್ಪೆ

ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಹುಕುಮು ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು. ತೋಲಗಿಯಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾದ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪೋಲೀಸರ ಕಾವಲು ಇತ್ತು.

ಇಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಕೈ ತೋರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿ ಶ್ರೀ ಚನ್ನಪ್ಪ ವಾಲಿ ಯವರು ಸಂಪಗಾಂವ, ನೇಗಿನಹಾಳ, ಬಾಗೇವಾಡಿ, ಬೆಣಚಿನಮರ್ಡಿ, ಪಾರಿಶವಾಡ, ಇಟಗಿ ಗಂದಿಗವಾಡ ತಿಗಡೋಳ್ಳಿ ಮೊದಲಾದ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಒಂದು ಗುಪ್ತ ಸಭೆ ಕೂಡಿಸಿದರು. ಈ ಸಭೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಿದ್ದ ಅನು ಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ ಸಾಣಕೊಪ್ಪ ಅವರು ಮಾಡಿದರು. ಶ್ರೀ ಚನ್ನಯ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ ಒಂಕಾರಮಠ ಅವರು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಲ್ಲಿ ಸ್ಪೂರ್ತಿ ಹಾಗೂ ಧೈರ್ಯ ತುಂಬಿ ದರು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಯೋಜನೆಯ ವಿಚಾರ ಬಂದು ಪಹರೆ ಮಾಡುವ ಪೋಲೀಸರ ಕೈಯಿಂದ ಬಂದೂಕು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಯಾರು ಯಾರು ಸಿದ್ಧರಿದ್ದೀರೆಂದು ಶ್ರೀ ವಾಲಿ ಯವರು ಕೇಳಿದಾಗ ಶ್ರೀ ಬಸನಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ (ಹುದಲಿ) ಬಡಸ ಅವರು “ ನಾನು ಸಿದ್ಧ ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಬಾಗೇವಾಡಿಯ ನಾಗಪ್ಪ ಬಸರಕೋಡ ಅವರೂ ತಾವೂ ಸಿದ್ಧರೆಂದು, ಉಳಿದ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಹೊಣೆ, ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪ ಅಂಗಡಿ ಪಾರಿಶವಾಡ, ವೀರಪ್ಪಾ ಕೆಂಚಪ್ಪಾ ತೋರಣಗಟ್ಟಿ (ಕುರಬೆಟ್ಟ) ಬೆಣಚಿನಮರ್ಡಿ ಶಿವನಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ (ಸಳಕಿ), ದೇವಲಾಪುರ, ನಿಂಗಪ್ಪಾ ಕಮ್ಮಾರ, ಚಂಬಪ್ಪಾ ಕುಂಬಾರ ಹಿರೇಬಾಗೇ ವಾಡಿ ಇವರು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡರು.

ಬಾಗೇವಾಡಿಯ ಚನಬಸಪ್ಪಾ ಗಾಣಗೇರ, ದುಂಡಪ್ಪಾ ಅಂಗಡಿ, ಸಂಪಗಾವಿಯ ಬಸಪ್ಪಾ ಉಳ್ಳೆಗಡ್ಡಿ, ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪಾ ಅಕ್ಕಿ, ರಾಮಚಂದ್ರ ಸೊನಟಕ್ಕೆ ನೇಗಿನಹಾಳ, ಫಕೀರಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ಬೆಣಚಿನಮರ್ಡಿ, ರಾಯಪ್ಪಾ ಯಾರಗೊಪ್ಪ, ಬಾಪುಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ಗೆಜಪತಿ ಮೊದಲಾದವರು ಕಂದಾಯದ ಹಣ ತುಂಬುವ ಛೇತ್ರವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತ ವಸೂಲಿ ಕೇಂದ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಹುಸಿಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಹೆದರಿಸುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮುದ್ದಯ್ಯಾಸ್ವಾಮಿ ನೇಗಿನಹಾಳ ಇವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಾಯಿತು. ಇವರೆಲ್ಲರ ಚೂತಗೆ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸಲು ತಿಗಡೋಳ್ಳಿಯ ಶಿವಪ್ಪ ಮಲ್ಲಶೆಟ್ಟಿ, ವೀರಸಂಗಪ್ಪ ತಿಮ್ಮಾಪೂರ, ನಾಗಪ್ಪ ಹಂಚಿನಮನಿ, ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪಾ ಅಕ್ಕಿಬಾಳಿ, ಇಟಗಿಯ ವೀರಬಸಪ್ಪಾ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಶೈಲಪ್ಪಾ ಸಾಣಕೊಪ್ಪ ಮೊದಲಾದ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಸಿದ್ಧರಾದರು.

ಈ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಕೆಲಸ ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡ ಹೋರಾಟಗಾರರು ದಿನಾಂಕ ೨೦-೧-೧೯೪೩ ರಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೨ ಗಂಟೆಯ ಸುಮಾರಿಗೆ ತೋಲಗಿ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿ ಕೇಂದ್ರದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು, ಕಂದಾಯ ತುಂಬುವ ನೆವ ಮಾಡಿ

ಚಾವಡಿಯೊಳಗೆ ಹೊಕ್ಕವರು ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಮಾತಿಗೆ ಹಚ್ಚಿದರು. ಹೊರಗಡೆ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಪಹರೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಇಬ್ಬರು ಬಂದೂಕುದಾರಿ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಬಸನಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ಹಾಗೂ ನಾಗಪ್ಪಾ ಬಸರಕೋಡ ಅವರು ಒಮ್ಮೆಲೇ ತಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದರು. ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದವರೂ ಅಲ್ಲಿಯ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ದೇವಲಾಪುರದ ಶಿವನಗೌಡರು ಚಾವಡಿಯ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೊರಗೆ ಬಂದರು. ಉಳಿದವರು ತಮಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟ ಕೆಲಸವನ್ನು ಒಳ್ಳೇ ಚಟುವಟಿಕೆಯಿಂದ ಚೊಕ್ಕಟವಾಗಿ ಪೂರೈಸಿದರು. ಆಗ ಸಂಭವಿಸಿದ ಕೈಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ವೀರಪ್ಪಾ ತೋರಣಗಟ್ಟಿಯವರು ತನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದ ತನಗಿಂತ ದಾಂಡಿಗನಾದ ಪೋಲೀಸನನ್ನು ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸಿ ರಕ್ತ ಕಾರುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಉಳಿದವರೂ ಇದೇ ರೀತಿ ಪರಾಕ್ರಮ ತೋರಿಸಿ ದಾಳಿಯನ್ನು ಯಶಸ್ವಿ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಗುದ್ದಾಟದಲ್ಲಿ ಚಾವಡಿಯ ಹೊರಗಿನ ಒಬ್ಬ ಪೋಲೀಸನು, ಬಂದೂಕಿನ ಕುದುರೆ ಒತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಹಾರಿದ ಗುಂಡು ಬಸನಗೌಡರ ಕೈಗೆ ತಾಕಿತು. ಆದರೂ ಅವರು ತಮ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿದ್ದ ಪೋಲೀಸನನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಪೋಲೀಸರ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಉಳಿದವರು ಕಸಿದುಕೊಂಡರು. ಚಾವಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಾಮ ದಪ್ಪರಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ವಸೂಲಾಗಿದ್ದ ಕಂದಾಯದ ಹಣ ೨೨೦೦ ರೂ. ಪೋಲೀಸರ ೬ ಬಂದೂಕುಗಳು, ಸಮವಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಜಯಕಾರ ಹಾಕುತ್ತ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಅವರು ೧ ಫರ್ಲಾಂಗಿನಷ್ಟು ಹೋಗಿರ ಬಹುದು ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಆ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಮಿಲಿಟರಿವಾಹನಗಳು ಬಂದವು. ಆದರೆ ಆ ಮಿಲಿಟರಿಯವರು ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡದ್ದು ಶಸ್ತ್ರ ಸಮವಸ್ತ್ರ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಜೋಲು ಮುಖ ಮಾಡಿ ಕುಳಿತ ನಿಶ್ವೇಜ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಮಾತ್ರ.

ಶ್ರೀ ಬಸನಗೌಡರು ರಾತ್ರಿ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಬಂದು ಡಾ. ಅನಂತರಾವ ಯಾಳಗಿ ಅವರಿಂದ ತಮ್ಮ ಕೈಗೆ ಬಡಿದ ಗುಂಡನ್ನು ತೆಗೆಯಿಸಿಕೊಂಡರು.

ನಮ್ಮ ಹೋರಾಟಗಾರರಲ್ಲಿಯ ಶಿಸ್ತು, ಸಂಘಟನೆ, ದೇಶಪ್ರೇಮ, ಧೈರ್ಯ, ಸಾಹಸ, ವ್ಯೂಹರಚನೆಯಂತೆ ಕೆಲಸಮಾಡುವ ಯುದ್ಧ ಚಾತುರ್ಯ ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಈ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಏನೂ ಅನಾಹುತ ಸಂಭವಿಸದೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಭಾರತಮಾತೆಯ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನೆಗಾಗಿ ಪ್ರಾಣದ ಪರಿವೆ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋರಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾದ ಇಂಥ ಏಕನಿಷ್ಠ ವೀರರು ನಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದಲೇ ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಪ್ರಾಣಹಾನಿಗೀಡಾಗದೆ ಅತುಲ್ಯ ಸಾಹಸದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. .. ಮಾಡುವಾ ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿ

ಯುವಾ " ಎಂಬ ಅವರ ನಿರ್ಧಾರವು ಅಜಲವಾಗಿತ್ತು. ತೋಲಗಿಯ ಈ ಪವಾಡವನ್ನು ಕೇಳಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜನರು ಹರ್ಷಪುಲಕಿತರಾದರು.

ಈ ಅಭೂತಪೂರ್ವ ಘಟನೆ ನಡೆದಾಗ ಮುಂಬಯಿಯ ಗವರ್ನರ್ ಸರ ರೋಜರ್ ಲುವ್ಸ್ ಅವರು ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ರಾಜನಿಷ್ಕರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಘಟನೆಯ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕಲೆಕ್ಟರರು ಮುಂಗೈ ಕಣ್ಣಿ ಕೊಂಡರು, ಡಿ. ಎಸ್. ಪಿ. ಅವರು ಕ್ಲಿನಾಯಿನ್ ನುಂಗಿದಂತೆ ಮುಖ ಮಾಡಿದರು. ಗವರ್ನರರು ನುಡಿದರು- " ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಘಂಡಿನಿಂದ ಪೋಷಿತವಾದ ತಂಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯು ಅಗ್ರಗಣ್ಯವೆಂಬ ಅಸಹ್ಯ ಕೀರ್ತಿ ಪಡೆಯುತ್ತಿದೆ. " (Belgaum is acquiring an unenviable reputation of being foremost in maintaining gangs which are financed by Congress funds)

೨೩ ಖಾನಾಪೂರ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯ ಕೆಲಸಗಳು.

ಖಾನಾಪೂರ ತಾಲೂಕಿನ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಗಂದಿಗವಾಡವು ಪ್ರಮುಖ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಮುಗುಟಖಾನ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಇಟಗಿ. ಪಾರಿಶ್ವಾಡದ ಹೋರಾಟಗಾರರೂ ಗಂದಿಗವಾಡ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಗುಂಪಿಗೆ ಗಂಗಾಧರ ದೊಡಮನಿ, ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪಾ ಅಂಗಡಿ, ಮತ್ತು ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪಾ ಸಾಣಿಕೊಪ್ಪ ಇವರುಗಳು ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದು ಶ್ರೀ. ಗದಿಗೆಪ್ಪಾ ಯಮಕನವರ್ಡಿ, ಮರಪ್ಪಾ ಕಮ್ಮಾರ, ಶಂಕರ ಕಮತಗಿ, ಭಾಸ್ಕರ ಪತ್ತಾರ್, ದೇವಪ್ಪಾ ನಾವಲಗಿ, ಫಕೀರಪ್ಪಾ ಭಂಗಿ, ರುದ್ರಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ವಾಜಪಾ, ಕುಲಕರ್ಣಿ ಮತ್ತು ನೀಲಕಂಠ ಕಮ್ಮಾರ ಇವರು ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಭೂಗತರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಶ್ರೀ ನರಹರ ಜೋಶಿ, ಬಾಬು ಕುಂಬಾರ, ಮತ್ತು ಫಕೀರಾ ಬಡಿಗೇರ ಇವರು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಕಾಯದಭಂಗ ಮಾಡಿ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಇಟಗಿಯ ವೀರಬಸಪ್ಪಾ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಶೈಲಪ್ಪಾ ಸಾಣಿಕೊಪ್ಪ ಇವರೂ ಗಂದಿಗವಾಡ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಾಗೇವಾಡಿ, ಗಂದಿಗವಾಡ, ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ, ಗುಂಪಿ ನವರು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀ. ವಾಲಿ ಚನ್ನಪ್ಪ ಹಾಗೂ ಚಿನ್ನಯಸ್ವಾಮಿ ಒಂಕಾರಮಠ

(ಬೆಂಕಿಪ್ಪಾಮಿ) ಇವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಖಾನಾಪೂರ ತಾಲೂಕಿನ ಪೂರ್ವಭಾಗ ಬೆಳಗಾವಿ ತಾಲೂಕಿನ ಬಾಗೇವಾಡಿ ಭಾಗ, ಬೈಲಹೊಂಗಲ ತಾಲೂಕಿನ ಮುಗುಟಖಾನ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಭಾಗ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಭಾರಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ತೋಲಗಿ ಹವ್ವೆ (ಕಂದಾಯ) ವಸೂಲಿ ಕೇಂದ್ರದ ಮೇಲಿನ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರೂ ಗುಂಪು ಗಳಿದ್ದವು. ಮೂರು ತಾಲೂಕಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳುಳ್ಳ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಜರಗುವ ಎಲ್ಲ ಮಹತ್ವದ ಘಟನೆಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರೂ ಗುಂಪಿನ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾವರ ಗಟ್ಟಿ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್ ಸುಡುವದು, ಅಳಿಣಾವರ, ನಂದಗಡ, ಬೈಲಹೊಂಗಲಗಳ ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್ ಲೂಟಿ, ನಾಗರಗಾಳಿ ರೇಂಜ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್ ಸುಡುವದು, ಇತ್ಯಾದಿ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಗಂದಿಗವಾಡ ಗುಂಪಿನವರು ಇದ್ದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಭಾಗದ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಗ್ರಾಮದಪ್ಪರ ಸುಡುವದು, ಮುಗುಟಖಾನ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಬೀಡಿ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಸರಕಾರಿ ಬಂಗಲೆ ಸುಡುವದು; ಬೀಡಿ, ಇಟಗಿ, ಗಂದಿಗವಾಡಗಳ ಚಾವಡಿ ಸುಡುವದು; ಸಿಂಧಿ ಸರಾಯಿ ಪಕಾಲಿ ಹರಿಯುವದು ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಮಾಡಿದರು.

ದಿನಾಂಕ ೧೯-೩-೧೯೪೩ ರಂದು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೧ ಗಂಟೆಗೆ ಅಳಿಣಾವರ ಸಿಟಿಝನ್ ಬ್ಯಾಂಕಿನ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ್ದು ಈ ಗುಂಪಿನವರ ಅಚಾತುರ್ಯದ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ತ ಪುತಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಗಂದಿಗವಾಡದ ಶ್ರೀ. ಗಂಗಾಧರ ದೊಡಮನಿ, ಶಂಕರಭಟ್ಟ ಪುರಂಧರಿ “ ಗದಿಗೆಪ್ಪಾ ಯಮಕನಮರ್ಡಿ ಶಂಕರ ಕಮ್ಮತಗಿ. ಕುನ್ಬೆ ಮರೆಪ್ಪಾ ಕುಂಬಾರ, ಸಿದರಾಯಿ ಗಾಣಿಗೇರ, ಬಾಗೇವಾಡಿಯ ನಾಗಪ್ಪಾ ಗಾಣಿಗೇರ, (ಬಸರಕೋಡ), ಚಂಬಪ್ಪಾ ಕುಂಬಾರ, ಚನಬಪ್ಪಾ ಗಾಣಿಗೇರ, ನಿಂಗಪ್ಪಾ ಕುಂಬಾರ, ದುಂಡಪ್ಪಾ ಅಂಗಡಿ, ಗಿರಿಯಾಲದ ಗಂಗಪ್ಪಾ ಗುಂಡ್ಲೂರ, ಬಸಪ್ಪಾ ಗುಂಡ್ಲೂರ, ಪಾರಿಶವಾಡದ ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪಾ ಅಂಗಡಿ, ಬಸವಣ್ಣಯ್ಯಾ ಕಂಬಳಿ ಮಠ, ಅಡಿವೆಪ್ಪಾ ದೊಡವಾಡ, ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಯ ಶಿವಪ್ಪಾ ಮಲಶೆಟ್ಟಿ, ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪಾ ಕೆಂಚಣ್ಣವರ, ಹಿರೇಹಟ್ಟಿಹೊಳೆಯ ನೇಮಿನಾಥ ಮತ್ತು ಬಸಪ್ಪಾ ಕರಿಯಣ್ಣವರ, ವೀರ ಭದ್ರಪ್ಪಾ ತೋರೋಜಿ ಚಿಕ್ಕ ಮನೋಳಿ, ಶಂಕರೆಪ್ಪಾ ಬಡಿಗೇರ ಮು, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ, ಅಣ್ಣಪ್ಪಾ ದೊಡಮನಿ ಬೆಣಚಿನಮರ್ಡಿ ಮೊದಲಾದವರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಿಯ ನಗದು ಹಣವಲ್ಲದೆ ಜನರು ವತ್ತಿ ಇಟ್ಟ ಆಭರಣಗಳನ್ನೂ ಲೂಟಿ ಮಾಡಲಾಗಿತ್ತು ಈ ಬ್ಯಾಂಕು ಖಾಸಗಿ ಇತ್ತಲ್ಲದೆ ಆಭರಣಗಳೆಲ್ಲ ಖಾಸಗಿ ಜನರು ವತ್ತಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದವು ಆಗಿದ್ದವು. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಬ್ಯಾಂಕು ಲೂಟಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ನಮ್ಮ ಹೋರಾಟದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕ ತತ್ವಗಳ ಚೌಕಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಲೂಟಿಮಾಡಿದ ಹಣ ಮತ್ತು ದಾಗಿನೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿ ಬ್ಯಾಂಕಿಗೆ ಕೊಡಿಸಲಾಯಿತು. ಆದರೂ ಸುಮಾರು ೧೦೦೦ ರೂ.

ಹಣ ಹಾಗೂ ಒಂದು ನಾಲ್ಕೈಲಿಯ ಬಂಗಾರದ ಸರದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಎಳೆ ಬಂಗಾರ ಅಪ್ಪರಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾಗಿದ್ದವು. ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಗೆ ಕೈ ಹಚ್ಚಬಾರದೆಂಬ ನಿಯಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸಲು ಒಪ್ಪಿ ಶಿಸ್ತಿನ ಸೈನಿಕರಂತೆ ನಮ್ಮ ಹೋರಾಟಗಾರರು ವರ್ತಿಸಿದ್ದು ಸಮಾಧಾನ ಸಂಗತಿ.

೨೪. ಸಂಕೇಶ್ವರ ಹೆಬ್ಬಾಳ ಗುಂಪಿನ ವೀರಶ್ರೀ.

ಹುಕ್ಕೇರಿ ತಾಲೂಕಿನ ಪಾಚ್ಚಾಪುರ ಗುಂಪಿನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಈ ಭಾಗದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಸಂಕೇಶ್ವರ - ಹೆಬ್ಬಾಳ ಗುಂಪಿನ ಹೋರಾಟಗಾರರೂ ಒಳ್ಳೇ ವೀರಶ್ರೀಯಿಂದ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಶ್ರೀ ಅಪ್ಪಣ್ಣಗೌಡಾ (ಸತ್ಯಗೌಡಾ ಸಾತಗೌಡಾ) ಪಾಟೀಲರು ಅವರ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದರು ಇವರು ೧೯೨೧ ರ ಅಸಹಕಾರ ಆಂದೋಲನದಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೨೮ ರಲ್ಲಿ ಸಂಕೇಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಸೇವಕರ ಸಂಘಟನೆ ಮಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ಲಾಠಿ ಕಮಾಯಿತು ಕಲಿಸುವ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಸರಕಾರ ವಿರೋಧಿ ಸಂಘಟನೆ ನಡೆಸಿದ್ದಾರೆಂದು ಇವರ ಮೇಲೆ ಖಿಟ್ಟಿ ಹಾಕಲಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿ ದಿವಂಗತ ನಾರಾಯಣರಾವ ಜೋಶಿ ವಕೀಲರು ವಕಾಲತ್ತು ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಜಿಲ್ಲಾ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ ಶ್ರೀ, ಪಾಲೇಕರ ಅವರ ಮುಂದೆ ಈ ಖಿಟ್ಟಿ ನಡೆದಾಗ ಅಪ್ಪಣ್ಣಗೌಡರು ಮಾಡಿದ್ದ ತರುಣರಿಗೆ ಶಾರೀರಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೊಡುವ ಕಾರ್ಯವೇ ಹೊರತು ಅದರಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ವಿರೋಧವಾದುದು- ದೇನೂ ಇಲ್ಲಾ ಎಂಬುದನ್ನು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಆದರೆ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ಇಂಥ ಖಿಟ್ಟಿ ಬಿಡುವ ಧೈರ್ಯ ತಮ್ಮಿಂದಾಗದು ಎಂದು ಹೇಳಿ ೬೦ ರೂ. ದಂಡ ವಿಧಿಸಿದರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಮುಂಬಯಿ ಹೈಕೋರ್ಟಿಗೆ ಅಪೀಲು ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ. ಆರ್. ಎ. ಜಹಗೀರದಾರರು ವಕಾಲತ್ತು ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಹೈಕೋರ್ಟಿನ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶರು ದಯಾಮಯ ರಾಗಿ ದಂಡವನ್ನು ೩೦ ರೂ. ಗೆ ಇಳಿಸಿದರು. ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ, ಅಷ್ಟೇ-ಎಕೆ, ಇಡೀ ಮುಂಬಯಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಥ ಖಿಟ್ಟಿ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅಪ್ಪಣ್ಣಗೌಡರ ಈ ಖಿಟ್ಟಿ ಎಲ್ಲರ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಕೆರಳಿಸಿತ್ತು. ೧೯೩೦-೩೧, ೧೯೩೨-೩೩ ಹಾಗೂ ೧೯೪೨ ರ ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಇವರು ಕಾರಾವಾಸವನ್ನು ಕಂಡಿ

ದ್ದರು. ನಿಶ್ಚಲಿ ರ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಶಿ ರಂದು ಕೂಡಿದ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮೀಟಿಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದಂತೆ ಅವರು ಚಲೇಜಾವ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮೋಲೀಸರ ಕೈಗೆ ಸಿಗದೆ ಆರಂಭದಿಂದಲೂ ಭೂಗತರಾಗಿಯೇ ಉಳಿದು ಸಂಕೇಶ್ವರ ಭಾಗದ ಕಾಯ-ಕರ್ತರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದರು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾನುಸಟ್ಟ ದನಕರುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸರಕಾರವು ಜಪ್ತ ಮಾಡಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಬಂಧಿಸಿ ಸೆರೆಮನೆಗೆ ಅಟ್ಟಿತು.

ಸಂಕೇಶ್ವರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಕೇಶ್ವರ-ಯಲಿಮನೋಳಿಯ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಶ್ರೀ ಶಂಕರ ಸಾರವಾಡಿಯವರ ಮುಖಂಡತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಶ್ರೀ. ಶಿವಪ್ಪಾ ಗುಂಡಾಳಿ, ಚನ್ನಯ್ಯ ಮಠಪತಿ ಅವರು ಹೆಬ್ಬಾಳದ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಮುಂದಾಳುಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಇವರು ಶ್ರೀ. ಸಿದ್ದಪ್ಪಾ ಪೂಜಾರಿ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕುದನೂರ ಚಿಂಚಣಿ ಗುಂಪಿನವರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಶೌರ್ಯ ಸಾಹಸದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು.

ಚಲೇಜಾವ ಚಳುವಳಿ ಆರಂಭವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನಿಶ್ಚಿತವಾದಕೂಡಲೇ ಸಂಕೇಶ್ವರ - ಹೆಬ್ಬಾಳದ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಶ್ರೀ ಅಪ್ಪಣ್ಣಗೌಡರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಪುಣೆ - ಬೆಂಗಳೂರ ಹೆಬ್ಬಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಮೂರು ಮೈಲು ಉದ್ದಕ್ಕೂ ತಂತಿಯನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ತಾರ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸಿದರು. ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಗೌಡರ ಕೆಲವು ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ೩ ವರ್ಷ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು.

ರಾಯಬಾಗ ಸ್ವೇಶನ್ ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಆಯಿತು.

ಹೆಬ್ಬಾಳದ ಶ್ರೀ ಶಿವಪ್ಪಾ ಗುಂಡಾಳಿ, ಚನ್ನಯ್ಯ ಮಠಪತಿ, ದುಂಡಯ್ಯ ಮಠಪತಿ, ಪರಪ್ಪಾ ಖೋತೆ, ಮಲ್ಲಿಯ್ಯ ಮಠಪತಿ. ಮಹಮ್ಮದ ಅತ್ತಾರ, ಸಿದ್ದಪ್ಪಾ ಯಮಕನಮಡಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸಾವಲಗಿ, ದುಂಡಪ್ಪಾ ಕುಂದಾರ, ರಾಯಪ್ಪಾ ಬಾಳಿ ಕಾಯಿ, ಬಸವಂತ ಚಿಗರಿ, ರಾಯಬಾಗದ ಬಾಳಪ್ಪಾ ನಾಯಕ ಮಾಸ್ತರ, ಶಿವಪ್ಪಾ ನಿಂಗಸೂರೆ, ಶಿವಲಿಂಗ ಸಂಕಪಾಳಿ, ಆದಪ್ಪಾ ಬನೂಸ್, ಗುಂಡೋಪಂತ ಕುಲಕರ್ಣಿ ನಸಲಾಪುರ, ಭೈರೂ ಪೇಟೆ, ಶಂಕರ ಸಂಸುಬ್ಬಿ ಬಾಪು ಸಿಡಿ ಸಿದ್ದಪ್ಪಾ ಪೂಜಾರಿ ಕುದನೂರ, ಚನಮಲ್ಲಪ್ಪಾ ಬಸ್ತವಾಡೆ, ನೀಲಪ್ಪ ಬಸ್ತವಾಡೆ ಹಾಗೂ ಅವರ ಇಬ್ಬರು ಬಂಧುಗಳು ಮೊದಲಾದವರು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀ. ಅಪ್ಪಣ್ಣಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಯಬಾಗ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ವೇಶನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ದಿ, ೬-೧೧-೨೨ ರಂದು ದಾಳಿ ಮಾಡಿದರು. ಆಗ ಅಲ್ಲಿ ಮೋಲೀಸರ ಕಾವಲು ಇದ್ದಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಹನ್ನೆರಡು ದೇವರ

ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯ ಕೂಡ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇವರು ಬಸರಗಿ-ಇದರಗುಂಟಿ ಅಡಿವಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಹೋಲಿಸರು ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಂಧಿಸಿದರು. ಎಪ್ರಿಲ್ ೧೯೪೩ ರಲ್ಲಿ ಗೋಟೂರ ಬುಗ್ಗೆಯಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ನಂತರ ಇವರ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ಖಿಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಲಾಯಿತು.

೨೫ ನೆಲವತ್ತೊಂದು ತಂತಿಕಂಬಗಳು ನೆಲಸನು.

ಸಂಕೇಶ್ವರ ಯಲಿಮನೋಳಿಯ ಹೋಬಳಿಗಾರರ ಗಂಪು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಸಂಕೇಶ್ವರದ ಶ್ರೀ ಶಂಕರ ಸಾರವಾಡಿಯವರು ಈ ಅಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಯಲಿಮನೋಳಿಯ ನೇಮಗೌಡಾ ಮಲಗೊಡನವರ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ದೊಡಲಿಂಗನವರ, ಮಲ್ಲಪ್ಪಾ ಅಮ್ಮಣಗಿ, ಘಟಗೆಪ್ಪಾ ಪರೀಟಿ, ರಾಮಪ್ಪಾ ಮಡಿವಾಳ, ಪಾರೀಸಪ್ಪಾ ವಾಳಕೆ, ದುಂಡಪ್ಪಾ ಚೌಗುಲೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಜೋಡಟ್ಟಿ, ಕಲ್ಲಪ್ಪಾ ಹಿಟ್ಟಣಗಿ ಶಿವಪ್ಪಾ ಮರಡಿ, ಶಿವಪ್ಪಾ ಲಬ್ಬಿ, ಮಲಗೌಡಾ ನಾಗೂರಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಪ್ಪಾ ಕುರುಬರ, ಶಿವಲಿಂಗ ಬಡಿಗೇರ, ಮುದಕಪ್ಪಾ ಪರೀಟಿ, ರಾಮಪ್ಪಾ ಬೋಣಿ, ಶಿವಪ್ಪಾ ನಾನಾಗೋಳ ಹೊಸೂರ (ಗಡಹಿಂಗ್ಲಜ) ಮೊದಲಾದವರು ಶ್ರೀ ಸಾರವಾಡಿ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ದಿನಾಂಕ ೧೩-೨-೧೯೪೩ ರಂದು ನೇರಲಿ - ಮಸರಗುಬ್ಬಿ - ಕಮತನೂರ ರಸ್ತೆಯ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ೪೧ ತಾರಕಂಬಗಳನ್ನು ನೆಲಸಮ ಮಾಡಿದರು.

ಇವರನ್ನು ೧೪೪೩ ರ ಮಾರ್ಚ್ ಕೊನೆಗೆ ಬಂಧಿಸಿ ಶ್ರೀ ಬೋಣಿಯವರನ್ನುಳಿದು ಇತರರ ಮೇಲೆ ಸೆತನ್ನ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಖಿಟ್ಟಿ ನಡೆಯಿತು. ಎಲ್ಲರೂ ದೋಷ ಮುಕ್ತರೆಂದು ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದರು. ಶ್ರೀ ಸಾರವಾಡಿಯವರ ಮೇಲೆ ಉಳಿದ ಅನೇಕ ಖಿಟ್ಟಿಗಳು ನಡೆದವು. ಬೋಣಿಯವರನ್ನು ಸ್ಥಾನಬದ್ಧತೆಯಲ್ಲೇಡಲಾಯಿತು.

ಗಾರಗೋಟಿ ದುರಂತದಿಂದ ಸಾರಾದರು !!

ಮಸರಗುಬ್ಬಿ - ಕಮತನೂರ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ ಘಟನೆಯ ನಂತರ ೧೫ - ೨೦ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಪ್ಪಾಪುರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗಾರಗೋಟಿಯ ತಾಲೂಕು ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಲೂಟಿ

ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಶ್ರೀ ಕರವೀರಯ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ ಮೊದಲಾದ ಆ ಭಾಗದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿದ್ದರು ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲು ಶ್ರೀ ಶಂಕರ ಸಾರವಾಡಿಯವರು ಯಲಿಮನೋಳಿಯ ಶ್ರೀ ಬಸಲಿಂಗಯ್ಯ ಗಣಾಚಾರಿ, ನೇಮಗೌಡಾ ಮಲಗೌಡನವರ, ತಾತ್ಕಾ ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಮತ್ತು ರಾಮಾ ಮಲ್ಲಪ್ಪಾ ಬೋಡೆ, ಕಲಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಸಿದಲಿಂಗಪ್ಪಾ ಬಡಿಗೇರ, ಹೆಬ್ಬಾಳದ ದುಂಡಯ್ಯಾ ಚನ್ನಯ್ಯಾ ಮತ್ತು ಮಲ್ಲಯ್ಯಾ ಮತಪತಿ ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಕರೆ ಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಖತಾನೆಯ ಲೂಟಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ಆಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ, ಈ ದುರಂತಘಟನೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕರವೀರಯ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ ಹಾಗೂ ಇತರ ಆರೇಳು ಜನರು ಮೋಲೀಸರ ಗೋಳಿಬಾರದಲ್ಲಿ ಹತ್ತಾತ ರಾದರು. ಉಳಿದವರು ಪಾಣಾಗಿ ಬರೆ ಬೇರಾದರೆ ಸಾಕುಬೇಕಾಯಿತು. ಇಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ತ ಎಲ್ಲ ಮೋಲೀಸರು ಗೋಳಿಬಾರಿನಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದಾಗ ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಮತ್ತು ಇತರ ಕೆಲವರು ಮೋಲೀಸ ಕಚೇರಿ ಮೇಲೆಯೇ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಚೇರಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದರು.

ಇವಾದನಂತರ ಶ್ರೀ ಸಾರವಾಡಿಯವರ ಗುಂಪಿನವರು ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಲಕಾಲ ತಳವೂರಿದರು. ಆಗ ಅವರು ಆ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಕರೋಟಿ, ಎಕ್ಲಂಬೆ, ಮಲಿಕವಾಡ, ಶಿರಗಾವ್, ಆದಿ ಗ್ರಾಮಗಳ ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟರು. ಪಟ್ಟಕುಡಿಯ ಶೆರೆ ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟರು. ಪಟ್ಟ - ಕುಡಿಯಿಂದ ಮಕ್ಕಳ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಗುಡಿಯವರಿಗೆ (೭ ಮೈಲು) ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಥಾನಿಕ ಹೋರಾಟಗಾರರೂ ಸಹಾಯಮಾಡಿದರು ಇವರ ಪೈಕಿ ರಾವಪ್ಪಾ ಬೋಣಿ ಅವರು ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಶ್ರೀ ರತ್ನಪ್ಪಾ ಕುಂಬಾರರ ಗುಂಪು ಸೇರಿ ಉದಗಾವ ಸ್ವೇಶನ್ನಿನಿಂದ ೪ ಮೈಲು ದೂರದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಾನ್ಹ ೧೨ ಗಂಟೆಗೆ ರೇಲ್ವೆ ಗಾಡಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಸರಕಾರಿ ಹಣ ಲೂಟಿ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಈ ಗುಂಪಿನವರಿಗೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟ ಸಹಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಯ ಸಂಪರ್ಕ ತಪ್ಪಿದ್ದರಿಂದ ಹಣದ ಕೊರತೆಯಿಂದ ಭೂಗತ ಜೀವನ ಸಾಗಿಸುವುದು ಕಠಿಣವಾದಾಗ ಈ ಗುಂಪಿನ ಮುಂದಾಳುಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಸಾರವಾಡಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸಂಗಡಿಗರಿಗೆ, ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಿಯಾದರೂ ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಿರಿ ಆದರೆ ಈ ಕೊನೆಯ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಹಿಂಜರಿಯಬೇಡಿರಿ, " ಎಂದು ವೀರಾವೇಶದಿಂದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. " ಹಮ್ ರೂಬೇ ಟುಕಡೇ ಖಾಯೇಂಗಿ, ಭಾರತಪರ

ವಾರೀ ಜಾಯೇಂಗಿ “ (ಒಣ ರೊಟ್ಟಿ ತಿಂದಾದರೂ ನಾವು ಭಾರತಕ್ಕಾಗಿ ಆತ್ಮ ಬಲಿ ದಾನ ಮಾಡುವೆವು.) ಎಂಬ ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ಇವರಂತೆ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಎಲ್ಲ ಹೋರಾಟ ಗಾರರೂ ಆಗ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ಶಂಕರ ಸಾರವಾಡಿಯವರ ಸೈನಿಕರು ಒಮ್ಮೆ ಹಣದ ಅಭಾವದಿಂದ ಒಳ್ಳೇ ಬ್ರಿಕ್ಟಿನಲ್ಲಿದ್ದರು. ಆಗ ಶ್ರೀ ಸಾರವಾಡಿಯವರು ನಿಪ್ಪಾಣಿಯ ಶ್ರೀ. ಖಡೇದ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ೧೦ ಗಂಟೆಗೆ ಹೋಗಿ ಧನಸಹಾಯ ಕೇಳಿದರು. ನಿಪ್ಪಾಣಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಬಹಳ ಹೆದರಿಸಿದ್ದರು. ಚಳುವಳಿಯವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರೆ ಜೇಲು ಕಟ್ಟಿಟ್ಟಿದ್ದೆ ಎಂಬುದು ಶ್ರೀ. ಖಡೇದ ಅವರಿಗೆ ಗೊತ್ತು. ಆದರೆ ಶ್ರೀ. ಸಾರವಾಡಿಯವರನ್ನು ವಿಮುಖಗೊಳಿಸಲೂ ಅವರಿಗೆ ಮನಸ್ಸು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಈ ಇಕ್ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಪಾಪಾಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹುಡುಕಿ ಅವರು ಸಾರವಾಡಿಯವರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. - “ ನಿಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ದೇವರು ಸಹಾಯವಿದ್ದಾನೆ. ನಾಳೆ ಮುಂಜಾನೆ ನೀವು ಅಡಿಮಲ್ಲಯ್ಯನ ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ. ಗುಡಿಯ ಮುಂದಿನ ಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ಒಂದು ಗೇಣು ಅಗಿದು ನೋಡಿರಿ, ದೇವರು ನಿಮಗೆ ಖಂಡಿತ ಸಹಾಯ ಮಾಡುವನು. ”

ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಅದರಂತೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಶ್ರೀ. ಸಾರವಾಡಿ ಅವರಿಗೆ ನೂರು ರೂಪಾಯಿಯ ಐದು ನೋಟುಗಳು ಸಿಕ್ಕವು !

೨೬. ಬೈಲಹೊಂಗಲ ಭಾಗದ ಬಂಡಾಯ.

ಪೋಲೀಸರ ರೈಫಲ್ ಕಸಿಯಲಾಯಿತು !!

ಸಂಪಗಾಂವಿಯ ಶ್ರೀ. ಚೆನ್ನಪ್ಪ ವಾಲಿಯವರು ಹೋರಾಟಗಾರರ ಒಂದು ಗುಂಪನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಿ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲೋಲಕಲ್ಲೋಲ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಸಂಪಗಾಂವಿ ಊರಲ್ಲಿ ದಿನಾಲು ರಾತ್ರಿ ೧೦ ಗಂಟೆಯಿಂದ ರೈಫಲ ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಇಬ್ಬರು ಪೋಲೀಸರು ಗಸ್ತಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಸಂಪಗಾಂವ ಪೋಲೀಸರ ಔಟ ಪೋಸಿನ ಪೋಲೀಸರೂ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಇದ್ದರು. ಗಸ್ತಿ ತಿರುಗುವ

ಆ ಪೋಲೀಸರ ರೈಫಲ್ಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ರೂಪಿಸಿ
 ಲಾಯಿತು. ೧೯೪೨ ರ ಅಕ್ಟೋಬರ ೧೮ ನೇ ದಿನಾಂಕ ರಾತ್ರಿ ೧೦-೩೦ ಗಂಟೆಗೆ
 ಗಸ್ತಿಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದು ಮನೆಯ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ೮-೧೦ ಹೋರಾಟಗಾರರು
 ಗಸ್ತಿಯ ಪೋಲೀಸರ ದಾರಿಯನ್ನೇ ಕಾಯುತ್ತ ಮಲಗಿಕೊಂಡರು. ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು
 ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸೀರೆ ಉಡಿಸಿ ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಊದಿನ ಕಡ್ಡಿಯ ಪುಡಿಕೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು,
 ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ನಾಲ್ಕೈದು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿದ್ದರು. ಊರಲ್ಲಿ ಯಾರೋ ಸತ್ತಿದ್ದಾರೆ
 ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ --- ಸ್ಮಶಾನ ಭೂಮಿಗೆ ಮಂಣು ಕೊಡಲು ಹೊರಟಿರಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ
 ಈ ಜನರು ಚೌರಿ ಬಸಪ್ಪನ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತರು. ಪೋಲೀಸರು ಬ್ಯಾಟರಿ ಲೈಟ
 ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಗುಡಿಯ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದಕೂಡಲೆ ಈ ಜನರು ಪೋಲೀಸರ ಎದುರಿಗೆ
 ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಪೋಲೀಸರೂ, ಗೌಡರೂ, ಸನದಿಯರೂ
 ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬ್ಯಾಟರಿ ಲೈಟ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದರು. ಅವರು ೭ - ೮
 ಜನರಿದ್ದರು. ಪೋಲೀಸರು ಆ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು
 ದಾಟುವ ವೇಳೆಗೇ ಸರಿಯಾಗಿ ಈ ಸ್ಮಶಾನಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟ " ಸ್ತ್ರೀ " ಪುರುಷರು
 ಅವರೆದುರಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂದು ಸಂಕೇತವಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ಈ ಸ್ಮಶಾನ ಯಾತ್ರಿಕರು
 ಎದುರಿಗೆ ಹೋದರು. ಪೋಲೀಸರು ಅವರನ್ನು ತಡೆದು, " ಇಂಥ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿ
 ನಡೆದಿದ್ದೀರಿ? " ಎಂದು ಬೆದರಿಸಿ ಕೇಳಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು, " ನೇಗಿನ
 ಹಾಳದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಆಪ್ತರೊಬ್ಬರು ತೀರಿಕೊಂಡ ಸುದ್ದಿ ಇದೇ ಈಗ ಬಂದಿದೆ, ಗಿಡಾ
 ಕಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡು ಮಂಣು ಕೊಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿದ್ದೇವೆ " ಎಂದು ಉತ್ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ
 ಇಬ್ಬರೂ ಆ ರೈಫಲಧಾರಿ ಪೋಲೀಸರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಖಾರಪುಡಿ ಉಗ್ಗಿದರು.
 ಪೋಲೀಸರ ಜೊತೆಗೆ ಇದ್ದವರು ಗಡಿಬಿಡಿ ಮಾಡುವದರೊಳಗಾಗಿ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಕಟ್ಟೆಯ
 ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಆ ೮-೧೦ ಸೈನಿಕರು ಓಡಿಬಂದು ಅವರನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು.
 ಎಲ್ಲವೂ ಗೊಂದಲವೇ ಗೊಂದಲ. ರೈಫಲದ ಪೋಲೀಸರು ಕಂಣುತಿಕ್ಕುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ
 ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ರೈಫಲಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು !! ಎರಡು ಬಂದೂಕು
 ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಮೂರನೇ ಬಂದೂಕು ಧಾರಿಯೊಬ್ಬನು ಗುದ್ದಾಟದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು
 ಫಾಯರ್ ಮಾಡಿದನು. ಸುದೈವದಿಂದ ಆ ಗುಂಡು ಯಾರಿಗೂ ತಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪೋಲೀ
 ಸರೂ ಅವರ ಹಸ್ತಕರೂ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಓಡುತ್ತ ತಮ್ಮ ಠಾಣೆಗೆ ಹೋದರು. ನಮ್ಮ
 ಸೈನಿಕರು, ಕಸಿದುಕೊಂಡ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ನೇಗಿನಹಾಳದ ಕಡೆಗೆ
 ಹೋದರು. ಈ ಬಂದೂಕುಗಳು ಅವರ ಕಡೆಗೆ ಕಡೆಯತನಕ ಉಳಿದವು. ಈ
 ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಹಿರೇಬಾಗೇವಾಡಿ ಗುಂಪಿನವರೂ ಇದ್ದರು.

ಸುತ್ತಲಿನ ೭-೮ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಕುಲಕರ್ಣಿ ದಪ್ಪರಗಳನ್ನು ಪಾರಿಶವಾದದ ಗೌಡರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಭದ್ರತೆಯಿಂದ ಇಡಲಾಗಿವೆಯೆಂದೂ ಆ ಗೌಡರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಬಂದೂಕು ಇದೆಯೆಂದೂ ಸುದ್ದಿ ಶ್ರೀ. ಚೆನ್ನಪ್ಪ ವಾಲಿಯವರಿಗೆ ಹತ್ತಿತ್ತು. ಈ ದಪ್ಪರಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟುಹಾಕುವ ಕಾರ್ಯ ಕೈಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

ಅವರ ತಂಡ ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಇಟಗಿಯಿಂದ ಚಿಕ್ಕ ಹಟ್ಟಿ ಹೋಳಿಗೆ ಬಂದಿತ್ತು. ಸರಿ ಯಾಗಿ ೯ ಗಿಂಟೆಗೆ ೨೦ ಜನರು ಪಾರಿಶ್ವರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಗೌಡರ ಮನೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ದರು. ಗೌಡರು ಒಳ್ಳೆಯ ಚತುರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. ಅಂದು ಅವರು ಬೇಲಾವಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು ಶ್ರೀ. ವಾಲಿಯವರು ಇಬ್ಬರನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಆ ಗೌಡರ ಮನೆಯೊಳಗೆ ನುಗ್ಗಿದರು. ಹೋದವರೇ ಮೊದಲು ಗೌಡರ ಬಂದೂಕನ್ನು ವಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಂಡು " ಸರಕಾರಿ ದಪ್ಪರ ಎಲ್ಲಿವೆ ? " ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ದಪ್ಪರ ಇದ್ದ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದಿತ್ತು. " ಆ ದಪ್ಪರ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಎಲ್ಲಿದೆ ? " ಅದನ್ನು ತೋರಿಸಿರಿ. " ಎಂದು ಗದ್ದರಿಸಿದ ಕೂಡಲೆ ಇವರು ದರೋಡೆಕೋರರೆಂದು ತಿಳಿದು ಮನೆಯೊಳಗಿನವರೆಲ್ಲರೂ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಗದಗದ ನಡುಗೆ ಹತ್ತಿದರು. ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳು ಅಳುತ್ತ ಮುಂದೆ ಬಂದು " ಮಹಾರಾಜರೇ, ಆ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯೊಳಗೆ ನನ್ನ ಗೌಡನ ಮನೆಯವರು ಹಾಕಿದ ಪೀತಾಂಬರಗಳಿವೆ. ಅವನ್ನು ನಾನು ತಿರುಗಿ ಹೋಗುವಾಗ ಒಯ್ಯದಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಬಹಳ ಪೀಡೆಯಾಗುವದು. ದಯವಿಟ್ಟು ಆ ಪೀತಾಂಬರ ಗಳನ್ನಷ್ಟು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದದ್ದನ್ನೆಲ್ಲ ಒಯ್ಯಿರಿ " ಎಂದು ಒಳ್ಳೇ ದೃಢದಿಂದ ಹೇಳಿದಳು. " ಪೀತಾಂಬರಗಳಿಗೆ ಕ್ಷೆ ಹೆಚ್ಚುವದಿಲ್ಲ. ನಮಗೆ ಸರಕಾರಿ ದಪ್ಪರ ಮಾತ್ರ ಬೇಕು " ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಚನ್ನಪ್ಪನವರು ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ೭-೮ ಪೀತಾಂಬರಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಆ ತಾಯಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿದ್ದ ದಪ್ಪರ ಗಳನ್ನೂ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು. " ಇನ್ನು ನಾವು ಹೋಗಿ-ವೆವು " ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಹೊರಡಲನುವಾದರು. ಆಗ ಈ ಜನರು ದರೋಡೆ ಕೋರರಾಗಿದ್ದರೆ ದುನೆಯೊಳಗಿನ ಬೇಕಾದ ವಸ್ತು ಒಡವೆ ಒಯ್ಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಸರಕಾರಿ ದಪ್ಪರ ಮಾತ್ರ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದಮೇಲೆ ಇವರು ಗಾಂಧಿ ಜನರು, ಚಳುವಳಿಯವರು ಎಂದು ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಜನರಿಗೆ ಮನವರಿಕೆ ಆಯಿತು. ಅವರು ಆ ಹೋರಾಟಗಾರರಿಗೆ ತುಸು ನಿಲ್ಲಲು ಹೇಳಿ ಹೊಚ್ಚಿತುಂಬ ಉಂಡಿ ಅವಲಕ್ಕಿ ಫರಾಳ ಕೊಟ್ಟರು. ಹೋರಾಟಗಾರರು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಫಲಾಪಾದ ಮಾಡಿದ

ಮೇಲೆ ಮನೆಯವರು, “ ರಾತ್ರಿಯಾಗಿದೆ, ದಾರಿ ಕಾಣಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಈ ಕಂದಿಲು ಒಯ್ಯಿರಿ .. ಎಂದು ಹೇಳಿ ಒಂದು ಕಂದಿಲು ಕೊಟ್ಟು ‘ ಹೋಗಿ ಬರಿ ’ ಎಂದು ಅತ್ಯಂತ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟರು. ಹೋರಾಟಗಾರರು ಅನಂದದಿಂದ ಹೊರಟು, ಊರ ಹೊರಗೆ ಆ ದಪ್ಪರಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಬಾಗೇವಾಡಿ-ಗಂದಿಗದಾಡದ ಹೋರಾಟಗಾರರಿದ್ದರು.

ರೈತ ಬಾಲಕನ ಜಾಣತನ,

ಒಂದು ದಿನ ವಾಲಿ ಚೆನ್ನಪ್ಪನವರು ರಾಮಚಂದ್ರ ಸೋನಚ್ಚಿ ನೇಗಿನಹಾಳಿ ಇವರೊಂದಿಗೆ ಯರಗೊಪ್ಪದ ಕಡೆಯಿಂದ ಸಂಪಗಾವಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಸಂಪಗಾವಿಯಿಂದ ೨-೩ ಫರ್ಲಾಂಗ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ೧೨ ವರ್ಷದ ಹುಡುಗ ಮತ್ತು ೯ ವರ್ಷದ ಒಂದು ಹುಡುಗಿ ಮೇವು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರು ಹಿಡುತ್ತ ಬಂದು, “ ಈಗ ಊರೊಳಗೆ ಹೋಗಬೇಡಿರಿ, ಪೋಲೀಸರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ “ ನಾವೇನೂ ಚಳುವಳಿಗಾರರಲ್ಲ ನಮಗೇನು ಚಿಂತೆ ? ಪೋಲೀಸರು ಊರಲ್ಲಿ ಬಂದರೇನು ಚಿಟ್ಟಿರೇನು ” ಎಂದು ಚೆನ್ನಪ್ಪ ಅಂದರು . ಆಗ ಆ ಹುಡುಗರು, ” ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿದೆ, ಕಂಬಳಿ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ತಿರುಗಾಡುವವರು ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ (ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ) ಅಡ್ಡ ಅಡ್ಡ ಹಾಯುವವರು ಚಳುವಳಿಯವರೆಂದು ಗೊತ್ತಿದೆ, ನೀವು ಕಂಬಳಿ ಹೊತ್ತಿರುವಿರಿ ಮತ್ತು ಅಡ್ಡದಾರಿ ಹಿಡಿದು ನಡೆದಿದ್ದೀರಿ. ಅಂದಮೇಲೆ ನೀವು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಚಳುವಳಿಯವರೇ .. ಎಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ಈ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಅನಂದಭರಿತರಾಗಿ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದರು, ” ಈಗ ನಾವು ಏನು ಮಾಡೋಣ ? ಪೋಲೀಸರು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದರೆ ಹೇಗೆ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು “ ಗಾಬರಿಯಾಗಬೇಡಿರಿ, ಈ ಹುಲ್ಲಿನೊಳಗೆ ಅಡಗಿ ಕೂಡಿ. ಮೇಲೆ ನಾವು ಹುಲ್ಲು ಮುಚ್ಚುತ್ತೇವೆ. ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಊರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಆ ಪೋಲೀಸರು ಇನ್ನೂ ಇದ್ದಾರೆವೋ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆವೋ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಊರಿಗೆ ಹೊರಟನು. ಈ ಘಟನೆಯನ್ನು ನೋಡಿ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಆದ ಅನಂದಕ್ಕೆ ಮಿತಿ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಎಲ್ಲ ಅಬಾಲ ವೃದ್ಧರು ಇದೇ ರೀತಿ ಸಹಾಯ ಸಹಕಾರ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಕ್ರಾಂತಿ ಸೈನಿಕರು ಪೋಲೀಸರ ಕೈಗೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ.

ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸುಗಳು ಮುಚ್ಚಿದವು !!

ಮುಗುಟಖಾನ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಶಂಕರಪ್ಪಾ ಬಡಿಗೆರ ಮತ್ತು ನಿಗದಿ ಮಾಸ್ತರ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಹಿರೇಬಾಗೇವಾಡಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಟಪಾಲ ಚೀಲವನ್ನು ರಸ್ತೆಯಿಂದ ಕಸಿದುಕೊಂಡರು. ಇದೇ ರೀತಿ ಬೈಲಹೊಂಗಲ ತಾಲೂಕು ಮತ್ತು ಖಾನಾಪೂರ ಪೂರ್ವಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಸ್ತೆಯಿಂದ ಟಪಾಲ ಚೀಲಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡದೆ ಕಸಿದುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಆ ಭಾಗದ ಟಪಾಲ ಬಟವಡೆಯು ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸುಗಳ ಮೇಲೆ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ನಡೆದದ್ದರಿಂದ ನೇಗಿನಹಾಳ ಸಂಪಗಾವ ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸುಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಲಾಯಿತು. ಬಾಗೇವಾಡಿ ಮು. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಟಪಾಲ ಚೀಲವನ್ನು ಬಾಗೇವಾಡಿ ಗುಂಪಿನವರು ಕಸಿದುಕೊಂಡರು.

ನಾಗರಗಾಳಿ ರೇಂಜ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಆಫೀಸಿಗೆ ಬೆಂಕಿ

ಬಾಗೇವಾಡಿಯ ಗುಂಪು, ದೇಗಾವಿಯ ಜಗದೇದಪ್ಪ ದುಗ್ಗಿಣಿ ಅವರ ಗುಂಪು ಮತ್ತು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಹುನಗುಂದ ಬೀಡಿ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ರಾತ್ರಿ ಕ್ರೂರ ಕಾಡುಮೃಗಗಳ ಗರ್ಜನೆ ನಡೆದಿರುವಾಗ ನಾಗರಗಾಳಿ ರೇಂಜ್ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಕಚೇರಿಯನ್ನು ನುಗ್ಗಿ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು, ಮತ್ತು ಬಂದೂಕು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವೀರಭದ್ರಗೌಡಾ ಕಾಡಗೌಡಾ, ವೆಂಕಟೇಶ್ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಯಲ್ಲಪ್ಪಾ ಹೈಬತ್ತಿ, ಚನಬಸಪ್ಪಾ, ಗಣಾಚಾರಿ ಕಾದರೂಳ್ಳಿ ಮೊದಲಾದವರೂ ಇದ್ದರು.

ಬಾಗೇವಾಡಿ ಗುಂಪಿನವರು ಅಂಕಲಗಿ ಸಿಂದಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಮತ್ತು ಹಾಲಿಗಮಾರ್ಡ್ ಜಾವಡಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದರು. ಬಾಗೇವಾಡಿ-ಕಿತ್ತೂರ, ಬಾಗೇವಾಡಿ-ಸಂಪಗಾವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ೩ ಮೈಲು ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿದರು. ಗೆಜಪತಿ ಹತ್ತರ ಸಿಂದಿ ಕಪಾಲಿಯನ್ನು ಹರಿದರು, ಬಾಗೇವಾಡಿ ಬೇಣಿನಮಾರ್ಡ್ ಹತ್ತರ ಬೈಲಹೊಂಗಲ ರಸ್ತೆಯ ಎರಡು ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಪೂಲಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿದರು. ಮುಗುಟಖಾನ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಸರಕಾರಿ ಬಂಗಲೆ ಮತ್ತು ಜಾವಡಿ ಸುಟ್ಟು ಬೇಲೀಫರ ದಪ್ಪರ ಸುಟ್ಟರು. ದೇಗಲೊಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದಪ್ಪರ ಸುಡುವದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಹಿರೇ ಬಾಗೇವಾಡಿ ನಾಲೆ ಜಾವಡಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟರು. ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಒಂದು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಗೆಜಪತಿ ಗೌಡರ ವನೆಯಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಇಡದೆ ತಮ್ಮ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು, ಈ ಗುಂಪಿನ

ಬಾಪೂಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ಗೆಜಪತಿ ಇವರ ಬಂಧನಕ್ಕಾಗಿ ಸರಕಾರದವರು ೧೦೦೦ ರೂ. ಬಹುಮಾನ ಜಾಹೀರ ಮಾಡಿದ್ದರು.

ಪೋಲೀಸರ ಬಂದೂಕು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಂಪಗಾವಿ ಹೋರಾಟಗಾರರೇ ಮೊದಲು ಮಾಡಿದರು. ನಂತರ ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಅದು ಹಬ್ಬಿತು. ಬೆಳಗಾವಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಭವಿ ಫೌಜದಾರರ ಪಿಸ್ತೂಲು ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಂಗಡ ಇದ್ದ ಪೋಲೀಸರ ೨ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡದ್ದು ಈ ಮೊದಲೆ ಬಂದಿದೆ. ದೊಡ್ಡ ವಾಡದ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಬಂದೂಕುಗಳ ಕತೆ ಮುಂದೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ದೇಗಾವ, ಸಿದ್ದಸಮುದ್ರ, ಬೆಳವೆಡಿ, ಕಾದ್ರೊಳ್ಳಿ, ಅಂಬಡಗಟ್ಟಿ, ಹೊನ್ನಾಪುರ, ತೇಗೂರ, ನಿಂಗನ ಮಠ, ಚಿಕ್ಕಹಟ್ಟಿಹೊಳೆ, ಮಸ್ಸೆನಟ್ಟಿ, ಬುರಣಕಿ, ಕುಂಬಾರಕೊಪ್ಪ, ಮಂಗನಪಾಡ, ದೇಶನೂರ, ಚಿಕ್ಕ ಬಾಗೇವಾಡಿ, ನಾಗೇನಟ್ಟಿ, ಅವರೊಳ್ಳಿ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಜಾನೇವಾರಿ ೧೯೪೩ ರಲ್ಲಿ ಖಾಸಗಿಯವರಿಂದ ಬಂದೂಕು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವುದು ನಡೆಯಿತು. ಸುಮಾರು ೬೫ ಬಂದೂಕುಗಳು ಹೋರಾಟಗಾರರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಅವರು ಯಾವ ಬಂದೂಕನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ ವೆಂಬುದು ಗಮನಾರ್ಹ ಸಂಗತಿ.

೨೭. ಮುಗುಟೆಖಾನ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ತಂಗುಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ !

ಡವಗಿ ಬರದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬರಗಾಲ ಕಾಮಗಿರಿಯೆಂದು ಮುಗುಟೆಖಾನ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಯಲ್ಲಿ ೧೨೦ ಎಕರೆ ವಿಸ್ತಾರದ ಒಂದು ಕೆರೆಯನ್ನು ಐದು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ ಗದ್ದಿರೆರೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಕೆರೆಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸರಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ತಂಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಬಂಗಲೆ ಕಟ್ಟಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಸ್ಥಳವು ಒಳ್ಳೇ ರಮಣೀಯವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಗಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಬಂದು ತಂಗುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ “ ಭಾರತದಿಂದ ತೊಲಗಿರಿ “ ಘೋಷಣೆಯೊಂದಿಗೆ ಈ ತಂಗುಮನೆಗೂ ಸಂಚಾರ ಬಂತು. ಈ ತಂಗುಮನೆಗೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ

ದಾಳಿಯ ಭಯವು ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು, ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಮಂಜೂಗ್ರತೆಯಿಂದ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾವಲಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಪೋಲೀಸ್ ಪಾರ್ಟಿಯನ್ನೇ ಅಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿದ್ದರು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಮೊದಲಾದ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದವು. ಈ ತಂಗು ಮನೆಯೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕದೇ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಸಪ್ಟೆಂಬರ ತಿಂಗಳು ಒಂದು ದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ತಂಗುಮನೆಯ ಆಂಗಲದಲ್ಲಿಯೂ ಮರವೊಂದಕ್ಕೆ ಹಲಗೆಯೊಂದು ತೂಗು ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಅವರ ಮೇಲೆ " ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೆ ಈ ತಂಗುಮನೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಿರಿ " ಎಂದು ಬರೆಯಲಾಗಿತ್ತು. ಇದನ್ನೋದಿದ ಪೋಲೀಸರ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಕಣ್ಣುಗಳು ಅಗಲವಾದವು, ವಿಶೇಷ ರಕ್ಷಣಾ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು ತಯಾರಾದವು. ಇಡೀ ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲಾ ಪೋಲೀಸರು ತಂಗು ಮನೆಯ ಎದುರಿನ ಜೋಳದ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕಾಯುತ್ತ, ಬಂದೂಕುಧಾರಿಗಳಾಗೇ ನಿಂತಿದ್ದರು. ನಿದ್ರೆಗೆಟ್ಟು ಹೈರಾಣಾಗಿ ಹೋದರು. ತಂಗುಮನೆಗೇನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲ ! ಅದರೂ ಭಯದಿಂದ ಪಹರೆಯನ್ನು ಇಟ್ಟೇ ಇದ್ದರು.

ಮುಂದೆ ಐವಾರು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಇದೇ ರೀತಿ ಒಂದು ಹಲಗೆ ಮುಗುಟಪಾನ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಧರ್ಮಶಾಲೆಗೆ ನೇತ: ಹಾಕಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಪಹರೆಯಂತೆ ಪೋಲೀಸರು ದಂಗಾದರು. ನಾಲ್ಕೈದು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಮತ್ತೆ ತಂಗುಮನೆಗೆ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಬರೆದ ಫಲಕ ! ಈಗ ಮಾತ್ರ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರೂ ಚಿಂತೆಗೊಳಗಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆ ಗೊಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರು ತಮ್ಮ ಧೈರ್ಯದ ಕೈ ತೋರಿಸಿಯೇ ಬಿಟ್ಟರು. ಪಾರಿಶ್ವಾಸಿಕ ಗಿರಿಹಾಲ, ಜಿಣ್ಣಾಕುಮರಡಿ, ಬ್ಯಾಮಾಪುರ, ಸಂಪಗಾವ ಗೆಟಿಗೆ ಮೊದಲಾದ ಊರಿನ ಸುಮಾರು ೧೦೦ ಜನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರು ಮುಗುಟಪಾನ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ತಂಗುಮನೆ ಸುಡುವದೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ. ಒಂಗಾಪುರರು ಅವರ ಪ್ರಮುಖರು.

ಈ ಜನರೆಲ್ಲ ತಂಗುಮನೆಯ ಹಿಂನ ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಫುಲಾಂಗ ವೇಲಿರುವ ಶ್ರೀ. ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪ ಗಣಾಚಾರಿ ಅವರ ಜೇರಲ ತೋಟದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಬುಡಿದು ಕೊಂಡರು. ಅಲ್ಲಿ ಫಲಾಹಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಿದರಲ್ಲದೆ, ಚಿಮಣಿ ಎಣ್ಣೆ ಡಬ್ಬಿ, ಹಂಜುಗಳನ್ನೂ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಟ್ಟಿದ್ದರು.

ರಾತ್ರಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ನಿಶ್ಯಬ್ದತೆ ನೆಲೆಸಿದಾಗ ಅಂದರೆ ಸುಮಾರು ೧೧ ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಈ ಜನ ತಂಗು ಮನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದರು.

ಇದಕ್ಕೂ ಮೊದಲು ದೇವಲಾಪೂರದ ಸಂಕನ ಗೌಡರೂ ಪಾರಿಶ್ವಾಡದ ಕಂಬಳಿ ಮಠರೂ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವೇಷದಿಂದ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲಜನ ಅಲ್ಲಿಯ ಪೋಲೀಸ್ ಪಾರ್ಟಿಯವರನ್ನು ಸ್ವಾಂತ ಸಮೀಪದ ಫಲಾಹಾರ ದುಂದಿರಕ್ಕೆ ಕರೆ ದೊಯ್ದು ಅವರೊಂದಿಗೆ ಇಪ್ಪಿಟಾಟದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದರು. ಇತ್ತ ದಾರಿ ಸುಗಮ ವಾಯಿತು.

ಈ ಗುಂಪು ತಂಗುಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಲೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಾವಲುಗಾರರನ್ನು ಹಿಡಿದು, ಕೋಣೆಯೊಂದರಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಹಾಕಿ ಬಂದೂಕು ಹಾರಿಸಿ ಹೆದರಿಸಲಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ತಪಾಸಣೆ ನಡೆಸಿ ಬ್ರಿಟಿಶರ ಐಷಾರಾಮದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟರು. ಅವಾರ ದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಶ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಮೋಟರ ಸೈಕಲ್ ಒಂದರ ಪೆಟ್ರೋಲ ತೆಗೆದು ಸಾಮಾನು ಹಾಗೂ ಕಟ್ಟಡದ ಮೇಲೆ ಎರಚಿದರು.

ಅಂದು ಕಾಮದಹನದ ಹೋಳಿಯ ದಿನವೂ ಆಗಿತ್ತು ! ಪ್ರಸಂಗಾವಧಾನತೆ ಗಾಗಿ ಹಿಂದಿನ ಕಟ್ಟೆಯ ಮೇಲೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ನೀಡಲು ಒಬ್ಬನನ್ನು ಕೂಡಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ದು ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ತಂಗುಮನೆ ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಬೆಂಕಿಯ ಕೆನ್ನಾಲಗೆಗಳು ಆಕಾಶದುದ್ದಕ್ಕೂ ಏರುತ್ತಿದ್ದವು.

ಆದರೆ ತಂಗುಮನೆಯ ಹೊರ ವಲಯದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಕಾವಲುಗಾರನನ್ನಾರೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಆತ ಗಡಿಬಡಿಯಿಂದೆದ್ದು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಊರ ಗೌಡರಿಗೆ ತಿಳಿ ಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಇಪ್ಪಿಟಾಟದಲ್ಲಿ ತನ್ಮಯರಾಗಿದ್ದ ಪೋಲೀಸರಿಗೂ ಸುದ್ದಿ ಮುಟ್ಟಿ ಸಿದ. ಅವರು ದಿಕ್ಕು ತೊಚ್ಚದೆ ಎಷ್ಟು ಜನ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ? “ ಎಂದರು.

“ ಸಾವಿರಾರು ! “ ಕಾವಲುಗಾರನ ಉತ್ತರ “ ಭಾರೀ ಬಂದೂಕು, ಪಿಸ್ತೂಲು ಗಳನ್ನೂ ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ”

ತಂಗು ಮನೆಯಲ್ಲಿನ ಕೆಲವಸ್ತುಗಳು ಬೆಂದು ಭಾರೀ ಸಪ್ಪಳ ಮಾಡತೊಡಗಿದವು. ಯಾವ ಪೋಲೀಸರೂ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವ ಧೈರ್ಯ ತೋರಲಿಲ್ಲ.

ಇತ್ತ ಗಂಡಾಂತದ ಸೂಚನೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಟಿಳುವಳಿಗಾರರು ಪಾರಾದರು. ಮರು ದಿನ ಮುಂಜಾನೆ ಪೋಲೀಸರು ಬಸ್ ಸ್ಟಾಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕವರನ್ನು ಹೊಡೆದು ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟರು.

ಇತ್ತ ಸರಕಾರ ಬೆಂಕಿಸ್ವಾಮಿಯವರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ೨೦೦೦ ರೂ. ಬಹುಮಾನ ಸಾರಿತು.

ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಕಿತ್ತೂರನಾಡಿನ ಕೆಚ್ಚಿದೆಯ ವೀರರು ಅಂಜದೆ ಅಳುಕದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ತೇಜಸ್ಸಿನ ಪತಾಕೆಯನ್ನು ಮತ್ತಿಷ್ಟೂ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಹಾರಿಸಿದರು !

೨೮. ಕಿತ್ತೂರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಿಡಿಗಳು.

ಚಲೇಜಾವ ಅಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಕಿತ್ತೂರ ಭಾಗದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೀರರು ತಮ ಪರಿಲಿನ್ ಮತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ೧೯೨೦ ರಿಂದಲೂ ಕಿತ್ತೂರಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಕಿಚ್ಚು ಹೊತ್ತುತ್ತಲೇ ಇದ್ದಿತು. ಮಹಾಬಳೇಶ್ವರಪ್ಪ ಮುತ್ತೂರ, ಬಂಡಾಚಾರ್ಯ ತಡಕೋಡ, ರಾಮರಾವ ಫವಳೆ, ಗುರುಭಟ್ಟ ಜೋಶಿ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಹುಮ್ಮ ಸದಿಂದ ಮುಂದೆ ಬಂದರು. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಪ್ರೇರಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ೧೯೦೮ ನೆಯ ಇಸವಿಯಿಂದಲೇ ಕೆಲವು ಹಿರಿಯರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯ ಸಂದೇಶ ಬೀರುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಾವ್ಯಾನಂದ ಶ್ರೀ, ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯ ಪುಣೇಕರ, ನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯ ಕಂಚಿ, ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯ ಕಂಚಿ, ರಂಗಣ್ಣ ನಾಯಕ, ವಿಠಲ ನರಸಿಂಹ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಹೆಬ್ಬಾಳ, ಕೃಷ್ಣರಾವ ಪ್ರಾಸಾದ, ಮಹಾಬಳೇಶ್ವರಪ್ಪ ಮುತ್ತೂರ ಮುಂತಾದವರು ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರ ಮತ್ತು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಜನತೆಯ ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಮೂರ್ತಸ್ವರೂಪ ಬಂದು ಕಿತ್ತೂರ ಭಾಗವು ೧೯೨೧, ೧೯೩೦, ೧೯೩೨, ೧೯೪೧ ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮುಂದೆಯೇ ಇತ್ತು.

೧೯೪೨ ರ ಕೊನೆಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿಯೂ ಕಿತ್ತೂರ ಭಾಗವು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿತು. ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ, ದೇಗಾವ, ಅಂಬಡಗಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಕಿತ್ತೂರ ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿಯ ದೇಶಭಕ್ತ ವೀರರು ಒಂದು ಭೂಗತ ಸೈನ್ಯ ರಚಿಸಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು.

ಕಾನಲಲ್ಲಿಯ ಕುಲಕರ್ಣಿ ದಪ್ಪರಗಳು ಕಣಿಯಾವವು !

ಕೊಡಲಿಯ ಕಾವಲುಗಾರರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡರು !!

ಕಿತ್ತೂರ ಭಾಗದ ಕುಲಕರ್ಣಿ ದಪ್ಪರಗಳ ನಾಶ ಪಟಪಟನೆ ನಡೆದದ್ದರಿಂದ ಕಿತ್ತೂರ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ದಪ್ಪರಗಳ ಸರತಿ ಬಂದಿತು. ಕಿತ್ತೂರಲ್ಲಿ ಘಾಜವಾರ ಕಚೇರಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಈ ಕಚೇರಿಯ ತೀರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಲಕರ್ಣಿ ದಪ್ಪರಗಳ ಸಂಗ್ರಹ ಶ್ರೀ. ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಹಾಗೂ ಅಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಸನದಿಯವರೂ ಪೋಲೀಸರೂ ಮಲಗಿ ಕಾವಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಈ ದಪ್ಪರಗಳನ್ನು ಸುಡುವದು ಸುಲಭವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಕಿತ್ತೂರ ಭಾಗದ ಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಗಳ ದಪ್ಪರಗಳು ಶ್ರೀ. ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದವು. ಈ ದಪ್ಪರಗಳನ್ನು ಸುಡುವ ಯೋಜನೆ ರಚಿಸಲಾಯಿತು. ಊರಲ್ಲಿಯ ತಾರ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಕಾಯಲು ಸ್ಟೇಶನ್ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದು ಶ್ರೀ. ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರ ಮನೆಯ ಹತ್ತರವೇ ತಮ್ಮ ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ, ತನ್ನ ಭಾಗದ ದಪ್ಪರಗಳಿಗೆ ಚೂಪಾದ ಗಂಡಾಂತರ ಎಲ್ಲವೆಂಬ ಅಹಂಕಾರವು ರೆವಿನ್ಯೂ ಸರ್ಕಲ್ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ. ದೇಶಪಾಂಡೆ ಇವರಿಗೆ ಇತ್ತು. ಸರ್ಕಲ್ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರರೂ, ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರೂ ದಪ್ಪರ ಇಟ್ಟಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಟಿನ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿದ್ದರು. ನಾಲ್ವರು ಸನದಿಯವರೂ ಮಲಗಿದ್ದರು, ಆಫೀಸಿಗೆ ಕೀಲಿ ಹಾಕಿತ್ತು.

ಒಂದು ನಡುರಾತ್ರಿ ಒಂದು ಗಂಟೆಗೆ ನಮ್ಮ ಯೋಧರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಸಪ್ತ ಘಾಗದಂತೆ ಕೀಲಿ ಮುರಿದು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರು. ಉಲುವದ ಸಪ್ತಳಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬದಿಗೆ ಮಲಗಿದ್ದ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರು ಎಚ್ಚರಾಗಿ ಮುಸುಕು ತೆಗೆದು ನೋಡುತ್ತಾರೆ- ತಮ್ಮ ಪಲ್ಲಂಗದ ನಾಲ್ಕು ಕಾಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ವೀರರು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಿ ಕೂಡಗೋಲು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಯಮದೂತರಂತೆ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ ! ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರು ಗಾಬರಿ ಆಗಿ ಆ ಸ್ಥಿಂಗಿನ ಪಲಂಗದ ಮೇಲೆ ಇವ್ವಕ್ಕಿದ್ದಂತೆಯೇ ಪುಟಿಯ ಹತ್ತಿದರು ! ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮಲಗಿದ್ದ ಸರ್ಕಲ್ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರರೂ ಎಚ್ಚರಾಗಿ ನೋಡವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವರ ಸುತ್ತಲೂ ನಾಲ್ಕು ವೀರರು ನಿಂತದ್ದು ಕಾಣಿಸಿತು. ಅವರೂ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಬುದುಂಗನೆ ಪುಟಿ

ದೇಳ ಹತ್ತಿದರು ! ಇಬ್ಬರು ವೀರರು ಅವರ ಬಾಯಿ ಒತ್ತಿಹಿಡಿದು ಚೀರದಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಇನ್ನಿಬ್ಬರು ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಅರಿವೆಯ ಚಂಡು ಹಾಕಿದರು. ಕಂಣು ತೆರೆದರೆ ಖಾರಪುಡಿ ಬೀಳಬಹುದೆಂಬ ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯಲೇ ಇಲ್ಲ, ಬಾಯಿ ಬಿಚ್ಚಲಿಲ್ಲ. ಸನದಿಯವರನ್ನೂ ಎಂಟು ಹತ್ತು ವೀರರು ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ನಿಂತದ್ದರಿಂದ ಅವರೂ ಎಚ್ಚರಾದರೂ ಸಹ ನಿವ್ವೆಯ ಸೋಗು ಹಾಕಿದರು. ಕಂಬಳಿ ಮೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ದಪ್ಪರ ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಸುಟ್ಟುಹಾಕಲಾಯಿತು. ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಕಿತ್ತೂರಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಟಕ ನಡೆದಿತ್ತು. ಆ ನಾಟಕ ನೋಡುವ ಪ್ರೇಕ್ಷಕರಂತೆ ಸುಮಾರು ೩೦ ಜನ ವೀರರು ಊರೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರ ಮನೆಯ ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಅಮಿತುಕೊಂಡು ಕುಳಿತು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿದರು. ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ, ದೇಗಲೊಳ್ಳಿ, ದೇವರ ಶೀಗೀಹಳ್ಳಿ, ಬೈಲೂರು ಹಂದೂರ, ಬೋಗೂರ, ಗುಂಡಾನಟ್ಟಿ, ಮಸಗ್ಗಾನಟ್ಟಿ, ಗೋಶಾನಟ್ಟಿ, ಭುರಣಕಿ, ಕರೀಕಟ್ಟಿ ಎಮ್ಮಿನಕಟ್ಟಿ, ಮಾರ್ಗನಕೊಪ್ಪ, ಹುಲಿಕೊತ್ತಲ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಾಮಗಳ ದಪ್ಪರಗಳನ್ನು ಸುಡಲಾಯಿತು. ಜಾವಡಿ ಬುಗ್ಗೆಗಳೂ ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿಯಾದವು. ಶ್ರೀ. ಗುರುಭಟ್ಟ ಜೋಶಿ, ಜಗದೇವಪ್ಪ ದುಗ್ಗಣಿ, ಶಿವಪ್ಪ ಮಲಶಟ್ಟಿ ಇವರು ಈ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಶಿಸ್ತು ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ.

ತೊಲಗಿ ಹಪ್ಪೆ ಲೂಟಿಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಗುಂಪು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿತ್ತು. ತೊಲಗಿ ಹಪ್ಪೆ ಲೂಟಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕ ಎರಡು ರಾಯಫಲಗಳು, ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಸಿದುಕೊಂಡ ೧೭ ಬಂದೂಕುಗಳು, ೨೮ ಕತ್ತಿಗಳು, ಮತ್ತು ಎರಡು ಪೋಲೀಸ್ ಡ್ರೆಸ್ ಇವು ಈ ಗುಂಪಿನವರ ಕಡೆ ಇದ್ದವು. ತಮ್ಮ ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಗೆ ಸಹ ಅವರು ಈ ಶಸ್ತ್ರಗಳ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಹೆದರಿಕೆ ತೋರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನವಿತ್ತು.

ದೇಗಲೊಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದ ದಪ್ಪರ ಸುಡುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದಪ್ಪರದಲ್ಲಿ ೪ ತೊಲಿಯ ಬಂಗಾರದ ಬಳೆಗಳೂ, ಐದುನೂರು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಕರೆನ್ಸಿ, ನೋಟುಗಳೂ ಇದ್ದದ್ದು ಕಂಡುಬಂದಾಗ ಅವನ್ನು ಬದಿಗೆ ತಕ್ಕೊಂಡು ಆ ಹಣ ಸರಕಾರದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಹಣವನ್ನು ಮತ್ತು ಬಂಗಾರದ ಎರಡೂ ಬಳೆಗಳನ್ನು ಆ ಕುಲ ಕರ್ಣಿಯವರಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಮುಟ್ಟಿಸಲಾಯಿತು, ಮೇಲಿನವರ ಆದೇಶ ಮತ್ತು ಹೋರಾ

ಟದ ಪದ್ಧಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಯೋಧರು ಹೇಗೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಪಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಈ ಉದಾಹರಣೆ ಒಂದು ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದೆ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗರು ಕೇವಲ ಸರಕಾರಿ ಆಸ್ತಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಕೈ ಹಚ್ಚುತ್ತಾರೆಂಬುದೇ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಗೆ ಎಂದೂ ಅಲ್ಲ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದದ್ದರಿಂದಲೇ ಜನತೆಯ ಸಹಾನುಭೂತಿ ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ಕಡೆತನಕ ಉಳಿಯಿತು.

ಮಿಲಿಟರಿ ಕಾವಲು ಇದ್ದರೂ ತಾರಕಂಬಗಳು ಉರುಳಿದವು.

ಪುಣೆ ಬೆಂಗಳೂರ ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಚ್ಚಿನಕೇರಿ ಗ್ರಾಮದ ಹದ್ದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ತಾರಕಂಬಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಿತ್ತಿ ಒಗೆಯಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕು ದಿನದ ಮೇಲೆ ತಿಮ್ಮಾಪುರ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮೈಲಿನವರೆಗೆ ಮತ್ತೆ ತಾರಕಂಬಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿ ಕೆಡವಲಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ತಾರಕಂಬಗಳನ್ನು ಕಾಯಲಿಕ್ಕೆ ೨೫ ಜನ ಸಶಸ್ತ್ರ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಇಡಲಾಯಿತು. ರಾತ್ರಿ ತಾಸಿಗೊಮ್ಮೆ ಮು. ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ತೇಗೂರ ವರೆಗೆ ಈ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪಡೆಯು ಬಂದು ಹೋಗಿ ಕಾವಲು ನಡೆಸುತ್ತಿತ್ತು. ತಾರಕಂಬ ಕಿತ್ತುವವರನ್ನು, ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವವರನ್ನು ಕಂಡರ ಗುಂಡಿಕ್ಕಿ ಕೊಲ್ಲಲು ಅವರಿಗೆ ಆದೇಶವಿತ್ತು. ಇಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಮತ್ತೆ ಇದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸಾರೆ ತಾರಕಂಬ ಕಿತ್ತಿ ಒಗೆಯಲಾಯಿತು. ದೇಗಾಪಿಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ದೊಂಬರಕೊಪ್ಪ ಹದ್ದಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಮೈಲುದ್ದ ವರೆಗಿನ ತಂತಿ ಕಂಬ ಕಿತ್ತಿ ಎಸೆದರು.

ಫಿತೂರಿಗೆ ತಾಸನ.

ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಯ ೧೫ ಜನರ ಮೇಲೆ ಪಾಂಚು ಹೊರಟಿದ್ದವು. ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ ಊರೊಳಗಿನ ಕನ್ನಡ ಶಾಲೆಯ ಹೆಚ್‌ಮಾಸ್ತರ ಕಲ್ಲನಗೌಡಾ ಯಲ್ಲನಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಸಾಹೇಬ ಸರದಾರ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸಕಕಾರಕ್ಕೆ ಫಿತೂರಿ ಆಗಿ ಊರೊಳಗಿನ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಮಾಹಿತಿ ಪೂರೈಸುತ್ತಿದ್ದದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದರು. ಕಲ್ಲನಗೌಡನ ಮನೆಯನ್ನೇ ಸುಡುವ ಯೋಜನೆ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಮಾಡದೆ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಳುಕಡಿ, ಅರಿವೆ ಅಂಚಡಿ, ಬೆಳ್ಳಿ ಬಂಗಾರಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಕೈ ಹಚ್ಚಬಾರದೆಂದೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಸಂಜೆಯ ೬ ಗಂಟೆಯ ಸುಮಾರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತು ಆ ಫಿತೂರಿಯ ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದರು. ಊರಲ್ಲಿಯೂ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಬೆಂಕಿ ಅರಿಸಲು

ಬಾರದ್ದರಿಂದ ಮನೆ ಪೂರ್ತಿ ಸುಟ್ಟಹೊಯಿತು. ಈ ಸುದ್ದಿಯಿಂದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯ ಫಿತೂರಿಗಳ ಆಟ ನಿಂತು ಹೋಯಿತು.

ಶ್ರೀ, ರಾಮರಾವ ಧವಳೆಯವರು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಿತ್ತೂರ ಫಾಜದಾರ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿಯ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮತೀನಗನ್ನಿನಿಂದ ಗುಂಡಿನ ಸುರಿಮಳೆ.

ಮುಗುಟಪಾಸ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಹತ್ತರದ ಗದ್ದಿಕೇರಿ ಮಾಳದಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿಯು ಬಂದು ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. ಅದೇ ದಿನ ರಾತ್ರಿ ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ, ಹಟ್ಟಿಹೊಳೆ, ಮುನ್ನೋಳ್ಳಿ ಈ ಊರ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಬಂದು ಮುನ್ನೋಳ್ಳಿ ಈ ಊರ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಬಂದು ಮು, ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯ ಚಾವಡಿ ಹಾಗೂ ಬುಗ್ಗೆ ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಹಾಕಿಕೊಂಡರು. ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೊರಟು ಹೋದರು ತಮ್ಮ ಊರುಗಳಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಶೋಧಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಂದಿದ್ದ ಮಿಲಿಟರಿಯು ಒಂದು ತುಕಡಿಯ ಸೈನಿಕರು ಇವರಿಂದ ಒಂದು ಫರ್ಲಾಂಗ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಆಕಾಶಬಾಣ (ಬಿಟ) ಹಾರಿಸಿದರು. ಅದು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಸ್ಫೋಟವಾದೊಡನೆ ದೊಡ್ಡ ಪಕಾಶ ಬೀಳುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು ಅದರ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ದೂರದವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಜಾಗ ಗಿಡಗಂಟಿ ಸಹ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಹಾರುವ ಈ ಪ್ರಕಾಶ ಬಾಣದ ಥಂ ಥಂ ಸಪ್ಪಳದಿಂದ ಆಕಾಶವೆಲ್ಲ ದುಮುದುಮಿಸಿತು. ಬರಹೋಗುವ ದೂರದ ಜನರೂ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಒಳ್ಳೇ ಪೇಚಾಟ ಬಂತು. ದಾರಿಗುಂಟಿ ನಡೆದರೆ ಮಿಲಿಟರಿಯವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಕಾಣುವಂತಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಮತೀನಗನ್ನಿನ ಗಂಟೆಗಳಿಂದ ಗುಂಡುಗಳು ಹಾರಹತ್ತಿದವು. ಅವು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಹಾಯ್ದು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂಥ ಭಯಾನಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಕಂಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿ ಸದ್ದು ಇಲ್ಲದಂತೆ ಕುಳಿತರು. ಅರ್ಧಗಂಟಿಯ ವರೆಗೆ ಗುಂಡುಗಳು ಹಾರಿದವು, ಆದರೆ ಸುದೈವದಿಂದ ಯಾರಿಗೂ ಅವು ತಾಗದೆ ಹೋದವು. ಗುಂಡು ಹಾರುವದು ನಿಂತ ಮೇಲೆ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ತಾಣಗಳಿಗೆ ಸುರಕ್ಷಿತ ಮುಟ್ಟಿದರು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ ಗುಂಡಿನ ಸುರಿಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಸತ್ತಿರಬಹುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವರ ಶೋಧಕ್ಕಾಗಿ ಮರುದಿನ ಮಂಜಾನೆ ನಾಲ್ಕರು ಮಿಲಿಟರಿ ಸ್ವಾರರು ಕುದುರೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಸುತ್ತಲಿನ ಹೊಲಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿರುಗಾಡಿ ನೋಡಿದರು. ಆದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ಹುಸಿ ಗುಂಡಾಗಿದ್ದವು.

ಏ ಕ್ಯಾ ಹುನಾ ?

ಬಸರಕೋಡದ ಗ್ರಾಮದ ಅಗಸಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮೋಟಾರ ಸುಟ್ಟ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು, ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಆರಾಮ ಖುರ್ಚಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಗರೇಟು ಸೇದುತ್ತ ಕುಳಿತ ಡಿ. ವಾಯ್. ಎಸ್. ಪಿ ಥಾರ್ನಹಿಲ್ ಸಾಹೇಬನು ಕೇಳುತ್ತಲೇ “ ಏ ಕ್ಯಾ ಹುನಾ ? ಚಲೋ ಭಾಗೋ ! ” ಎಂದು ಕೂಗುತ್ತ ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ಓಡುತ್ತ, ಎಡವುತ್ತ, ಬೀಳುತ್ತ ಬಸರಕೋಡ ಅಗಸಿಗೆ ಬಂದನು. ಮೋಟಾರ ಪೂರ್ಣ ಸುಟ್ಟದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಾಹೇಬನು ಮುಂಗೈ ಕಚ್ಚಿಕೊಂಡನು. ಹೋಳೀ ಹುಣ್ಣಿವೆಯ ಬಿಸಿಲು, ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಹನ್ನೆರಡು ಗಂಟೆಯ ವೇಳೆ ! ಹೊಲದಲ್ಲಿಯ ಹೆಂಟೆಗಳನ್ನು ತುಳಿಯುತ್ತ ಸಾಹೇಬನೂ ಅವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೂ ಓಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹುಡಿ ಹಾರುತ್ತಿತ್ತು. ಮೈಯೆಲ್ಲ ಬೆವರು ಸೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಈ ಸಾಹೇಬರೂ, ಪೋಲೀಸರೂ ಓಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿಯ ರೈತರು ನಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಹೀಗೆಯೇ ಒಂದು ದಿನ ಯುರೋಪಿಯನ್ನರು ತಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋಗಬಹುದೆಂದು ಅವರು ಆಡಹತ್ತಿದರು. ಸಾಹೇಬರನ್ನು ಓಡಿಸಿದ ಈ ಘಟನೆಯ ವಿವರ ಮುಂದೆ ಬಂದಿದೆ.

ರೇಲ್ವೆ ಹಳಿ ಕಿತ್ತಲಾಯಿತು

ಮೋಲೀಸರ ದಾಳಿ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಾಚಾರ ಒಂದೇ ಸವನೆ ನಡೆದದ್ದರಿಂದ ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಕೆಲದಿನ ಈ ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ತಮ್ಮ ಚಟುವಟಿಕೆ ಸಾಗಿಸಿದರು. ದೇಗಾವಿ, ಶಿರಗಾಪುರ, ಹೊನ್ನಾವೂರ, ಬಸರಕೋಡದ ಕೆಲ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೂ ಇವರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡರು. ಕೋಗಿಲಗೇರಿ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನ ಹತ್ತಿರ ಈ ಮೊದಲೇ ರೇಲ ಹಳಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿ ಹಾಕಿದ್ದರಂತೆ, ಈಗ ಕುಂಬಾರಕೊಪ್ಪ, ಕಂಬಾರಗಣವೆ, ಸ್ಟೇಷನ್ ಹತ್ತರ ರೇಲ್ವೆ ಹಳಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿ ಹಾಕಿದರು. ಟೆಲಿಫೋನ್ ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದರು. ತೇಗೂರ, ರಾಮಾಪುರ, ವೀರಾಪುರ, ಕಲ್ಲಾಪುರ ಗ್ರಾಮಗಳ ದಪ್ಪರ ಮತ್ತು ತೇಗೂರ ಚಾವಡಿ ಸುಟ್ಟರು ತೇಗೂರ ಬಂಗ್ಲೆ ಸಿಂದಿಸರೆ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಂಡವಾಡೆಗಳನ್ನೂ ಅಗ್ನಿಗೆ ಆಹುತಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದ ಕತ್ತಿ, ಬರ್ಚಿ ಮತ್ತು ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನೂ ಕಸಿದುಕೊಂಡರು. ಮೋಲೀಸರ ಸತತ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆ ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ ಊರಮೇಲೆ ನಡೆದೇ ಇತ್ತು. ಊರವರು ಬೇಸತ್ತು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಭೂಗತರನ್ನೆಲ್ಲ ಹಾಜರ ಮಾಡಿಸುವ ಉದ್ದೋಗಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿದರು. ಹತ್ತಾರ ಮತ್ತು ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮುಚ್ಚಿ ಇಟ್ಟ ಸ್ಥಳ ಚನ್ನಪ್ಪ ಅಮಾಶಿ ಎಂಬ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದಿತು ಮೋಲೀಸರು ಚನ್ನಪ್ಪನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು

ಬಹಳೇ ಪೀಡಿಸ ಹತ್ತಿದಾಗ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಚನ್ನಪ್ಪನು ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕನು. ಆಯುಧ, ರಾಯಫಲ, ಬಂದೂಕ, ಹತ್ತಾರು ಪೋಲೀಸರ ಡ್ರೆಸ್ ಇವೆಲ್ಲ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ದೊರೆತವು. ಪೋಲೀಸರ ಅತ್ಯಾಚಾರ ಮಿತಿ ಮೀರಿದ್ದರಿಂದ ಕೆಲವು ಭೂಗತರು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕರು. ಕೆಲವರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಹಾಜರಾದರು, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಯೋಧನ ತಿಗದ ಮೇಲೆ ರಕ್ತ ಚೆಮ್ಮುವಂತೆ ಭರಮಪ್ಪನ ಪ್ರಸಾದ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಚಿನ್ನಯಸ್ವಾಮಿಯವರಿಗೆ ನಾಲ್ಕುದಿನ ನಿಧ್ರೆ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಓಡಿ ಹೋಗಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಮಾ ೩ ಗುಂಡು ಹಾಕುವ ನಾಟಕವನ್ನೂ ಪೋಲೀಸರು ಮಾಡಿದರು, ಅದರೂ ಯಾವದೇ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಅವರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀ ಗುರುಭಟ್ಟ ಜೋಶಿ, ರಾಮರಾವ ಥವಳಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪಾ ಮಾರಿಹಾಳ, ರಂಗಣ್ಣ ಮಸಳಿ, ಶಾಮಾಚಾರ್ಯ ಗಿರಿಭಟ್ಟನವರ, ಚಿದಂಬರ ಜೋಶಿ, ಹಣಮಂತಾಚಾರ್ಯ ಮಿಟ್ಟಿಮನಿ, ಹಣಮಂತಾಚಾರ್ಯ ಕಟ್ಟಿ, ಗುರಪ್ಪ ಪತ್ತಾರ, ರುದ್ರಪ್ಪ ತೋಟಗಿ, ಬಾಬುರಾವ ದೊಡ್ಡಣ್ಣವರ, ಬಿಂದಾಚಾರ್ಯ ತಡ ಕೋಡ, ಮೊದಲಾದವರು ಕಿತ್ತೂರ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ೧೮ ಹಳ್ಳಿಗಳ ಸರಕಾರಿ ದಪ್ಪರ ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಬಸ್ಸಾಪೂರ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟರು. ದಪ್ಪರ ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ ದೇಗಾವಿ ಗುಂಪಿ ನವರೂ ಬಂದಿದ್ದರು, ಶ್ರೀ ಶಂಕರಪ್ಪ ಹೊನ್ನಾಪೂರರೂ ಇದ್ದರು, ಡೊಂಬರ ಕೊಪ್ಪ ಬಂಗಲೆಯನ್ನು ಸುಡಲಾಯಿತು. ಕಿತ್ತೂರದ ಕನ್ನಡ ೧ ನೇ ನಂಬರ ಶಾಲೆಯ ದಪ್ಪರಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ, ಸೂರ್ಯಕಾಂತ ಥವಳಿ ಚದಂಬರ ಜೋಶಿ, ಪ್ರಭಾಕರ ಥವಳಿ ಮೊದಲಾದವರು ಸುಟ್ಟರು,

ಕಿತ್ತೂರ ಭಾಗದ ಭೂಗತರಲ್ಲಿ ದೇಗಾವ, ಹೊನ್ನಾಪೂರ, ಬಸರಕೋಡದವರು ೧೭ ವೀರರು. ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಯ ೨೫ ಯೋಧರು, ಅಂಬಡಗಟ್ಟಿಯ ೩ ಸಾಹಸಿಗಳು ಸೇರಿದ್ದರು.

೨೯. ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ ದೇಗಾಂವ ತಂಡದ ಸಾಹಸ.

ಕಿತ್ತೂರಿನ ಶ್ರೀ. ಗುರುಭಟ್ಟ, ಜೋಶಿ, ದೇಗಾವಿಯ ಶ್ರೀ. ಜಗದೇವಪ್ಪಾ ದುಗ್ಗಾಣಿ, ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಯ ಶಿವಪ್ಪ ಮಲಶೆಟ್ಟಿಯವರ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಆ ಭಾಗದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಅವುತಿಮ ಸಾಹಸದ ಕಾರ್ಯಮಾಡಿದರು.

ಕೋಗಿಲಗೆರೆ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್ ಹತ್ತರ ರೇಲ್ವೆ ಹಳಿಯನ್ನು ೫೦ ಕಡೆಗೆ ಸೊನ್ನೆ ಹಚ್ಚಿ ಎಬ್ಬಿಸಿದರು, ಮತ್ತು ರೇಲ್ವೆ ಪೂಲ ಕೆಡವಿದರು. ಅದರಿಂದ ೨೪ ತಾಸಿನವರೆಗೆ ಗಾಡಿಗಳ ಒಡಾಟ ನಿಂತಿತು. ನಾಗರಗಾಳಿ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ರೇಂಜ ಆಫೀಸಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಡೈಸ್ಸು, ಬಂದೂಕು, ೧೮೦೦ ಗೂಪಾಯಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂಗಳಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಾಯಿತು. ತಾವರಗಟ್ಟಿ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್ ಸುಡು ವಾಗ ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಟೇಶನ್ ಮಾಸ್ತರನು ಒಳ್ಳೇ ಗಟ್ಟಿಗನಾಗಿದ್ದನು, ಮೂವರು ಎಳೆಯ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಶ್ರೀ. ಜಗದೇವಪ್ಪ ದುಗ್ಗಾಣಿಯವರು ಕೈಯೊಳಗಿನ ಘನ್ನದಿಂದ ಮಾಸ್ತರನ ರಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಹೊಡೆದಾಗ ಅವನು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದನು. ಬಳಿಕ ತಂತಿ ಟೆಲಿಫೋನದ ಯಂತ್ರಗಳನ್ನು ಘನ್ನದಿಂದ ಜಜ್ಜಿ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಾಯಿತು. ತಾವರಗಟ್ಟಿ ಸ್ಟೇಶನ್ ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ. ಜಗದೇವಪ್ಪಾ ದುಗ್ಗಾಣಿ, ಶಿವಪ್ಪಾ ಮಲಶೆಟ್ಟಿ, ಗಂಗಾಧರ ದೊಡಮನ್ನಿ, ಗಂದಿಗವಾಡ, ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪಾ ಸಾಣಿಕೊಪ್ಪ ಇಟಗಿ, ವೀರಸಂಗಪ್ಪಾ ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ, ನಿಂಗಪ್ಪ ಚಿಕ್ಕಣ್ಣವರ, ಯಲ್ಲಪ್ಪಾ ದುಗ್ಗಾಣಿ, ರುದ್ರಪ್ಪಾ ಗಂದಿಗವಾಡ, ಶಿವರಾಯಪ್ಪಾ ಕಸಮಳಗಿ, ಲಕ್ಕಪ್ಪಾ ಕಸಮಳಗಿ ಮೊದಲಾದವರಿದ್ದರು.

ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಉಗ್ರತೆಯನ್ನು ನೋಡಿ, ಮತ್ತು ಚಳುವಳಿಗಾರರು ಪಾಸಗಿ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿಯುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು, ದೇಗಾವಿಯಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಲಾಯಸೆನ್ಸ್ ಧಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೂರ ಫಾಜದಾರ ಕಚೇರಿಗೆ ತಂದು ಹಾಜರ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಪೋಲೀಸರು ಹುಕುಮು ಹೊರಡಿಸಿದರು. ಲಾಯಸೆನ್ಸ್ ಧಾರಿಗಳು ಇಲ್ಲಿಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಕಠಿಣವಿರುವದರಿಂದ ಬಂದೂಕು ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಿತ್ತೂರಿಗೆ

ಬರಲು ತಮಗೆ ಧೈರ್ಯವಿಲ್ಲ, ಪೋಲೀಸರೇ ಬಂದು ಅವನ್ನು ಒಯ್ಯಬಹುದು ಎಂದು ಘೌಜದಾರರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಆಗ ಪೋಲೀಸರು ದೇಗಾವಿಗೆ ಬಂದು ಊರೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಲಾಯಸ್ವೆನ್ನ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಪೋಲೀಸಗೌಡರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತರಿಸಿ ಹೊರಿಕಟ್ಟಿ, ಸನದಿಯವರ ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿ, ತಾವು ಕಾವಲು ಮಾಡುತ್ತ ನಡೆದರು. ದೇಗಾವಿಯಿಂದ ೪ ಘಂಟಾಂಗದ ಮೇಲೆ ಒಡಕ ಕೆರೆಯ ಹತ್ತರ ಈ ಸನದಿಗಳೂ, ಪೋಲೀಸರೂ ಬರುತ್ತಲೇ ಅಲ್ಲಿಯ ಕಂಟಿಯಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ ದೇಗಾವಿಯ ಭೂಗತಕಾರ್ಯ ಕರ್ತರೂ ಸಂಗಪ್ಪ ಕೂಡ ಸಂಗೊಳ್ಳಿಯವರೂ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಪೋಲೀಸರ ಮೇಲೆ ಹಾರಿ ಅವರನ್ನು ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿ, ಸನದಿಗಳ ಹೆಗಲಮೇಲಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದು ಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಈ ಸುದ್ದಿ ಕಿತ್ತೂರ ಘೌಜದಾರರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಲೆ ಓಡಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ನೋಡುತ್ತಾರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾನ ಶಾಂತಿ ಕಾದಿತ್ತು.

ಆಝಾದ ಹಿಂದ ರೇಡಿಯೋ.

ನೇತಾಜಿ ಸುಭಾಷಚಂದ್ರ ಬೋಸರ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಆಝಾದ ಹಿಂದ ಆಕಾಶವಾಣಿ ಕೇಂದ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಒಂದು ರೇಡಿಯೋವನ್ನು ಶ್ರೀ. ಹಣಮಂತಪ್ಪಾ ಭಾಸ್ಕರಿಯವರು ದೊರಕಿಸಿ ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅದನ್ನು ಶ್ರೀ. ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪಾ ಕಲ್ಲುರಾ ಬಕ್ತವಾಡ ಅವರು ಬೈಲೂರ ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ಗುಡಿಸಲದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ದಿನಾಲು ಅದರಿಂದ ಪ್ರಸಾರವಾಗುವ ಸುದ್ದಿ ಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಈ ಸಂಗತಿ ಸಂಶಯ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಆ ರೇಡಿಯೋ ಯಂತ್ರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಡಿ. ಪಾಯ್. ಎಸ್. ಪಿ. ಯವರ ಮೋಟಾರ್ ದಹನ.

ಬೆಳಗಾವ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಧರ ತಂಡಗಳು ಸಂಘಟಿತವಾಗಿ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಶಿಕ್ಷಕರು ಗುಪ್ತವಾಗಿಯೂ, ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಯೂ ಬಹಳ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ

ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಮುರಗೋಡ-ಹೊಸೂರಿನ ಕುಲಕರ್ಣಿ ರಾಮು ಮಾಸ್ತರ. ನಾಗನೂರಿನ ಸಣವೀರಪ್ಪಾ ಕನ್ನಿನಾಯಕ ಮಾಸ್ತರ, ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಯ ಬಸ್ತ ಪಾಡ ಮಾಸ್ತರ, ಕುಬೇರಜಿ ಕಲಗೌಡ ಮಾಸ್ತರ, ಬೆಳಗಾವಿಯ ಬಾಬುರಾವ ಬಡ್ಡೆ ಮಾಸ್ತರ. ಪಾಚ್ಚಾಪುರದ ಗೋವಿಂದರಾವ ಯಕ್ಕುಂಡಿ ಮಾಸ್ತರ, ಹುದಲಿಯ ಅಲಿ ಸಾಹೇಬ ವಾರಿಮನಿ ಮಾಸ್ತರ, ಹಾಗೂ ನಾರಾಯಣ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಮಾಸ್ತರ. ಚೆಟ್ಟಿ ಡಿಯ ಬಸಪ್ಪಾ ಕಡವಿ. ವೀರಪ್ಪಾ ಮಾನಪ್ಪಾ ಹೊಸಮನಿ ಮಾಸ್ತರರು, ಗಡಹಿಂಗ್ಲಜ ತಾಲೂಕಿನ ದುಂಡಗಿಯ ಎಚ್. ಎನ್. (ಬಾಪೂ) ಕುಲಕರ್ಣಿ ಸಂಕೇಶ್ವರ ಹಾಯಸ್ಕೂಲಿನ ಮಾಸ್ತರ ಮೊದಲಾದವರು ಈ ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಬಾಪು ಕುಲಕರ್ಣಿ ಮಾಸ್ತರರು, ಗುಂಡೋ ನಾರಾಯಣ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಸೆರೆಮನೆಪಾಸ ಸೋಶಿ ಬಂದರು. ಕುಬೇರಜಿ ಮಾಸ್ತರರ ಕಾರ್ಯದ ಕಥೆ ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿದೆ.

ಕಿತ್ತೂರ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯ ಚಳುವಳಿಯು ಉಗ್ರರೂಪ ತಾಳಿತ್ತು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಭೀಕರ ವಾತಾವರಣ ಉಂಟಾಗಿತ್ತು ಸರಕಾರಿ ಆಸ್ತಿ ಪಾಸ್ತಿಗೆ ಗುಡಾಂತರ ಬಂದಿತ್ತು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ತಾವು ವಿಶ್ವಾಸ ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಆಗಿದ್ದರು. ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮದ ಸಹಕಾರಿ ಸಂಘದ ಹಣ ಲೂಟಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳಿ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಜಿಲ್ಲಾ ಡೆಪ್ಯೂಟಿ ಪೊಲೀಸ್ ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರಾಗಿದ್ದ ಥಾನನ್‌ಹಿಲ್ ಎಂಬ ಯುರೋ ಪಿಯನ್ ಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯೊಡನೆ ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಗೆ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದರು ದಿನಾಂಕ ೧೯-೨-೧೯೪೩ ನೇ ದಿನ ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಜೀಪಗಾಡಿ ತಕ್ಕೊಂಡು ಕಿತ್ತೂರಿನ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ೨ ಮೈಲಿನ ಮೇಲಿರುವ ಬಸರಕೋಡ ಊರ ಗ್ರಾಮದೇವಿಯ ಗುಡಿಯ ಮುಂದೆ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ಜೀಪಗಾಡಿಯನ್ನೂ, ಡ್ರೈವ್ವರನನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಿಂದ ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಗೆ ಹೋದರು.

ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಯ ಕುಬೇರಜಿ ಕಲಗೌಡ ಅವರು ಆಗ ಸಮೀಪದ ಹೊನ್ನಾಪುರ ಗ್ರಾಮದ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹಗಲು ಶಿಕ್ಷಕನ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೊಂದಿಗೆ ಕ್ರಾಂತಿಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಂದಿನಂತೆ ಅವರು ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹೊನ್ನಾಪುರ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಥಾನನ್‌ಹಿಲ್ ಸಾಹೇಬರೂ, ಅವರ ಪೊಲೀಸ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯೂ ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಗೆ ಬರುತ್ತಿರುವದನ್ನು ಕಂಡರು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವರು ಮುಂದೆ ಬಸರಕೋಡಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಸಾಹೇಬರು ತಮ್ಮ ಜೀಪ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಗುಡಿಯ ಮುಂದೆ ಬಿಟ್ಟದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ

ದರು. ಈ ಜೀವಗಾಡಿಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರ ಅವರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಊರ ಆಚೆಗೆ ದೇಗಾವಿಯ ಶ್ರೀ. ಜಗದೇವಪ್ಪ ದುಗ್ಗಾಣೆಯ ವರ ಚಿಕ್ಕ ತಮ್ಮ ಯಲ್ಲಪ್ಪ ನಿಂತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ತಮ್ಮ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಕೂಡಲೇ ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಕರೆಕೊಂಡು ಭೇರಲು ಹೇಳಿದರು. ಮತ್ತು ಸ್ವತಃ ತಾವು ಒಂದು ಗಿಡ ಏರಿ ಕಾಯುತ್ತ ಕುಳಿತರು. ಸೂಚನೆಯು ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದ ಅರ್ಧತ್ತೂಸಿನಲ್ಲಿ ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಯಿಂದ ಎರಡು ಕಡೆಯಿಂದ ಎರಡು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಬಂದರು. ಒಂದು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ ಕೇಚಣ್ಣವರ, ನಾಗಪ್ಪ ಹಂಚಿನಮನಿ ಮೊದಲಾದವರೂ, ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಶಿವಪ್ಪ ಮಲಶೆಟ್ಟಿ, ಈರಯ್ಯ ಬಾನಿ, ತಮ್ಮಣ್ಣ ಬಣಜಗಿ, ಕಲ್ಲಪ್ಪ ಆರೇರ ಮೊದಲಾದವರೂ ಇದ್ದರು. ದೇವೇಂದ್ರಪ್ಪ ಮತ್ತು ನಾಗಪ್ಪ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಕಬ್ಬು ತಿನ್ನುತ್ತಿರುವಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ಜೀವಗಾಡಿಯ ಡ್ರೈವ್ವರನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಅವನಿಗೂ ಕಬ್ಬು ತಿನ್ನಲು ಕೊಟ್ಟರು. ಅವನು ಕಬ್ಬು ತಿನ್ನಲು ಸುರು ಮಾಡುವದೇ ತಡ ಎರಡನೇ ತಂಡದವರು ಬುದ್ದು ಅವನ ಎರಡೂ ಕೈಗಳನ್ನು ಘಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿದರು. ಪೂರ್ವ ಸಂಕೇತದಂತೆ ಕೂಡಲೆ ಜೀವಗಾಡಿಯ ಮೇಲೆ ಹುಲ್ಲು ಒಟ್ಟಿ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿ ಸುಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟರು.

ಇದಲ್ಲದರ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಗಿಡದ ಮೇಲೆ ಅವಿತುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ಕುಬೇರ ಮಾಸ್ತರರು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಪೂರ್ತಿಯಾದ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದು ಹೊನ್ನಾಪುರ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿಬಿಟ್ಟರು.

ಕೈಕಟ್ಟಿದ ಡ್ರಾಯವರನು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಗೆ ಓಡುತ್ತ ಬಂದು “ ಸಾಹೇ ಬರೇ, ನಿಮ್ಮ ಜೀವಗಾಡಿ ಸುಟ್ಟು ಹೋಯಿತು ! “ ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ ನಡೆದ ಘಟನೆ ಯನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರವಾಗಿ ಹೇಳಿದನು, ಸಾಹೇಬರು ಮುಂಗೈ ಕೆತ್ತಿಕೊಂಡು “ ಏ ಕ್ಯಾ ಹವಾ ” ಎನ್ನುತ್ತ ಬಸರಕೋಡದತ್ತ ಓಡಿದರು.

ಈ ಅಪಮಾನದಿಂದ ಸಂತಪ್ತರಾದ ಸಾಹೇಬರು ಊರವರಿಗೆ ವಿಧವಿಧವಾಗಿ ಹಿಂಸೆ ಕೊಟ್ಟು ಭೂಗತರನ್ನು ಶೋಧಿಸಹತ್ತಿದರು. ಹೊಡೆಯುವದು ಬಡೆಯುವದು ಇವೆಂತೂ ನಿತ್ಯದ ಮಾತಾಗಿದ್ದವು ಒಂದು ದಿನ ತಿಗಡೊಳ್ಳಿಯ ಇಬ್ಬರು ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನು ಬತ್ತಲೆ ಮಾಡಿಯೂ ಪೋಲೀಸರು ಹೊಡೆದರು ! ಈ ಘಟನೆಗೆ ಕುಬೇರಜೀ ಮಾಸ್ತರರೇ ಕಾರಣರೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿಯುವ ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯಿತು. ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಗದಾರದೆಂದು ಮಾಸ್ತರರು ಸೋಸಿದ ಗೋಳು ಅಪ್ಪಿಪ್ಪಲ್ಲ !

೩೧. ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ ತುಡದ ಇತರ ಕಾರ್ಯಗಳು.

ಪುಣೆ-ಬೆಂಗಳೂರ ಹೆದ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಾರಕಂಬ ನಾಶಪಡಿಸಿದ್ದು, ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ ದೇಗಲೊಳ್ಳಿ, ದೇವರ ಶೀಗೀಹಳ್ಳಿ, ಬೈಲೂರ, ಹಂದೂರ, ಬೋಗೂರ, ಗುಂಡಾನಟ್ಟಿ, ಮಾಗನಕೊಪ್ಪ, ಹೂಲಿಕೊತ್ತಲ ಈ ಗ್ರಾಮಗಳ ದಪ್ಪರ, ಸುಟ್ಟು, ಹಳಬರ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಸಿದದ್ದು. ಬೈಲೂರ ಮತ್ತು ದೇವರ ಶೀಗೀಹಳ್ಳಿ ಗ್ರಾಮಗಳ ಸಿಂದಿ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.

ತಿಗಡೊಳ್ಳಿ, ದೇಗಾವಿ, ಹೊನ್ನಾಪುರ, ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ಈ ನಾಲ್ಕು ಗ್ರಾಮದ ಹೋರಾಟಗಾರರು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕೋಗಿಲಗೇರಿ ರೇಲ್ವೆ ಹಳಿ ಕಿತ್ತಿದರು, ತೇಗೂರ ರೆಸ್ಸಹಾಸ, ಜಾವಡಿ, ಸೆರೆಸಿಂದಿ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟರು. ಕಲ್ಲಾಪುರ, ವೀರಾಪುರ, ರಾಮಾಪುರ, ತೇಗೂರ, ಕೋಗಿಲಗೇರಿ, ಲಿಂಗನ ಮಠ ಈ ಗ್ರಾಮಗಳ ದಪ್ಪರ ನಾಶ ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದರು. ತಾವರ ಗಟ್ಟಿ, ಕಂಬಾರಗಣವಿ ಸ್ವೇತನಗಳನ್ನೂ ಕೋಗಿಲಗೇರಿ ರೇಲ್ವೆ ಗೇಟನ್ನು ಸುಟ್ಟರು. ನಾಗರಗಾಳಿ ರೇಂಜ ಫಾರೆಸ್ಟ ಆಫೀಸ್ ಸುಟ್ಟು ನಿರಂತರ ರೂ, ಬುಮಾ ಬೃಂದಾವನ, ಫಾರೆಸ್ಟ ಆಫೀಸರರ ಡ್ರೆಸ್ಸು ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದರು.

ದೇಗಾವಿ ತುಡದ ಉಳಿದ ಕಾರ್ಯಗಳು.

ಶ್ರೀ. ಜಗದೇವರಾಜು ಮಗ್ಗಣಿ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಈ ತುಡವು ಅನ್ಯ ಗುಂಪಿನವರನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯದ ವಿವರಗಳು ಆಯಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಈ ತುಡದ ಉಳಿದ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಗಳು ಇಂತಿವೆ.

ಮುಗುಟುಬಾನ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ-ಕಿತ್ತೂರ ನಡುವಿನ ೪ ಫರ್ಷಂಗ ತುತಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಕೆಡವಿದ್ದು ಬೀಡಿ ರೆಸ್ಸಹಾಸಿಗೆ ಬೆಂಕಿಹಚ್ಚಿದ್ದು, ಫೋಡಗೇರಿ ಫಾರೆಸ್ಟ ನಾಕೆ

(ಚೌಕಿ) ಮತ್ತು ಜಂಗಮನಟ್ಟಿ ಸರಕಾರಿ ಬಂಗಲೆ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು, ಪೋಲೀಸರಿಂದ ೨೫ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡದ್ದು. ಗುಳದಕೊಪ್ಪ ಕಲ್ಲಾಪುರ, ಕುಂಬಾರಕೊಪ್ಪ, ಡೋರಿ, ಬೆಣಚಿ. ಮಂಗಳವಾಡ ಗ್ರಾಮದ ದಪ್ಪರ ನಾಶಮಾಡಿದ್ದು ಮತ್ತು ಬಂದೂಕು ಕಸಿದುಕೊಂಡದ್ದು.

ದೇಗಾವಿಯ ಜನರು ಚಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಉಗ್ರವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಊರವರನ್ನು ಹೆದರಿಸಲಿಕ್ಕಿಂದು ಸೂೂೂೂ ಪೋಲಿಸರು ಒಂದು ದಿನ ಊರ ಅಗಸಿ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಮಶಿನ್‌ಗನ್ ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದರು !!

ಶ್ರೀ. ಜಗದೇವಪ್ಪ ದುಗ್ಗಾಣಯವರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಒಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಸರಕಾರವು ಜಾಹೀರ ಮಾಡಿತು. ಬೀಡಿ ಊರಿನ ಹಳಬನು ದುಡ್ಡಿನ ಆಲೆಗಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಟ್ಟನು.

ಗೋವನಕೊಪ್ಪ ತುಂಡದ ಕಾರ್ಯ

ಗೋವನಕೊಪ್ಪದ ಕೆಲವು ಹೋರಾಟಗಾರರು ಶ್ರೀ. ಅಸ್ತಪ್ಪಾ ಮಾರೀಹಾಳ ಆವರ ನೇತ್ರತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಬೆಳವಡಿ ಗುಂಪಿನ ಕೂಡ ಸಹ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ತುಂಡದ ಕಾರ್ಯಗಳು :—ಬೈಲಹೊಂಗಲ ಟಪಾಲ ಲೂಟಿ; ಬೆಳವಡಿ ಚಾವಡಿ ಸುಡುವದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು; ಗೋವನಕೊಪ್ಪ ಮತ್ತು ಮಂಗಳಮುತ್ತಲ ಕುಲಕರ್ಣಿ ದಪ್ಪರ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು; ಸಿಂಗನಹಳ್ಳಿ ಹಾಗೂ ದಾಸನಕೊಪ್ಪ ದೇಸಾಯರ ಬಂದೂಕು ಕಸಿದುಕೊಂಡದ್ದು ಮತ್ತು ಈ ಎರಡೂ ಗ್ರಾಮಗಳ ದಪ್ಪರ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು; ದೊಡವಾಡ ಪೋಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಶನ್ ಸುಡುವದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು; ದೊಡವಾಡ ಸಿಂದಿ ಅಂಗಡಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ್ದು.

೩೨. ದೊಡವಾಡ ಕಚೇರಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಟ್ರೇಡ್‌ಯುರಿ ಒಡೆದು ಹಣ ಲೂಟಿ.

ದೊಡವಾಡವು ಸಾಂಗಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಒಂದು ಆಡಳಿತ ಕೇಂದ್ರವು. ಸುಮಾರು ೭ ಲ ಸಾವಿರ ಜನವಸತಿಯ ಈ ದೊಡ್ಡ ಊರು ಬುಡ್ಡಕಟ್ಟಿಯಿಂದ ೪-೫ ಮೈಲಿನ ಮೇಲಿದೆ. ಬುಡ್ಡಕಟ್ಟಿಯ ಶ್ರೀ ಫಕೀರಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ಸವಟಗಿಯವರ ಗುಂಪು ದೊಡವಾಡದ ಪೋಲೀಸ ಕಚೇರಿಯನ್ನೂ ಮಹಾಲಕರಿ ಕಚೇರಿಯನ್ನೂ ಲೂಟಿ ಮಾಡುವ ಸಂಕಲ್ಪ ಮಾಡಿತು. ಜಾನೇವಾರಿ ತಿಂಗಳ ೧೬ ನೇ ದಿನಾಂಕವನ್ನು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಿಶ್ಚಯಿಸಲಾಯಿತು ಮಹಾಲಕರಿಯವರು ಇರುವ ಸ್ಥಳ, ಟ್ರೇಡ್‌ಯುರಿ ಇಟ್ಟ ಸ್ಥಳ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮುಂಗಡ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರುವದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ ಫಕೀರಗೌಡರು ಜ್ಯೋತಿಷಿಯ ಸೋಗು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ದೊಡವಾಡಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದು ಕೊಂಡು ಬಂದರು. ರಾತ್ರಿ ೧೨|| ಗಂಟೆಗೆ ಬುಡಕಟ್ಟಿಯಿಂದ ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿದ ವೀರ ರನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ದೊಡವಾಡ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೊಂದಿ ಇರುವ ಕಂದಕದಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡು ಕುಳಿತರು. ಫಕೀರಗೌಡರು ಪೋಲೀಸ್ ಡ್ರೆಸ್ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಜಮಾದಾರ ಆದರು. ಇಬ್ಬರು ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಡ್ರೆಸ್ ಹಾಕಿ ಕಾನಸ್ಪೇಬಲರ್‌ನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದರು. ಮೂವರು ಕೂಡಿ ಮೊದಲು ಸರಕಾರಿ ಚಾವಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ಸನದಿಗಳನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ, ನಿಮ್ಮ ಪೋಲಿಸ ಕಚೇರಿಯ ಅಮಲ್ದಾರರನ್ನು ಕೂಡಲೇ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಿ. ನಾವು ಬೈಲಹೊಂಗಲದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ " ಎಂದು ಹುಕುಮ ಮಾಡಿದರು. ಸನದಿಗಳು ಹೋಗಿ ಜಮಾದಾರರನ್ನು ಕರೆಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಜಮಾದಾರರು ಇವರನ್ನು ನೋಡಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಬಂದ ಕೆಲಸ ಕೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ, " ಬೈಲಹೊಂಗಲದ ಒಬ್ಬ ಆರೋಪಿಯು ಓಡಿಬಂದು ನಿಮ್ಮ ಊರಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಲು ನಾವು ವಾರಂಟ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದಿದ್ದೇವೆ, ನೀವು ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು." ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಫಕೀರಗೌಡರು ಹೇಳಿದರು. " ಆಗಲಿ, ಸದ್ಯ ಮೊದಲು ಪೋಲೀಸ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋಗೋಣ ಚಹಾ ಮಾಡಿಸುವೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ದೊಡವಾಡದ ಜಮಾದಾರನು ಈ ನಮ್ಮ "ಪೋಲೀಸ" ರನ್ನು ಕರೆಕೊಂಡು ಪೋಲೀಸ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋದನು. ಒಬ್ಬ ಪೋಲೀಸನು ಬಂದೂಕಧಾರಿಯಾಗಿ ಕಾವಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಬಂದೂಕನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಚಹಾ ಮಾಡಹತ್ತಿದನು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಫಕೀರಗೌಡರು ಸಂಜಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ತಂಬಿಗೆ ಕೇಳಿದರು. ನೀರು ತುಂಬಿದ ತಂಬಿಗೆ ಬರುತ್ತಲೇ ಅವರು ಅದನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕಂದಕದಲ್ಲಿ ಅವಿತು ಕೊಂಡಿದ್ದ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಕಡೆಗೆ ಬಂದರು. ಪೊಲೀಸರ ದ್ರೈಸ ಮಾಡಿದ ಉಳಿದ ಇಬ್ಬರು ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತರು. ಫಕೀರಗೌಡರು ಒಂದೇ ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಸೂಚನೆ ಕೊಟ್ಟು ತಿರುಗಿ ಬಂದು ಕೈಕಾಲು ತೊಳೆಯುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅವರ ಸೈನ್ಯ ಬಂದು ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಮುತ್ತಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ನಮ್ಮ 'ಪೊಲೀಸ'ರು ಮೊದಲು ಕಾವಲಗಾರನು ಕೆಳಗೆ ಇಟ್ಟ ಬಂದೂಕನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ದೊಡ್ಡ ವಾಡದ ಜಮಾದಾರನು ಗದಗದ ನಡುಗಹತ್ತಿದನು, "ನಾವು ಚಳವಳಿಯವರು, ಗಾಬರಿಯಾಗಬೇಡಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ಜೀವಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವಿಲ್ಲ. ಸರಕಾರಿ ಕಾಗದಪತ್ರ ಮಾತ್ರ ನಾಶಮಾಡುತ್ತೇವೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿ ನಮ್ಮ ವೀರರು ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನೂ ಕಾಗದಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕೂಡಲೇ ಎಲ್ಲರೂ ಮಹಾಲಕರಿಯವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿ "ಟ್ರೇಡ್‌ಯೂರಿಯ ಕೀಲಿ ಕೈ ಕೊಡಿರಿ" ಎಂದು ಕೇಳಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಅವರು, "ಟ್ರೇಡ್‌ಯೂರಿಯ ಕೀಲಿ ಕೈ ಪೇಟಣ್ಣವರ ಕಾರಕೂನನ ಕಡೆಗೆ ಅದೆ. ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಇಲ್ಲ, ಬೇಕಾದರೆ ಟ್ರೇಡ್‌ಯೂರಿ ಒಡೆಯಿರಿ; ನವ ಕರನಾದ ನನಗೆ ಮಾತ್ರ ಏನೂ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ" ಎಂದು ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಬಿನ್ನವಿಸಿದರು. ಅದರಂತೆ ನಮ್ಮ ವೀರರು ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಟ್ರೇಡ್‌ಯೂರಿ ಒಡೆದು ಅದರೊಳಗಿನ ೧೪೦೦ ರೂ ಹಣವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಊರಲ್ಲಿ ಗಸ್ತಿ ತಿರುಗಲು ಹೋಗಿದ್ದ ೪-೫ ಪೊಲೀಸರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಕೂಡಲೇ ನಮ್ಮ ಸೈನಿಕರು ಅವರ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದ ಎರಗಿ ಅವರ ೮ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡರು.

ಈ ರೀತಿ ನಮ್ಮ ವೀರರು ಪೊಲೀಸ ಕಚೇರಿ, ಮಹಾಲಕರಿ ಕಚೇರಿಗಳ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಬಂದೂಕು ಮತ್ತು ಕಾಡತೂಸ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನೂ ಟ್ರೇಡ್‌ಯೂರಿ ಒಡೆದು ಅದರೊಳಗಿನ ಎಲ್ಲ ಹಣವನ್ನೂ ಪೊಲೀಸರ ಸಮವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ತಕ್ಕೊಂಡು ಸುರಕ್ಷಿತ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದರು.

ಈ ಅಪೂರ್ವ ಘಟನೆಯಿಂದ ಈ ಭಾಗದ ಜನರು ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯೋಧರ ಸಾಹಸ ಜಾಣತನಗಳನ್ನು ಮನವಾರೆ ಹೊಗಳಿದರು.

ಬೆಳವಡಿ ಬುಡರಕಟ್ಟು ಗಂಪಿನವರು ಶ್ರೀ ಫಕೀರಗೌಡ ಪಾಟೀಲ ಹಾಗೂ ಸಿ. ಬಿ. ಮೂರಗೋಡ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಬೈಲಹೊಂಗಲ ತಾಲೂಕಿನ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಭಾಗದ ಮುಂದಾಳುಗಳಾದ ಶ್ರೀ. ಗೋಪಾಳರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಬೆಳವಡಿ ಅವರು ಹಿಂದಿನ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಜನ

ರಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತಿ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಈ ಕ್ರಾಂತಿ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಈ ತರುಣರು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಹೋರಾಟಗಾರರದೊಂದು ಗುಂಪು ಕಟ್ಟಿದರು. ಕುಲಕರ್ಣಿ ದಪ್ಪರ ಸುಡುವದು, ಸರಕಾರಿ ಬುಗ್ಗೆ, ಚಾವಡಿಗಳನ್ನು ಸುಡುವದು, ಬಿಸಾಲು ಲೂಟಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಈ ಗುಂಪಿನವರು ತಮ್ಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದರು. ದೇವಲಾಪೂರದ ಸುಕನಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲರ ಮುಖಾಂತರ ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಶ್ರೀ. ವಾಲಿ ಚನ್ನಪ್ಪನವರ ಗುಂಪಿನಗೂಡ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಈ ಗುಂಪಿಗೆ ಧಾರವಾಡದ ಜೋಶಿ ಮಾಸ್ತರರೂ, ಗದುಗಿನ ಶ್ರೀ. ಅನಂತ ರಾವ ಜಾಲೀಹಾಳ ಅವರೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ತಮ್ಮ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸ ಬಹುದಾಗಿದ್ದ ಐದು ದರೋಡೆಗಳನ್ನು ಈ ಗುಂಪಿನವರು ತಡೆದರು. ಬಾಂಬು, ಪಿಸ್ತೂಲು ತಯಾರಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಇವರು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಅದು ಜೀವ ಹತ್ಯೆಗೆ ಅಲ್ಲ, ಕೇವಲ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಬೆದರಿಸುವದಕ್ಕೆ. ಒಂದು ದಿನ ಒಬ್ಬ ಕಾರ್ಯ ಕರ್ತನ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಬಾಂಬು ಬಿದ್ದು ಸ್ಫೋಟವಾಗಿ ಗಾಯವಾದಾಗ ಅವನನ್ನು ಧಾರ ವಾಡಕ್ಕೆ ಒಯ್ದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಗದುಗಿನ ಡಾ. ಹಯಿಲಗೋಳರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿಸಲಾಯಿತು.

ಈ ಗುಂಪಿನವರು ತಮ್ಮ ಭಾಗದ ಏಳು ಗ್ರಾಮಗಳ ಗೌಡರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಅವ ರನ್ನು ಮೂರು ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಅಜ್ಞಾತ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟು ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲಾಯಿತು. ಈ ಘಟನ ಯಿಂದ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟಗಾರರದೇ ಮೇಲುಗೈ ಆಯಿತು.

ಬೈಲಹೊಂಗಲದ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಬುಡರಕಟ್ಟೆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಉಗ್ರ ಚಳವಳಿ ಯಿಂದ ಭಾರಿ ಸಿಟ್ಟು ಬಂತು. ಬೆಳವಡಿ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನೂ ಬುಡರಕಟ್ಟೆ ಊರವರನ್ನೂ ಬಹಳ ಬಡೆದರು. ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿ ಚಳುವಳಿಯವರಿಗೆ ಊಟ ಪೂರೈ ಸುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ. ಫಕೀರ ಗೌಡರ ಮುಖ್ಯನ ಶಾಯಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಪಾರ್ವತಮ್ಮ ಅವರನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಚನ್ನಾಗಿ ಧಳಿಸಿದರು.

ಬೆಳವಡಿ - ಬುಡರಕಟ್ಟೆ ಗುಂಪಿನ ಇತರ ಕಾರ್ಯಗಳು.

- ೧) ಬೆಳವಡಿ - ಸವಟಿಗೆ ಸಿಂದಿ ಸೆರೆ ಅಂಗಡಿಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.
- ೨) ಬೆಳವಡಿ ಕನ್ನಡ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಜಾರ್ಜ್ ಬಾದಶಹನ ಫೋಟೋ ಸುಟ್ಟು, ಶಾಲೆಯ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಹೋಳಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಗೂ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಾಯಿತು.

೩) ಮೂಗಬಸವ ಗ್ರಾಮದ ಪಾಟೀಲರ ಬಂದೂಕು ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

೪) ಉಪ್ಪಿನ ಬೆಟಗೇರಿ ಪೋಲೀಸ ಪೋಸ್ಟ್ ಸುಡಲಾಯಿತು.

೫) ಕೆ. ಲ. ಸುತಗಟ್ಟಿ, ತೇಗೂರ ರೆಸ್ತೊರಾಂಟಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಲಾಯಿತು.

೬) ಹಿರೇ ಬೆಳ್ಳಿಕಟ್ಟಿ, ಗುಡಕಟ್ಟಿ, ತಡಕೋಡ, ತುರುಕರ ಶಿಗೀಹಳ್ಳಿ, ಖುದಾನಪೂರ ಜಮದೂರ, ಹಿರೇನಂದಿಹಳ್ಳಿ, ಚಿಕ್ಕ ನಂದಿಹಳ್ಳಿ, ಕಲಭಾವಿ, ಸವಟಗಿ, ಪಟ್ಟಿಹಾಳ, ಬೆಳವಡಿ, ಬುಡರಕಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧಸಮುದ್ರ, ಗೋವನಕೊಪ್ಪ, ಹೊಸಟ್ಟಿ, ಮುಗಳಿ, ಮಾದನಭಾವಿ, ಶಿಂಗನಹಳ್ಳಿ, ಕುರುಬಗಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ದಾಸನಕೊಪ್ಪ ಈ ಗ್ರಾಮಗಳ ದಪ್ಪರಗಳನ್ನು ಸುಡಲಾಯಿತು.

೭) ಮೂಗಬಸವ- ಅರವಳ್ಳಿ ಕತ್ತರಿಯ ಹತ್ತರದ ಕೊಂಡಸಕೊಪ್ಪಿ ಗ್ರಾಮದ ಹನುಮಂತ ದೇವರ ಗುಡಿಯ ಹಿಂದೆ ಬೈಲಹೊಂಗಲದ ಪೋಲೀಸ ಹೆಡ್‌ಕಾನ್‌ಸ್ಟೇಬಲ್ ಹಸನ ಕಮಾಲ ಹೋಕಾ ಇವನು ಸಾಯಕಲ್ ಮೇಲಿಂದ ಹೊರಟಾಗ ಅವನ ಸಾಯಕಲ್ ಗಾಲಿಗೆ ಕೊಡಲಿಯಿಂದ ಹೊಡೆದು ಕೆಡವಿ ಅವನ ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಸರಕಾರಿ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಕಸಿದು ಸುಡಲಾಯಿತು.

೮) ಶ್ರೀ ಬಿ. ಎ. ದೇಸಾಯಿ ಹಂಗರಗಿ, ವೆಂಕಪ್ಪಾ ನಾಯಕ ಮಾದನಭಾವಿ, ಖುದಾನಪೂರ ಇನಾಮದಾರರು, ತಾಯವ್ವ ಸಂಗೊಳ್ಳಿ ಕಬ್ಬೇನೂರ, ಮತ್ತು ಅಪ್ಪಣಗೌಡಾ ಹೊಸಕೋಟಿ ಇವರನ್ನು ದರೋಡೆಗಾರರಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಲಾಯಿತು.

೯) ಖುದಾನಪೂರ ಬೆಳವಡಿ, ಬುಡರಕಟ್ಟಿ, ವಕ್ಕಂದ ಮತ್ತು ಉಡಕೇರಿ ಚಾವಡಿಗಳನ್ನು ಸುಡಲಾಯಿತು.

೧೦) ಮುಮ್ಮಿಗಟ್ಟಿ ಹಪ್ಪೆ [ಕಂದಾಯ] ಹಣವನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

೩೩. ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನ ಸ್ಮರಣೀಯ ಸಂಗ್ರಾಮ !

ಸರ್ವನ್ಯಾಪಿ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಿಡಿಗಳು.

ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದಲ್ಲಿ ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನ ಪಾತ್ರ ಅಮೋಘವಾದದ್ದು. ಗಾಂಧಿ ಪ್ರಾಂತವೆಂದು ಕರ್ನಾಟಕವು ಹೆಸರು ಗಳಿಸಿದ್ದರೆ ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕು ಗಾಂಧಿ ತಾಲೂಕೆಂದು ಖ್ಯಾತವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಅಷ್ಟು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಎಲ್ಲ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಹಾಗೆ ನೋಡಿದರೆ ಈ ತಾಲೂಕು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು ಹಿಂದುಳಿದದ್ದು ಎನ್ನಬಹುದು, ಜನರು ಯಾವಾಗಲೂ ಬರಗಾಲದ ಭವಣೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಬಂದವರು. ಆಧುನಿಕ ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಸಾರ ಕಡಿಮೆ. ಇಡೀ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಐದಾರು ಪಾಯಸ್ಕೂಲುಗಳು ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ಆಗಿರುವಾಗ ಕಾಲೇಜಿನ ಮಾತಂತೂ ದೂರೇ ಉಳಿಯಿತು. ಕುಡಿಯುವ ನೀರಿಗಾಗಿ ಐದಾರು ಮೈಲು ಅಲೆದಾಡಬೇಕಾಗುವ ದೃಶ್ಯ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಹೊರತು ಬೇರೆಡೆ ಕಾಣಲು ಸಿಗದು. ಇಂಥ ಹಿಂದುಳಿದ ತಾಲೂಕು ಗಾಂಧಿ ನಿಷ್ಠೆಯಲ್ಲಿ, ದೇಶಸೇವೆಯಲ್ಲಿ, ತ್ಯಾಗ, ತಪಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯ-ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮುಂದೆ ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಆದಷ್ಟು ರಾಜಕೀಯ ಜಾಗೃತಿ, ಪ್ರಚಾರ, ಪ್ರಸಾರ ಬೇರೆಡೆಗೆ ನೋಡಲು ಸಿಗದು. ಮೊದಲಿನ ಮುರಗೋಡ ಮಹಾಲ, ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ರಾಜಕೀಯ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮುರಗೋಡ ಮಹಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ಕಾರ್ಯವೂ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಮುರಗೋಡ, ಹೊಸೂರ, ಮುನವಳ್ಳಿ, ಕರಿಕಟ್ಟಿ, ಹೂಲಿ, ಹಂಚಿನಾಳ, ಹಿರಿಕುಂಬಿ, ಬೆಟಿ ಸೂರ, ಉಳ್ಳಿಗೇರಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಹೋರಾಟದ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿವೆ. ಇಷ್ಟೊಂದು ಕೇಂದ್ರಗಳು ಬೇರೆ ಯಾವ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳಷ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಊರಿಗೆ ಊರೇ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋದಂತಾಗಿತ್ತು.

೧೯೨೧ ಮತ್ತು ೧೯೩೦ ರ ಆಂದೋಲನಗಳಲ್ಲಿ ಮುರಗೋಡ ಭಾಗವು ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿತ್ತು. ಅಸಹಕಾರ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ನವಕರಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಜಳವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವರಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗಾದ ಶ್ರೀ. ಬಾಬುರಾವ ಮಾಟೊಳ್ಳಿ

(ಧೋಂಡೋ ಯಲ್ಲೋ ಕುಲಕರ್ಣಿ) ಮುರಗೋಡದವರೇ ೧೯೩೦ರ ಉಪ್ಪಿನ ಸಾ-
ಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲಿಗೆ ೧ ವರ್ಷದ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿ ಆದವರೂ ಇವರೇ.
ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪ್ಪಿನ ಕಾಯದೆ ಪ್ರಕಾರ ೧ ತಿಂಗಳದಿಂದ ೬ ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಆಗಿದ್ದವು.
ಕೆಲವರಿಗೆ ಪಿನಲಕೋಡಿನ ೧೧೭ ಕಲಮು ಹೆಚ್ಚಿ ಎಂಟು ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು.
ಆದರೆ ಶ್ರೀ. ಬಾಬುರಾವ (ಧೋಂಡೋ ಯಲ್ಲೋ) ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರಿಗೆ ಈ
ಎರಡೂ ಕಲಮುಗಳಲ್ಲದೆ ೧೯೯೦ ರ ೨ ನೇ ರೆಗ್ಯುಲೇಶನ್ ಆಕ್ಟ್ ಹೆಚ್ಚಿ (ಆಗಿನ ಮಾನ
ದಿಂದ) ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮುರಗೋಡ ಮಹಾಲಿನಲ್ಲಿ
ಅವರು ಮಾಡಿದ ಜಾಗೃತಿಯೇ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ.

೧೯೩೨ ರ ಕಾಯದೆಭಂಗ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕು ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ
ದಲ್ಲಿತ್ತು. ಹೊಲಿ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಆಗ ಎಲ್ಲರಗೂ ಸರಾಸರಿ ೨ ವರ್ಷದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶಿಕ್ಷೆ
ಆಗಿತ್ತು. ಈ ಊರಲ್ಲಿ ೧ ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆ ಆದವರು ೬ ಜನರು, ೨|| ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆ ಆದವರು
೬ ಜನರು, ೪|| ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿದ ೩ ಜನರು ಮತ್ತು ೬|| ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ವರು ಇಬ್ಬರು ಇದ್ದರು. ಅಷ್ಟೇನಿಕೆ ಇಡೀಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ಅತ್ಯಧಿಕ ಅಂದರೆ ೧೦ ವರ್ಷ
ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದ ಶ್ರೀ ವೆಂಕರೇಡ್ಡಿ ಹೊಲಿಯವರು ಈ ಊರಿಗೆ ೧೯೩೨ ರ ಚಳುವಳಿ
ಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯೇ ಮೊದಲನೇ ಸ್ಥಾನ ದೊರಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ
ಕರಿಕಟ್ಟಿಯ ೨೩ ವೀರರಿಗೆ ತಲಾ ೨೧ ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಯೂ, ಒಬ್ಬರಿಗೆ ೩ ವರುಷ, ಇಬ್ಬ
ರಿಗೆ ೩|| ವರುಷ, ಇನ್ನೊಬ್ಬರಿಗೆ ೫|| ವರುಷ ೬|| ಗೆ ಛಾರೀ ಉಗ್ರ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು.
ಹಂಚಿನಾಳ ಮುನವಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ೫ ರಿಂದ ೬ ವರುಷದವರೆಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ
ಹೊಂದಿದ ಹೋರಾಟಗಾರರಿದ್ದಾರೆ. ಇಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಉಗ್ರ ಹಾಗೂ ಹೆಚ್ಚಿನ
ಅವಧಿಯ ಶಿಕ್ಷೆ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಯಾವ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ
ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋದವರೂ ಈ ತಾಲೂಕಿನಿಂದಲೇ.

ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಮರಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋದ ಮಹಿಳೆಯ
ರಲ್ಲಿ ಅರ್ಧದಷ್ಟು ಮಹಿಳೆಯರು ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನವರೇ ಇದ್ದಾರೆಂಬುದು ಅಭಿ
ಮಾನದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ.

೧೯೪೧ ರ ಯುದ್ಧವಿರೋಧಿ ಘೋಷಣೆಯ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿಯೂ
ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಕಾರ್ಯವು ಅನುಸಮವಾಗಿದೆ. ತಾಲೂಕಿನ ಅಕ್ಷರಶಃ ಪತಿಯೊಂದು
ಊರಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ದಿನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯವು ಈ ತಾಲೂಕಿನ
ದ್ದಾಗಿದೆ. ಒಂದು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯ ಒಂದೂ ಬಿಡದೆ ಎಲ್ಲ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ದಿನ ಈ
ರೀತಿ ಯುದ್ಧವಿರೋಧಿ ಘೋಷಣೆಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಮಾಡಿ ನೂರಾರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಗಳು

ಜೇಲಿಗೆ ಹೋದ ಘಟನೆ ಇಡೀ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಅಘಟಿತ ಸಂಘಟನೆಯನ್ನು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮನಸಾ ಮುಟ್ಟಿದರು. ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಮುಂದಾಳುಗಳಾದ ಶ್ರೀ. ವೆಂಕರೇಡ್ಡಿ ಹೂಲಿ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರು ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡದೆ ದುಡಿದು ಬಹಳಷ್ಟು ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದೇ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಜಾಗೃತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ನಿಸಂದೇಹವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

೧೯೪೨ ರ ಕೊನೆಯ ಕೊನೆಯ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ತಾಲೂಕು ಸರ್ವ ವ್ಯಾಪಿ ಸಂಗ್ರಾಮ ನಡೆಸಿತು. ಆಗ ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಹೂಲಿ, ಮುನವಳ್ಳಿ, ಹಿರೇ ಉಳ್ಳಿಗೇರಿ, ಹೊಸೂರ (ಮುರಗೋಡ) ಮೊದಲಾದ ಗುಂಪುಗಳು ಶ್ರೀ. ಗೋವಿಂದ ರೆಡ್ಡಿ ಹೂಲಿ, ವಾಲೀಕಾರ ಚನ್ನಪ್ಪ, ವೀರಪ್ಪ ಸುತಗಟ್ಟಿ ಮೊದಲಾದವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ತಾಲೂಕು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯ ಅವರ್ಣನೀಯವಾಗಿದೆ.

ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕು ಕಚೇರಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ.

ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಚಲಿಸಿ ಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಒಳ್ಳೆ ರಭಸದಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ೧೯೪೨ ರ ಆಗಸ್ಟ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ. ಶಂಕರರಾವ ಪದಕಿ ಆದಿ ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ತಾಲೂಕು ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಪೋಲೀಸ ತಾಣ್ಗೆಗೆ ಒಯ್ದಾಗ ಸಾವಿರಾರು ಜನರು ಕಚೇರಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಅವರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಅದರಬಗ್ಗೆ ೨೪ ಜನರಮೇಲೆ ಖಿಟ್ಟಿ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ೧೯೪೩ ಮೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಖಿಟ್ಟಿಯ ನಿರ್ಣಯವಾಗಿ ೨೦ ಜನರಿಗೆ ೨ ವರ್ಷದಿಂದ ೬ ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ೪ ಜನರು ಈ ಖಿಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಆದರೂ ಅವರನ್ನು ಭಾರತ ರಕ್ಷಣಾ ಕಾಯಿದೆಯ ೧೭೯ ನೇ ಕಲಮಿನ ಪ್ರಕಾರ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲಾಯಿತು.

೩೪. ಕಡಬಿ ಶಿನಾಪೂರದಲ್ಲಿ ರಕ್ತ ತರ್ಪಣ!

ಆಗಷ್ಟ ೧೩ ನೇ ದಿನಾಂಕ ೧೯೪೨ ರಂದು ಶ್ರೀ. ವೆಂಕರಡ್ಡಿ ಹೂಲಿ ಇವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ. ವಾಮನರಾವ ಬಿದರಿಯವರು ಗುಪ್ತರೀತಿಯಿಂದ ಶಿವಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕ್ರಾಂತಿಯ ಸಂದೇಶ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅವರಂತೆ ಅದೇ ದಿವಸ ಊರಲ್ಲಿ ಡಂಗುರ ಸಾರಿಸಿ ತಮ್ಮ ಊರು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತೆಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಊರ ಸರ್ಕಾರಿ ಚಾವಡಿಯ ಮೇಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರಧ್ವಜ ಹಾರಿಸಿ ಪೋಲೀಸ ಪಾಟೀಲರನ್ನು ಹೊರಗೆ ಹಾಕಿ ಚಾವಡಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ವಶಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಂಡರು. ೧೫ ನೇ ತಾರೀಖಿನ ದಿವಸ ಊರಲ್ಲಿ ಪ್ರಭಾತಘೇರಿ ಹೊರಟಾಗ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದು ಅದನ್ನು ತಡೆದರು. ಕ್ರಾಂತಿ ವೀರರು ಅದನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಂದೆ ನಡೆದರು. ಪೋಲೀಸರೊಂದಿಗೆ ವಾಗ್ವಾದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಧ್ವಜವೆಂದನೆ ಮಾಡಿಯೇ ತೀರುವೆವೆಂದು ಜನರು ಜಾಹೀರ ಮಾಡಿದರು. ಪೋಲೀಸರು ಲಾಠಿ ಪ್ರಹಾರ ಸುರು ಮಾಡಿ ಧ್ವಜವೆಂದನೆಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡ ಹತ್ತಿದರು. ಯುರೋಪಿಯನ್ ಸಾರ್ಜಂಟನು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಫಾಯರಿಂಗ್ ಸುರು ಮಾಡಿದ. ಜನರು ಲಾಠಿಯಿಂದ ಆ ಸಾರ್ಜಂಟನನ್ನು ಹೊಡೆದರು. ಅವನ ಕಿವಿ ಪರಿಯಿತು. ರಸ್ತೆ ಪೋಲೀಸ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರನಿಗೂ ಲಾಠಿಪೆಟ್ಟು ಬಿದ್ದು ಅವನ ತಲೆ ಒಡೆಯಿತು. ಆಗ ಶ್ರೀ. ಸಾತಪ್ಪ ಟೋಪಣ್ಣವರ ಮುಂದೆ ಇದ್ದನು. ಅವನನ್ನು ಗುಂಡಿಕ್ಕಿ ಕೊಲ್ಲಲಾಯಿತು. ಶ್ರೀ ರಂಗಪ್ಪ ಶಿದ್ದಪ್ಪ ಅರಬಳ್ಳಿ, ಗುಂಡಪ್ಪ ಬಾಬಣ್ಣ ಪಟಗುಂದಿ, ರುದ್ರಪ್ಪ ಬಸಪ್ಪ ಅಂಗಡಿ, ಬಸಯ್ಯ ಮಹಾದೇವಯ್ಯ ವಸ್ತ್ರದ, ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ ಪತ್ರಪ ಕೌಜಲಗಿ, ರಾಚಯ್ಯ ಮಹಾದೇವಯ್ಯ ವಸ್ತ್ರದ, ಸಾವಂತಪ್ಪ ಜೋಡಟ್ಟಿ, ಬಾಳಪ್ಪ ಭೀಮಪ್ಪ ಆಡಿನ, ವಸಂತ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯ, ಸಂಗಮ ಹೊಸಕೋಟೆ, ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ಗಾಯಗಳಾದವು. ಗಾಯಗೊಂಡವರನ್ನೂ ಹುತಾತ್ಮ ಸಾತಪ್ಪನ ಮೃತ ಶರೀರವನ್ನೂ ಪೋಲೀಸರು ಸವದತ್ತಿಗೆ ತಂದರು. ಊರಲ್ಲಿಯೆ ೫೪ ಜನರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಬಹಳ ಪೀಡಿಸಿದರು.

೧೫ ನೇ ತಾರೀಖಿಗೆ ಸಾತಪ್ಪನ ಮೃತವೇಹಕ್ಕೆ ಶವಸಂಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿ ಅವನ ಅಸ್ಥಿಗಳನ್ನು ಊರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಹುತಾತ್ಮನಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಹೂಳಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಸ್ಮಾರಕ ಕಟ್ಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾಗಿದೆ.

೩೫. ಹೊಳೆ ಆಲೂರ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿನ ಹೋಳಿ !

ಹೊಳೆ ಆಲೂರ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ೧೨ ಹೋಲೀಸರ ಕಾವಲು ಇತ್ತು. ಅವರು ಎಲ್ಲ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಇಟ್ಟು ಸರತಿಯ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬನಂತೆ ಬಂದೂಕು ಹಿಡಿದು ಕಾವಲು ಮಾಡುತ್ತ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮೊದಲೇ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಂದ ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದ ರೆಡ್ಡಿ ಹಾಲಿಯವರ ಗುಂಪು ರಾತ್ರಿ ೧೦ ಗಂಟೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣಕರಂತೆ, ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಂತೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು ವೀರರು ಆ ಕಾವಲು ಗಾರರ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಹರಟೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಕ್ಕಳಿತು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಹೋಲೀಸರ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಎಲ್ಲ ೧೨ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಸಮವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಅವರನ್ನು ನಿರಾಯುಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಸ್ಟೇಶನ್ನಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದರು.

ಹರ್ಲಾಫೂರ ಸ್ಟೇಶನ್ ನಾಶ.

ಇದೇ ಗುಂಪಿನ ೧೫ ಜನರು ಮಿಂಚಿನ ದಾಳಿಮಾಡಿ ಹರ್ಲಾಫೂರ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್ ಮಾಸ್ತರರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಹಗ್ಗದಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ತಾರು ಕತ್ತರಿಸಿದರು. ಫೋನ್ ಯಂತ್ರ ಜಜ್ಜಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದರು.

ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದಾಗ ಅದು ಸ್ಟೇಶನ್ ಮಾಸ್ತರರ ಮನೆಗೂ ಹತ್ತಿತು. ಸ್ಟೇಶನ್ನ ಮಾಸ್ತರರ ಹೆಂಡತಿ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಓಡಿ ಬಂದಳು. ಅವಳ ಒಂದು ಕೂಸು ತೊಟ್ಟಿಲಲ್ಲಿ ಮಲಗಿತ್ತೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಒಳಗೆ ಓಡಿಹೋಗಿ ಆ ಕೂಸನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟರು. ಈ ಗಡಿಬಡಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಮಹಿಳೆಯು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಬುಗಾರದ ಪಾಟಲಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಉಡಿಯಲ್ಲಿ ತುರುಕಿ ಕೊಂಡಿದ್ದಳು. ಅವು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದವು. ಅವನ್ನು ಗುಂಪಿನ ಒಬ್ಬನು ತಕ್ಕೊಂಡದ್ದು ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದ ರೆಡ್ಡಿ ಯವರು ಅವನನ್ನು ಬೆದರಿಸಿ ಆ ಬುಗಾರದ ಪಾಟಲಿ (ಬಳ) ಗಳನ್ನು ಆ ಮಹಿಳೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಡಿಸಿದರು. ಇವರು ಚಳುವಳಿಯವರು, ದರೋಡೆಯವರಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದ ಮೇಲೆ ಆ ಮಹಿಳೆಯು ಮನೆಯೊಳಗಿನ ಉಂಡಿ ಅವಲಕ್ಕಿ ಮುಂತಾದ ಫರಾಳನ್ನು ಈ ತಂಡಿನವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು.

ಇದೇ ಗುಂಪಿನವರು ಹೆಬ್ಬಸೂರ ಮತ್ತು ಕರ್ನಾಳ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್ಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟರು.

೩೩.- ಮುನವಳ್ಳಿ, ಟಿಪಾಲ ಬಸ್ ಲೂಟಿ.

ನರಗುಂದನ ಕಡೆಯಿಂದ ಟಿಪಾಲ ತಕ್ಲಾಂಡು ಬಸ್ಸು ಬಂದು ಮುನವಳ್ಳಿ ಸ್ಥಾಂಡಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿತ್ತು. ಮೂವರು ಬಂದೂಕುದಾರಿ ಪೋಲೀಸರು; ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾವಲಿಕ್ಕಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿಯ ಇಬ್ಬರು ಪೋಲೀಸರು ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದು ಚಹದ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋದರು. ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದ ರೆಡ್ಡಿಯವರ ಗುಂಪು ಅದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇತ್ತು. ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಪರಪ್ಪ ಹುರಳಿ ಹೊಸೂರ, ಚನ್ನಪ್ಪ ಯರಗಣವಿ, ಗವಿಯಪ್ಪ ಬೆಳವಡಿ, ಹಣಮಂತಪ್ಪ ಬೇವಿನಗೆಡದ, ಮಲ್ಲೇಶಪ್ಪ ಗೋಮಾಡಿ, ಬಸವರಾಜ ದೀವ ಬಿಗಿ ಕಟಕೋಳಿ, ಸಿದ್ದಯ್ಯ ಅವಮೋಘಮಠ, ಪಾಂಡುರಂಗ ಮಿರಜಕರ, ಪಾಳಪ್ಪ ಯಡಾಲ, ವೀರಪ್ಪ ಅಂಗಡಿ ಮೊದಲಾದವರಿದ್ದರು. ಪೂರ್ವ ಯೋಜನೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಕೆಲವರು ಚಹದ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಅಲ್ಲಿ ಚಹಾ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದ. ಇಬ್ಬರೂ ಪೋಲೀಸರನ್ನು ಹಿಡಿದರು. ಕೆಲವರು ಬಸ್ಸು ಏರಿ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಪೋಲೀಸನ ಬಂದೂಕು ಕಸಿದುಕೊಂಡರಲ್ಲದೆ ಉಳಿದೆರಡು ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನೂ ಮಲಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಟಿಪಾಲಗಳನ್ನು ತಕ್ಲಾಂಡು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು. ಇದರಂತೆ ಕಾಕನೂರ ಹತ್ತಿರ ರಾಮ ದುರ್ಗ ಬದಾವಿ ಟಿಪಾಲ ಬಸ್ಸನ್ನು ತೆರಬಿ ಟಿಪಾಲ ಚೀಲಗಳನ್ನು ಸುಡಲಾಯಿತು.

ಇವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದಾಗ ಶ್ರೀ ಗವಿಯಪ್ಪ ಬೆಳವಡಿಯವರನ್ನು ವಾಂಡಕರ ಪೂಜದಾರರು ವಿಪರೀತ ಹೊಡೆದು ಸ್ವತ್ತಿ ತಪ್ಪಿದ ಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಸವದತ್ತಿ ಕೊಂಡ ವಾಡೆಯಲ್ಲಿ ಚಲ್ಲಿ ಟೀಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಬೆಳಗಾದ ನಂತರ ಜವರು ಆಸ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಚಪ್ಪರದ ಹೆಜ್ಜೆ ತೆಗೆದು ಒಳಗೆ ಇಳಿದು ಅವರಿಗೆ ಉಪಚಾರ ಮಾಡಿ ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಪೋಲೀಸರು ಅವರನ್ನು ಲಾಕಪ್ಪಿಗೆ ಒಯ್ದರು ಮತ್ತು ಇತರರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು.

ಸೆತನ್ ಕೋಟಿನಲ್ಲಿ ಖಚ್ಚಿ ನಡೆದು ಎಲ್ಲರೂ ವಿದೇಶಿಗಳೆಂದು ಬಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ ಪೋಲೀಸರು ಕೂಡಲೆ ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಭಾರತ ಸಂರಕ್ಷಣಾ ಕಾಯ್ದೆಯನ್ವಯ ಬಂಧಿಸಿ ಜೇಲಿಗೆ ಕಳಿಸಿದರು.

ರಾಕ್ಷಸೀ ಅತ್ಯಾಚಾರ ನಡೆಸಿದ ಮೋಲೀಸ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಾಂಡಕರರು ಕುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದರೆಡ್ಡಿ ಹೊಲಿಯವರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದವಗಲ್ಲದೆ ಶಿವಲಿಂಗಣ್ಣ ಹೊಗಾಡ ಹಿರೇಕುಂಜಿ, ನವಲಗುಂದದ ಶಿವರಾಯಪ್ಪ ಮಾನ್ಯವರ ಹಾಗೂ ಶಿಪ್ಪಣ್ಣ ಸುರಟ್ಟಿ, ರಾಮಣ್ಣ ಚವನ್ನವರ ಕಲ್ಹವೆಡೆ, ಮೆಂಕಣ್ಣ ಕುರಡಗಿ ಹೆಬಸೂರ, ಇವರಾಪ್ಪೂರದ ರಾಮನಗೌಡ, ಶಿಮ್ಮರೆಡ್ಡಿ, ಕೃಷ್ಣರೆಡ್ಡಿ, ಧುಪದಾಳದ ಲಿಂಗಯ್ಯ, ಶಿವನಗೌಡ ಸಾಲಿಗೌಡಾ ಕೊಂಣೂರ ಮೊದಲಾದವರೂ ಇದ್ದರು. ಇದಲ್ಲದೆ ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನಿಕ ಜನರನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನ ೫೦ ಚಾವಡಿಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟರಲ್ಲದೆ ನೆವಲಗುಂದ ತಾಲೂಕಿನ ಹೆಬಸೂರ, ಕಿರೇಸೂರ, ಲುಮನೂರ ಮೊದಲಾದ ೫೦ ಚಾವಡಿಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟರು. ಕುಳಗೇರಿ ರೆಸ್ತೆಹಾಸ ಸುಟ್ಟು ೧ ಬಂದೂಕು ಕಸಿದರು. ಸವದತ್ತಿ ಮೋಪ್ಪಾ ಫೀಸನ್ನೂ ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಸುಟ್ಟರು. ಕಟಕೋಳ ತಾಲೂಕು ಕಚೇರಿಯನ್ನು ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಭಾಗ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೊಸೂರಿನ ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರರೂ ಇದ್ದರು.

೩.೨. ಉಳ್ಳಿಗೇರಿ ತಂಡದ ಕಾರ್ಯ.

ಶ್ರೀ ಚನ್ನಪ್ಪ ಫಕೀರಪ್ಪ ವಾಲೀಕಾರ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಉಳ್ಳಿಗೇರಿ ತಂಡವು ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನ ಪೂರ್ವ ಹಾಗೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗಡ್ಡಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ರಭಸದಿಂದ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿತು. ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ನೀಲಪ್ಪ ಫಕೀರಪ್ಪ ವಾಲೀಕಾರ, ಕಾಟಿಪ್ಪ ರಾಮಪ್ಪ ಕಿಳ್ಳಿ, ಗಂಗಪ್ಪ ನಿಂಗಪ್ಪ ಸರಗೊಳಿ ವೀರಲಸಪ್ಪ ಈರಪ್ಪ ಮೇಟಿ, ನಿಂಗಪ್ಪ ಫಕೀರಪ್ಪ ಯಡಳ್ಳಿ, ಯಡರಾವಿ, ಮಾಯಪ್ಪ ಮಹಾರುದ್ರಯ್ಯ, ಹಿರೇಮಠ ಆಯಟ್ಟಿ, ಮಾಗಪ್ಪ ಫಕೀರಪ್ಪ ಪಾಣೇಗಟ್ಟಿ ಬೆಟಸೂರ, ಶಂಕರಪ್ಪ ಸಿದ್ದಪ್ಪ ತಂಗಾಯಿ ಬೆಟಸೂರ, ಚನ್ನಪ್ಪ ಗಂಗಪ್ಪ ಸಿಂಗಾರಕೊಪ್ಪ, ಹುಸೇನ ಸಾಹೇಬ ಇಮಾಮುಸಾಹೇಬ ತೋರಗಲ್, ಇಸಾಮ ಹೊಂಗಲ, ಶಂಕರಗೌಡಾ ತುಂಬದ ಅರಗುಂಜಿ ಮೊದಲಾದವರಿದ್ದರು.

ಈ ತಂಡದವರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯದ ವಿವರಗಳು :-

- ೧) ಸವದತ್ತಿ-ಉಳ್ಳಿಗೇರಿ ನಡುವಿನ ಪೂಲು ಕೆಡವಲಾಯಿತು.
- ೨) ಮೊರಬದ ಕೊಂಡವಾಡ, ಸವದತ್ತಿ ಸ್ಕೋಲರ ಮತ್ತು ಧುಮವಾಡ ಫಾರೆಸ್ಟ್ ನಾಕಾ ಸುಡಲಾಯಿತು.
- ೩) ಇನಾಮ ಹೊಂಗಲದ ಸ್ಕೋಲರ ಸುಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಯ ಸಿದ್ಧಿ, ಸೆರೆ, ಗಾಂಜಿ ಅಂಗಡಿಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಮಾದಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಾಶಮಾಡಲಾಯಿತು.
- ೪) ಗುಮಗೋಳ ಚಾವಡಿ ಸುಟ್ಟು ೧೪ ಚೀಲ ಲೇವ್ವಿ ಗೋದಿ ಮತ್ತು ಗೌಡನ ಬಂದೂಕನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.
- ೫) ಶಿರೂರ, ಯಡ್ರಾವಿ, ಹಾರೋ ಬೆಳವಡ್ಡಿ, ಕಬ್ಬೂರು ಈ ಗ್ರಾಮದ ಚಾವಡಿಗಳನ್ನು ಸುಡಲಾಯಿತು.
- ೬) ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ-ಉಣಕರ್ ನಡುವೆ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.
- ೭) ದುಮನಾಡ ಚಾವಡಿ ಸುಟ್ಟು ಸಿದ್ಧಿ ಸೆರೆ ಅಂಗಡಿ ಧ್ವಂಸ ಮಾಡಲಾಯಿತು.
- ೮) ಹುಲಕೊಪ್ಪ ಚಾವಡಿ ಸುಟ್ಟು ೧ ಬಂದೂಕು ಕಸಿಯಲಾಯಿತು.
- ೯) ಜೋರಟ್ಟಿ ಗೌಡರ ಒಂದು ಬದುಕನ್ನೂ, ರಾಮಾಪುರಗೌಡನ ೨ ರಾಯಫಲಗಳನ್ನೂ, ಕೋಟೂರ ಗೌಡನ ೧ ಬಂದೂಕನ್ನೂ, ಕಲ್ಲಾಪುರ ಗೌಡನ ೧ ಬಂದೂಕು ಮತ್ತು ೨ ಗಡಿಯಾರಗಳನ್ನೂ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.
- ೧೦) ಆಲೂರ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್ ಸುಡುವದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಲಾಯಿತು.

ಚಳುವಳಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಆದೇಶ ಬಂದಕೂಡಲೇ ಈ ತಂಡದವರು ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು.

೩೬. ಮುನವಳ್ಳಿ ಗುಂಪಿನ ಕಾರ್ಯ.

ಮುನವಳ್ಳಿ ಗುಂಪಿನವರು ಹೊಲಿ ಗುಂಪಿನವರಗೂಡ ಕೆಲಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರಲ್ಲದೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಪಾಂಡುರಂಗ ಮಿರಜಕರ, ಮಲ್ಲೇ ಶಪ್ಪಾ ಗೋಮಾಡಿ, ಚನಬಸಪ್ಪ ಮತ್ತು ಪಂಚಪ್ಪ ಸದಾವರ್ತಿ, ನಿಂಗಪ್ಪ ಹುರಕಡಲಿ, ಪಂಚಪ್ಪಾ ಹಂಜಿ, ನಿಂಗಪ್ಪ ಗಿಜಿ, ಪರಸಪ್ಪ ಶಿರಸಂಗಿ. ಯಲ್ಲಪ್ಪ ಅಬ್ಬಾರ, ನಿಂಗಪ್ಪಗೌಡ ಮಲಗೌಡ, ಪತ್ರಯ್ಯ ಮಠಪತಿ, ಮೊದಲಾದವರು ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಮುನವಳ್ಳಿ ಚಾವಡಿ. ಪೋಲೀಸ್ ಸ್ಟೇಶನ್ ಮತ್ತು ರೆಸ್ತೌ ಹೌಸ್ ಸುಟ್ಟರು ಮುನವಳ್ಳಿ ಸೆರೆ, ಸಿಂದಿ ಗಾಂಜಾ ಅಂಗಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಾದಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿದರು ಮತ್ತು ಸಿಂದಿ ಮೋಟಾರ ಸುಟ್ಟರು. ಹೊಲಿ ಕಟ್ಟಿ ರೆಸ್ತೌಹೌಸ್ ಸುಟ್ಟರು. ಅಟಗಲ ಬಸರಗಿ, ಕಡವಾಳಿ ಮತ್ತು ಹಿರೂರ ಗ್ರಾಮದ ದಪ್ಪರ ಸುಟ್ಟು ಹಳಬರ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಸಿಯಲಾಯಿತು, ಬುಡಕೊಳ್ಳಿ ಹಪ್ಪೆ [ತೆರಿಗೆ] ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದರು. ಕೆರೂರ ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸ್ ಲೂಟಿಮಾಡಿ ರಾಯಫಲ್ ಕಸಿದು ಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಮಾಡಿದ ದೊಡ್ಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೆಂದರೆ ಕಟಿ ಕೋಳ ತಾಲೂಕು ಕಚೇರಿಯ ಮೇಲೆ ಮಾಡಿದ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು. ಈ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಗುಂಡಿನ ಚಕಮಕಿ ನಡೆಯಿತು. ಆ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿ ಹಣಮಂತಪ್ಪ ಗಾಂಡೋಳಿ ಇವರ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ಗೋಡೆಯ ಕಲ್ಲು ಬಿದ್ದು ಭಾರಿ ಗಾಯವಾಯಿತು. ಈ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಗಡಹಂಗ್ಲಜ (ಕೊಲ್ಹಾಪೂರ) ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರುಷದ ವರೆಗೆ ಕಚ್ಚಾ ಕೈದಿಗಳೆಂದು ಕೊಳೆಯಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲದೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಭಾರೀ ಶಿಕ್ಷೆಗಳೂ ಆದವು.

೩೭. ಚಿಕ್ಕ ತಂಡಗಳ ಕಾರ್ಯ.

ಸೆವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಜಾಗೃತ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಬಹಳವು ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಸ್ಥಾನಿಕ ತಂಡಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೊಜ್ಜ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿದ್ದಾಗ

ಅವೆಲ್ಲ ಒಂದುಗೂಡಿ ಆ ಭಾಗದ ನಾಯಕರ ಹಿರಿತನದಲ್ಲಿ ಅಂಥ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದವು, ಈ ಚಿಕ್ಕ ತಂಡಗಳು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಮುರಗೋಡ ತಂಡ :—

ಮುರಗೋಡ ಸಿಂದಿ ಅಂಗಡಿ, ಕನ್ನಡ ಗಂಡು ಮತ್ತು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಾಲೆಗಳು ಹಾಗೂ ಮುರಗೋಡ ಚಾವಡಿ ಧರ್ಮಶಾಲೆ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು; ಕೆಂಗೇರಿ ಪುಲ ಕೆಡವಿದ್ದು, ಬೈಲಹೊಂಗಲ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ರನ್ನರನಿಂದ ಟಪಾಲ ಚೀಲ ಕಸಿದುಕೊಂಡದ್ದು; ಹಲಕಿ ಬಂಗಲೆ ಸುಡುವದರಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸಿದ್ದು. ಕಟಿ ಕೋಳ ತಾಲೂಕ ಕಚೇರಿ ಮೇಲಿನ ದಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು. ಈ ದಾಳಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪೋಲೀಸರು ಮಾಡಿದ ಗೋಳಿಬಾರದಲ್ಲಿ ಗಿರಿಮಲ್ಲಪ್ಪ ಮಲ್ಲಿಶನವರ ಇವರ ಬೆರಳು ಮುರಿಯಿತು.

ಕರೀಕಟ್ಟೆ ತಂಡ :—

ಕರೀಕಟ್ಟೆ ಪೋಷ್ಪ ಆಫೀಸ, ಡಾಕ ಬಂಗ್ಲೆ ಸುಟ್ಟು ಪುಲು ಕೆಡವಿದ್ದು, ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದು. ಸುತಗಟ್ಟೆ ಹಪ್ಪೆ (ತರಿಗೆ) ಲೂಟಿ. ಕರೀಕಟ್ಟೆಗೆ ಬರು ತ್ತಿದ್ದ ಸಿಂದಿ ಕಪಾಲಿ ಒಡೆದದ್ದು.

ಈ ಊರ ಕಲ್ಲಪ್ಪ ಗೋವಿಂದಪ್ಪ ಹಲಗತ್ತಿ ಇವರು ೧೯೩೨ ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಥ ಮಿಕ ಶಾಲಾ ಶಿಕ್ಷಕರ ನೌಕರಿಗೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟು ಅಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮು ಕಿದರು. ಈ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಶ್ರೀ ವೀರಪ್ಪ ಸುತಗಟ್ಟೆಯವರು ಈ ಊರಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆವಾಗ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ಬಂದ ಪೋಲೀಸ ಪಡೆಯಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಪೋಲೀಸನು ಅವರ ಎದಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದನು. ಸುತಗಟ್ಟೆಯವರು ಚಪಲತೆಯಿಂದ ಓರೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಗುಂಡು ಬಗಲೊಳಗಿಂದ ಹೊಕ್ಕು ರಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಬಿತ್ತು. ಪೋಲೀಸರು ಅವ ರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದರು.

ಚುಳಕಿ ತಂಡ :—

ಹರಳಕಟ್ಟೆ, ಚೆಕ್ಕಂಬಿ, ಹಂಚಿನಾಳ, ಹೂಲಿ, ಸಿರಸಂಗಿ ಈ ಗ್ರಾಮಗಳ ಜಾವಡಿಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟಿದ್ದು; ಮುನವಳ್ಳಿ ಸಿಂದೋಗಿ ರೆಸ್ಪಹೌಸ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.

ಹಂಚಿನಾಳ ತಂಡ :

ಹಂಚಿನಾಳ, ಮನಿಕಟ್ಟೆ, ಚಾವಡಿಗಳನ್ನೂ ಮುನವಳ್ಳಿ, ಸ್ವೇತನ, ಕುಳಿ
ಗೇರಿ ಡಾಕ ಬಂಗ್ಲೆಯನ್ನೂ ಸುಟ್ಟದ್ದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಊರುಗಳ ದಪ್ಪರ ನಾಶ
ಮಾಡಿ ಕತ್ತಿ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡದ್ದು. ಧಾರವಾಡ ತಾಲೂಕಿನ
ಕನವಾಡ ಚಾವಡಿ ಸುಟ್ಟದ್ದು. ಅಮರಗೋಳ ಮತ್ತು ಹೊಳೆ ಆಲೂರ ರೇಲೆ
ಸ್ವೇತನಗಳನ್ನು ಸುಡುವದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು.

ಸಂಗ್ರೆಸಕೊಪ್ಪ ತಂಡ :-

ಸಂಗ್ರೆಸಕೊಪ್ಪ ಚಾವಡಿ ಸುಟ್ಟದ್ದು. ದೊಡ್ಡ ಮರಬದ ಮೋಲೀಸ
ಚೌಕಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಕಮಾಡಿ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಕಸಿದದ್ದು. ಉಪ್ಪಿನ ಬೆಟ
ಗೇರಿ ಸಿಂದಿ ಅಂಗಡಿ ಸುಟ್ಟದ್ದು.

ಹಿರೇಕುಂಬಿ ತಂಡ :-

ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಅಮರಗೋಳ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ವೇತನ ಸುಡು
ವದರಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸಿದ್ದು. ಗುಲ್‌ಹೊಸೂರ ಬೆಲಹೊಂಗಲ ದಾರಿಗುಂಬಿ
ತುತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದು.

ಉಗರಗೋಳ ತಂಡ :-

ಹೊಳೆ ಆಲೂರ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ವೇತನ ಸುಡುವದರಲ್ಲಿ ಭಾಗ ವಹಿಸಿದ್ದು ಸವ
ದತ್ತಿ ಗೆಸ್ಸಪ್ಪಾಸ ಪೂರ್ವಭಾಗದ ಚಾವಡಿ, ನವಲಗುಂದ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯ
ಚಾವಡಿಗಳು, ಬದಾಮಿ ಗೆಸ್ಸಪ್ಪಾಸ, ಇತ್ಯಾದಿ ಸುಟ್ಟದ್ದು, ಮಲ್ಲಾಪುರ ರೇಲ್ವೆ
ಸ್ವೇತನ ಸುಡುವದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದು.

ಕರ್ತವ್ಯ ಪಾಲನೆಯ ಸಾತ್ವಿಕ ಸಮಾಧಾನ.

ಮುರಗೋಡ-ಕರಿಕಟ್ಟೆ ತಂಡಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೊಸೂರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿಯೂ
ಉಳಿದ ತಂಡಗಳು ಹೂಲಿ ಮುನವಳ್ಳಿ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಶ್ರೀ
ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರು ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಸುಚರಿಸಿ ಎಲ್ಲ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ
ತಂಡಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವೇತನ

ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಗುಂಪುಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಆಗಿವೆ. ಶ್ರೀ ಶ್ರೀರಂಗ ಕಾಮತರು ಈ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಪ್ರಣೇತಾರರಿದ್ದು ಅವರು ಸ್ವತಃ ಎರಡು ಸ್ಟೇಷನ್ ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ನೇತೃತ್ವ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಗುಂಪಿನವರು ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದ ರೆಡ್ಡಿ ಹೂಲಿ ಹಾಗೂ ವೀರಪ್ಪ ಸುತಗಟ್ಟಿಯವರ ಮುಖಾಂತರ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿಗೂಡ ಕಡೆತನಕ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಜಿಲ್ಲೆಯ ಗುಪ್ತ ಸಂಘಟನೆಯ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವೆಲ್ಲ ಅಪೂರ್ವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರೂ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ವೀರ ಹೋರಾಟ ಗಾರರಲ್ಲಿ ಅಹಂಭಾವ ಎಂದೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಮಾತೃಭೂಮಿಯ ಬಂಧ ವಿಮೋಚನೆ ಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಪಾಲಿನ ಕರ್ತವ್ಯ ಮಾಡಿದ ಸಾತ್ವಿಕ ಸಮಾಧಾನವು ಇಂದಿಗೂ ಎಲ್ಲರ ಮುಖದ ಮೇಲೆ ಒಡೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಕಾರ್ಯದಕ್ಷಿಂತ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯ ಕಡೆಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಲಕ್ಷ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತಿರುವ ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಳಾಗಿ ನಿಷ್ಕಾಮ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಭಾರತ ಮಾತೆಯ ಸೇವೆಗೈದ ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನ ಶೂರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೈನಿಕರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಧನ್ಯರು !

೪೦. ಹೊಸೂರ ಗುಂಪಿನ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರ್ಯ.

ಶ್ರೀ ದಾದಾ ಕಾಳೆ ಅವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ.

ಸವದತ್ತಿ ಹೊಸೂರು ಒಂದು ಜಾಗೃತ ಊರು. ಅದು ಮುರಗೋಡ ಮಹಲ ದಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ ರಾಜಕೀಯ ಜಾಗೃತಿ ಹೊಂದಿತ್ತು. ೧೯೩೦ ರ ಚಳುವಳಿಯ ಪೂರ್ವ ದಲ್ಲಿ ಸರವಾರ ವಲ್ಲಭಭಾಯಿ ಪಟೇಲ, ಬ್ಯಾ. ಸಾವರಕರ, ಡಾ. ಹರಡೀಕರ ಮೊದಲಾದವರೂ ಚಳುವಳಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರೂ ಮತ್ತು ನಂತರ ಜವಾ ಹರಲಾ ನೆಹರು, ಎಮ್. ಎನ್. ರಾಯ, ಬಾಳಾಸಾಹೇಬ ಖೇರ, ಮುರಾರಜಿ ದೇಸಾಯಿ ಮೊದಲಾದ ಮುಖಂಡರೂ ಈ ಊರಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ೧೯೩೦-೩೨ ರಲ್ಲಿ ಹುದಲಿಯ ಕುಮರಿ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀ ದಾದಾ (ಭಾಸ್ಕರ ವಿಷ್ಣು) ಕಾಳೆ ಅವರು ೧೯೪೨ ರಲ್ಲಿ ಈ ಊರಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದು ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ದಾದಾ ಕಾಳೆ ಅವರು ೧೯೨೧ ರ ಅಸಹಕಾರ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ, ಕೊನೆಯ ಬಿ. ಎ.

ದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಶರಣು ಹೊಡೆದು ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಭುಮುಕಿದರು. ಆಗ ಅವರು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪ್ರಸಾರದ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಂದಗಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಯನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮುಂದೆ ಅವರು ಗು. ಗಂಗಾಧರರಾಯರ ಕುಮಾರಿ ಖಾದಿ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಖಾದಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ೧೯೩೦ ರ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಅವರು ಆ ಆಶ್ರಮದಿಂದಲೇ ಕಾಯದೆ ಭಂಗ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟರು. ಬೆಳಗಾವಿಯ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಶಿಬಿರದ ಅಧಿಪತಿಯೆಂದು ಅವರು ಕೆಲಕಾಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ೧೯೩೦, ೧೯೩೨, ೧೯೪೦ ಈ ಮೂರೂ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಜೇಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ೧೯೪೨ ರ ಚಲೇಜಾವ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಭೂಗತರಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದರು.

ಗುಂಪಿನ ಸಂಘಟನೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯ.

ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅ. ಭಾ. ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮಿಟಿಯ ಅಧಿವೇಶನಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ವೀರಪ್ಪ ಸುತಗಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರರು ಹೋಗಿ ಮಾಡುವ ಮಡಿ, ಎಂಬ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಸಂದೇಶ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮುಖಂಡರೊಡನೆ ತಮ್ಮ ಸಹಕಾರಿಗಳೊಡನೆ ಕಾರ್ಯ ಪ್ರವೃತ್ತರಾದರು. ದಿನಾಂಕ ೧೭-೮-೧೯೪೨ ರಂದು ಬೈಲಹೊಂಗಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪಾ ಬೆಟಗೇರಿ, ಅಡಿವೆಪ್ಪ ವಣ್ಣೂರ, ಗಿರಿಮಲ್ಲಪ್ಪಾ ಹಲಗಲಿ ಮತ್ತು ವತ್ತೋಬಾ ಹುರಕಡಲಿ ಇವರನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿದಾಗ ಅವರ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿರೆಂದು ಕೇಳಲು ಕಚೇರಿ ಮುಂದೆ ಕೂಡಿದ ಜನ ಜಂಗಳಿಯ ದೇಲೆ ಪೋಲೀಸರು ಗೋಳಿಬಾರು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀ ರಾಜಪ್ಪಾ ಹೆಬ್ಬಾಳೆ, ರಾಮಪ್ಪ ದೊಡವಾಡ, ಗುರಶಿದ್ದಪ್ಪಾ ಬೆಳಗಾವಿ, ಸಿದ್ದಪ್ಪ ಸತ್ತಿಗೇರಿ, ದತ್ತು ಮತಾಡ, ಸಿವಪ್ಪಾ ಹಿರೆಹೊಳಿ ಮತ್ತು ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪಾ ಕೋತಂಬರಿ ಈ ಏಳು ಜನರು ಗುಂಡಿಗೆ ತುತ್ತಾದರು. ಈ ಕ್ರೂರ ಕರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಾಯಶ್ಚಿತ್ತ ಕೊಡುವವೆಂದರೆ ರಾಜ್ಯ ಯಂತ್ರ ಮುರಿದು ಬೀಳುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಕೆಲಸ ಮಾಡುವದವಶ್ಯವೆಂದು ಶ್ರೀ ಚನ್ನಪ್ಪ ವಾಲಿಯವರ ಹಿರಿತನದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ದಾದಾ ಕಾಳೆ, ವೀರಪ್ಪ ಸುತಗಟ್ಟಿ, ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರ, ಕುಲಕರ್ಣಿ ರಾಮು ಮಾಸ್ತರ್, ವೀರಪ್ಪ ರೇಶ್ಮಿ, ಹಣವಣ್ಣವರ ಮೊದಲಾದವರ ಗುಪ್ತ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ತೀರ್ಮಾನಿಸಾಯಿತು.

ಹೊಸೂರಿನ ಶ್ರೀ ನೀಲಕಂಠಯ್ಯ ಗಣಾಚಾರಿ, ಸೋಕ ವಣ್ಣೂರ, ಲೋಕಯ್ಯ ಹಿರೇಮಠ ಇತ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಅಗಸ್ಟ ತಿಂಗಳ ಮೊದಲನೇ ವಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಬಂಧಿಸಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ವೀರಪ್ಪ ಸುತಗಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರ ಅವರು ಭೂಗತರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಮಾಸ್ತರರು

ಹಗಲು ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತ ರಾತ್ರಿ ಭೂಗತ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಮುಂದು ವರೆದು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಮೂವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮುರಗೋಡ ಹೊಸೂರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಪರಪ್ಪಾ ಹರಳಿ, ಈರಪ್ಪ ಅಂಗಡಿ, ಶಂಕರಪ್ಪಾ ಕರಿಕಟ್ಟಿ ಗುರ ಸಿದ್ದಪ್ಪಾ ಕೋಟಗಿ, ಶಿವಬಸಪ್ಪ ಅರಳಿಕಟ್ಟಿ, ಬಾಳಪ್ಪಾ ಯಡಾಲ, ಬಾಳಪ್ಪಾ ಹೂಗಾರ ಮುರಗೋಡ ಶ್ರೀಪಾದ ಸವಲೆ ಮೊದಲಾದವರು ಮತ್ತು ಕರೀಕಟ್ಟಿಯ ಹೋರಾಟ ಗಾರರು ಭೂಗತರಾಗಿದ್ದುಕೊಂಡು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳು :—

- ೧) ಬೈಲಹೊಂಗಲ ಸವದತ್ತಿ ನಡುವಿನ ತಾರತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದು.
- ೨) ಹಲ್ಲಿ, ಕೋರಕೊಪ್ಪ ಸರಕಾರಿ ಬಂಗಲೆಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.
- ೩) ಹೊಸೂರ ಜಾವಡಿ ಹಾಗೂ ಸರಕಾರಿ ಬಂಗಲೆ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.
- ೪) ಚಿಕ್ಕೊಪ್ಪ, ಹಿರೇಕೊಪ್ಪ, ಮಲ್ಲೂರ, ಮಾಟೊಳ್ಳಿ, ಏಣಗಿ, ಇಂಗಳಗಿ, ಮೂಗ ಬಸವ, ಬೂದಿಹಾಳ, ಕೊರಿಕೊಪ್ಪ ಮೊದಲಾದ ಗ್ರಾಮಗಳ ದಪ್ಪರಗಳನ್ನು ಸುಟ್ಟಿದ್ದು ಮತ್ತು ಸನದಿಗಳ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಜಾವಡಿ ಸುಟ್ಟು ಈ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಸರಕಾರಿ ಆಡಳಿತ ಯಂತ್ರ ನಡೆಯದಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದು.
- ೫) ಸವದತ್ತಿ, ಯಕ್ಕುಂಡಿ, ಹಾರುಗೊಪ್ಪ, ಮುರಕಂಬಿ ಮೊದಲಾದ ಊರುಗಳ ಜಾವಡಿಗಳನ್ನೂ ಪೋಷ್ಪ ಆಫೀಸಗಳನ್ನೂ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.
- ೬) ಈ ಭಾಗದ ಪೋಲೀಸ ಠಾಣಗಳ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದ್ದು.
- ೭) ಹೊಸೂರಲ್ಲಿ ಚಿಂತಪ್ಪ ಬೋಗಾರರ ಮನೆ ದರೋಡೆ ಆಗಾಗ ದರೋಡೆಗಾರ ರನ್ನು ಪತ್ತೆ ಹಚ್ಚಿ ಅವರ ಕಡೆಯಿಂದ ಹಣ ಬಂಗಾರದ ಆಭರಣ ಮುಂತಾದ ವಸ್ತು ಮಾಲನ್ನೂ ಚಿಂತಪ್ಪನಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಕೊಡಿಸಲಾಯಿತು.

೪೧. ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಸಭೆಯ ನಂತರ.

ಫೆಬ್ರವರಿ ೧೯೪೩ ರಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಾಪುರದಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ ಗುಪ್ತ ಸಭೆಗೆ ಶ್ರೀ ವೀರಪ್ಪ ಸುತಗಟ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರ ಅವರು ಹೋಗಿದ್ದರು, ಅವರನ್ನು ಶ್ರೀ ಮಹಾದೇವ ಮಠದ ಹಾಗೂ ಅಣ್ಣಾ ಬೇಡಗೆ ಅವರು ಸ್ವಾಗಾತಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದರು. ಸಭೆ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಶ್ರೀ ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರರು ಶ್ರೀ ಚನ್ನಪ್ಪಾ ವಾಲಿಯವ ರೊಂದಿಗೆ ರೇಲಿನಿಂದ ಬೆಳಗಾವಿಗೆ ಹೊರಟರು. ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ ತಿಕ್ಕಿಟು ತೆಗೆಯಲು ಹೋದವರು ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಾರದ್ದರಿಂದ ಇವರು ತಿಕ್ಕಿಟಿಲ್ಲವೆ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿತು. ಬೆಳಗಾವಿ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುತ್ತಲೇ ಶ್ರೀ ವಾಲಿಯವರು ತಂತಿ ಬೇಲಿ ಜಿಗಿದು ಪಾರಾದರು; ಶ್ರೀ ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರರು ರೇಲ್ವೆ ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಬಿದ್ದರು. ಆಗ ಅವರು ಪ್ರಸಂಗಾವಧಾದಿಂದ ತಾನು ಸಾಂಗಲಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದ ನೆಂದೂ ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ ತಿಕ್ಕಿಟು ತೆಗೆಸುವವಾಗಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿ ನಿಯಮದಂತೆ ಡಬ್ಬಲ ಚಾರ್ಜ್ ತಕ್ಕೊಂಡು ಬಿಡಬೇಕೆಂದು ಕೇಳಿಕೊಂಡರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಗಂಟೆ ಕಳೆಯಿತು, ಕೊನೆಗೆ ಶ್ರೀ ಪಾಂಡಕರ ಫಾದವಾರರ ಗುರ್ತು ತನಗಿದೆ, ಬೇರಾದರೆ ಅವರ ಕಡೆಗೆ ನಡೆಯಿರಿ, ಎಂದು ಬೋಗಾರರು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಹೇಳಿದಾಗ ಅವರ ಹೇಳಿಕೆ ನಿಜವೆನಿಸಿ ಡಬ್ಬಲ ಚಾರ್ಜ್ ತುಂಬಿಸಿಕೊಂಡು ಬಿಟ್ಟರು.

ಹೊಸೂರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಚಳುವಳಿಯ ಪ್ರಖರತೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತ ನಡೆಯಿತು ಹೊಸೂರ ಮತ್ತು ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಿಗಳಿಗೆ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪೊಲೀಸರೂ ಮಿಲಿಟರಿ ಯವರೂ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಹೋರಾಟಗಾರರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ಅಹೋರಾತ್ರಿ ಹೊಸಾಡಿ ದರೂ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ದಿನಾಂಕ ೩ ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೪೩ ರಂದು ಶ್ರೀ ದಾದಾ ಕಾಳೆ, ವೀರಪ್ಪ ಸುತಗಟ್ಟಿ, ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರ, ಶ್ರೀಪಾದ ನವಲೆ ಮೊದಲಾದವರು ಊರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಾರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಮಿಲಿಟರಿ ಸಮೇತ ಪೊಲೀಸರು ಊರಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದರು, ಆಗ ಊರವರು ೮೦೦ ಜನ ಭೂಗತರನ್ನು ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಪ್ಪಾ ಬೋಳೆತ್ತಿನ ಇವರ ಮನೆಯ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಎಂಟು ತಾಸು ಅಡಗಿಸಿ ರಕ್ಷಿಸಿದರು. ಪೊಲೀಸರು ಊರಲ್ಲಿಯೆ ಎಷ್ಟೋ ಜನರನ್ನು ಮಾರುತಿ ಗುಡಿಗೆ ತಂದು ಬೆತ್ತ ಭರ ಮಪ್ಪಗಳಿಂದ ರಕ್ತ ಚಿಮ್ಮುವವರೆಗೆ ಬಡಿದರು. ಆದರೆ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಭೂಗತರು ಅಡಗಿ ಕುಳಿತ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹೊರಗೆಡಲಿಲ್ಲ.

೪೨. ಗುಂಡಿನ ಸುರಿಮಳೆಯಲ್ಲಿ ಪಾರಾದರು !

ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಶ್ರೀ ವೀರಪ್ಪ ಸುತಗಟ್ಟಿ, ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರ ಹಡ್ಡೆಪ್ಪ ಹಪ್ಪಳಿ, ಮರಪ್ಪಾ ಎಲಿಗಾರ, ಮಲ್ಲಪ್ಪಾ ಕುಸಲಾಪೂರ, ಶಿವಪುತ್ರಪ್ಪ ಚಿಕ್ಕೊಪ್ಪ, ಸೋಮಣ್ಣ ಶಿರಣವರ, ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪಾ ದೋಟಿ, ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಬೋಳತ್ತಿನ ಮೊದಲಾದ ೨೦-೨೫ ಭೂಗತ ಸೈನಿಕರು ಊರ ಹತ್ತರದ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಸಶಸ್ತ್ರ ಪೋಲೀಸರು, ಮಿಲಿಟರಿಯವರು ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಅಡವಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ ಲಾಯಿಟ ಬಾಂಬು ಹಾರಿಸಿ ಬೆಳಕು ಕೆಡೆವುತ್ತ ಗೋಳಿಬಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಅಡವಿ ಯಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿದರು. ಆಗ ಆ ಹೋಂಟಗಾರರು ಗುಂಡಿನ ಗುರಿ ತಪ್ಪಿಸುತ್ತ ಓಡಿ ಮುತ್ತಿಗೆಯೊಳಗಿಂದ ಸುರಕ್ಷಿತ ಪಾರಾದರು. ಓಡಿ ಹೋಗುವಾಗ ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರ ಅವರು ಸಿದ್ಧಿಯ ಹಾಗೂ ಜಾಲಿಕೆಂಟೆಗಳಿವ್ವ ಒಂದು ತೆಗ್ಗಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಭಾರೀ ಪೆಟ್ಟು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡರಲ್ಲದೆ ಮೈತುಂಬ ಮುಳ್ಳು ಮೂರಿದು ಏಳಲು ದಾರವರಿಂದ ಅವರು ಆ ಮುಳ್ಳು ಕೆಂಟೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳತನಕ ನೆರೆಳುತ್ತ ಬಿದ್ದಿರ ಬೇಕಾಯಿತು. ಬೆಳಗಾದ ನಂತರ ಕೆಲವು ಸಂಗಡಿಗರು ಇವರನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಬಂದು ಕಂದಕ ಒಂದ ತೆಗೆದು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ತುಸು ಅಂತರ ಸಾಗುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರು ಬೆಂಬತ್ತಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಂಡು ಬಂತು. ಆದರೂ ಅವರ ಸಂಗಡಿಗರು ಅವರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಗಳೊಳಗಿಂದ ಸಾಗಿಸಿ ಮೂಗಬಸವ ಮೇಲಿಂದ ಅವರೊಬ್ಬರಿಗೆ ತಂದು ಶಿವಲಿಂಗಪ್ಪ ಸಾದುನವರ ತೋಟದಲ್ಲಿಯೆ ಬನ್ನೂರ ಲಮಾಣಿ ಜನರ ಗುಡಿಸಲಲ್ಲಿ ನೆಲಮನೆಯಂತೆ ತಗ್ಗು ತೋಡಿ ಅದರಲ್ಲಿಟ್ಟು ಮೇಲೆ ಹಲಗೆಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚಿದರು. ೪-೫ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನೋವು ಫಾಯ-ಹೆಚ್ಚಾದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿಂದ ಅವರು ದೇವಲಾ ಪೂರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀ ಸಂಕನಗೌಡರಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು ಡಾ. ಗಿಡದ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ ಅವರಿಂದ ಚಿಕಿತ್ಸೆಹೊಂದಿ ಗುಣಮುಖರಾದರು. ಡಾ. ಗಿಡದ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯವರು ಈ ಚಳಿ ವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟಗಾರರಿಗೆ ಔಷಧೋಪಚಾರವೊಂದೇ ಅಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ನೆರವಾದರು.

ಹೊಸೂರಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರ ಒತ್ತಡ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಬೈಲಹೊಂಗಲದಲ್ಲಿ ತಳವೂರಿದ ಮಿಲಿಟರಿಯವರು ಹೊಸೂರ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಗಸ್ತಿ ತಿರುಗತೊಡಗಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ವೀರಪ್ಪ ಸುತಗಟ್ಟಿ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಟ್ಟರೆ ಅಥವಾ ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರೆ ೧೦೦೦ ರೂ. ಬಹುಮಾನ ಕೊಡುವವಾಗಿ ಸಾರಿದರು. ಹೊಸೂರ ಗ್ರಾಮದ ಮೇಲೆ ೫೦೦೦ ರೂ. ಪುಂಡ ಕಂದಾಯವನ್ನು ಹೇರಿ ಅದನ್ನು ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದ ವಸೂಲ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಶ್ರೀ ರಾಮು ಮಾಸ್ತರರನ್ನು ಮುರ ಗೋಡದಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿ ತಿಗದ ಚರ್ಮ ಸುಲಿದು ರಕ್ತ ನಂಜುಗಟ್ಟುವತನಕ ಬಿಡಿದರು. ಶ್ರೀ ವೀರಪ್ಪ ಸುತಗಟ್ಟಿ ಅವರು ಧಾರವಾಡ ಜಿಲ್ಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಶ್ರೀ ಮಹಾದೇವಪ್ಪ ಮೈಲಾರರ ತಂಡ ಸೇರಿದರು. ಶ್ರೀ ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರರು ಕಟಕೋಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ತಂಡವನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡರು. ಶ್ರೀ ಪರಶ್ವಾ ಹುರಳಿಯವರು ಮೊದಲೇ ಹೂಲಿಯ ಗೋವಿಂದ ರೆಡ್ಡಿಯವರ ತಂಡದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಹತ್ತಿದರು.

ಶ್ರೀ ವೀರಪ್ಪ ಸುತಗಟ್ಟಿಯವರಿಗೆ ಗುಂಡಿನೇಟು!

ಶ್ರೀ ಮಹಾದೇವ ಮೈಲಾರರು (ತೆರಿಗೆ) ಲೂಟಿ ಮಾಡಲು ಹೋದಾಗ ಪೋಲೀಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ತುತ್ತಾಗಿ ಹುತಾತ್ಮರಾದಮೇಲೆ ಶ್ರೀ ಸುತಗಟ್ಟಿಯವರು ಕರೀಕಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದು ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಇರಹತ್ತಿದರು. ಇದು ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಪೋಲೀಸರು ಊರಿಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಆಗ ಶ್ರೀ ಸುತಗಟ್ಟಿಯವರು ಪಾರಾಗಿ ಹೋಗುವಾಗ ಎದುರಿಗೆ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ಪೋಲೀಸನು ಎದೆಗೆ ಗುರಿ ಇಟ್ಟು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದನು. ಅವರು ಚಪಲತೆಯಿಂದ ಹೋಳಾದದ್ದರಿಂದ ಗುಂಡು ರಟ್ಟಿಗೆ ಬಡೆಯಿತು. ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಉಪಚಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಗುಣವಾದ ನಂತರ ಜೇಲಿಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಇವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಡುವವರಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆ ಹಿಡಿಯಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ೧೦೦೦ ರೂ. ಬಹುಮಾನ ಕೊಡುವವಾಗಿ ಸಾರಲಾಗಿತ್ತು.

ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಮಿಲಿಟರಿ ನೆರವು !

ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯ ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯು ಪ್ರಖರವಾಗಿದ್ದು ಹೋರಾಟಗಾರರಿಗೆ ಜನತೆಯ ಪೂರ್ಣ ಬೆಂಬಲವಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ಸದೆ ಬಡಿಯಲು ತಮ್ಮಿಂದ ಆಗದೆಂದೂ ತಮಗೆ ಸೈನ್ಯದ ಸಹಾಯ ಬೇಕೆಂದೂ ಪೋಲೀಸರು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಸಿದರು. ಅದರಂತೆ ಮುಂಬಯಿ ಗವರ್ನರರು ಮಿಲಿಟರಿಯ ನೆರವು ಕೇಳಿದರು. ದಿನಾಂಕ ೯ ಮಾರ್ಚ್ ೧೯೪೩ ರಂದು ಮುಂಬಯಿ ಸರಕಾರದ ಗೃಹಖಾತೆಯ ಹಾಗೂ ಪೋಲೀಸ ಖಾತೆಯ ಉಚ್ಚ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಸಭೆ ಗವರ್ನರರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಬೆಳಗಾವ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಲಿ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಮಿಲಿಟರಿ ಠಾಣ್ಣೆ ನಿರ್ಮಿಸಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಣಯ ಪಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಗುರ್ಲಹೊಸೂರಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ ಒಂದು ಕಂಪನಿ

ತಳವೂರಿತು. ಇತರ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳೆಂದರೆ ಪಾಚ್ಚಾಪುರ, ಬೈಲಹೊಂಗಲ ಮತ್ತು ಕಿತ್ತೂರು. ಈ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಕಂಪನಿಯಂತೆ ಮಿಲಿಟರಿ ಇಡಲಾಯಿತು. ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನ ಮುರಗೋಡೆ-ಹೊಸೂರ ಭಾಗವು ಬೈಲಹೊಂಗಲ ಮಿಲಿಟರಿ ಠಾಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಉಳಿದ ಇಡೀ ತಾಲೂಕನ್ನು ಗುರ್ಲಹೊಸೂರ ಠಾಣಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ಮಿಲಿಟರಿಯವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪೋಲೀಸರು ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಭಯಾಕುಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವಂತೆ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಜನರನ್ನು ವಿಪರೀತ ಕಾಡಿದರು, ಹೊಡೆದರು, ಬಡೆದರು. ಹಿಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಚಳುವಳಿಯಂತೆ ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ತಾಲೂಕಿನಿಂದ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಜನರು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲಾವಧಿಯ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸವನ್ನು ಕಂಡರು.

೪೩. ಕಟಕೋಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಆಂದೋಲನ.

ಸದ್ಯದ ರಾಮದುರ್ಗ ತಾಲೂಕು ಮೊದಲಿನ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಕಟಕೋಳ ಭಾಗವನ್ನೂ, ರಾಮದುರ್ಗ ಸಂಸ್ಥಾನದ ರಾಮದುರ್ಗ ಸರೇಬಾನ ಭಾಗವನ್ನೂ ಗೋಕಾಕ ತಾಲೂಕಿನ ಹುಲಕುಂದ ತೊಂಡಿಕಟ್ಟೆ, ಹೊಸಕೋಟಿ ಭಾಗವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಕಟಕೋಳ ಮತ್ತು ಗೋಕಾಕದಲ್ಲಿ ಭಾಗಗಳು ೧೯೪೨ ರ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಭಾಗ ಪಡೆದವು. ರಾಮದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಪ್ಪ ಹೊಸಕೇರಿ ಮೊದಲಾದ ಇಬ್ಬರು ಮೂವರು ಮಾತ್ರ ಕಟಕೋಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು.

ಹುಲಕುಂದ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಹಣಮಪ್ಪ ಮುಂಬಡ್ಡಿ ಹಣಮಂತಪ್ಪ ಮಿರ್ಜೆ, ರಾಜೇಸಾಹೇಬ ಅತ್ತಾರ್, ಚನ್ನಪ್ಪ ಬೆಟಗೇರಿ, ಮೊದಲಾದವರು ತೊಂಡಿಕಟ್ಟೆಯ ಶ್ರೀ ಅಜ್ಜಪ್ಪ ಬಟಕುರ್ಕಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಶ್ರೀ ಅಜ್ಜಪ್ಪ ಬಟಕುರ್ಕಿಯವರು ೧೯೩೦ ರ ನೇ ಆಸವಿಯಿಂದಲೂ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮಿಟಿಯ ಪ್ರಮುಖ ಆಧಾರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಗಾಂಧೀಪ್ರೇಮ, ದೇಶಭಕ್ತಿ, ತಾಳ್ಮೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನವಾಗಿದ್ದವು.

ಕಟಕೋಳ ಭಾಗದ ತಂಡದಲ್ಲಿ ಕಟಕೋಳದ ಶ್ರೀ ಬಸವರಾಜ ದೀವಟಗಿ, ಶ್ರೀ ಅಡಿವೆಪ್ಪ ದೇಸಾಯಿ, ಬಾಳಪ್ಪ ಸಾತಪ್ಪ ಶಿವಣ್ಣವರ, ಕೃಷ್ಣಾ ವೈದ್ಯ, ವಿರಪಾ ಕ್ಷಪ

ತಾವತಿ, ಸೋಮಲಿಂಗಪ್ಪ ತಾವರೆ, ಗುರುಲಿಂಗಪ್ಪ ತಾವರೆ, ಪ್ರಹ್ಲಾದ ಗೋಕಾಕ, ಬಾಬುಸಾಹೇಬ ಇಂದೂಲಕರ, ಎಂ. ಎಸ್. ವಿರಕ್ತಮಠ, ಬಾಬುರಾವ ಭೋಸಲೆ, ಮಲ್ಲಪ್ಪಾ ಹೊಸಕೇರಿ, ಚುಂಚನೂರದ ದಂಡಪ್ಪಾ ಹಂಜಿ, ಗದಗಯ್ಯಾ ಹಿರೇಮಠ, ಮುನವಳ್ಳಿಯ ಪಾಂಡುರಂಗ ವಿರಜಕರ, ನಿಂಗಪ್ಪಾ ಹುರಕಡಲಿ, ಹೊಳೆಪ್ಪಾ ಮುಚ್ಚಂಡಿ, ಮತ್ತು ಹೊಸೂರಿನ ಪರಪ್ಪಾ ಹುರಳಿ, ಪದ್ಮರಾಜ ಬೋಗಾರ ಮೊದಲಾದವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಮೋಲೀಸ ಮತ್ತು ವಿಲಿಟರಿಯ ಒತ್ತಡ ಬಹಳ ವಾದವಾದರೂ ಆ ತಾಲೂಕಿನ ಮನವಳ್ಳಿ ಹೊಸೂರ ಗುಂಪಿನ ಕೆಲವರು ಈ ತಂಡದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಕಟಕೋಳ ತಂಡದವರು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳು :—

- ೧) ಕಟಕೋಳ ಕಚೇರಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ್ದು.
- ೨) ಚಂದರಗಿ ಸರಕಾರಿ ಬುಗ್ಗೆ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.
- ೩) ಗೋಕಾಕ ರಾಮದುರ್ಗ ಟಪಾಲ ಬಸ್ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಟಪಾಲ ಚೀಲಗಳನ್ನು ಕಸಿದು ಕೊಂಡದ್ದು.
- ೪) ಭಂಡಾರ ಹಳ್ಳಿ ಹಪ್ಪೆ [ಕಂದಾಯ] ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ್ದು.
- ೫) ಗೊಡಚಿ ಪೋಸ್ಟ್ ಅಫೀಸಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ್ದು.

ಈ ತಂಡದವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಅನೇಕ ಖಚ್ಚಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ಅವರನ್ನು ಗಡಹಿಂಗ್ಲ ಜ [ಕೊಲ್ಲಾಪುರ] ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ೨-೨|| ವರ್ಷ ಇಡಲಾಯಿತು. ಶ್ರೀಮತಿ ರುದ್ರವ್ವಾ ವಿರಕ್ತಮಠ ಇವರು ಬಹುರಂಗವಾಗಿ ಕಾಯಿದೇ ಭಂಗ ಮಾಡಿ ೬ ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು.

೪೪. ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರ್ಯ

ನಿರ್ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಗೋಳಿಬಾರ.

ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ನಿರ್ವಾಣ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕೋಳ, ಬೆಡಕಿಹಾಳ ಭಾಗಗಳು ಉಳಿದ ತಾಲೂಕಿನಂತೆಯೇ ಉರಿವೆದ್ದವು. ನಿರ್ವಾಣದಲ್ಲಿ ಹೆಸ್ಸೂಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೆಲ್ಲ ಆವೇಶದಿಂದ ಅಗಸ್ತ್ಯ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಂಡ ಸಭೆ ಮೆರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಅಶ್ಲೋಲ-ಕಲ್ಲೋಲವೆಬ್ಬಿಸಿದರು. ಪೋಲೀಸರ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಮುರಿದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ತರುಣರೂ ಸೇರಿ ಪ್ರತೀಕಾರದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಕೈಕೊಂಡರು. ಸಿಂದೀ ಅಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಕ್ಕು ಸಿಂದಿ ಪೀಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸಿ ವದು, ಸೆರೆ ಅಂಗಡಿಯ ನಾಶಮಾಡುವದೂ, ತಂತೀ ಕತ್ತರಿಸುವುದೂ ಇವು ನಿತ್ಯದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಮುಖಂಡರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಭಾವು ಕಾಗಪಾಡ, ಗಣಪತರಾಲ ಶರ್ಮ ಇವರನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಮಾತುಕತೆಗಾಗಿ ಕರೆದು ಪೋಸದಿಂದ ಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿ ತಿಳಿದು ಜನಜಂಗುಳಿ ಪ್ರಚಂಡ ಸಭೆ ಕೂಡಿ ಸರಕಾರದ ನಿಷೇಧ ಮಾಡಿತು. ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಭಾವುಭೈರು ಚಾಂಭಾರ, ಈಶ್ವರ ಶಿಂತ್ರೆ, ಮಲಗೂಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಜಿ. ಎಸ್. ಜೋಶಿ ಮತ್ತು ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ಮಾಮಲೆದಾರರ ಅಡಿಗೆಯವ ಶ್ರೀ ಮಾಧವ ಗೋವಿಂದ ಮಂಜರೆ ಮುಂತಾದವರು ಭಾರಿ ಪ್ರಕ್ಷೋಭಕ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಜನಜಂಗುಳಿಯು ಪೋಲೀಸ ಸೆಂಟ್ರಿ - ಬಾಕ್ಸ್‌ಗಳನ್ನು ಮುರಿದು ಹಾಳು ಮಾಡಿತು. ತಂತಿ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯಿತು. ಕೊಲ್ಲಾಪೂರದಿಂದ ಬರುವ ಪೋಚಾರುಗಳಿಗೆ ತಡೆ ಹಾಕಿತು. ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸಕ್ಕೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುವ ಘೋಷಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ಜನರು ಆ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದರು. ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸಿನ ಬಾಗಿಲ ಮುರಿದು ಒಳಗಿನ ಕುರ್ಚಿ, ಟೇಬಲ್ ಮುಂತಾದ ಫರ್ನಿಚರ್ ಸುಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಉಳಿದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ದತ್ತನ ಕೆರೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿದರು. ಕೊನೆಗೆ ಪೋಸ್ಟ್ ಆಫೀಸಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದರು. ಆ ದಿನ ನಿರ್ವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪೋಲೀಸರು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಹಾಯ ಬರುವವರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಯ ಪೋಲೀಸ ಜಮಾದಾರ ಶ್ರೀ ಸಾಳವಿ ಮತ್ತು ಸಬ್ ಇನ್ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್ ಜಾಂಬ್ರೇಕರ ಅವರು ನಗರದಲ್ಲಿಯೆ ರಾಜನಿಷ್ಠ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಹಾಯ ಕೋರಿದರು.

ಖೈರ ಮಹಮ್ಮದ್ ಪಠಾಣ !

ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಾಜನಿಷ್ಠೆಗೆ ಕುಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಖೈರ ಮಹಮ್ಮದ್ ಪಠಾಣರು ತಮ್ಮ ಅಪ್ಪನ ಅಸ್ತಿತ್ವವಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ತಮ್ಮ ಬಂದೂಕು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡು " ಮಾ ಬಾಪ " ಸರಕಾರದ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಧಾವಿಸಿದರು. ಪೋಲೀಸ್ ಜಮಾ ದಾರ ಫೌಜದಾರರೊಂದಿಗೆ ತಾವೂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಜನಜಂಗುಳಿಯ ಮೇಲೆ ಸಿಕ್ಕಾಪಟ್ಟಿ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಹುತಾತ್ಮ ಶಂಕರ ಪಾಂಗಿರೆ !

ಈ ಗೋಳಿಬಾರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶಂಕರ ಪಾಂಗಿರೆ ಎಂಬ ತರುಣನಿಗೆ ಗುಂಡು ತಾಗಿ ಅವನು ತತ್ಕ್ಷಣ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿ ಹುತಾತ್ಮನಾದನು. ಸಾಯುವಾಗ ಅವನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ದ್ವಿಧ್ವಜವನ್ನು ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಅಸುನೀಗಿದನು ! ಅನೇಕ ತರುಣರು ಈ ಗೋಳಿಬಾರಿನಲ್ಲಿ ಗಾಯಗೊಂಡರು. ಖೈರ ಮಹಮ್ಮದರು ಸ್ವತಃ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದೂಕು ಹಿಡಿದು ಗೋಳಿಬಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ರೋಷಗೊಂಡ ಜನರು ಪುಣೆ ಬೆಂಗಳೂರ ರೋಡಿಗೆ ಹೊಂದಿ ಇದ್ದ ಅವರ ಬಂಗ್ಲೆಯನ್ನು ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಲು ಹೊರಟರು. ಆದರೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಖೈರ ಮಹಮ್ಮದ್ ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಅವರ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಮತ್ತು ಹುಡುಗರಿಗೆ ಕೊಂದರೆಯಾದೀತೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ ಅವರ ಮನೆ ಸುಡುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟರು. ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪು ಗಾಂಧಿ ಚೌಕದಲ್ಲಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಆತ್ಮರಾಮ ಶೇಟೆಜಿಯವರ ಮನೆಗೆ ನುಗ್ಗಿತು. ಅವರ ಮಗ ಹೀರಾಚಂದ ಶಹಾ ಅವರು ಮನೆಯ ಗ್ಯಾಲರಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು " ನಮ್ಮನ್ನು ಕ್ಷಮಿಸಿರಿ. ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಚಳುವಳಿಗೆ ದುಡ್ಡಿನ ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತೇನೆ. ಸ್ವತಃ ನಾನೂ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಬರುತ್ತೇನೆಂದು ಘೋಷಿಸಿ ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದು ಬಂದು ಜನರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡರು. ಆಗ ಆ ಮನೆ ಲೂಟಿ ಆಗುವದು ನಿಂತಿತು. ಮುಂದೆ ಜನಜಂಗುಳಿಯು ಸರಕಾರಿ ಚಾವಡಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿತು. ಚಾವಡಿಯ ಮೇಲಂತಸ್ತಿನಲ್ಲಿ ಆನರರಿ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ ಕಚೇರಿ ಮತ್ತು ವಾಚನಾಲಯ ಇದ್ದವು. ಚಾವಡಿಗೆ ಜನರು ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಮೂರೂ ಕಚೇರಿಗಳು ಸುಟ್ಟು ಬೂದಿ ಆದವು !

ದಿನಾಂಕ ೧೭-೮-೪೨ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪೋಲೀಸ್ ಸಹಾಯ ಮತ್ತು ಮಿಲಿಟರಿ ಬಂದು ಇಡೀ ನಗರವನ್ನೇ ಅವರು ತಮ್ಮ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ತಕ್ಕೊಂಡರು. ಪೋಲೀಸರು ಮನ ಬಂದಂತೆ ಜನರನ್ನು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ನಿಷ್ಪಾಣಿಯು ವ್ಯಾಪಾರದ ಪಡೆಮೂಲೆಯೂ, ತ್ರೀಮಂತರ ಕೇಂದ್ರವೂ ಇದ್ದುದರಿಂದ

ಮೋಲೀಸರು ಶ್ರೀಮಂತ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ತರುವುದು ಮತ್ತು ಅವರಿಂದ ದುಡ್ಡು ಸೆಳೆದು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವುದು ಮಾಡಹತ್ತಿದರು. ಈ ರೀತಿ ಈ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮೋಲೀಸರು ಸುಮಾರು ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಯ ವರೆಗೆ ಹಣವನ್ನು ಸುಲಿದು ತಮ ಬೊಕ್ಕಸ ತುಂಬಿಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಕೆಲವು ಶ್ರೀಮಂತ ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ತಮ್ಮ ಅಂಗಡಗಳಲ್ಲಿ ಮೋಲೀಸ ಕಾವಲು ಇಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಮೋಲೀಸರಿಗೆ ದುಡ್ಡು ಸೆಳೆಯುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಬಾಳ್ಕೊ ಬಿದ್ದಿ ಮತ್ತು ಎನ್. ಬಿ. ಶಿಂದೆ ಈ ಜೋಡಿಯ ಏಜಂಟ್ ರಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು,

ನಿಷ್ಪಾಣಿ ಮೋಸ್ಟ್ರ ಆಫೀಸ ಸುಟ್ಟ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಾಧವ ಮಂಜರೆ, ಬಿ. ಬಿ. ಚಾಂಭಾರ, ದಾದೂ ಸಾಳವಿ, ಹಿರಾಚಂದ ಶಹಾ, ಮುರಲೀಧರ ಅಂಬಲೆ, ಗುರುಲಿಂಗ ಫಿವಾರಿ, ಈರಪ್ಪಾ ಫಿವಾರಿ, ಗೊವಿಂದ ಜೋಶಿ, ಸಿದಲಿಂಗ ಖಡಬಡಿ, ಅಪ್ಪಯ್ಯಾ ಅಲತಗಿ, ಕಲ್ಲಪ್ಪಾ ದತ್ತವಾಡೆ, ಅನಂತ ವಾಡಕರ, ಜಿನದಾಸ ನಾಗಾವಕರ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸುತಾರ, ಭಾವೂ ಲಖಮಾಪುರೆ, ಕಾಂತಿಲಾಲ ಶಹಾ, ಪಂಥರಿನಾಥ ಪಾಟೀಲ, ಕೃಷ್ಣಾ ವಾರಧೆ, ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ ದುಧಾರಕರ, ಪಂಡಿತ ಪಾಟೀಣಕರ, ಕೃಷ್ಣಾ ಗುರವ, ರಾವು ಬುಡಕೆ, ಈಶ್ವರ ಶಿಂತ್ರಿ, ಬಿ. ಜಿ. ಉತ್ತರೇ, ಅಣ್ಣಾ ಥೇಕಳೆ, ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಪಟವರ್ಧನ, ದಿನಕರ ಗೊಂಧಳಿ, ಹರಿ ಶ್ರೀಖಂಡೆ, ಶಿವಲಿಂಗ ಶ್ರೀಖಂಡೆ, ಶ್ರೀಕಾಂತ ಮಿರಜೆ, ಧೋಂಡಿಬಾ ತೋಡಕರ, ಶಂಕರ ಮುಸಳೆ, ಶಿವಗೌಡಾ ರಾಮಲಿಂಗ, ಮೀರಾಸಾಹೇಬ ಮುಜಾವರ ಮಾಧವ ಲಿಗಾಡೆ, ರಾಮಾ ಪಾವಶೆ, ಹೇಮಂತ ಕಮಲಾಕರ, ದತ್ತು ಉಂಡಗಿ, ಕೇಶವ ಕಳಸಕರ, ರಾಮಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಕಾಂತಿಲಾಲ ಕೋರಾರಿ, ಬಸವಣ್ಣಪ್ಪಾ ಕೇಸ್ತಿ, ಸದಾ ಶಿವ ಮೋಳ, ಭಾವೂ ಹೆಬ್ಬಾಳೆ, ಮಲಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಭಾವುಸಾಹೇಬ ನಾಯಕ ಮೊದಲಾದ ಛೇತರುಣರ ಮೇಲೆ ಖೆಟ್ಟೆ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ೩೬ ಜನರಿಗೆ ೨೥ ವರ್ಷದಿಂದ ೫ ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆ ಆದವು.

ನಿಷ್ಪಾಣಿ ನಗರದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಯ ಸಾಮುದಾಯಿಕ ದಂಡ ಹೇರಲಾಯಿತು. ಬ್ರಿಟಿಶ ಸರಕಾರವು ತಮ್ಮ ರಾಜನಿಷ್ಠ ಬಗಲೆಬಜ್ಜಾನಾದ ಖೈರ ಮಹಮ್ಮದನಿಗೆ 'ಖಾನ ಬಹಾದ್ದೂರ್' ಪದವಿ ಕೊಟ್ಟು ಗೌರವಿಸಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಿಕ್ಕ ನಂತರ ಈ ಖಾನಬಹಾದ್ದೂರರು ರಾಜನಿಷ್ಠ ಕುಲಾಚಾರಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಗಾಂಧಿ ಟೊಪ್ಪಿಗೆ ಹಾಕಿ 'ಗಾಂಧೀ ಮಹಾರಾಜಕೀ ಜೈ' ಅಂದರು ! ತತ್ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಅವರು ಗುರುವರ್ಯ ಗಂಗಾಧರರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆಯವರ ಕಾಲು ಹಿಡಿದು 'ತ್ವಮೇವ ಶರಣಮ್' ಅಂದು, ಅವರೊಂದಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕ್ಷಮೆ ಕೇಳಿ ಪಾಪದ ಪರಿಮಾರ್ಜನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಹುತಾತ್ಮ ಪಾಂಗಿರೆಯವರ ಕುಟುಂಬ

ದವರಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ತಪ್ಪರಾದ ಪತಾಣ ಸಾಹೇಬರು ೧೦೦೦ ರೂ. ಪರಿಹಾರ ಕೊಟ್ಟರೆಂದೂ ತಿಳಿಯಿತು.

ಶ್ರೀ ಅನಂತರಾವ ಕಡಕೋಳ, ಪಂಡಿತ ಪಾಟೀಕರ, ಕಲ್ಲೇಶ್ವರ ದುಧಾರಕರ, ಮುಧುಕರ ತೆಂಡೋಲಕರ, ಚಂದ್ರಕಾಂತ ಉಪಾಧ್ಯೆ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಸುತಾರ, ದತ್ತು ದುಬಳಿ, ದತ್ತಾ ಜಾಧವ, ಶಂಕರ ನಿಂಬಾಳಕರ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಮುಖರು ಭೂಗತರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಸಾಗಿರಿದರು. ಶ್ರೀಮತಿ ಪ್ರಯಾಗ ಮುದಕಟ್ಟಿಯವರು ಕಾಯದೆಭಂಗ ಮಾಡಿ ೧ ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆ ಭೋಗಿಸಿದರು.

ಮುನಸಿಪಾಲಿಟಿ. ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿಯ ಸಾಯಕ್ಲೋಸ್ಟೈಲ ಯಂತ್ರವನ್ನು ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರ ಶೇಖರ ಹಂಪಶೆಟ್ಟಿ ಎಂಬವರು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಎಬ್ಬಿಸಿಕೊಂಡು ತಂದು ಅದರ ಮೇಲೆ " ಬುಲೆಟಿನ್ " ಮುದ್ರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು,

ಆಡಿ ಮಲ್ಲಯ್ಯನ ಗುಡ್ಡದ ಹತ್ತಿರ ಟಿಪಾಲ ಬಸ್ ತರುಬಿ ಟಿಪಾಲ ಚೀಲಗಳನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಕುರ್ಲಿ ತಂಡದ ನೈನಿಕರು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಅದರಂತೆ ರತ್ನಾಗಿರಿ ಮಾಲವಣ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವ ಟಿಪಾಲ ಬಸ್ಸನ್ನೂ ಲೂಟಿ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

ಗಾರಗೋಟಿ ಗೋಳಿಬಾರ.

ಕಾಪತಿ ಜಹಗೀರದ ಗಾರಗೋಟಿ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿಯ ಖಜಾನೆಯನ್ನು ಲೂಟಿ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ. ಗೊತ್ತು ಪಡಿಸಲಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯೂ ಆಗಿತ್ತು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಗುಣು ಗುಣು ಸುದ್ದಿ ಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ತಾರೀಖನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಬದಲಾವಣೆಯ ಸೂಚನೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಾನಿಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ತಿಳಿಯದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಪೂರ್ವ ತಿಳುವಳಿಕೆಯಂತೆ ಖಜಾನೆ ಲೂಟಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಸಲು ಹೋದರು. ಈ ಪ್ರಯತ್ನ ಅಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಮೋಲೇಸರ ಗುಂಡಿಗೆ ಶ್ರೀ ಕರವೀರಯ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ಇವರ ಆರು ಜನರು ಬಲಿಯಾದರು ಖಡಕಲಾಟದ ಶ್ರೀ ನಿಜಾಮ ಕಾಜಿ ಅವರ ಕಾಲಿಗೆ ಗುಂಡು ಬಡಿದು ಗಾಯವಾಯಿತು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಯಲಿಮನೋಳಿಯ ೭ ಜನರು ಶ್ರೀ ಶಂಕರ ಸಾರವಾಡಿ ಅವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು. ಅದೇ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯ ಕೋರಿ ಗ್ರಾಮದ ಪೂಲನ್ನು ಕೆಡವಿದ ಖಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ನಾಗನೂರ (ನಿಪ್ಪಾಣಿ) ಇವರಿಗೆ ೮ ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆಯಾಯಿತು.

೪೫. ಬೆಡಕಿಹಾಳ ಅಕ್ಕೋಳ ಗುಂಪಿನ ಹೋರಾಟ.

ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಬೆಡಕಿಹಾಳ ಮತ್ತು ಅಕ್ಕೋಳ ಕೇಂದ್ರಗಳು ಒಳ್ಳೆ ಹುರುಪಿನಿಂದ ಈ ಆದೋಲನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದವು. ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಗೌಡಾ ಶಿವಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ಮತ್ತು ಅಣ್ಣಾ ಬಾಳಾಜಿ ಬೇಡಗೆ ಈ ತರುಣದ್ವಯರು ಬೆಡಕಿ ಹಾಳ ಗುಂಪಿಗೂ ಶ್ರೀ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬ ಕಾಗೆ, ಕೇಶವರಾವ ಕಮತೆ, ರಾಮಚಂದ್ರ ಮುತಾಲಿಕ ಮೊದಲಾದವರು ಅಕ್ಕೋಳ ಗುಂಪಿಗೂ ನಾಯಕರಾಗಿದ್ದರು. ಕೊಲ್ಹಾಪೂರ ಪಟ್ಟಣವು ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಮೀಪವೂ ಮತ್ತು ಅದು ಸಂಸ್ಥಾನವೂ ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ನಾಯಕರು ಅಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದು ಚಟುವಟಿಕೆ ಸಾಗಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಕೊಲ್ಹಾಪೂರದಲ್ಲಿ ಮಹಾದ್ವಾರ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿಯ ಅನಂತ ಸ್ಕೋರದ ಒಡೆಯರಾದ ಶ್ರೀ ಖಾನೋಲಕರ ಅವರು ಈ ಭೂಗತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಖಾನೋಲಕರರು ನಿಷ್ಪಾಣಿಯ ಟೀಕಕ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಶಾಲೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ಶ್ರೀ ಖಾನೋಲಕರರು ಮತ್ತು ಕಾರದಗಾದಿಂದ ಕೊಲ್ಹಾಪೂರಕ್ಕೆ ನವಕರಿಗಾಗಿ ಬಂದ ಶ್ರೀ ಅನಂತರಾವ ಹರಿದಾಸ ಹಾಗೂ ಅವರ ಪತ್ನಿಯವರು ವಿಧವಿಧದ ಕಷ್ಟ ಸಹಿಸಿ ಈ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಮಹಾದ್ವಾರ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿಯ ಅನ್ನ ಪೂರ್ಣಗೃಹದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ತಳ ಊರಿದ್ದರು.

ಬೆಡಕಿಹಾಳದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವೆಂದು ಜಾಹೀರ ಸಭೆ ಮಾಡಲಾಯಿತು. ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲರೂ ಅಣ್ಣಾ ಬೆಡಕಿಯವರೂ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ ಜನರನ್ನು ಹುರಿದುಂಬಿಸಿದರು. ಕೊಲ್ಹಾಪೂರದ ಕಾಲೇಜು ಕುವರಿಯಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಚೌಧರಿ ಮತ್ತು ವಿಜಾಪುರ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ರಭಸದ ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಇವರು ಗುಪ್ತ ರೀತಿಯಿಂದ ಚಪ್ರಾಟದಿಂದ ಕೊಲ್ಹಾಪೂರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಪುಣೆ ಬೆಂಗಳೂರ ಹೆದ್ದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕಾರು ಪೊಲೀಸರ ಲಾರಿಗಳು ಬಂದು ಇವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದವು. ಮುಂದೆ ಖಿಟ್ಟೆ ನಡೆದು ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಯುವತಿಯರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಬಾಬಾಸಾಹೇಬ ಪಾಟೀಲ ಮುಂಗೂರ ಇವರಿಗೆ ೭ ತಿಂಗಳ ಶಿಕ್ಷೆಯಾದವು. ಈ ಕುವರಿಯರ ಪ್ರಚಾರ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ತಾಲೂಕಿನ ಗ್ರಾಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರಿ ಉತ್ಸಾಹ ಉಂಟಾಯಿತು.

ಕೊಲ್ಹಾಪೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹ್ಯಾಂಡ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಶ್ರೀ ಅನಂತರಾವ ಹರಿದಾಸರು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ಬುಲೆಟಿನ್ ಮುದ್ರಿಸಿ ಹಂಚಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಮಾಂಗೂರಿನ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಗುಪ್ತ ಕೇಂದ್ರ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಮಾಂಗೂರಿನ ಶ್ರೀ ಅಣ್ಣಾಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲರು ತನುಮನಧನದಿಂದ ಆಪಾರ ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಣೀಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅದೇ ರೀತಿ ಶ್ರೀ ಜಿನಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಮಲಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ ಮೊದಲಾದ ಮಹನೀಯರೂ ವಿಧವಿಧದ ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಚಾವಡಿಗಳು ಸುಟ್ಟವು-

ಬೆಡಕಿಹಾಳ ಚಾವಡಿ ಮತ್ತು ಸರಕಾರಿ ದಫ್ತರ ಸುಡುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಮುಗಿಸಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಗಲತಗಾ ಚಾವಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅದನ್ನೂ ಸುಟ್ಟು ಹಾಕಿದರು. ಚಾವಡಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಅನೇಕ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು.

ಸಾಂಗಾವ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದ ಚಾವಡಿಯ ಮೇಲೆ ಹೋರಾಟಗಾರರು ನುಗ್ಗಿ ಅದೇ ದಿವಸ ಅಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದ ಪೋಲೀಸರ ಬಂದೂಕುಗಳನ್ನು ಗಣವೇಷಗಳನ್ನೂ ಅವರಿಂದ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಊರು ಕೊಲ್ಹಾಪೂರ ಸಂಸ್ಥಾನದಾದ್ದರಿಂದ ಸಂಸ್ಥಾನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೇ ಗಡಿಬಿಡಿ ಎದ್ದಿತು.

ಭೂಗತರ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಉಪಟಳ.

ಭೂಗತ ಸೈನಿಕರು ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಸಿಗದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಮನೆಯವರನ್ನು ಬಂಧಿಸ ಹತ್ತಿದರು. ಶ್ರೀ ಬಂಡು ಪೊತದಾರ, ಶಿದಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಅಣ್ಣಾ ಬೇಡಗೆ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಮನೆಯ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಂಧಿಸಲಾಯಿತು. ಅಕ್ಕೋಳದ ಶ್ರೀ ಬಾಬುರಾವ ರಾಮನಕಟ್ಟಿ ಎಂಬ ಚಾಣಾಕ್ಷ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಚಳುವಳಿಗಾರರ ಮಾಹಿತಿ ಕೊಡುವಂತೆ ನಟಿಸುತ್ತ ಪೋಲೀಸರ ಚಲನವಲನಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂದು ಚಳುವಳಿಗಾರರು ಇಂಥ ಊರಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆಂದು ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಅವರು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಹೋಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಸುಗಮ ಆಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು ಇದರಿಂದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಒಂದು ಕಡೆಗೆ ನಡೆದರೆ ಪೋಲೀಸರ ಮತ್ತೊಂದು ಕಡೆಗೆ, ಹೀಗಾಗಿ ತಿಳ್ಳಿ ಆಟದಂತೆ ಪೋಲೀಸರು

ವ್ಯರ್ಥ ಓಡಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಭೂಗತರನ್ನು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಸಂಕಟಕ್ಕೆ ಗುರಿಪಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಪೋಲೀಸರು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅವರಿಂದ ದುಡ್ಡು ಸೆಳೆಯುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲ ಏಜೆಂಟರನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಅವರ ಮುಖಾಂತರ ಶ್ರೀಮಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೆಸರು ಪಡೆದು ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿ ಹಣ ಸೆಳೆಯುವ ನೀತಿಯನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಅವಲಂಬಿಸಿದರು. ಶ್ರೀ ರಾಮಾ ಲೇಂಡೆ ಎಂಬವನು ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಏಜೆಂಟನಾಗಿದ್ದನು.

ಪೋಲೀಸರ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ.

ಶ್ರೀ ಶೀಲಭದ್ರ ಎಂಬ ಪೋಲೀಸ ಇನ್ಸ್ಪೆಕ್ಟರನೂ ಹಿರೇಮಠ ಎಂಬ ಸಬ್ ಇನ್ಸ್ಪೆಕ್ಟರನೂ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ ಕೊಡುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬಹಳ ಕುಪ್ಪು ಸಿದ್ದಿ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಇವರು ಜನರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಚಿತ್ರಹಿಂಸೆ ಬರೆಯಲಾರದಷ್ಟು ನಿಂದ್ಯ ವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಇಬ್ಬರೂ ನರರಾಕ್ಷಸರು ಊರಲ್ಲಿ ಬಂದ ಸುದ್ದಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಜನ ಗಾಬರಿಯಾಗಿ ನಡೆಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಡವಿಗೆ ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಅಯ್ಯರ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಅಸ್ತಿಸಂಟ ಪೋಲೀಸ ಸುಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರು ಬೆಡಕಿಹಾಳಕ್ಕೆ ಬಂದಾಗ ಹಿರೇಮಠ ಫೌಜದಾರನ ಅತ್ಯಾಚಾರ ಕೇಳಿ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ಅವರ ಸಂಯಮವೂ ತಪ್ಪಿ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಹಿರೇಮಠರನ್ನು ಬೂಟಗಾಲಿನಿಂದ ಒದ್ದು ಬಿಟ್ಟರು !

ಕೊಲ್ಹಾಪೂರದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇಶದಿಂದ ನಿರ್ವಾಸಿತರಾಗಿ ಬಂದ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ಬ್ಯಾಂಕರನ ಹಣವನ್ನು ಶ್ರೀ ಲಾಲಾಜಿ ಉಪಾಧ್ಯೆ ಎಂಬವರು ದೋಚಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಬಹಳೇ ಕಳವಳದ ವಾತಾವರಣ ನಿರ್ಮಾಣವಾಯಿತು. ನಮ ಭೂಗತ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರ ವೀರರಿಗೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಹಾಪೂರದವರು ಮಾಡಿದ ಸಹಾಯ ಮರೆಯಲಾರದಂತಹದು. ಅನ್ನಪೂರ್ಣಾ ಗೃಹದ ಒಡೆಯರಾದ ಶ್ರೀ ರಾಮಭಾವು ಜೋಶಿ ಕಾಕಾ, ರಾಮ ಮರಾಠೆ, ಶಾಹೂ ಮಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಸಾಠೆ, ಅನಂತರಾವ ಹರಿದಾಸ, ಗುಂಡೋಪಂತ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಅನಂತ ಸ್ಕೋರಿನ ಮಾಲಕರಾದ ಶ್ರೀ ಭಾವುರಾವ ಖಾನೋಲಕರ ಮತ್ತು ಅವರ ಪತ್ನಿ ಅಕ್ಕಾ, ರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಬಿಲ್ಡಿಂಗ ನಲ್ಲಿದ್ದಂತಹ ನಾಲ್ವಾರು ಕುಟುಂಬದವರು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಆಶ್ರಿತರಾದಂತೆಯಿಂದ ಬಹಳ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ರಾಯಬಾಗ ಮತ್ತು ಚಿಂಚಲಿ ರೇಲ್ವೇ ಸ್ಟೇಷನ್ ಸುಡುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೂ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಸೌಂದಲಗಾ ಹತ್ತಿರ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಂಗೂರಿನ ಶ್ರೀ ಗೌರಾಂಬೆ ಭರಮಾ ಪಾಟೀಲ, ಅಪ್ಪಾಲಾಲ ಚೋರಗಸ್ತೆ, ಭೋಜದ ಮಧುಕರ ಬಾಗಿ, ಸತ್ಯಗೌಡಾ

ಪಾಟೀಲ, ಮಾಳಿ, ಬೆಡಕಿಹಾಳದ ತುಕಾರಾಮ ಪಾಟೀಲ, ಬಂಡು ಪೋತದಾರ, ಲಿಂಬಾಜಿ ಬಾಬರ, ರಾವಸಾಹೇಬ ಚೌಗುಲೆ, ರಾಮಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಅದಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ರಾಮಚಂದ್ರ ಚವ್ವಾಣ, ಅಪ್ಪಾ ಚವ್ವಾಣ, ಶಮನವಾಡಿಯ ಶಿವಪ್ಪಾ ಕಮತ್, ಬಾಳು ಉಪಾಧ್ಯೆ, ರಾಮು ತೇರದಾಳ, ಸಂಭಾ ಖೋತ ಮೊದಲಾದ ಭೂಗತರು ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಸೌಂದಲಗಾ ಹತ್ತಿರ ಪುಣೆ-ಬೆಂಗಳೂರ ಹೆದ್ದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ೪ ಮೈಲು ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಕಂಬಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿ ಒಗೆದರು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವು ೧೯೪೨ರ ೧೬ ನೇ ಡಿಸೆಂಬರದ ಅಖಿಲ ಕರ್ನಾಟಕದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ಅಂಗವಾಗಿ ನಡೆಯಿತು.

ಗ್ರಾಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಟಪಾಲ ಚೀಲ ಕಸಿದುಕೊಳ್ಳುವದು, ಸೆರೆ ಸಿಂಧಿ ಅಂಗಡಿ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡುವದು, ದಪ್ತರ ಸುಡುವದು ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ನಡೆಯುತ್ತಲೇ ಇದ್ದವು.

ಶ್ರೀ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬ ಪಾಟೀಲರ ಸಾಹಸ.

ಮಾಂಜರಿಯ ಶ್ರೀ ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬ ಪಾಟೀಲರು ಒಳ್ಳೇ ಸಾಹಸಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು. ಅವರು ಭೂಗತರಾಗಿದ್ದಾಗ ಕೊಂಗನೊಳಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಾವಂದಿರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸುದ್ದಿ ಮೋಲೀಸರಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಮೋಲೀಸರು ಕೂಡಲೇ ಬಂದು ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಆ ಮನೆಗೆ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿದರು. ಇದು ಅಪ್ಪಾಸಾಹೇಬರಿಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತಲೇ ಅವರು ಮಾಳಿಗೆಯ ಮೇಲಿನ ಛಾವಣಿ ಕಿತ್ತಿ ಮಂಗಳನಂತೆ ಮನೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಜಿಗಿದು ಅಡವಿಗೆ ಓಡಿ ಹೋದರು. ಮೋಲೀಸರು ಕೈಗೆ ಬಂದ ತುತ್ತ ಬಾಯಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದಾಗ ಮಂಗಳನಂತೆ ಹಲ್ಲು ಕಿರಿದರು ! ಈ ದಾಳಿವೃಥಾ ವಾದದ್ದು ತಿಳಿದು ರೋಷಿಗಿದ್ದ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರರು ತಮ್ಮ ಕೈಯೊಳಗಿನ ೧|| ಫೊಟು ಉಪ್ಪ ವಾದ ಬ್ಯಾಟರಿಯಿಂದ ಫೌಜವಾರನ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ೪-೬ಪೆಟ್ಟು ಬಿಗಿದರು !

ಕುರ್ಲಿ ತಂಡದ ಕಾರ್ಯ.

ಕುರ್ಲಿ ಗುಂಪಿನ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಮಾತ್ರ ಜಿಲ್ಲಾ ಸಂಘಟನೆಯ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಡದೆ ಸಾತಾರಾ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರತಿ ಸರಕಾರದ ರೀತಿನೀತಿ ಅನುಸರಿಸಿ ಆ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಭಾರಿ ಕೋಲಾಹಲವೆಬ್ಬಿಸಿದರು. ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಕುರ್ಲಿಯ ಶ್ರೀ ಪಾಂಡುರಂಗ ಪಾಟೀಲ, ಗಣಪತಿ ಡೋಂಗರೆ, ದತ್ತು ಕಡಗಾವೆ, ಅಪ್ಪಾಚಿ ಪಾಡಿಯ ಭಾವು ಮಗಳು ಬಾಳಗೊಂಡಾ ಮೇಘೆ, ತುಕಾರಾಮ ಸೋನಾರ. ದತ್ತಾತ್ರೆಯ ಪಟೇಕರ, ಮತ್ತು ಚಿಖಿಲಿಯ ಅಪ್ಪಾ ಮಗದುಮ್, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಕುಂಬಾರ ಇವರು ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ದಿ. ೧೯-೨-೧೯೪೨ ರಂದು ರಾತ್ರಿ ಕಾಗಲ ಜಹಗಿರಿಯ ಆನೂರ ಗ್ರಾಮದ ಚಾವಡಿ ಮೇಲೆ

ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಸರಕಾರಿ ಹಣ ರೂ. ೧೩೭೦-೭-೧೧ ಮತ್ತು ೪ ಕತ್ತಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದಪ್ಪರ ಸುಟ್ಟು ಚಾವಡಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಇವರೆಲ್ಲರ ಮೇಲೆ ಕೊಲ್ಹಾಪೂರ ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ೧೯೪೩ ರ ಎಪ್ರಿಲ್, ಮೇ ದಿನದ ೧೯ ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಖಚ್ಚಿ ನಡೆಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಉಳಿದವರು ದೋಷ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಶ್ರೀ ಮಗದುಮ್, ಕುಂಬಾರ, ವಂಗುಳ್ಳಿ ಮತ್ತು ಜೊಂಗರೆ ಇವರಿಗೆ ದಿ. ೪-೧೨-೧೯೪೪ ರಂದು ೬ ವರ್ಷದ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಲಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಅಪೀಲಿನಲ್ಲಿ ದಿ. ೭-೬-೧೯೪೫ ರಂದು ಅವರೂ ದೋಷ ಮುಕ್ತರಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದರು.

೪೬. ಅಥಣಿ ತಾಲೂಕು ಹಿಂದೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ.

ಅಥಣಿ ತಾಲೂಕು ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಡೆಯ ಮತ್ತು ದೂರಿಸ ತಾಲೂಕು, ಬೆಳಗಾವಿಯಿಂದ ಸುಮಾರು ೯೦ ಮೈಲಿನ ಅಂತರದ ಮೇಲೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಜಿಲ್ಲಾ ಕೇಂದ್ರವೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕವೂ ತುಸು ಕಡಿಮೆಯೇ. ಯಾವಾಗಲೂ ಬರಗಾಲದ ದವಡೆಗೆ ಸಿಕ್ಕು ನಷ್ಟಾಗಿ ಹೋದ ಭಾಗವಿದು.

ಈ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣಾನದಿಯು ಹರಿದಿರುವುದರಿಂದ ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಸುಮಾರು ೧೫-೨೦ ಹಳ್ಳಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಸುಭಿಕ್ಷ ಪ್ರದೇಶವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಮಳೆಯು ಕಡಿಮೆ ಆಗಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಹಿರೇ ಹೊಳೆಯೂ ಸಂಪೂರ್ಣ ಬತ್ತಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮೇಲು ಭೂಮಿಯ ಭಾವಿಗಳೂ ಒಣ ಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ತಾಲೂಕಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಸವದತ್ತಿ ತಾಲೂಕಿನಂತೆಯೇ ಕಂಗಾಲಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಈ ರೀತಿ ವಿಷಮ ಸ್ಥಿತಿಯಿದ್ದರೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಯಾವ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ತಾಲೂಕು ಹಿಂದೆ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಲೋಕಮಾನ್ಯ ತಿಲಕರು ಅಥಣಿಗೆ ಜಿಲ್ಲಾ ಪರಿಷತ್ತಿಗಾಗಿ ಬಂದು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಶ್ರೀ ಅಣ್ಣಾಕಾಕಾ ಕೊಕಟಿ ನೂರ ನೂರುವದ್ದಾ ಸೆಟ್ಟಿ, ಡಾ. ಬಳವಂತರಾವ ಕುಲಹಣಿ, ನಾರಾಯಣರಾವ ಜೋಶಿ ವಕೀಲರು, ಬಾಳ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಹಿಡಕರ್ ಮಾಸ್ತರ, ರಾವಸಾಹೇಬ ಸತ್ತಿ, ಮೊದಲಾದ ಹಿರಿಯರು ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಮರದ ಬಿರುಗಾಳಿಯನ್ನು ಎಬ್ಬಿಸಿದರು. ಇತ್ತೀಚಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಗಳಾದ ಎ. ಎಸ್. ಕುಲಕರ್ಣಿ ವಕೀಲ (ಸತ್ತಿ) ವಕೀಲರಾದ ವಕೀಲ, ನಾರಾಯಣರಾವ ವಕೀಲರಾದ ಬನಾಪ್ಪರ, ಶಿವರಾಮ ಕೊಪ್ಪೆ, ಮುಗಸೂಳಿ, ದ್ಯಾಮರಾವ ಕುಲಗುಡ್ಡ, ಗುರು ಮಾಸ್ತರ ಜೇರೆ, ರಾಮಭಟ್ಟ, ಜೋಶಿ ಕೊಕಟಿನೂರ,

ಲೇಂಡ್ ವಕೀಲರು, ಜೂಗುಳ, ಮೊದಲಾದವರು ತಾಲೂಕಿನ ತುಂಬ ಚಳುವಳಿಯ ವಾತಾವರಣ ಹಬ್ಬಿಸಿದರು. ಗಣೇಶವಾಡಿ, ಕೊಟ್ಟಲಗಿ, ಸತ್ತಿ ಗ್ರಾಮಗಳು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ವಾಗಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ಸಿಡಿದೆದ್ದು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರದ ವಿರುದ್ಧ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದವು.

೧೯೩೦ ರ ಉಚ್ಚಿನ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ತಾಲೂಕಿನ ಸುಮಾರು ೬೦ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿ ಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿ ಸೆರೆವಾಸ ಕಂಡು ಶಿಕ್ಷೆ ಅನುಭವಿಸಿದರು. ೧೯೩೨ ರಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿ ಯಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾಜ್ಞೆಯನ್ನು ಗಾಳಿಗೆ ತೂರಿ ಭಾರತೀಯ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಅಧಿವೇಶನ ಸೇರಿವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಐದೇ ಐದು ಪ್ರತಿ ನಿಧಿಗಳು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ಬಾಬಾಸಾಹೇಬ ಸೋಮಣ್ಣ, ಅಣ್ಣಗುರೂಜಿ, ರಾವಸಾಹೇಬ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಸತ್ತಿ, ಅಣ್ಣಸಾಹೇಬ ಸಿದ್ಧಾಂತಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮತಿ ಅಂಬಿಕ್ಕಾ ಬಳೆಗಾರ ಇವರೇ ದಿಲ್ಲಿಯ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಹೋದವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯವರೇ, ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಕಡೆಯ ಮೂವರು ಅಥಣಿ ತಾಲೂಕಿನವರು. ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ಅನೇಕ ಕಷ್ಟ ಸಹಿಸಿ ಶ್ರೀ ಬಾಬಾ ಸಾಹೇಬ ಸೋಮಣ್ಣವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದರು.

೪೭. ಸತ್ತಿಯ ಯುವಕರು ಸರ್ಕಾರವನ್ನು ಹೆದರಿಸಿದರು !

೧೯೪೨ ರ ಚಲೇಜಾವ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ತಾಲೂಕು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಿತು. ಮುಂಬಯಿಯ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಮಿತಿಯು ರಣೇ ಅಗಸ್ತಿದ ಸುಭಿಗೇ ತಾಲೂಕಿನಿಂದ ಶ್ರೀ ಎ. ಎಸ್. ಕುಲಕರ್ಣಿ ವಕೀಲ, ಎ. ಜಿ. ಮಾಂಜರೇಕರ ವಕೀಲ, ದಳವಾಯಿ ವಕೀಲ, ಎಸ್. ಬಿ. ಕುಲಕರ್ಣಿ ವಕೀಲ ಮೊದಲಾದವರು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಮುಖಂಡರ ಸಾರ್ವತ್ರಿಕ ಬಂಧನವಾದ ನಂತರ ಪ್ರತಿ ಯೊಬ್ಬ ಭಾರತೀಯನೂ ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾನೇ ಮುಖಂಡನಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಥಣಿ ತಾಲೂಕಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ತಿಯ ಶ್ರೀ ಅನಂತ ಶ್ಯಾಮರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಪ್ರಲ್ಹಾದ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಧರ್ಮರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಅಥಣಿಯ ಎನ್. ಬಿ. ದಳವಾಯಿ ವಕೀಲ, ಮಂಗಳ ಸೂಳಿಯ ಶಿವರಾಯ ಕೋಷ್ಟಿ, ಜಿ. ಡಿ. ಪಾಟೀಲ, ಗಣೇಶವಾಡಿಯ ಶಂಕರ ದಾತೆ, ಶ್ರೀಪಾದರಾವ ಮರಾಠೆ, ದಾಮೂ ಜೋಶಿ, ಲಿಮಾಯೆ, ಕಾನಿಟಕರ, ರಘುನಾಥ. ಜುಗುಳದ ಲೇಂಡ್ ವಕೀಲ, ಕೃಷ್ಣರಾವ ಇನಾಮದಾರ, ಘೋಣಸಗಿ ಮೊದಲಾದವರು ಭೂಗತರಾಗಿ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದರು.

ಸತ್ತಿ ಗ್ರಾಮವು ತಾಲೂಕಿನ ಚಳುವಳಿಯ ಕೇಂದ್ರವಾಯಿತು. ಊರೊಳಗಿನ ಯುವಕರೆಲ್ಲ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಕ್ರಾಂತಿಸೈನ್ಯ ಕಟ್ಟಿದರು, ಖಾಕಿಯ ಸಮವಸ್ತ್ರ ಧರಿಸಿದರು, ಪ್ರಾಣದ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ಹೋರಾಡಿದರು. ಸತ್ತಿ ಊರಿಗೆ ಅನೇಕಸಲ ಮಿಲಿಟರಿಯ ಮುತ್ತಿಗೆ ಬಂತು. ಮೋಲೀಸರಂತೂ ಅನನ್ವಿತವಾಗಿ ಕಾಡಿದರು, ಪೀಡಿಸಿದರು. ಈ ಎಲ್ಲ ಚಳುವಳಿಗೆ ಶ್ರೀ ಎ. ಎಸ್. ಕುಲಕರ್ಣಿ ವಕೀಲರೇ ಪ್ರಮುಖರೆಂದು ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಸರಕಾರವು ವಿಶ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿತು. ಅವರನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಟ್ಟವರಿಗೆ ಅಥವಾ ಅವರ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಆಗುವ ಹಾಗೆ ಮಾಹಿತಿ ಕೊಡುವವರಿಗೆ ಎರಡು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯ ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಕೊಡುವದಾಗಿಯೂ ಸಾರಿತು. ಆದರೆ ಶ್ರೀ ಎ. ಎಸ್. ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಕಡೆತನಕ ಮೋಲೀಸರಿಗೆ ಚಳ್ಳೆ ಹಣ್ಣು ತಿನ್ನಿಸಿದರು. ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಅವರು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಭಾಗತರಿದ್ದವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಲೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಆಜ್ಞೆ ಕೊಟ್ಟ ಮೇಲೆಯೇ ಶ್ರೀ ವಾಮನ ರಾವ ಬಿದರಿ, ಎ. ಎಸ್. ಕುಲಕರ್ಣಿ ಮತ್ತು ನಿಂಗಪ್ಪ ಕರನಿಂಗಣ್ಣವರ ಅವರು ತಾವಾ ಗಿಯೇ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದರು.

ಹಿಡಕಲ್ದ ಶ್ರೀ ಇಮಾಮಸಾಹೇಬ ಮುಲ್ಲಾ, ಮೌಲಾಸಾಹೇಬ ಮುಲ್ಲಾ, ವಾಸುದೇವ ಅಲ್ಲಪ್ಪಾ ನಾಯಕ, ಶಂಕರ ಪತ್ತಾರ, ಮಲ್ಲಪ್ಪಾ ಕೊಕಟನೂರ, ಭೀಮಪ್ಪಾ ಕದಮ, ಬಸಪ್ರಭು ದಲಾಲ, ಮಧ್ವ ಬಾಳಕೃಷ್ಣ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಡಾಂಗೇ ಇಟಿನಾಳ, ನಿಂಗಪ್ಪ, ಅಂಟೀನ ಬನ್ನಟ್ಟಿ, ಸಾವಳಗಿಯ ಮಹಮ್ಮದ ಮೂಜಾಲ, ಶಂಕರಪ್ಪಾ ನಾವಲಗಿ, ಕೃಷ್ಣಾ ಚವ್ವಾಣ, ಬಸಗೌಡಾ ನ್ಯಾಮಗೌಡರ ಈ ೧೪ ಹೋರಾಟಗಾರರು ೧೯೪೨ ರ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅಥಣಿಯ ಒಂದು ಚಹಾ-ಫರಾಳದ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಚಹಾ ಕುಡಿಯುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗ ಮೋಲೀಸರು ಅವರನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದರು. ಅವರ ಹತ್ತಿರ ಪಿಸ್ತೂಲ, ಕಾಡತೂಸುಗಳು ಹಾಗೂ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವ ಕರಗಸಗಳು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ ಅವರ ಮೇಲೆ ಖಚ್ಚಿ ಹಾಕಲಾಯಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಇಮಾಮ ಸಾಹೇಬ ಹಾಗೂ ನಿಂಗಪ್ಪ ಅಂಟೀನ ಇವರಿಗೆ ೩|| ವರ್ಷ, ಮಹಮ್ಮದನಿಗೆ ೨|| ವರ್ಷ, ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಡಾಂಗೇ, ವಾಸುದೇವ ನಾಯಕ, ಹಾಗೂ ಮೌಲಾ ಸಾಹೇಬರಿಗೆ ೨ ವರ್ಷ ಶಿಕ್ಷೆ ಆಯಿತು. ಉಳಿದವರು ೬ ತಿಂಗಳ ಕಾರಾವಾಸ ಭೋಗಿಸಿ ದೋಷಮುಕ್ತರಾದರು.

ಈ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಸತ್ತಿ, ಐನಾಪೂರ, ಮಂಗಸೂಳಿ, ಕೊಟ್ಟಲಗಿ, ಹಿಡಕಲ್, ಜೂಗಳ ಈ ಗ್ರಾಮಗಳು ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದವು. ಘೋಣಸಗಿ ಗ್ರಾಮದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣ ಇನಾಮದಾರ ಎಂಬ ತರುಣ ಸುಶಿಕ್ಷಿತರು ಜಿಲ್ಲಾ ಸೂತ್ರಚಾಲಕರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ವಾಮನರಾವ ಬಿದರಿಯವರೊಂದಿಗೆ ಕಡೆತನಕ ಇದ್ದು ಅವರು ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು.

ರೇಲ್ವೆ ಮತ್ತು ರಸ್ತೆಯ ಬದಿಗಿರುವ ತಾರ ಕಂಬಗಳಿಗೆ ಕೋಳಿ ಬೇನೆ ಬಂದಂ ತಾಗಿತ್ತು. ತರುಣರು ಕಂಡಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಕಡಿದು ಉರುಳಿಸಿದರು. ಅಥವಾ ಶೇಡಬಾಳ ರಸ್ತೆಯ ಉ ಮೈಲು ತಾರಕಂಬಗಳನ್ನು ಕೆಡವಲಾಯಿತು; ಉಗಾರ ರೇಲ್ವೆ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು.

ಎಲಪಾರಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಖೋತನಟ್ಟಿ ಸರಕಾರಿ ಬಂಗಲೆಗಳನ್ನು ಸುಡಲಾಯಿತು. ದಿ ೨೪-೧೧-೧೯೪೨ ರಂದು ರಾತ್ರಿ ಖೋತನಟ್ಟಿ ಬಂಗಲೆ ಸುಟ್ಟದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರೀ ಮಧ್ವ ತಮ್ಮಾಜಿ ಜೋಶಿ, ಅನಂತ ಟೋಣಪಿ, ಪಂಡಿತ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಭೀಮಾಜಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ದಾಮೋದರ ಜೋಶಿ, ಗುಂಡೂ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಗುರಬಸಪ್ಪಾ ದರಿಗೌಡರ. ಪ್ರಲ್ಹಾದ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಬಿಂದು ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಹಣಮಂತ ಸಾಬು ಗಿಡ್ಡಕುಸಬಣ್ಣವರ, ಗೋವಿಂದ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಧರ್ಮರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ನಾರಾಯಣ ಜೋಶಿ, ಬಾಳಾಜಿ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಕೃಷ್ಣಪ್ಪಾ ಪತ್ತಾರ, ಮತ್ತು ಶಾಮಜಿ ಜೋಶಿ ಇವರ ಮೇಲೆ ಖಿಟ್ಟೆ ಹಾಕಿದರು. ಇವ ರಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಏಳು ಜನರು ಕೆಡತನಕ ಫರಾರಿ ಉಳಿದರು. ರಾಮಚಂದ್ರ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಅವರೂ ಇವರೊಡನೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಗುಂಪಿನವರು ಚಿಂಚಲಿ ರೇಲೆ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಅಸ್ಥಿ ವಿಧ್ವಂಸನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರು.

ನವಲಿಹಾಳ ಹತ್ತರ ತಾರಕಂಬ ಕಡಿಯಲಾಯಿತು. ಖೋತನಟ್ಟಿ ಬಂಗಲೆಯ ಹತ್ತಿರ ಸಿಂಧಿ ಕಪಾಲಿ ಹರಿಯಲಾಯಿತು. ಜತ್ತದಿಂದ ಕೊಟ್ಟಲಿಗೆಗೆ ಬರುವ ಟಪಾಲ ಕಸಿಯಲಾಯಿತು. ಚಿಂಚಲಿ ರೇಲ್ವೆ ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಲಾಯಿತು, ನವಲಿಹಾಳದ ಹತ್ತಿರ ತಾರಕಂಬ ಕಡಿದು ಚೆಲ್ಲಲಾಯಿತು.

ನಾಲ್ಕು ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್‌ಗಳು ಬೂದಿಯಾದವು !

ಮಿರಜ ಪಂಥರಪುರ ಲಾಯಿನದಲ್ಲಿಯ ಸಲಗರ, ಧುಳಗಾವ, ಬೆಳ್ಳಂಕಿ ಮತ್ತು ಅರಗ ಈ ನಾಲ್ಕು ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್‌ಗಳನ್ನು ಸುಡಲಾಯಿತು, ಸ್ಟೇಶನ್ ಮಾಸ್ತರ ಮೊದಲಾದ ಸಿಬ್ಬಂದಿಯವರಿಗೆ ಯಾವರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅಪಾಯ ಮಾಡದೆ ಅವರ ಖಾಸಗಿ ಆಸ್ತಿಗೆ ಕೈ ಹಚ್ಚದೆ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸುವಾಗ ಶ್ರೀ ದಾಮು ಜೋಶಿ ಎಂಬವರ ಕೈಗೆ ಭಾರೀ ಗಾಯವಾಯಿತು. ಅಲಕನೂರದ ಹತ್ತಿರದ ಶ್ರೀ ರಾಜೇರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ (ಸತ್ತಿ) ಯವರ ತೋಟದ ರೈತ ಶ್ರೀ ಸಂತರಾಮ ಅಲಗೂರ ಮತ್ತು ರಾಮಪ್ಪ ಹಳಿಗಳಿಗೆ ಎಂಬವರನ್ನು ಮೋಲೀ ಸರು ವಿಪರೀತ ಬಡಿದರು. ಆದರೂ ಅವರು ಭೂಗತರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವದೇ ಮಾಹಿತಿ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಕಾಗವಾಡದ ಶ್ರೀ ವಿನಾಯಕ ತೃಂಬಕ (ಬಾಪುಸಾಹೇಬ) ಪಟವರ್ಧನರ
ತೋಟ, ಜುಗುಳದ ತಾತೋಬಾ ವೈದ್ಯರ ಮನೆ, ಸಾಂಗಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಗಣೇಶವಾಡಿಯ
ಇಡೀ ಗ್ರಾಮ ಇವು ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಚಳುವಳಿಯ ರಭಸ ಕಡಿಮೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀ. ಎ. ಎಸ್. ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು
ಮುಂಬೈಗೆ ಶ್ರೀ ದಿವಾಕರರ ಹತ್ತಿರ ಹೋದರು. ದಾದರ ಹಿಂದೂ ಕಾಲಿನಿಯಲ್ಲಿ
ಒಂದು ಮನೆ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರರ ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ರೀ ಎ. ಎಸ್. ಕುಲ
ಕರ್ಣ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಚಲೆಜಾವ್ ಕ್ರಾಂತಿಯ
ಅಖಿಲ ಭಾರತೀಯ ಸೂತ್ರಧಾರಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ದಿವಾಕರ, ಅಚ್ಯುತರಾವ ಪಟವರ್ಧನ.
ಅಣ್ಣಾ ಸಾಹೇಬ ಸಹಸ್ರಬುದ್ಧೆ. ಚಲಪತರಾಯ, ಮಹದ ಭಾಯಿ. ಮೊದಲಾದವರ
ಸಂಪರ್ಕ ಬಂದಿತು. ಜಮಖಂಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದ ಶ್ರೀ ವಿನಾಯಕರಾವ
ಸಾವರಕರರ ಅಣ್ಣ ಶ್ರೀ ಗಣೇಶಪಂತ ಸಾವರಕರ ಮತ್ತು ತಮ್ಮ ಡಾ. ನಾರಾಯಣರಾವ
ಸಾವರಕರ ಇವರೊಂದಿಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಶ್ರೀ ಎ. ಎಸ್. ಕುಲಕರ್ಣ ಅವರ ಸಂಪರ್ಕ
ಬಂದಿತ್ತು.

೪೮. ಮೋಲೀಸರಿಗೆ ಇಂಗು ಹಚ್ಚಿ ಸಾರಾಸ ವೆಂಕಣ್ಣ ಮಾಸ್ತರರು.

೧೯೪೨ ರ ಚಲೆಜಾವ ಆಮೋಲನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಘಟನೆಯ
ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಡದ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ತಂಡಗಳು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವು.
ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ನಿಯಂತ್ರಣವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಕೆಲವು ಸಲ ಈ ಗುಂಪುಗಳು ತಪ್ಪು ದಾರಿ
ಯನ್ನೂ ಹಿಡಿದವು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವಿಚಾರ ಈ ಗುಂಪುಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟೊಂದು
ಹಿಡಿಸಿಲ್ಲವಾದರೂ ನಮ್ಮ ಆಮೋಲನದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನೇ ಅವರು ಕೆಲವು ದಿನ
ಉಗ್ರವಾಗಿ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಯೋಗ್ಯ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವ ಅಭಾವವಿದ್ದ ಮುಂದೆ
ಬರಬರುತ್ತ ಅವರಿಂದ ವಿಶೇಷ ಕಾರ್ಯವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜವಿಘಾತಕ ಚಟುವಟಿಕೆ
ಗಳೂ ನಡೆಯಹತ್ತಿದವು ಆಗ ಆ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಕೆಲವು ವಿಚಾರವಂತರು ಮೊದಲು
ಭಾವನಾಪರವಶವಾಗಿ ಆ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ತಾವು ಸರಿಯಾದ ದಾರಿ ತುಳಿಯದಿದ್ದರೆ
ಜನರ ಅಪ್ರೀತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಬಹುದೆಂಬ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಆ ಗುಂಪಿನಿಂದ

ಹೊರಗೆ ಬಂದರು. ಇಂಥವರಲ್ಲಿ ಯಾದವಾಡದ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಣ್ಣ ಮಾಸ್ತರ ಖಾಸನೀಸ ಬನಹಟ್ಟಿಯ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಾಲಿಂಗಪ್ಪ ಕಲಕಂಬಮಾಸ್ತರ ಮತ್ತು ಜಂಗಲಿ ಮಾಸ್ತರ ತಲ್ಲೂರು, ಇವರು ಪ್ರಮುಖರಾಗಿದ್ದರು.

ಸಾವಳಗಿಯ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ದಿನ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಣ್ಣ ಮಾಸ್ತರರು ಒಂದು ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತಾಗ ೪೦ ಪೋಲೀಸರು ಬಂದು ಅವರನ್ನು ಮುತ್ತಿದರು. ತಾನು ವೆಂಕಣ್ಣ ಮಾಸ್ತರ ಅಲ್ಲ ಪಡಸಲಗಿಯ ರಾಮಪ್ಪನು ಎಂದೂ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಬಂದೂಕು ಪಿಸ್ತೂಲು ತನ್ನವಲ್ಲವೆಂದೂ ಅವರು ಹೇಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಅವಿತುಕೊಂಡು ಕುಳಿತ ವೆಂಕಣ್ಣ ಮಾಸ್ತರರ ಗುಂಪಿನ ನೂರಾರು ಜನರು ಪೋಲೀಸರ ಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಯಿಂದ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಹತ್ತಿದರು. ಈ ಗುಂಡಿನ ಚಕ ಮಕಿ ಸುಮಾರು ೨-೩ ತಾಸು ನಡೆಯಿತು. ಮುಂದೆ ಪೋಲೀಸರು ಗಾಬರಿಯಾದರು. ವಿರೋಧಿಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಎಷ್ಟಿದೆ ತಿಳಿಯದಾಯಿತು. ಆಗ ಆ ಪೋಲೀಸರ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ವೆಂಕಣ್ಣ ಮಾಸ್ತರರಿಗೆ, — ರಾಮಪ್ಪನವರೇ ಈ ಜನರು ಎಲ್ಲಿಯವರು ? ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದರು ? ಈಗ ಹೇಗೆ ಮಾಡಬೇಕು ?” ಎಂದು ಕೇಳಹತ್ತಿದನು, ಅದಕ್ಕೆ ಮಾಸ್ತರರು — “ ಇದು ಚಳುವಳಿಯ ಕಾಲ. ಬಹಳ ಜನ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ನಿಮಗಾದರೂ ಈ ಉಸಾಬರಿ ಯಾಕೆ ? ಈ ಮುಂದಿನ ಹೊಲದ ಜೋಳದ ಬೆಳೆಯೊಳಗಿಂದ ದಾಟಿ ಇಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿ ಹೋಗುವುದು ವಿಹಿತ, ನಾನೂ ನಿಮ್ಮೊಡನೆ ಬರುತ್ತೇನೆ.” ಎಂದು ಸಲಹೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಗುಂಡು ತೀರಿ ನಿರಾಶರಾದ ಪೋಲೀಸರೆಲ್ಲ ಅವರ ಸಲಹೆಯಂತೆ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಜೋಳದ ಬೆಳೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಗುತ್ತ ಅಡಗುತ್ತ ತಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಸಾಮಾನು ಬಗಲ ಧೈಲಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಚಲ್ಲಿ ಓಡಹತ್ತಿದರು. ಅವರೊಂದಿಗೆ ವೆಂಕಣ್ಣ ಮಾಸ್ತರರೂ ತುಸು ಓಡಿ ನಂತರ ವಿರುದ್ಧ ದಿಕ್ಕಿಗೆ ಓಡಿ ಬಂದು ತಮ್ಮ ಗುಂಪನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡರು. ಪೋಲೀಸರಿಗೆ ಓಡಿ ಸಾವಳಗಿ ಮುಟ್ಟಿ ಬೇಕಾದರೆ ಸಾಕು ಸಾಕಾಯಿತು.

ವೆಂಕಣ್ಣ ಮಾಸ್ತರರ ಗುಂಪಿನ ಕಾರ್ಯ

- ೧) ಬಿಜಾಪೂರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಿಂಚಿನಾಳ ರೇಲ್ವೆ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.
- ೨) ಚಂಬದ (ಜಮಖಂಡಿ) ಶಾಲೆ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.
- ೩) ಮುಧೋಳ-ಬಾಗಲಕೋಟೆ, ಮುಧೋಳ-ಜಮಖಂಡಿ ರಸ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ತಾರು ತಂತಿ ಕತ್ತರಿಸಿದ್ದು.

- ೪) ಸಾವಳಗಿ ಪೋಲೀಸ ಸ್ಟೇಶನ್ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಬಂದೂಕು ಕಸಿದದ್ದು.
- ೬) ಸಾವಳಗಿ-ಜಂಬಗಿ ರಸ್ತೆದಲ್ಲಿ ತಂತಿ ಕೆಂಬ ಕೆಡವಿದ್ದು.
- ೬) ಮೆಟಗುಡ್ಡ ಶಾಲೆ ಸುಟ್ಟಿದ್ದು.
- ೭) ಮದ್ದಾಪೂರ ದೇಸಾಯಿಯ ಬಂದೂಕು ಕಸಿದದ್ದು.
- ೮) ಹೆಬ್ಬಾಳ ಪೋಲೀಸ ಪಾಟೀಲರ ಬಂದೂಕು ಕಸಿದದ್ದು.
- ೯) ಕೊಟ್ಟಲಗಿ ಟಪಾಲ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿದ್ದು.
- ೧೦) ಹುಲಕೋಟಿ ರೇಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಶನ್‌ನಲ್ಲಿಯ ೧೨ ಬಂದೂಕು ಕಸಿದುಕೊಂಡಿದ್ದು ಎಲ್ಲ ಪೋಲೀಸರ ಮತ್ತು ಸ್ಟೇಶನ್ ಮಾಸ್ತರರ ಕೈಕಾಲ ಕಟ್ಟಿ ಒಗೆದದ್ದು.
- ೧೧) ಮಿರಜ ಪಂಥರಪುರ ಲಾಯಿನದಲ್ಲಿ ಜವಳಿ ಹತ್ತಿರ ರೇಲ್ವೇ ಹಳಿ ಕಿತ್ತಿದ್ದು.

೪೯. ಸಂಸ್ಥಾನಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಹೋರಾಟ.

ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ರಾಯಬಾಗ ಕಟಕೋಳ ಭಾಗಗಳು ಆಗಿನ ಕೊಲ್ಹಾಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ್ದವು ಈ ಎರಡೂ ತಾಲೂಕುಗಳೇ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿಯೂ ಗಡಹಿಂಗ್ಲಜ ತಾಲೂಕಿನ ಬಸ್ನಾಪುರ ಭಾಗದ ಕೆಲವು ಹಳ್ಳಿಗಳೂ ಕೊಲ್ಹಾಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದವು. ಕೊಲ್ಹಾಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರತಿಗಾಮಿ ಸ್ವರೂಪದ ಮತ್ತು ಜನಾಭಿ ಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಮನ್ನಣೆ ಕೊಡದಂಥ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹೆಸರಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಭಾಗಗಳೆಂದರೆ ಇವೇ ಆಗಿದ್ದವು. ಭಾಷಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಮುದ್ರಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ವಿಚಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೊಣೆಗೆಟ್ಟ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅದು ನಿಜಾಮ ಸಂಸ್ಥಾನವನ್ನೇ ಹೋಲುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಯ ಬಾಗ ಗ್ರಾಮವು ಮಳೆಗಾಲದ ೩-೪ ತಿಂಗಳು ಭತ್ತಪತಿ ಮಹಾರಾಜರ ವಾಸಸ್ಥಾನ

ವಾಗಿತ್ತು. ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ಅಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು ೧೪ ಸಾವಿರ ಎಕರೆ ಪ್ರಜೆಗಳ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಪುಕ್ಕಟೆ ಕಸಿದುಕೊಂಡು ಅದರ ಸುತ್ತಲೂ ಮುಳ್ಳಿನ ತಂತಿ ಬೇಲಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಒಳಗೆ ಕಂಟಿಗಳನ್ನು ಬೆಳಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಬೇಟೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಲೆಂದು ಚಿಗರೆ, ಮೊಲ, ಕಾಡ ಹಂದಿ ಮುಂತಾದ ಕಾಡು ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತಂದು ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಒಂದು ಕಾಸು ಸಹ ಪರಿಹಾರ ಕೊಡದೆ ೧೪ ಸಾವಿರ ಎಕರೆಯಷ್ಟು ಪ್ರಜೆಗಳ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡ ಸಂಕಟವನ್ನಂತೂ ಯಾರಿಗೂ ಹೇಳುವಂತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಈ ಪಾರ್ಶ್ವ ಸುತ್ತಲಿನ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಡು ಮಿಕ್ಕಗಳು ಬಂದು ಬೆಳೆಯನ್ನು ತಿಂದು ಹಾಳು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಆ ಬಗ್ಗೆ ತಕರಾರು ಮಾಡುವಂತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮಹಾರಾಜರು ಸಾಕಿದ ಕಾಡುಪ್ರಾಣಿಗಳು ತಂತಿ ಬೇಲಿದಾಟಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಬೆಳೆ ಹಾಳು ಮಾಡಿದಾಗ ಯಾರಾದರೂ ಅವನ್ನು ಹೊಡೆದರೆ ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮಳೆಗಾಲದ ಕ್ಯಾಂಪಿಗೆ ಮಹಾರಾಜರು ಬಂದಾಗ ತಮ್ಮ ಜೊತೆಗೆ ನೂರಾರು ಕುದುರೆ ಖದಾರುನೂರು ಬೇಟೆಯ ನಾಯಿ, ಆನೆ ಒಂಟಿಗಳನ್ನೂ ನೂರಾರು ಪರಿಚಾರಕ ಸೇವಕರನ್ನೂ ತರುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೇಟೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಕೆಲವರಂತೆ ಸುಮಾರು ೫-೬ ನೂರು ಜನರನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಗುಡ್ಡದೊಳಗಿನ ಸಂಣಸಂಣ ಹರಳು ಅರಿಸುವದು, ಬೇಟೆಯ ಹೂಲಿ ಎಬ್ಬಿಸುವದು, ಸಪ್ಪಳಕ್ಕಾಗಿ ಎರಡೂ ಕೈಗಳಿಂದ ತಂಬಿವಾದ್ಯ ಮಾಡುವದು ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಊಟವನ್ನು ಸಹ ಮಹಾರಾಜರು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಮನೆಯಿಂದ ಬರುವಾಗ ರೊಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡೇ ಬರಬೇಕೆಂದು ಹುಕುಮು ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂದಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಕೂಲಿ ಕೊಡುವ ಪ್ರಶ್ನೆಯಂತೂ ದೂರೇ ಉಳಿಯಿತು. ಈ ರೀತಿ ಮಹಾರಾಜರ ಕ್ಯಾಂಪು ರಾಯಬಾಗಕ್ಕೆ ಬರುವದೆಂದರೆ ಅದೊಂದು ಪ್ರಜೆಗಳ ಮೇಲಿನ ದಾಳಿಯೇ ಆಗಿತ್ತು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಜನರು ಒಂದೇ ಸರಕಾರದ ಗುಲಾಮರಾಗಿದ್ದರೆ ಸಂಸ್ಥಾನಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ತ್ರಿವಿಧ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರಕಾರವು ಒಮ್ಮೆ ಹೋಯಿತೆಂದರೆ ತಮ್ಮಷ್ಟಕ್ಕೆ ತಾವೇ ಸಂಸ್ಥಾನಿಕರು ನಿರ್ಜೀವಿಗಳಾಗುವರೆಂದೂ ಅವಕ್ಕಾಗಿ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯಂಥ ಉಗ್ರ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಸಂಸ್ಥಾನಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ನಡೆಸದೆ ಕೇವಲ ಮಾಮೂಲಿ ಸ್ವರೂಪದ ಮತ್ತು ವಿಧಾಯಕ ಸ್ವರೂಪದ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದೂ ಭಾರತ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸು ತನ್ನ ಧೋರಣಿಯನ್ನು ಸಾರಿತ್ತು.

ಆ ಧೋರಣೆಗನುಸರಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಾಪುರ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಪ್ರಜೆಗಳು ಹೊಣೆಗಾರ ರಾಜ್ಯಪದ್ಧತಿ, ವಿಧಾಯಕ ಕಾರ್ಯ, ಜನ ಜಾಗೃತಿಯ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವದಕ್ಕೇ 'ಪ್ರಜಾ ಪರಿಷತ್ತು' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸಂಘಟನೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. ಕೊಲ್ಲಾಪುರದ ಶ್ರೀ

ಭಾಯಿ ಮಾಧವರಾವ ಬಾಗಲ, ರತ್ನಪ್ಪ ಕುಂಭಾರ, ನಾನಾಕಾಹೇಬ ಜಗವಾಳ, ಮಹಾದೇವ ದುಂಡಪ್ಪ ಶ್ರೇಷ್ಠಿ ಮುಂತಾದ ಮುಖಂಡರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ಸಂಘಟನೆ ನಡೆಸಿದರು. ಕೊಲ್ಹಾಪುರ ಗಡಿದಾಟಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಸಭೆ ಸಮ್ಮೇಲನ ನಡೆಸಹತ್ತಿದರು. ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬೋರಗಾವ. ಅಂಕಲಿ, ಬೆಕ್ಕೇರಿ, ಮೋಳವಾಡ ಮುಂತಾದ ಕಡೆಗೆ ಇಂಥ ಸಭೆಗಳಾದವು. ಶ್ರೀ ಬಾಳಪ್ಪ ಕಾಮಪ್ಪ ನಾಯಕ, ಶಿವಪ್ಪ ನಿಂಗನೂರ ರಾಯಬಾಗ, ನಸಲಾಪುರದ ಶ್ರೀ ಗುಂಡೋಪಂತ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಆದಪ್ಪ ಬಸವಣ್ಣ, ಜಿನಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ರಾಯಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಅಪ್ಪಾಜಿ ಪೋತದಾರ, ತವನಪ್ಪ ಕುತ್ತ, ಕೃಷ್ಣಾಜಿ ಕಾಶೀನಾಥ ಖಜಾವಕರ, ಭರಮಣ್ಣಾ ಚೌಗುಲೆ (ರಾಯಬಾಗ) ಚನಮಲ್ಲಪ್ಪ ಬಸ್ತವಾಡೆ, ಸುರೇಂದ್ರ ಸಗರೆ ಚಿಂಚಲಿ ಮೊದಲಾದ ರಾಯಬಾಗ ಭಾಗದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೂ, ಶ್ರೀ ವಿರಕ್ತಸ್ವಾಮಿ ಬಸವರಾಜ ದೀವಟಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಣರಾವ ವೈದ್ಯ ಮುಂತಾದ ಕಟಕೋಳ ಭಾಗದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೂ ಪ್ರಜಾಪರಿಷತ್ತಿನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದರು. ಜೇಲಿಗೆ ಹೋದರು. ಪೋಲೀಸರ ಚಿತ್ರ ಹಿಂಸೆಗೆ ಗುರಿಯಾದರು. ನಸಲಾಪುರ ಮತ್ತು ರಾಯಬಾಗದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಪೋಲೀಸರು ಬಂಧಿಸಿ ಕಚೇರಿ ಮುಂದೆ ತಂದು ಡಂಗುರ ಸಾರಿ ಊರ ಜನರನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅವರನ್ನು ಬತ್ತಲೆ ಮಾಡಿ ಸ್ಫುಟಿ ತಪ್ಪುವವರೆಗೆ ಬೆತ್ತದಿಂದ ಬಡೆದರು. ನಸಲಾಪುರದ ಗುಂಡೋ ದತ್ತಾತ್ರೆಯ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಆದಪ್ಪಾ ಭೀಮಪ್ಪಾ ಬಸವಣ್ಣ, ಜಿನಗೌಡಾ ಭರಮಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ರಾಯಗೌಡಾ ಮಲಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಅಪ್ಪಾಜಿ ರಾಮಚಂದ್ರ ಪೋತದಾರ, ತವನಪ್ಪಾ ನಾನಪ್ಪಾ ಕತ್ತೆ, ರಾಯಬಾಗದ ಕೃಷ್ಣಾ ಕಾಶೀನಾಥ ಖಜಾವಕರ ಮತ್ತು ಭರಮಾ ಅಣ್ಣಪ್ಪಾ ಚೌಗುಲೆ ಇವರನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಹತ್ಯಾಗುವಂತೆ ಹೊಡೆದು ಕಾಲು ಹಿಡಿದು ದರದರ ಎಳೆಯುತ್ತಾ ಅಕಪ್ಪಿ ನಲ್ಲಿ ನೂಕಿದರು.

ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ ಮುಖಂಡರು ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಶ್ರೀ ಗಂಗಾಧರರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆ ಮತ್ತು ಶಂಕರರಾವ ದೇವ ಅಸರೆ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದರು.

ಭಾರತ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದಮೇಲೆ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮೀಟಿಯ ಶ್ರೀ ವೆಂಕರಡ್ಡಿ ಹೂಲಿ, ಶಿವನಗೌಡಾ ಪಾಟೀಲ, ಅಂಜೂ ಗುರೂಜಿ ಮುಂತಾದವರು ರಾಯಬಾಗ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಆಗಾಗ ಹೋಗಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿದರು.

ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗವೆಂದರೆ ಸಾಂಗಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಶಹಾಪುರ ತಾಲೂಕು, ಸಾಂಗಲಿ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಆಡಳಿತವು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಪ್ರಗತಿ

ಪರವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತ ಬಂದಿತ್ತು. ಆದರೂ ಪ್ರಜಾಪರಿಷತ್ತಿನ ಚಟುವಟಿಕೆ ಬೇಕೇ ಆಗಿಲ್ಲವು. ಶಹಾಪುರದ ಶ್ರೀ ಹರಿ ರಘುನಾಥ ಸರಾಫ್, ರಂಗೋ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ನಾಯಕ ಮಹಾದೇವಪ್ಪ ಕಿತ್ತೂರ, ಜಯದೇವರಾವ ಕುಲಕರ್ಣಿ, ಸದಾಶಿವರಾವ ಭೋಸಲೆ ಬಸ್ಸಪ್ಪಣ್ಣ ತಿಗಡಿ, ವಸಂತರಾವ ಕರಗುಪ್ಪಿಕರ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಜನಜಾಗೃತಿಯ ಕಾರ್ಯ ಸಾಗಿಸಿದರು.

ಮೂರನೆಯದಾದ ವಡಗಾವ, ಯಳ್ಳೂರ, ಅನಿಗೋಳ ಭಾಗದ ಕುರುಂದವಾಡ ಸಂಸ್ಥಾನದ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರದೇಶ. ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ವಿನಾಯಕರಾವ ಕರಗುಪ್ಪಿ, ಪ್ರಭಾಕರ ಮೂಲೆ ಮುಂತಾದವರು ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು.

ರಾಮದುರ್ಗ ಸಂಸ್ಥಾನವು ಕೇವಲ ೩೪ ಹಳ್ಳಿಗಳಿದ್ದು, ಈ ಎಲ್ಲ ಭಾಗ ಈಗ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದೆ. ಶ್ರೀ ಮಹಾದೇವಪ್ಪ ಪಟ್ಟಣ, ಮುನವಳ್ಳಿ, ವಕೀಲ ಮರುಸಾರಾಧ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿ, ಲಿಂಗನಗೌಡ ಚಿಕ್ಕೊಪ್ಪ, ಹಣಮಂತಗೌಡಾ ಹೆಬ್ಬಾಳ ಮುಂತಾದವರು ಈ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಅಹಿಂಸೆಯ ಪಥ ಪಾಲಿಸುವಲ್ಲಿ ಜನತೆ ಅಯಶಸ್ವಿಯಾಯಿತು. ಮುಖಂಡರ ಹಿಡಿತ ತಪ್ಪಿತು, ಹೀಗಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ತೊಂದರೆಯಾಯಿತು.

ನಿಜಾಮ ಹೈದರಾಬಾದ್ ಹದ್ದಿಯಲ್ಲಿ ರಜಾಕಾರರ ಭಾರಿ ಅತ್ಯಾಚಾರ ನಡೆವಾಗ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾರತದ ಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಘರ್ಷಣೆ ನಡೆದವು. ಕರ್ನಾಟಕದ ರಾಯಚೂರ ಗುಲಬರ್ಗಾ ಬೀದರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ರಜಾಕಾರರ ಹಾವಳಿ ಪುಂಡಾಟಿಕೆ ನಡೆದಿತ್ತು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಶ್ರೀ ಚನ್ನಪ್ಪವಾಲಿ, ಗವೆಪ್ಪ ಬೆಳವಡಿ, ಪರಪ್ಪ ಹುರಳಿ ಮುಂತಾದವರು ಶ್ರೀ ಶಿವಮೂರ್ತಿ ಸ್ವಾಮಿ ಅಳವಡಿಯವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಯಲಬುರ್ಗಿ ತಾಲೂಕು ಕಚೇರಿಯ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಮಾಡಲು ಹೋಗಿದ್ದರು. ದಾಳಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಲಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀ ಗವೆಪ್ಪ ಬೆಳವಡಿಯವರ ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಬಾಂಬು ಹಾರಿ ಅವರ ಒಂದು ಕೈ ಕತ್ತರಿಸಿಹೋಯಿತು.

ಗೋವೆಯ ಮೋರ್ತುಗೀಜರ ಅತ್ಯಾಚಾರವನ್ನು ಹೇಳುವಂತಿಲ್ಲ. ವಿಪರೀತ ಕ್ರೂರತನದಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳವಳಿಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕುವ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಮೋರ್ತುಗೀಜರು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಆ ಚಳವಳಿಯಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಿಂದ ಶ್ರೀ ನಾಥಪ್ಪ, ಚನ್ನಪ್ಪ ವಾಲಿ ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕಷ್ಟ ಪಟ್ಟರು. ಗೋವೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯೋಧರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಲವಂಡೆ, ನಾಯಕ ಮೋಟೋಡೋ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಬೆಳಗಾವಿಯೇ ಆಶ್ರಯಸ್ಥಾನವಾಗಿತ್ತು. ಬೆಳ

ಗುವಿಯ ಆರ್. ಕೆ. ಪೋಟೆ ಎಂಬವರಿಗೆ ಗೋವಾ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ೩ ವರುಷದ ಶಿಕ್ಷೆ
ಯಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಪೋರ್ತುಗಾಲ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿ ವಿಧವಿಧದ ಕಷ್ಟ ಸಹಿಸಿದರು
ಅನಂತರವೂ ಯಾಳಗಿ, ಬಾಬುರಾವ ಠಾಕೂರ, ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಮೊದ
ಲಾದ ಬೆಳಗಾವಿಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಗೋವಾ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸುವದರಲ್ಲಿ
ಪ್ರಮುಖ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಸತ್ಯಾಗ್ರಹದ ಕೇಂದ್ರ ಕಚೇರಿ ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿಯೇ
ಇದ್ದಿತು. ಸಮಾಜವಾದಿ ಧುರೀಣ ಶ್ರೀ ಪೀಟರ ಅಲ್ವಾರಿಸ ಅವರು ಬೆಳಗಾವಿ
ಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಗೋವಾ ಅಂದೋಲನದ ಸಂಚಾಲನೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಧರ್ಮ ಗುರುಗಳ ಸಹಾನುಭೂತಿ.

೧೯೩೦ ನೇ ಇಸವಿಯಿಂದ ೧೯೪೫ ರ ವರೆಗೆ ನಡೆದ ಎಲ್ಲ ಅಂದೋಲನಗಳಲ್ಲಿ
ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಧಾರ್ಮಿಕ ಮಠಾಧೀಶರು ಬಹಳಷ್ಟು ಸಹಕಾರ ಕೊಟ್ಟು ಸ್ವತಃ ಖಾದೀ
ಧಾರಿಗಳಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಖಾದೀ ಧರಿಸುವಂತೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು. ಸಭೆ
ಸಮ್ಮೇಲನಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳಕೊಟ್ಟು ಬಂದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಊಟ
ಉಪಚಾರ ನೀಡಿ ಎಲ್ಲ ಅನುಕೂಲತೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಚುನಾವಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್
ಹುರಿಯಾಳುಗಳಿಗೆ ಮತ ಕೊಡುವಂತೆ ತಮ್ಮ ಅನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿದರು.
ಕೊಣ್ಣೂರ ಮಠದ ಮಠದ ಮತ್ತು ಊರೊಳಗಿನ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಅರಭಾವಿ
ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ತವಗ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ನಂದಗಡ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು,
ಭಂಡಿವಾಡ ಮಠದ ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ಮುಂತಾದವರ ಉಲ್ಲೇಖ ಈ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಡಲೇ
ಬೇಕು. ತವಗ ಮಠದ ಶ್ರೀ ಚಂದ್ರಯ್ಯಸ್ವಾಮಿ ಮತ್ತು ನಿರುಪಾದಯ್ಯನವರಂತೂ
ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಜೇಲಿಗೂ ಹೋದರು, ಕೊಣ್ಣೂರ ಮಠದ ಶ್ರೀ. ಅ. ಗು. ಪಾವಡಿ
ಸ್ವಾಮಿಗಳು, ತೊರಗಲ ಪಟ್ಟದ ದೇವರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿ ಚಳವಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ
ಕೊಟ್ಟರು. ಇವರೆಲ್ಲರ ಸಹಾಯ ಸಹಕಾರಗಳನ್ನು ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ಸ್ಮರಿಸುವುದು
ಅವಶ್ಯವಿದೆ.

೫೦. ಮುಖಂಡರ ಅಪಸ್ವರ.

ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕ್ರಾಂತಿಯ, ಬಂಡಾಯದ, ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹಾಯಾಗಿ ಕುಳಿತು ಹೊರಗಿನ ಪುರುಷಾರ್ಥದ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕೇಳಿ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ಮುಖಂಡರೂ ಅವರ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬರು ಅನುಯಾಯಿಗಳೂ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದಾಗ ತತ್ಪಜ್ಞಾನದ ಮಾತು ಹೇಳಹತ್ತಿದರು. ಜಲೇ ಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಸಂಘಟನೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರಭಾವ ಬೆಳೆದು ಅವರು ಜಿಲ್ಲಾ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮೀಟಿಯನ್ನು ತಮ್ಮ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು ಅದು ಸಹನವಾಗದೆ ಈ ಮುಖಂಡರು ಮತ್ತು ಅವರ ಕೆಲವು ಅನುಯಾಯಿಗಳು ಈ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಬಗ್ಗೆ ಬಂದು ರೀತಿಯ ಮತ್ತರವನ್ನೇ ತಳೆದಿದ್ದ ರೆಂಬುದು ವಿಷಾದದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸತ್ಯ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗಿರುವಾಗಲೇ ೧೯೪೨ ರ ಕ್ರಾಂತಿ ಸುರು ಆಯಿತು. ಪ್ರಾರಂಭದ ಉತ್ಸಾಹ ನೋಡಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಬೆನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅವರು, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಚಳುವಳಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಈ ವರೆಗೆ ನಡೆದದ್ದೆಲ್ಲ ಗಾಂಧೀವಿಚಾರಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು ಎಂದು ತಾವು ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡುತ್ತ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಬಗ್ಗೆ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಅಗೌರವ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಯತ್ನಿಸಹತ್ತಿದರು. ಆದರೆ ಜನತೆಯು ಜಲೇ ಜಾವ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಅದು ಈ ಮುಖಂಡರನ್ನೇ ಅಗೌರವ ದಿಂದ ಕಾಣಹತ್ತಿತು.

ಗಾಂಧೀವಾದವೆಂದರೇನು, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ತತ್ವಗಳಾವವು, ಗಾಂಧೀ ವಿಚಾರ ವೇನು, ಎಂಬುದರ ಸಾಕಷ್ಟು ಅಭ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಮನನ ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಈ ಅಧಿಕ ಪ್ರಸಂಗತನ ಸರಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಜಲೇಜಾವ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಕೈಕೊಳ್ಳಲಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು, ವಿಧ್ವಂಸಕ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು, ಗುಪ್ತತೆಯೂ ಗಾಂಧೀ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ಕೊಡುತ್ತವೆಯೆಂದು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಎಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾಗಲಿ, ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಗಾಂಧೀವಾದಗಳೂ ಆಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಯಾವದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಹೇಳದೇ ಮುಖಂಡರು ಜೇಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಯಾವದೇ ಕಾರ್ಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಕೊಡದಿದ್ದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಈ ಚಳುವಳಿಯು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವಲ್ಲ.

ಬಂಡಾಯವಿದೆ, ಜೇಲು ತುಂಬುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಈ ಬಂಡಾಯದಲ್ಲಿ, ಎಂದು ಹೇಳಿ ಹೋಗಿದ್ದರು. ಜೀವತ ಹೆಣಗಾಂತ್ ಕೂತು ಜೇಡಿತನ ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ತಮ್ಮ ಸ್ವಯಂ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೆ ಸರಿದೋರಿದಂತೆ ಕ್ಷಾತ್ರತೇಜ ತೋರಿಸಿ ಅನ್ಯಾಯವ ಪ್ರತಿಭಟನೆ ಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಮಾಡಿದರು. ಇದು ಗಾಂಧಿವಾದದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವದೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಗತಾನುಗತಿಕರಾಗಿ ಮಡಿವಂತಿಕೆಯ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲು ಅವರಿಗೆ ಸಮಯವೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಶಕ್ತವಿಧ್ವಂಸ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಸಾಧ್ಯವಿಧ್ವಂಸ ಹಿರಿಯರ ಸಲಹೆ ಪಡೆದು ಅವರು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ರೂಪಿಸಿದರು. ಜೇಲಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಬಂದನಂತರ ಮೂಗು ಮುರಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದ ಈ ಮಡಿವಂತರೇ ಹೋರಾಟದ ರಭಸದ ಕಾಲಕ್ಕೆ, ಜೇಲಿನಿಂದ “ ವಾಹವ್ವಾ ! ಭಲೆ ! ” ಎಂದು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಬೆನ್ನು ಚಪ್ಪರಿ ಸುವ ಸಂದೇಶ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ತೋರಿಸಿದಾಗ ಇವರ ಧೋಂಗಿತನ ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಗೆ ಶಾಪ ಮಾಡಿದ್ದು ತಪ್ಪು ಎಂದು ಅಂದೋಲನ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆಯೂ ಅನಿಸಲಿಲ್ಲ, ಈಗೂ ಅನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬಗ್ಗೆ ಅವರಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಆಗುವದಂತೂ ದೂರೇ ಉಳಿಯಿತು. ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಆತ್ಮಸಮಾಧಾನ ವಾಯಿತು, ಅಭಿಮಾನವೂ ಅನಿಸಿತು.

ಈ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ಮುಖಂಡರೂ ಅವರ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ಅನುಯಾಯಿಗಳೂ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಮೀಟಿಯ ಸೂತ್ರ ತಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಬರಬೇಕೆಂಬ ಕಾರಸ್ಥಾನಕ್ಕಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪದ ಆರೋಪ ಹೊರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಪ್ರಸಂಗದ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು ಅಷ್ಟೇ. ಆದರೆ ಅವರ ಕಾರಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಯಶ ಲಭಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೂ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಜಿಲ್ಲೆಯಂದೇ ಮೆರೆಯಿತು. ಕಾರ್ಯ ಕರ್ತರಿಗೆ ಇದು ಅಭಿಮಾನದ ಸಂಗತಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಹೊರಗೆ ಬಂದ ಬಳಿಕ ಈ ಬಗ್ಗೆ ತುಸು ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. ತಮ್ಮ ತತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಧ್ವಂಸಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಗುಪ್ತತೆ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ ವೆಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದರಾದರೂ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಮಾಡಿದ್ದು ತಪ್ಪೆಂದು ಅವರ ನಿಷೇಧವನ್ನಾಗಲೀ ನಿರ್ಭರ್ತ್ಯನೆಯನ್ನಾಗಲೀ ಒಂದು ಅಕ್ಷರದಿಂದಲೂ ಅವರು ಮಾಡ ಲಿಲ್ಲ. ಗಾಂಧೀಜಿ ನಿಜವಾದ ಮುತ್ಸದ್ಧಿ, ರಾಜಕಾರಣಿ ಎಂಬುದು ಇದರಿಂದ ಕಂಡು ಬಂದಿತು.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ

(೧)

(೧) ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಸಮರ್ಥನೆ :

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರ.

ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ ಸರ್ಕಾರದ ಅಡಳಿತದ ಕುರುಹುಗಳನ್ನು ಧ್ವಂಸಮಾಡುವ ಹಾಗೂ ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಜರುಗಿದವು. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟು ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದವರನ್ನು ಹೀಯಾಳಿಸುವ ಕೆಲವು ಮಡಿವಂತ ಗಾಂಧೀವಾದಿಗಳು 'ತಾವು ದೊಡ್ಡ ದೇಶಭಕ್ತರು, ಈ ಆಂದೋಲನವನ್ನು ನಡೆಸಿದವರು ದೇಶಕ್ಕೆ ಹಾನಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ' ಎಂದು ಪ್ರಚಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿದರು. ೧೯೪೪ ರ ಮೇ ತಿಂಗಳ ಮೊದಲನೇ ವಾರದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರು ಬಿಡುಗಡೆ ಆಗಿ ಬಂದ ನಂತರ ದಿ. ೨೮ ಜುಲೈ ೧೯೪೪ ರಂದು " ಇಂಥ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಚಳುವಳಿಗೆ ಹಾನಿ ತಟ್ಟಿದೆ " ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದರೆಂದು ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ದಿ. ೯ ಅಗಸ್ಟ ೧೯೪೨ ರಂದೇ ಜೇಲು ಸೇರಿ ಸುಖವಾಗಿ ಕಾಲ ಕಳೆದ ಅಥವಾ ಹೊರ ಗಿಡ್ಡರೂ ಏನೂ ಮಾಡದೇ ಇದ್ದ ಈ ಮಡಿವಂತರು ಮತ್ತಿಷ್ಟು ತಮ್ಮ ಬೆನ್ನು ಚಪ್ಪರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು. ಆಗ ನಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾದ ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ದ. ಲ. ಅಧ್ಯಾಪಕ ಇವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದು ಅಗಸ್ಟ ಕ್ರಾಂತಿ ನಡೆಸಿದವರ ಪರವಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಮನವಿ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅವರ ಪತ್ರ ಹಾಗೂ ಅದಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಂದ ಬಂದ ಉತ್ತರ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. (ಮೂಲ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿದೆ.)

ಪ್ರೀಯ ಬಾಪೂಜಿ,

ದಿ. ೨೯ ಜುಲೈ ೧೯೪೪ ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾದ ತಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ “ ಇಂಥ ಕೃತಿಗಳಿಂದ (ಅಂದರೆ ಸಂಪರ್ಕಸಾಧನಗಳ ಧ್ವಂಸ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ) ಚಳುವಳಿಗೆ ಹಾನಿ ತಟ್ಟಿದೆ ” ಎಂಬ ವಿಧಾನವಿದೆ. ಈ ಹೇಳಿಕೆಯಿಂದಾದ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಅವಶ್ಯವಿದೆ. ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದವರ ಕೃತಿಯು ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಠತೆಯ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡಬಾರದೆಂಬ ತಮ್ಮ ಧೋರಣೆಗೆ ಇದು ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಹೇಳಿಕೆಯನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಇಂಥ ಕೃತ್ಯಗಳು ಉಚಿತವೋ ಅನುಚಿತವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ತೀರ್ಮಾನಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾವು ನಾಲ್ಕಾರು ಸಲ ಹೇಳಿದ್ದಿರಿ, ಮತ್ತು ಹಿಂಸಾಚಾರ ನಡೆದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರಕಾರವು ಗೈದ ಹಿಮಾಲಯದಂತಹ ಹಿಂಸಾಚಾರಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿದರೆ ಅದು ಒಂದು ಸಾಸಿವೆ ಕಾಳಿನಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಎಂದೂ ನೀವು ಹೇಳಿದ್ದಿರಿ. ತಮ್ಮ ಈ ಸಮಂಜಸ ಸರಣಿಯಿಂದ ವಿಚಲಿತವಾಗಲು ಕಾರಣವೇನೆಂಬುದು ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ.

ಆ ಸರಣಿಯಿಂದಾಗುವ ಲಾಭವು ಸ್ಪಷ್ಟವಿತ್ತು. ಇಂಥ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳು ಕಟ್ಟು ನಿಟ್ಟಾದ ಅಹಿಂಸೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲೆಂದು ತಾವು ಮೊದಲೇ ಹೇಳಿದ್ದಿರಿ. ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತತೆಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ನಿಷಿದ್ಧವೆಂದೂ ತಾವು ಹೇಳಿದ್ದಿರಿ. ತಮ್ಮ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಂತೆ ನಡೆದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬುವವರನ್ನಾಗಲೀ ಅಡ್ಡದಾರಿ ಹಿಡಿದವರನ್ನಾಗಲೀ ಒಲಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಸಾಕಾಗಿತ್ತು. ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವುಳ್ಳ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕನಿಷ್ಠ ಭಾವವಾಗಲಿ ಭೇದಭಾವವಾಗಲಿ ಉಂಟಾಗದೆ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಹೊಂದಾಣಿಕೆ ಆಗಿ ತೊಡಗಿತ್ತು. ನಿಷೇಧ ಮಾಡದೇ ಸುಧಾರಿಸುವ ಕಠಿಣ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾವು ಯಶಸ್ವಿ ಆಗುತ್ತಿದ್ದೀರೆಂದು ನಾವು ಬಗೆದೆವು.

ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ನಿರ್ಣಯಾತ್ಮಕ ಹೇಳಿಕೆ ಹೊರಬಿತ್ತು. ತಮ್ಮಂತೆ ಮಾನವ ಮನದ ಅಭಿಜಾತ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ಅತಿರೇಕಿ ಜನರು ಹೀಗೆ ಮಾಡಲು ತಮ್ಮನ್ನು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿರಬೇಕು. ದುದೈವದಿಂದ ತಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೆಯು ಆಸಂಧಿಗ್ಧ ತೀರ್ಮಾನದಂತೆ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅದು ಕೊಳ್ಳಿಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ದಿನಾಂಕ ೯ ಅಗಸ್ಟ ೧೯೪೪ ರಂದು ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಕಾರಾಗೃಹವನ್ನು ಸೇರಿದ ಅಥವಾ ಹೊರಗೆ ಉಳಿದರೂ ಕೈಬೋಡಿಸಿ

ಕೊಂಡು ಕುಳಿತ ಸ್ವಯಂಶಿಷ್ಯರು ತಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೆಯ ದುರ್ಲಾಭ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವಾಗಿ ಹುಮ್ಮಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವರು ಅಪರಾಧಿಗಳು, ಅವರು ಮೂಗು ತಿಕ್ಕಬೇಕು ಇಲ್ಲವಾದರೆ ದೇಶಭಕ್ತ ಜನರಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ, ಎಂದು ಈ ಶಿಷ್ಯರು, ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಒಂದು ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಜಾತಿಭೇದವನ್ನೇ ಹುಟ್ಟಿಸಲಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಈ ಆಂದೋಲನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭಾಗವಹಿಸಿದವರು ದೇಶಘಾತಕಿ ಅಸ್ವಶ್ಯರು, ಮತ್ತು ಯಾರು ಅಗಸ್ತ್ಯ ರಂದು ಅನಾರ್ಯಾಸ ಜೇಲಿಗೆ ನುಸುಳಿಕೊಂಡರೋ ಅಥವಾ ಯಾರು ಅಹಿಂಸೆಯ ಮುಸುಕು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ನಿಷ್ಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಕುಳಿತರೋ ಅಂಥವರು ದೇಶಭಕ್ತರು ಎಂದು ಸಾಧಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಹೊಣೆಗಾರ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ವರ್ಕಿಂಗ್ ಕಮಿಟಿಯು ಸ್ವಪ್ನಸೂಚನೆ ಕೊಡದಿದ್ದಾಗ ತಮ್ಮ ಕಲ್ಪನೆಯಂತೆ ದೇಶಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಮಹಾನ್ ಸಂಕಟಗಳನ್ನೆದುರಿಸಿ, ಜೀವದ ಹಂಗುದೊರೆದು ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದವರು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಂದೋಲನದ ಘಾತ ಮಾಡಿದ ಪಾತಕಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಅವರು ತಪ್ಪಿರಬಹುದು, ಆದರೆ ಕಿಶೋರ ಲಾಲ ಮಶ್ರುವಾಲಾ, ಕಾಕಾ ಕಾಲೇಲಕರಂಥವರೂ ಸಹ ಈ ತಪ್ಪಿನಿಂದ ಅಥವಾ ತಾವನ್ನು ವಂತೆ ನಿರ್ಣಯಪ್ರಮಾದದಿಂದ ಮುಕ್ತರಲ್ಲವಲ್ಲ !

ನ್ಯಾಯ ನಿರ್ಣಯ ಮಾಡುವದೇ ಆದರೆ ಕೂಲಂಕಷ ವಿಚಾರಣೆ ನಡೆಯಲಿ ಎಲ್ಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ವಿಚಾರವಾಗಲಿ, ಯಾರು ಈ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರೋ ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಂಬೋಣವನ್ನು ಮಂಡಿಸಲು ಪೂರ್ಣ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಲಿ. ಅನಂತರವೇ ಚಳುವಳಿಯ ಘಾತವಾಯಿತೋ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುವದು. ಈ ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ತೀರ್ಪು ಕೊಡುವದಾದರೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಭಾವನಾವೇಗವು ಪರಾಕೋಟಿಗೇರಿದಾಗ ಯಾರು ಏನೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಕಾರಾಗೃಹದ ಗೋಡೆಗಳ ಮರೆಯಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಈ ಚಳುವಳಿಗೆ ಬೆಂಬಲ ಕೊಟ್ಟರೋ ಅಂಥವರ ವಿಚಾರಣೆಯೂ ಆಗಲಿ. ಯಾರು ಅಪಾರ ಭಾವೋದ್ರೇಕದ ಸುಂಟರಗಳಾಯ್ತೆಂಬುದು, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದ ನಸುಕಲ್ಲನೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ದೇಶವನ್ನು ನಡುದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಕೈ ಬಿಟ್ಟರೋ (ಇವು ಶ್ರೀಮತಿ ಸರೋಜಿನಿ ದೇವಿಯವರ ಶಬ್ದಗಳು) ಅವರ ವಿಚಾರಣೆಯೂ ಆಗಲಿ !

ತಮ್ಮ ಏಕಪಕ್ಷೀಯ ತೀರ್ಪಿನಿಂದ ಬಹಳ ಅನ್ಯಾಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಮತ. ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಅಂದರೆ ಒಡಿಸಿನ ಹಾಗೂ ಮೇಲು ಕೀಳು ಭಾವನೆಯ ಬೀಜ ಬಿತ್ತುವವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಹೇಳಿಕೆಯು ಒಂದು ಶಸ್ತ್ರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದೆ.

ತಮಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭೆಟ್ಟಿ ಆಗಿ ಈ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತಾಡಬೇಕೆಂದು ತಮಗೆ ಈ ಮೊದಲೊಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದಿದ್ದವು. ಆದರೆ ಭೆಟ್ಟಿ ಆಗಲು ಸಮಯವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ

ವಿನೆಂಬುವನ್ನು ಬರೆದು ತಿಳಿಸಬೇಕೆಂದು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ ಶ್ರೀ ಸಾರಾಯಣ ದೇಸಾಯಿ ಅವರಿಂದ ಪತ್ರ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಈ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದೇವೆ.

ತಮ್ಮ ವಿಧೇಯ,
ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ
ದ. ಲ. ಅಧ್ಯಾಪಕ.

ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ,
ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರ,

ಬಿರ್ಲಾ ಹೌಸ್, ಮುಂಬಯಿ
೯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೯೪೪

ನೀವು ಹೋದ ತಿಂಗಳ ೩೧ ಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರ.

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹೇಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿಪ್ರೇತವಿದ್ದುದರಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಅರ್ಥವನ್ನು ನೀವು ಕಂಡಿದ್ದೀರಿ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಫಲಿತ: ಹೇಳಿದ್ದು ಇಷ್ಟೆ, ವಿಧ್ವಂಸನದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳ ಬದಲು, ಅವರಿಗಷ್ಟವಿದ್ದ ಶುದ್ಧ ಅಹಿಂಸಾತ್ಮಕ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಮುನ್ನಡೆ ಸಾಧಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ತಮ್ಮದೇ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆಯ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿದವರ 'ನಿಷೇಧ' ವನ್ನು ಅವರು ಮಾಡಿಲ್ಲ. ಅಂಥವರ ದೇಶಭಕ್ತಿ, ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರು ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಗಾಂಧೀಜಿ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದು ಭೂತಕಾಲದ ಬಗ್ಗೆ 'ತೀರ್ಪು' ಮಿದಲ್ಲ. ಭವಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ' ಆಗಲೆಂದು.

ತಮ್ಮ
ಪ್ರಾರ್ಥನಾ.

ಪ್ರಿಯ ಪಾಠ್ಯಾಲಯಜಿ,

ತಮ್ಮ ದಿನಾಂಕ ೯ ರ ಪತ್ರ ಮುಟ್ಟಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಹೇಳಿಕೆಯ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣಕ್ಕಾಗಿ ತುಂಬಾ ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಆ ಹೇಳಿಕೆಯ ಅರ್ಥ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವವನು ನಾನೊಬ್ಬನೇ ಅಲ್ಲ. ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳಿಂದ ನೋಡಿದರೆ, ಚಾಯಿಮ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ, ಬಾಂಬೆ ಕ್ರಾನಿಕಲ್, ಫ್ರೀ ಪ್ರೆಸ್ ಮತ್ತು ಇತರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ಸಹ ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹಚ್ಚಿವೆ. ಆಚಾರ್ಯ ಭಾಗವತ, ಉಮಾಶಂಕರ ದೀಕ್ಷಿತ ಇವರಂಥ ಅನೇಕ ಬುದ್ಧಿವಂತ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೂ ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದ್ದಾರೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತೀರ್ಪು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೇನೋ ನಿಜ, ಆದರೆ ಈಗ ಅವರು ತೀರ್ಪು ಕೊಡಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದು ಎಷ್ಟೋ ಜನರು ಆಡತೊಡಗಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗಿದ್ದರೂ, ಈಗ ತಾವು ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ಅರ್ಥವು ಸರಿ ಇದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೆ ಸಮಾಧಾನದ ಸಂಗತಿ. ೧೯೪೨ ರ ಅಗಸ್ಟ್ ರಂದು ಜೇಲು ಸೇರಿದ ಹಾಗೂ ಹೊರಗಿದ್ದರೂ ಏನೂ ಮಾಡದೆ ಅಥವಾ ಅಸಹಾಯರಾಗಿ ಕುಳಿತ ಕೆಲವು ಮಹನೀಯರ ಅಪಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ ಇದರಿಂದ ತಡೆ ಆಗಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ತಮ್ಮ ಪತ್ರಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಇದೆಯೋ ಹೇಗೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ನಾನು ತಮ್ಮ ಪತ್ರದ ಉಪಯೋಗ (ಅಧಿಕೃತ ಅರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ) ಮಾಡಬಹುದೋ ಹೇಗೆ ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿರಿ. ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಲ್ಲಿ ಮತಭೇದ ಉಂಟಾದಾಗ ಇಲ್ಲವೆ ಆರೋಪ ಪ್ರತ್ಯಾರೋಪಗಳಿಂದ ಕಟುಭಾವನೆಗಳುಂಟಾದಾಗ ನಾನು ತಮ್ಮ ಪತ್ರದ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ತಮ್ಮ

ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ

ಬಿರ್ಲಾ ಫೌಸ. ಮುಂಬಯಿ

೨೬ ಸಪ್ಟೆಂಬರ್ ೧೯೪೪

ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿ,

ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರ,

ನಮ್ಮ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲು ನೀವು ಮುಕ್ತರಿದ್ದೀರಿ.

ತಮ್ಮ

ಪ್ಯಾರೆಲಾಲ,

ಈ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರವು 'ಫಿ ಪ್ರೆಸ್ ಜರ್ನಲ್' ಮತ್ತು 'ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ' ಈ ಎರಡೂ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಶಿರ್ಷಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ದೇಶದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಂದಲೂ ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿನಂದನೆಯ ಪತ್ರಗಳು ಬಂದವು. ಮುಖಂಡರ ಅಪಸ್ವರ ಅಡಗಿ ಹೋಯಿತು.

(೨)

ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದರು.

ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರವು ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗುವಂತೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ "ಮಾಡಿರಿ ಇಲ್ಲವೆ ಮಡಿಯಿರಿ" ಎಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕರೆ ಕೊಟ್ಟ ಮೇರೆಗೆ ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಹೋರಾಟವು ನಡೆಯಿತು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಮೇ ೧೯೪೪ ರಲ್ಲಿ ಜೇಲಿ ನಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದ ನಂತರ ಗುಪ್ತತೆ ಹಾಗೂ ವಿಧ್ವಂಸನಾತ್ಮಕ ಚಳುವಳಿಯನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಆದೇಶ ಕೊಟ್ಟರು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಚಳುವಳಿ ಸ್ಥಗಿತವಾದಂತಾಯಿತು. ೧೯೪೨ ರ ಅಗಸ್ಟ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಜೇಲಿಗೆ ಹೋದ ಮುಖಂಡರು ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಬಂದರು. ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದರು. ಆಗ ಆಹಾರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಿಕ್ಕಟ್ಟಿನದಿದ್ದರಿಂದ ಸರ್ಕಾರದವರು ರೇಶನಿಂಗ್ ಜಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಂದಿದ್ದರು. ಸರ

ಕಾರದವರು ನೇಮಿಸಿದ ರೇಶನಿಂಗ ಕಮೀಟಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗಂಗಾಧರರಾವ ದೇಶಪಾಂಡೆ, ಅಣ್ಣಾಸಾಹೇಬ ಲತ್ಕೆ, ಭೀಮರಾವ ಪೋತವಾರ ಮತ್ತು ಅನಂತರಾವ ಚಿಕ್ಕೋಡಿ ಅವರು ಸೇರಿ ಕೊಂಡರು. ಬ್ರಿಟಿಶ್ ಸರ್ಕಾರದಗೂಡ ಹೋರಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಮುಖಂಡರು ಸರ್ಕಾರಿ ಕಮೀಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಸಹಕಾರ ಮಾಡುವುದು ನಾಚಿಕೆಗೇಡು ಎಂದು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಎಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದರೂ ಅಸರವನ್ನು ಕಿವಿಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಶ್ರೀ ಎಮ್. ಪಿ. ಪಾಟೀಲರ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಜನತಾ ಧಾನ್ಯ ಸಮಿತಿಯಗೂಡ ಸಹಕರಿಸಲು ಸಹ ಅವರು ಸಿದ್ಧರಾಗ ಲಿಲ್ಲ. ಆಹಾರ ಧಾನ್ಯದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಲ್ಪಬನೆ ಸಾಧಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವದೇ ಈ ಜನತಾ ಧಾನ್ಯ ಸಮಿತಿಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಈ ಸಮಿತಿಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸರ್ಕಾರಿ ಧಾನ್ಯ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಂಗ್ರೆಸಿಗರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವರು ಸೇರುವದನ್ನು ಪ್ರತಿ ಭಟಿಸಿ ಶ್ರೀ ಕೇತವರಾವ ಗೋಖಲೆ ಹಾಗೂ ಜಯದೇವ ಕುಲಕರ್ಣಿಯವರು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಉತ್ತರ ಬರೆದು " ಗಂಗಾಧರರಾಯರಂಥವರು ಸರ್ಕಾರಿ ಕಮೀಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹಿತಸಂಬಂಧವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ನಾನದರಬಗ್ಗೆ ಏನೂ ಹೇಳಲಾರೆ " ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದರು. ನಂತರ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರಿಗೆ ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳಿದಾಗ ಅವರು ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರ ಕೆಳಗಿನಂತೆ :-

ಪ್ರಶ್ನೆ :- ಕಾಂಗ್ರೆಸಿಗರು (ಪರಕೀಯ) ಸರ್ಕಾರದ ಧಾನ್ಯ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವದು ಸರಿಯೇ ?

ಉತ್ತರ :- ತಮ್ಮ ಶರ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಸೇರಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವದು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೆ ಹೋಗುವಹುದು. ಆದರೆ ಅದು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಪ್ರಶ್ನೆ :- ಸತ್ಯಾಗ್ರಹಿಯು (ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೈನಿಕನು) ಪೆರೋಲ ಮೇಲೆ ಜೇಲಿನಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬರಬಹುದೇ ?

ಉತ್ತರ :- ನಿಶ್ಚಿತ ನಿಯಮ ಹಾಕಿಕೊಡುವದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಮನುಷ್ಯನು ಕರ್ತವ್ಯ ಪಾಲನೆಗಾಗಿ ಪೆರೋಲ ಮೇಲೆ ಹೋಗುವನೋ ಅಥವಾ ಸುಖದ ಸಲುವಾಗಿ ಹೋಗುವನೋ ಅಥವಾ ತುರಂಗದಲ್ಲಿಯೆ ತೊಂದರೆಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಬಯಸುವನೋ ಎಂಬುದರ ಮೇಲೆ ಪೆರೋಲದ ಇಷ್ಟಾನಿಷ್ಟತೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಕರ್ತವ್ಯದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಮೋಹ ಇರಕೂಡದು

ಪ್ರಶ್ನೆ :— ಕಾಂಗ್ರೆಸಿಗನು ಜೇಲ ವಿದ್ಯಾಪರನಾಗಿ ಜೇಲ ಕಮೀಷಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರುವುದು ಸರಿಯೆ ?

ಉತ್ತರ :— ಜೇಲ ವಿದ್ಯಾಪರನಂಥ ಸರಕಾರಿ ನೇಮಕ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲ. ನಾಗರಿಕ ಇಲ್ಲವೆ ಕೈದಿ ನೌತೆಯಿಂದ ಎಷ್ಟು ಪರಿಹಾರ ಕೇಳುವುದು ಸಾಧ್ಯವೋ ಅಷ್ಟು ಕೇಳಬಹುದು. (ಪರಕೀಯ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ) ಅಧಿಕಾರಿ ಇಲ್ಲವೆ ಅರ್ಥಮರ್ಥ ಅಧಿಕಾರಿ ಆಗಿ ಪರಿಹಾರ ದೊರಕಿಸಲು ನೋಡುವ ದೆಂದರೆ ಅದು ಸಹಕಾರವೆ.

ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿ-ಮೋತದಾರರು ಜೇಲ ಕಮೀಷಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ಮೂರನೆ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಕೇಳಲಾಗಿತ್ತು. ೧೯೪೪ ರ ಜುಲೈ ಅಗಸ್ಟ್‌ನಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕೂಡ ಮೂರು ಸಲ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯಿತು. ಅದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ನವೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗಂಗಾಧರರಾಯರು ಸರಕಾರಿ ಧಾನ್ಯ ಸಮಿತಿಯ ಸಭಾಸದತ್ವಕ್ಕೆ ರಾಜೀನಾಮೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದರು.

(೩)

ಗುಪ್ತತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ವಿಚಾರ.

ತಮ್ಮ ಜಿಲ್ಲಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತತೆಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲೆಂದು ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಪದೇ ಪದೇ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಸಂಗಡ ಕರೆಕೊಂಡು, ಚಳುವಳಿ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಅದರ ಸಂಘಟನೆ ಬಹಿರಂಗವಾಗಿಯೇ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿತ್ತು. ಗುಪ್ತತೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆಗೆ ಆಸ್ಪದ ಸಿಗುತ್ತದೆಯೆಂಬುದೂ ಅದನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವ ದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿತ್ತು. ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಹ “ ಹೀಗೆ ಅಹಿಂಸೆಯ ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ತಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯದ ಆಧಾರ ಹೃದಯದ ಭಾವನೆಯ ಆಧಾರದಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕು. ಈ ಎರಡರಲ್ಲಿ ವಿರೋಧ ಉಂಟಾದಾಗ ಹೃದಯವೇ

ಗೆಲ್ಲುತ್ತದೆ" ಎಂದು ಅವರು ದಿ. ೯-೬-೧೯೪೪ ರಂದು ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿದರು. ಅನಂತರ ದಿ. ೧೨-೬-೧೯೪೪ ರಂದು ಅವರಿಗೆ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಲಾಯಿತು. ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ತಮ್ಮ ಕೈಬರಹದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರಗಳು ಇಂತಿವೆ :—

ಪ್ರಶ್ನೆ :— ಸತ್ಯಾಗ್ರಹ ಚಳುವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಘಟನೆ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶವಿದೆಯೇ ?
ಕೆಲವು ಸ್ನೇಹಿತರು ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವು ಸ್ವಯಂಸಹಾಯಕ ಇರಬೇಕು, ಅದು ಸಂಘಟಿಸುವ ವಿಷಯವಲ್ಲ ಎಂದು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ. (ಅದುದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ)

ಉತ್ತರ :— ಸಂಘಟನೆ ಮಾಡಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ.

ಪ್ರಶ್ನೆ :— ಸತ್ಯಾಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಬೇಕಾದರೆ ಗುಪ್ತತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಅದುದರಿಂದ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನಮಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣ ಬೇಕಾಗಿದೆ :—

(ಅ) ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಪ್ರತಿಕಾರವನ್ನು ಸಂಘಟಿಸಬೇಕಾದರೆ, ಸಾಕಷ್ಟು ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಿಲ್ಲದಾಗ, ಕೆಲವು ಪ್ರಮುಖ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ಮೋಲೀಸರ ಕೈಗೆ ಸಿಗದಂತೆ (ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾಗದಂತೆ) ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಇರಬೇಕೋ ?

(ಬಿ) ಬಂಧನದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅನುಮತಿ ಇತ್ತರೆ ಅಥವಾ ಅನ್ಯಥಾಸಹ ಮೋಷಾಕ (ಡ್ರೆಸ್) ಮತ್ತು ವಾಸಸ್ಥಳ ಬದಲಾಯಿಸಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಡಬೇಕೆ ? (ಹೆಸರು ಬದಲಾಯಿಸಬಾರದೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳೋಣ)

(ಕೆ) ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವು ಮೋಲೀಸರ ಕೈಗೆ ಸಿಗಬಾರದೆಂದು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯದ ಹಾಗೆ ಅನ್ಯರ ವಿಳಾಸವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದೆ ?

(ಡೆ) ಹೊಣೆಗಾರ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಹಸ್ತಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ಬುಲೆಟಿನ್ ಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಹೆಸರು ಹಾಕದೆ ಅಥವಾ ಗುಪ್ತವಾಗಿಟ್ಟು ಸಾಯಿಕಲ್ಲೋ ಸ್ಕಾಯಿಲ್ ಮತ್ತಿನ್ನಿನ ಮೇಲೆ ಮುದ್ರಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಬಹುದೋ ?

(ಈ) ಚಳುವಳಿಯ ಸಿದ್ಧತೆ ಅಥವಾ ಸಂಘಟನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನೂ ಸಮಾಚಾರವನ್ನೂ ಗುಪ್ತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಬಹುದೋ ?

ಉತ್ತರ :— ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಏಕಪಕ್ಷೀಯವಾಗಿ ನಿರ್ಣಾಯಕ ಉತ್ತರ ಕಿ.
 ದಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನೂ [ಇಂಥ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ] ತನಗೆ *
 [ಸರಿ ಕಂಡಂತೆ] ವರ್ತಿಸಬೇಕು.

ಈ ಪ್ರಶೋತ್ತರಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಚಲೇಜಾವ ಕ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿ ತ್ತ
 ಸದ್ವಿವೇಕ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತೋಚಿದಂತೆ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ನಡೆಸಿದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿಯೂ
 ಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ನಿಷೇಧ ಮಾಡುವದೊಟ್ಟಿಗೆ ಇರಲಿ ಯಾರಿಗೂ ದೂಷ
 ಸಹ ಅವರು ಕೊಡಲಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ವಿಚಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಈ ಚಾಣಾಕ್ಷ
 ಧೋರಣೆಯಿಂದ ಮಡಿವಂತ ಮುಖಂಡರ ಆಟ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಚಲೇಜಾವ ಚಳುವಳಿ ೧೯೪೫ ರಲ್ಲಿ ಮುಗಿಯಿತು. ಮುಂದೆ ಎರಡೇ ವರ್ಷ
 ಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷರು ಹೊರಟು ಹೋದರು. ದೇಶವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು. ಅನೇಕ
 ಮಹತ್ವದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ದೇಶವು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ತಾತ್ವಿಕ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು
 ಹಿಂದೆ ಭಿನ್ನವು. ಮುಂದೆ ಎಂದೂ ಅವು ಏಳಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಕರ್ನಾಟಕ (ಮೈಸೂರು) ಸರ್ಕಾರದವರು ಮೋ. ಹಾಲಪ್ಪನವರಿಂದ ಬರೆಯಿಸಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಇತಿಹಾಸ " (ಹಿಸ್ತರಿ ಆಫ್ ಫ್ರೀಡಮ್ ಮುಮ್ಮ ಮೆಂಟಿ ಇನ್ ಕರ್ನಾಟಕ) ಎಂಬ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಉಪನಾಮ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ವ್ಯತಿರೇಕವಾದ ಸಂಗತಿಗಳೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಎಳೆಮೊರೆ ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಂಥವರ ಹೊಗಳಿಕೆಗಳೂ ಇವೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಬಗ್ಗೆಯಂತೂ ಅವಮಾನಕರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಈ ಮಹಾಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದ್ದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಹೋರಾಟಗಾರರ ಹೆಸರುಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಕುಲ್ಲೇಖನಗಳು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅದರಲ್ಲಿ.

ನಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪರಿಕಟಿತ ಇಂಥ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಇಂಥ ಛಾಣಿ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆ ಸತ್ಯ ದೂರವಾದ ವಿವರಣೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೆಲಸದಂತಾಗುವುದು. ಅದು ದೂರದ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಗೌರಿಗೆ ರಿಂದಿ ಗಿಡಾಣಿ ರ ವರೆಗೆ ನಡೆದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟದ ಸತ್ಯ ಸಂದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ. ಅಣ್ಣ ಗುರುಜಿ ಅವರು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಈ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಲೇಖಕರಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯೋಧರೂ ಹಿರಿಯ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರೂ ಇದ್ದು ತಮ್ಮ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಅನೇಕಸಲ ಕಾರಾವಾಸದ ಕಷ್ಟ ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ನಷ್ಟ ಸಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯೋಧರಾದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೊಂದು ಉಲ್ಲೇಖವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಮರಣವಿದೆ.

ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಾವಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಈ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ.

